

Antropozofsko poznavanje čovjeka i medicina

SD 319

Rudolf Steiner

SADRŽAJ

	SMJERNICE ZA RAZUMIJEVANJE METODE ISCJELJIVANJA IZGRAĐENE NA ANTROPOZOFSKOJ ZNANOSTI DUHA	
I	Prvo predavanje, Penmaenmawr, 28. kolovoza 1923.	6
	Procesi bolesti kao prirodni procesi. Podjela ljudske organizacije na tri osnovna procesa iz medicinske perspektive. Migrena. Trbušni tifus. Polaritet stanica živaca i jetre. Postupak s antimonom. Proces albumizacije. Polaritet istog. Proces kvarca. Tuberkuloza. Proces fosfora u terapiji. Povezanost ovih procesa s oblikom biljke i ljudskim organizmom. Važnost pedagogije za zdravlje i bolest. Euritmijaska terapija.	
	PATOLOGIJA, TERAPIJA I PROIZVODNJA LIJEKOVA UTEMELJENIH NA ZNANOSTI DUHA	
II	Drugo predavanje, London, 2. rujna 1923.	22
	Funkcija slezene. Učinak najmanjih entiteta. Racionalizacija patologije i terapije. Tri osnovna procesa: živčano-osjetilne sustav, ritmički sustav, metabolički sustav udova. Eksudativna dijateza. Peludna groznica i njeno liječenje. Tvari u biljnom procesu; Cichorium intybus. Rad žuči i živčano-osjetilni sustav. Migrena: Biodoron. Važnost procesa u pripremi lijekova. Liječenje kroz procese.	
III	Treće predavanje, London, 3. rujna 1923.	34
	Predodžbe, osjećanje i volja i tročlani organizam. Ujednačenost živaca. Rad srca i cirkulacija kao posljedica kretanja soka. Metabolizam kao čin volje. Vanjsko i unutarnje izlučivanje. Procesi izgradnje i razgradnje i život predodžbi. Formiranje mozga i proces silicijevog dioksida. Ritam polarnih procesa. Trbušni tifus - antimon. Karcinom - imela. Terapija euritmijom, terapija iz patologije koja poznaje čovjeka.	
	ANTROPOZOFSKA ZNANOST DUHA I ZNANJE MEDICINE	
IV	Četvrto predavanje, Wien, 2. listopada 1923.	49
	Znanstveni karakter antropozofije. Svjesni razvoj moći duše. Egzaktno znanje o nadosjetilnim članovima bića. Važnost poznavanja istih kod medicinskog pregleda.	
	ANTROPOZOFSKO POZNAVANJE ČOVJEKA I MEDICINA	
V	Peto predavanje, Den Haag, 15. studenog 1923.	53

	Načela medicinskog rada. Studije o funkciji slezene i učinkovitosti sićušnih entiteta. Nove metode spoznaje kroz razvoj sposobnosti duše. Poznavanje fizičkog, eterskog, astralnog tijela i 'Ja'. Interakcija četiriju članova. Dijagnoza i liječenje. Izvan ljudski i unutar ljudski procesi. Catarrhus aestivus. Patologija i terapija postaju jedno. Cichorium intybus. Anisum.	
VI	Šesto predavanje, Den Haag, 16. studenog 1923.	67
	Trodijelnost ljudskog organizma. Proces silicija i fosfora u oku, polarni: proces olova. Mišljenje. Skleroza i njezino liječenje. Mlijeko, med, šećer. Proces srebra i oblikovanje, proces fosfora poništavanje oblika. Vapnenac - izdisaj, fosfor - udisaj, odnos prema spavanju. Migrena, tifus, karcinom, i njihovo liječenje. Terapijska euritmija, umjetnička euritmija i govor.	
	Odgovori na pitanja o predavanju od 16. studenog 1923.	82
VII	ŠTO UMIJEĆE LIJEČENJA MOŽE DOBITI S DUHOVNOG GLEDIŠTA Sedmo predavanje, Arnheim, 17. srpnja 1924.	87
	Antropozofski pristup pedagogiji i medicini. Razvoj mišljenja, osjećanja, volje. Meditacija. Vježbe mišljenja. Jačanje pamćenja. Samospoznaja. Prirodni zakoni, kozmički zakoni. Transformacija osjećaja, jačanje mišljenja. Ljubav kao moć spoznaje. Besmrtnost i nerođenost. Izgradnja i razbijanje struja. Stanje ravnoteže između njih. Proces izgradnje i razgradnje u prirodi kao procesi ozdravljenja. Povezanost spoznaje i medicine. Mjesto liječenja uz mjesto spoznaje.	
VIII	Osmo predavanje, Arnheim, 21. srpnja 1924.	99
	Izgradnja fizičkog tijela i eterskog tijela, razgradnja astralnog tijela i 'Ja'. Ponašanje ljudskog organizma u tri carstva prirode. Trodijelnost. Polaritet. Diferencijacija procesa silicija unutra. Disanje, ugljični dioksid i metabolizam, silicij i osjetilni sustav. Dijagnostika i terapija: Equisetum arvense, Cichorium intybus. Tifus. Karcinom. Liječenje kao transparentno umijeće.	
IX	Deveto predavanje, Arnheim, 24. srpnja 1924.	111
	Četiri viša člana. Budnost i spavanje. Glavni učinak na astralno tijelo i 'Ja'. Skleroza. Srebro i probavni proces. Proces željeza. Siva i bijela moždana tvar. 'Ja' i mozak. Migrena. Ljudi i okoliš. Snage izgradnje i razgradnje, godišnja doba u biljnom procesu. Karcinom: zemlja nastaje; imela: ne ometajte zemlju. Catarrhus aestivus. Duhovni razvoj i bolest. Hrabrost iscjeljivanja.	

	UMIJEĆE ISCJELJIVANJA IZ PERSPEKTIVE ZNANOSTI DUHA	
X	Deseto predavanje, London, 28. kolovoza 1924.	125
	Mogućnost poznavanja zdravlja i bolesti. Osposobljavanje duše da prepozna nadosjetilno. Etersko tijelo: element koji teži dalje; fizičko tijelo podložno gravitaciji. Astralno tijelo, osjećaj. Izgradnja i razgradnja. Mišljenje, osjećanje, volja, pomiješani su kod životinja, odvojeni kod ljudi: 'Ja'. 'Ja' organizacija i struktura mozga. Odnos četiri člana bića. Odnos stvaranja kvarca i ugljične kiseline prema duhu. 'Ja' i SiO ₂ , astralno tijelo i CO ₂ . Prevladavanje eterskog tijela u Ca., prevladavanje astralnog tijela u grobu.	
XI	Jedanaesto predavanje, London, 29. kolovoza 1924.	138
	Odnos prirodne duhovnosti i duhovnosti ljudskog organizma. Mineralno - 'Ja'; Biljno - astralno tijelo; životinjsko - etersko tijelo. Karcinom i imela. Grob i bakreni sjaj. Proučavanje stanja budnosti i spavanja dovodi do razumijevanja učinaka olova i skleroze. Proizvodnja lijekova s obzirom na duhovne moći. Besmrtnost i nerođenost, dječje bolesti, rahitis, liječenje fosforom. Drevna misterijska medicina i moderna inicijacijska znanost.	

SMJERNICE ZA RAZUMIJEVANJE METODE IS CJELJIVANJA IZGRAĐENE
NA ANTROPOZOFSKOJ ZNANOSTI DUHA

PRVO PREDAVANJE

Penmaenmawr, 28. kolovoza 1923.

Budući da je zatraženo da u jednoj od naših večeri govorim o terapijskim principima, koji su izrasli iz antropozofskog svjetonazora, rado ću udovoljiti tom zahtjevu, ali posebno o ovoj temi, teško je biti kratak. Teško je jer je tema izuzetno široka, i u vrlo kratkom predavanju, koje može biti samo aforistično, teško se može dati ispravna predodžba o onom bitnom, a s druge strane, naprimjer, određena razmatranja koja se moraju uzeti u obzir, donekle su udaljena od općenite ljudske svijesti. Unatoč tome, večeras želim pokušati, stvari koje su važne, objasniti što je moguće više općenito.

To što postoji i medicinska struja unutar antropozofskog pokreta, svakako ne proizlazi iz toga što mi kao antropozofi želimo biti posvuda, i, donekle, posvuda zabadati nos. To sigurno nije tako. Ali dok se antropozofski pokret pokušavao probiti svijetom, tom su se pokretu pridružili i liječnici, ozbiljni liječnici, a veliki, relativno veliki broj takvih liječnika, došao je do više-manje jasne svijesti koliko su stajališta današnje službeno važeće medicine kolebljiva, i kako često nedostaju temelji za stvarno razumijevanje procesa bolesti i njihova liječenja.

Službenoj znanosti nedostaju ti temelji iz razloga, jer ono što danas želi imati valjanost i znanstvenu valjanost, zapravo se samo želi osloniti na prirodnu znanost kakva je danas općenito. A ova prirodna znanost pak vjeruje da može sa sigurnošću ići samo uz ono što u vanjskoj prirodi može odrediti na mehanički, fizikalni ili kemijski način. Zatim ono što se pronašlo kroz fiziku i kemiju o vanjskim prirodnim procesima, primjenjuje ondje gdje se želi razumjeti čovjeka. Ali čak i ako postoji neka vrsta koncentracije, mikrokozmičke koncentracije svih kozmičkih procesa u čovjeku, vanjsko fizikalno-kemijski procesi u samom ljudskom organizmu nikada nisu prisutni u onom obliku u kojem se odvijaju vani u prirodi. Čovjek u sebe upija zemaljske tvari, koje nisu samo pasivne tvari, nego su zapravo uvijek ispunjene prirodnim procesima. Tvar samo izgleda kao da je nešto što miruje u sebi. U stvarnosti, sve tka i živi u materijalu. I tako čovjek također uzima u svoj organizam te procese, to tkanje i život, kako se to događa kemijski i fizikalno u prirodi, ali on u svom organizmu to odmah transformira, pretvara u nešto drugo.

To nešto drugo, što u ljudskom organizmu proizlazi iz prirodnih procesa, može se razumjeti samo ako se dođe do stvarnog, istinitog promatranja ljudi. Ali današnja prirodna znanost, budući da se želi temeljiti isključivo na fizikalnom i kemijskom, zapravo iz svog područja isključuje ono što se u ljudima događa kao nešto stvarno ljudsko, što se odvija također, naprimjer,

u čovjekovom fizičkom tijelu kao nešto zapravo ljudsko. Zato što se u ljudskom fizičkom tijelu nikada ne događa ništa, što u isto vrijeme nije pod utjecajem eterskih procesa, astralnih procesa, procesa 'Ja'. Ali budući da prirodna znanost potpuno zanemaruje te 'Ja' procese, te astralne procese, taj eterski život i tkanje, ona uopće ne pristupa čovjeku. Stoga ova prirodna znanost zapravo ne može zaviriti u ljudsku nutrinu na takav način, da bi mogla razumjeti kako vanjski kemijski i fizikalni procesi nastavlja u djelovati u ljudima, kako nastavlja u djelovati u zdravim ljudima, a kako nastavlja u djelovati u bolesnim ljudima.

Ali kako pravilno procijeniti učinak nekog lijeka ako se ne može shvatiti kako bilo koja prirodna stvar koju unosimo u organizam ili kojom liječimo organizam, nastavlja djelovati u ljudskom organizmu.

I tako se može reći: najveći zamislivi napredak u medicini u današnje vrijeme, zapravo je napravljen samo u području kirurgije, koja uključuje vanjske, reklo bi se, mehaničke manipulacije.

S druge strane, velika je zbrka na polju stvarne terapije - ne po mom mišljenju, nego po mišljenju onih liječnika koji su na to skrenuli pozornost - jer se ne može razumjeti veza između bilo koje prirodne stvari i učinka na bolest, kada se posebnim pogledom na prirodnu znanost zapravo isključuje sam čovjek iz znanstvenog razmatranja.

Budući da antropozofija ima za cilj upoznati čovjeka u njegovoj najvećoj nutrini, utoliko što je nadosjetilno, tako i utoliko što je osjetilno biće, iz antropozofije se mogu crpiti i spoznaje o liječenju ovim ili onim prirodnim lijekovima u slučaju bolesti.

U osnovi, čovjek se već danas suočava s određenom granicom znanja u medicini ako se pita o stvarnoj prirodi bolesti. Što je bolest? Na temelju današnjih znanstvenih spoznaja na pitanje: što je bolest? - uopće se ne može odgovoriti. Jer, što je, prema tim znanstvenim stajalištima, zbroj svih procesa koji se odvijaju kod zdravih ljudi? Od glave, od najudaljenijeg kraja glave, do najudaljenijeg kraja prsta na nozi, to su prirodni procesi. Ali koji su to procesi koji se tijekom bolesti odvijaju u jetri, u bubrezima, u glavi, u srcu, gdje god, kakvi su to procesi? To su prirodni procesi. Svi zdravi procesi su prirodni procesi; sve što je proces bolesti ujedno je i prirodni proces. Zašto je osoba zdrava pod jednom vrstom procesa, a bolesna pod drugom vrstom procesa?

Poanta je upravo u tome da ljudi ne govore općenito, tako nejasno: pa, zdravi prirodni procesi su normalni, bolesni prirodni procesi nisu normalni. - Onda zaista 'u pravo vrijeme', kad se ništa ne zna, stvarno dođe 'riječ'!

Radi se o tome da se, ako se primjenjuje samo opća prirodna znanost, kao što je to danas uobičajeno, čovjeku se pristupa na ovaj način: po mogućnosti

ne živom čovjeku, nego lešu; uzmete tu ili tamo neki djelić organizma i formirate ideje o tome koji se zdravi ili procesi bolesti odvijaju unutra. I tako da nije bitno hoćete li uzeti neko tkivo s glave ili jetre ili nožnog palca ili nešto slično. Sve se u konačnici prati, rekao bih,, do ćelije. Histologija, teorija tkiva, zapravo je postupno postala najbolje razvijena ljudska znanost. Pa, ako idete u najsitnije dijelove i izostavite sve veze među silama, onda, kao što su sve krave noću sive, svi su organi kod ljudi isti. Ali onda dobijete noćnu 'znanost o sivim kravama', a ne pravu znanost koja se bavi specifičnostima pojedinih organa kod ljudi.

Zapravo sam se tek prije nekoliko godina usudio izraziti ono što mora poslužiti kao osnova, iako me to zaokuplja već više od trideset do trideset pet godina. Ali čovjek obično zamišlja da znanost duha lako dolazi do svojih rezultata. Samo morate pogledati u duhovni svijet i sve ćete saznati, dok je teško ako morate raditi u laboratorijima, u kabinetima fizike ili na klinici; morate se potruditi - tako ljudi misle - znanost duha se bavi gledanjem u svijet duha, i tada ćete sve saznati. To jednostavno nije tako. Osobito savjesno duhovno istraživanje zahtijeva više truda i, iznad svega, veću odgovornost, nego petljanje po laboratorijima, na klinici ili u opservatoriju. I tako je, iako je prva koncepcija onoga što sada želim ukratko ocrtati, bila preda mnom prije otprilike trideset i pet godina, to sam mogao izraziti tek prije nekoliko godina, nakon što je sve obrađeno i, prije svega, verificirano od strane današnje službene prirodne znanosti. I upravo je pod utjecajem tih načela o strukturi čovjeka nastalo ono o čemu sam upravo govorio, ta terapijska struja unutar našeg antropozofskog pokreta.

Jednostavno moramo razlikovati tri različita člana u čovjeku, čak i ako ga pred sobom imamo kao fizičkog čovjeka. Ova tri različita člana mogu se imenovati na mnogo različitih načina. Ali najbolji način da mu se pristupi je da se okarakterizira na takav način da se kaže: čovjek ima sustav njegovog fizičkog bića kao živčano-osjetilni sustav, koje je lokaliziran uglavnom u glavi.

Kao svoj drugi sustav čovjek ima ritmički sustav; to uključuje disanje, to uključuje cirkulaciju krvi. Ali također uključuje, naprimjer, ritmičke aktivnosti probave i tako dalje. To je drugi sustav čovjeka.

I treći čovjekov sustav je veza između sustava kretanja, sustava udova i stvarnog metaboličkog sustava. Ta će vam veza odmah biti jasna ako se prisjetite da se upravo pokretima udova pospješuje izmjena tvari te da su udovi uvijek organski povezani s organima metabolizma. Anatomija će vam to također izravno pokazati. Pogledajte kako se noge nastavljaju prema unutra u metaboličke organe, a ruke se također nastavljaju prema unutra. Tako da kod čovjeka možemo razlikovati tri sustava: živčano-osjetilni sustav, prvenstveno smješten u glavi, ritmički sustav, prvenstveno smješten u

grudima, smješten oko srca, metabolički sustav udova, prvenstveno smješten u udovima, i u metaboličkim organima vezanim za njih.

Ali tu podjelu čovjeka ne treba zamišljati na način na koji je to jednom učinio jedan profesor - da što više ocrni antropozofski pokret. On nije pokušao proniknuti u ono što se zapravo misli pod ovom strukturom, već je ovu strukturu pokušao ocrniti i rekao: ovi antropozofi tvrde da se čovjek sastoji od tri sustava: glave, trupa - grudnog koša i trbuha - te udova. Da, naravno da možete odmah napraviti nešto smiješno na ovaj način.

Jer nije stvar u tome da je živčano-osjetilni sustav samo u glavi. Uglavnom je u glavi, tako da je čovjek svoju organizaciju glave raširio na cijeli organizam. Isto tako, ritmički sustav se širi prema gore i prema dolje cijelim organizmom. Čovjek je dakle prostorno potpuno ritmičan sustav, kao i potpuno metabolički sustav udova. Kada pomičete oči, oči su udovi. Dakle, ti sustavi nisu prostorno jedan do drugoga, već su strukturirani jedan u drugi. Oni su isprepleteni, i morate se naviknuti na precizno razmišljanje ako želite prosuđivati ovu strukturu čovjeka u ispravnom smislu.

Sada su dva sustava, prvi i treći, živčano-osjetilni sustav i metabolički sustav udova, zapravo potpuno suprotni jedan drugome. Ono što stvara jedno uništava drugo; ono što uništava drugo stvara prvo. Dakle, djeluju u potpuno suprotnom smislu. A srednji sustav, ritmički sustav, uspostavlja odnos između to dvoje. Do određene mjere, između to dvoje osciliramo naprijed-natrag, tako da uvijek može postojati sklad između uništavanja jednog sustava i izgradnje drugog sustava. Naprimjer, ako uzmemo u obzir metabolički sustav, metabolički sustav prirodno radi najvećim intenzitetom u abdomenu. Ali ono što se događa u čovjekovom abdomenu, mora proizvesti potpuno suprotnu aktivnost u čovjekovoj glavi, u živčanom-osjetilnom sustavu, ako čovjek želi biti zdrav.

Sada pomislite da se intenzivna aktivnost koja je zapravo aktivnost ljudskog probavnog sustava, proteže na živčano-osjetilni sustav, zbog velikog, prevelikog intenziteta, tako da se aktivnost koja bi zapravo trebala biti u metaboličkom sustavu, širi na živčano-osjetilni sustav, i tako imate dva prirodna procesa, ali odmah se vidi kako jedan prirodni proces postaje abnormalan. On jednostavno pripada metaboličkom sustavu, a probija se, takoreći, prema gore, u živčano-osjetilni sustav.

Iz toga proizlaze razni oblici bolesti koje medicina danas tretira kao nešto zanemarivo, ali rekao bih, kod velikog dijela čovječanstva manje bolesti se liječe na taj način, jer su ti razni oblici bolesti posvuda poznati. To je ono što je poznato kao različiti oblici migrene. A da biste razumjeli migrenu u njenim različitim oblicima, morate razumjeti taj proces, koji bi se u svom intenzitetu, takav kakav jest, trebao odvijati u metaboličkom sustavu, a koji se probija do živčano-osjetilnog sustava, tako da se sami živci i osjetila

tretiraju tako da metabolizam prekorači u njih, umjesto da ostane na svom mjestu.

Može se dogoditi i obrnuto. Proces za koji se kaže da je najintenzivniji u živčano-osjetilnom sustavu, a koji je potpuno suprotan metaboličkom procesu, može se pak na određeni način probiti do metaboličkog sustava. Tako da u metaboličkom sustavu, umjesto samo potpuno podređenog živčano-osjetilnog procesa, odvija se pojačani živčano-osjetilni proces, tako da se ono što pripada glavi probija i pojavljuje se u trbuhu, tako da se u trbuhu događa aktivnost glave. Kad se to dogodi, kod ljudi se razvija opasna bolest trbušni tifus.

Zapravo, temeljnim razumijevanjem ovog trodijelnog čovjeka, može se vidjeti kako se proces bolesti razvija iz zdravog procesa u organizmu. Da naša glava i njen živčano-osjetilni nisu ustrojani na način na koji su ustrojani, onda nikada ne bismo mogli imati tifus. Da naš trbuh nije organiziran na način na koji jest, nikada ne bismo mogli imati migrenu. Ali aktivnost glave treba ostati u glavi, trbušna aktivnost u abdomenu. Ako se probiju, imamo ovakve oblike bolesti.

I kao što možemo ukazati na ova dva posebno karakteristična oblika bolesti, možemo ukazati i na druge oblike bolesti koji uvijek nastaju zato što određena aktivnost koja pripada određenom organskom sustavu, djeluje na drugom mjestu, u drugom organskom sustavu.

Ako idete samo anatomske, možete vidjeti kako su raspoređeni najmanji dijelovi u tkivu organizma. Ali se ne vidi ovo djelovanje suprotne polarne aktivnosti. Jedina stvar koju možete proučavati o živčanoj stanici je da je organizirana na suprotan način, recimo stanica jetre. Ako možete promatrati cjelinu organizma tako da vam se prikazuje u svojoj trostrukoj strukturi, također primjećujete kako je živčana stanica ona koja se stalno želi otopiti, koja se stalno želi razgraditi ako želi ostati zdrava, i kako je stanica jetre nešto što se stalno želi izgraditi ako želi biti zdrava. To su polarne aktivnosti. One međusobno djeluju na pravi način kada su pravilno raspoređene organizmu; međusobno djeluju na pogrešan način kada prodiru jedna u drugu.

Ritmički sustav stoji u sredini i uvijek želi stvoriti ravnotežu između suprotnih polarnih aktivnosti živčano-osjetilnog sustava i metaboličkog sustava udova.

Sada bih htio odabrati poseban primjer da vidite, da tako kažem - o svemu mogu govoriti samo aforistički - kako se može pronaći odnos između lijeka uzetog iz prirode i njegovih moći, u odnosu na sile koje su djelatne unutar čovjeka.

Obratimo pozornost na vrlo specifičnu rudu koja se nalazi u prirodi, takozvanu rudu antimona. Ako ga promatrate izvana, antimon ima izuzetno zanimljivo svojstvo. On se u prirodi formira tako da nastaju štapičaste, štange, štapičaste strukture koje leže jedna do druge, tako da se ruda antimona u prirodi nalazi na takav način da, ako bih nacrtao shematski, moglo bi se nacrtati nešto ovako. Raste gotovo kao mineralna mahovina ili mineralni lišaj. Vidite da se ovaj mineral želi posložiti u obliku niti. Još jasnije možete vidjeti kako se ovaj mineral, ova ruda, teži posložiti u niti kad je podvrgnete određenom fizikalno-kemijskom procesu. Tada postaje još tanji. Slaže se u vrlo tanka vlakna. Ali ono što je posebno važno, je što se događa kada se ovaj antimon podvrgne određenoj vrsti procesa izgaranja. Dobivate bijeli dim koji se može zalijepiti za zidove, a zatim postaje sjajan, poput zrcala. [... a zatim postaje sjajan, poput zrcala: ako bismo ovo što je ovdje prikazano htjeli shvatiti doslovno u kemijskom smislu, to ne bi bilo ispravno, jer oksidni dim ne može proizvesti premaz poput zrcala. Kemijski gledano, stvar je sljedeća: ako dodate metalni antimon ili rudu antimona, naprimjer antimonit, s cinkom i jakim kiselinama, naprimjer klorovodičnom kiselinom, nastaje vodikov antimon koji u prisustvu kisika gori i nakon gorenja stvara bijeli dim. Taj dim je antimonov trioksid, koji kondenzirajući se na hladnim stijenkama može formirati takozvane antimonove cvjetove - flores antimonii. Ova prevlaka od antimon trioksida je mat bijela do svjetlucavo kristalna, i ne reflektira. - Ogledalo antimona stvara se u nedostatku kisika. Kao što je već spomenuto, ne nastaje iz dima bijelog oksida, već iz neoksidiranog, metala antimona koji formira paru. Kad biste htjeli napraviti zrcalo od dima oksida, prvo biste morali iz njega ponovno ukloniti kisik, to jest morali biste ga reducirati. Ali o takvom procesu ovdje nema govora. Međutim, sada možete skupiti još neoksidirani antimon iz bijelog dima tako da ohlađenu staklenu retortu približite bijelom plamenu koji se dimi; sjajno metalno zrcalo napravljeno od čistog antimona tada se formira na staklenoj retorti (vidi Marshov test za otkrivanje arsena). Antimon izlazi iz dima, neoštećen kisikom, tako što se pričvrsti za staklenu retortu i postane reflektirajući. To vam daje bijeli dim koji se može 'zalijepiti za zidove i zatim postati sjajan, poput ogledala'.

Čini se da Rudolf Steiner ovdje ukazuje na proces. Baš kao što je ljudsko fizičko tijelo mutni medij, ali čini preduvjet za jasno mišljenje, bijeli dim je preduvjet za formiranje sjajnog metalnog zrcala. I kao što mišljenje nastaje svladavanjem fizikalnih sila, posebice gravitacije, tako zrcalo nastaje otporom prema mutnom. Ako možete spriječiti stvaranje dima, stvara se zrcalo. To je neka vrsta izražene

kemijske volje kojom se iz rude stvara zrcalo. U tome se antimon pojavljuje na razini sličnoj onoj u biljkama.

Danas se antimonova zrcala obično proizvode destilacijom antimona u vakuumu. Prethodno korištena metoda bila je toplinska razgradnja antimonova vodika. Obje metode djeluju u odsutnosti kisika; dakle nema dima. Ako nema dima, nije moguće spriječiti njegovu pojavu. Dakle, dim je preduvjet zrcala. --- Kaspar Appenzeller] To se naziva zrcalo antimona. Danas se više ne respektira, ali se u drevnoj medicini koristilo u iznimnoj mjeri, upravo na temelju drevnih moći spoznaje, o kojima sam više puta govorio na jutarnjim predavanjima. Ovo ogledalo antimona, odnosno ono što nastaje procesom izgaranja i može se taložiti na stijenke tako da postane zrcalno, nešto je izuzetno važno.

Svemu tome dodaje se još jedno svojstvo. Samo želim naglasiti ovo: ako antimon podvrgnete određenim elektrolitičkim procesima i dovedete ga do takozvane elektrolitičke katode, nakon što ste doveli antimon i podvrgli ga elektrolitičkom procesu, potrebno je samo malo utjecati na katodu i dobijete malu eksploziju antimona. Ukratko, ovaj antimon ima najzanimljivija svojstva koja se mogu zamisliti.

Ako antimon unesete u ljudski organizam u određenoj umjerenj dozi, tako iz različitih procesa možete proučavati, kako se iste sile koje se ponašaju kao što sam upravo opisao s antimonom, nastavljaju u ljudskom organizmu, i kako preuzimaju sve vrste oblika sila, sve vrste učinaka.

Ovi oblici djelovanja - naravno, ne mogu ovdje objašnjavati pojedinosti i dokazivati, samo želim kratko opisati koja je unutarnja veza - ti procesi koji se događaju u ljudskom organizmu, naprimjer, događaju se posebno snažno posvuda, gdje se krv zgrušava. Dakle, jačaju, potiču zgrušavanje krvi. Ali ako sada ispituje pomoću metoda, kojih je dio trostruka podjela ljudskog organizma, koje nam postupno omogućuju da pogledamo u ljudsko biće i vidimo kako se ponašaju pojedinačni sustavi u različitim organima, ako tako pogledate u ljudski organizam, vidjet ćete da ono što živi u antimonu ne živi samo vani u mineralu antimonu, već da je to zapravo spoj sila koji živi u samom ljudskom organizmu, koji uvijek živi u ljudskom organizmu, prisutan je u zdravom organizmu, i koji sada također poprima oblike u bolesnom ljudskom organizmu, one vrste kako sam sada objasnio.

Ovaj proces antimona, rekao bih, prisutan u samom ljudskom organizmu, potpuno je suprotan drugom procesu. Suprotan je onom procesu koji se događa svugdje gdje se pojavljuju plastično aktivne sile, naprimjer sile tvorbe stanice, sile zaokruživanja stanice, gdje se javlja ono što zapravo tvori staničnu supstancu ljudskog organizma. Htio bih te sile nazvati albuminizirajućim silama jer su prvenstveno sadržane, na primjer, u tvari proteina. I tako u ljudskom organizmu imamo sile koje nalazimo vani u prirodi, posebno u antimonu, kada antimon izložimo gorenju, naprimjer, i

dovedemo ga do razine antimona. Sile koje djeluju vani u antimonu prisutne su i u ljudskom organizmu. Ali na djelu imamo i suprotne sile, sile stvaranja albumina, koje zaustavljaju sile antimona i uklanjaju ih.

Ova dva sustava sila, albuminizirajuće i antimonizirajuće sile, međusobno se suprotstavljaju, tako da u ljudskom organizmu moraju biti u određenoj ravnoteži. Sada treba prepoznati, naprimjer, da se proces koji sam ranije načelno opisao i koji je osnova trbušnog tifusa, u biti temelji na činjenici da je poremećena ravnoteža između ova dva sustava sila.

Kako biste stvarno promotрили ljudski organizam, morate biti u stanju koristiti ono što sam upravo objasnio iz različite perspektive - iako ne medicinske - na jutarnjim predavanjima tijekom ovog tečaja.

Tamo smo vidjeli kako čovjek nema samo ovo fizičko tijelo, već i etersko ili formativno tijelo, astralno tijelo, 'Ja' organizaciju. I baš jučer sam mogao objasniti kako intimnu vezu imaju fizičko tijelo i formativno tijelo s jedne strane, 'Ja' i astralno tijelo s druge strane, ali kako astralno tijelo i formativno tijelo ili etersko tijelo, imaju labaviju povezanost, jer se razdvajaju svake noći.

Ta veza, koja se sastoji u međuigri sila astralnog tijela i eterskog tijela, radikalno je poremećena kod trbušnog tifusa. Ono što se događa s ovim trbušnim tifusom je da astralno tijelo oslabi i ne može utjecati na fizičko tijelo na odgovarajući intenzivan način, uslijed čega, jer radi samo za sebe, uzrokujući onu prevagu koja, do određene mjere, potiskuje živčano-osjetilnu organizaciju, koja je uglavnom podložna astralnom tijelu. Umjesto da se transformira u metaboličkoj organizaciji, ostaje prisutna kao takva, kao astralna aktivnost. Astralno tijelo radi samostalno. Ne radi ispravno u eterskom tijelu. Time se stvaraju simptomi bolesti koji daju simptome trbušnog tifusa.

Ono što se događa u antimonu jest da antimon, da tako kažemo, poriče svoju mineralnu prirodu, postaje kristalno buržoaski, tako da se čak i ondje gdje se taloži pojavljuje poput snježnih cvjetova na prozoru, pa stoga ima i unutarnju moć kristalizacije kao u prirodi, pa ta moć kristalizacije, koja postaje učinkovita u antimonu, kada ga obradimo na odgovarajući način kao lijek i uvedeno u organizam, djeluje tako da podupire ovaj organizam, da on može svojim silama gurnuti svoje astralno tijelo u etersko tijelo na pravi način, i vratiti ta tijela u pravi odnos.

Lijekom od antimona na odgovarajući način potpomažemo proces koji je suprotan procesu tifusa. A to znači da s lijekom od antimona - koji, ovisno o tijeku bolesti, koji se odvija ovako ili onako, moraju se umiješati druge tvari, bore se protiv bolesti stimulirajući i podržavajući procese u organizmu tako

da on razvije svoju vlastitu, rekao bih, antimonsku snagu, koja onda dovodi do pravilnog ritma u interakciji eterskog tijela i astralnog tijela.

Antropozofsko promatranje vodi nas da vidimo odnos između onoga što djeluje vani u prirodi, u stvarima prirode, kao što sam sada pokazao na primjeru antimona, i onoga što djeluje unutar ljudskog organizma. Ovu silu albuminizacije možete pratiti, to jest plastičnog zaokruživanja, koja djeluje duž linija, pravo u zametnu stanicu.

Svatko tko je zaista stekao znanje iz ove oblasti - ma koliko god mu bilo neugodno to tako reći, jer zna da izaziva mržnju i antipatiju dotičnih ljudi - i tko se na ovaj način zagleda u funkcioniranje ljudskog organizma, inače divni mikroskopski pregledi jajne stanice, zametne stanice, čine se izvanredno amaterskim. Ljudi promatraju jajnu stanicu kao takvu izvana, formiranje takozvanih centrosoma - o tome možete čitati u nekim embriološkim knjigama - ne znajući kako te albuminizirajuće sile, koje također dominiraju cijelim organizmom, djeluju suprotno, polarno suprotno od antimonizirajuće sile. Zaokruživanje jajne stanice kao takve uzrokovano je albuminizirajućom silom; centrosomi nakon oplodnje uzrokovani su antimonizirajućim procesima.

Ali to se događa u cijelom ljudskom tijelu. A pripremanjem lijeka na pravi način i spoznajom kroz dijagnostiku kako treba podržati ljudski organizam, osiguravamo ljudskom organizmu potrebne snage da se suprotstavi procesu bolesti.

Unošenjem antropozofskog gledišta u medicinu zapravo se postiže da je predočen pravi, ispravan odnos makrokozmosa, cijelog svijeta, prema čovjeku. I baš kao što sam ukazao na antimon - naravno, morao bih puno reći o antimonu ako bih ga želio detaljno znanstveno objasniti, želim samo ukazati na osnove - i procese koji mogu nastati iz njega, ako se prema tome odnosite na ovaj ili onaj način, sada bih vam, naprimjer, mogao pokazati cjelokupno ponašanje u prirodi i njegove procese, recimo za mineral koji se zove kvarc, silicijeva kiselina, silicij, ono što je umiješano u granit kao jedna od njegovih komponenti, ono što je prozirno kristalizirano u naslagama i toliko je tvrdo da se više ne može zagrebati nožem, zapravo je sastavni dio granita. Ako tu tvar tretirate na odgovarajući način, onda kada se unese u organizam - u pravoj dozi, naravno, to mora biti rezultat dijagnoze - dobiva svojstvo onoga što bi trebalo djelovati u živčano-osjetilnom sustavu, što bi organizam trebao proizvoditi u živčano-osjetilnom sustavu kao inherentne sile ovog živčano-osjetilnog sustava, za podršku. Tako da se može reći: ono što bi osjetila trebala činiti podržava se kada koristite ovaj lijek na pravi način, koji je napravljen od silicija, od kojega se priprema kvarc, kada se da ljudima. Ovisno o sekundarnim simptomima, onda morate dodati druge tvari, ali glavna stvar ovdje je učinak onoga što leži u procesu stvaranja silicijeve kiseline. Ako se ovaj proces stvaranja silicijeve kiseline uvede u

ljudski organizam, podržava se preslaba aktivnost živčano-osjetilnog sustava. Tada djeluje s odgovarajućom snagom. Pa, ako ova živčano-osjetilna aktivnost postane preslaba, probavna aktivnost probija se do glave. Javljaju se stanja slična migreni.

Ako sada podržite osjetilnu aktivnost, živčano-osjetilnu aktivnost, na pravi način s lijekom koji je napravljen na pravi način od silicijevog dioksida, od kvarca, *silicea*, tada živčano-osjetilni sustav oboljelog od migrene postaje toliko jak da može potisnuti poremećeni probavni proces.

Naravno da vam te stvari opisujem nekako grubo, ali vidjet ćete što je bitno. Važno je razumjeti zdrav i bolestan ljudski organizam, ne samo prema njegovom staničnom sastavu, već i prema tome koje sile djeluju u istom smislu ili polarno ili ritmički u ovom ljudskom organizmu, da bi se onda tražilo što u prirodi može suzbiti ovaj ili onaj patološki proces kada priroda djeluje u ljudskom organizmu.

Naprimjer, može se otkriti kako je proces sadržan u fosforu proces vanjske prirode koji, kada se prenese u ljudski organizam, ima učinak podupiranja na određenu vrstu unutarnje nesposobnosti ljudskog organizma: naime, kada ljudski organizam postane nesposoban dopustiti tim silama da rade na ispravan način u odnosu na određene sile koje bi u njemu uvijek trebale djelovati kada je zdrav, kako bi dopustio da unutar njega djeluju određene sile koje su zapravo neka vrsta organskog procesa sagorijevanja koji je uvijek prisutan kada se stvari u ljudskom organizmu transformiraju. Sa svakim pokretom, sa svime što čovjek radi, čak i s onim što se provodi iznutra, događaju se procesi organskog izgaranja. Sada, ljudski organizam može postati preslab da bi te procese organskog izgaranja regulirao na pravi način. Oni moraju biti inhibirani na određeni način. Ako nisu dovoljno inhibirani, onda se razvijaju vehementno. Procesu organskog izgaranja zapravo uvijek imaju nemjerljiv, neograničen intenzitet, inače bi odmah nastupio pretjerani zamor ili uopće ne biste mogli krenuti naprijed kao osoba koja se kreće. Ti procesi organskog izgaranja zapravo imaju, rekao bih, neograničeni intenzitet i organizam mora stalno imati mogućnost da ih koči.

Ako tih inhibicijskih sila nema niti u jednom organskom sustavu niti u cijelom organizmu, ako je organizam postao preslab da na pravi način koči svoje organske procese sagorijevanja, onda u najrazličitijim oblicima nastaje ono što je tuberkuloza. Samo kroz organsku nemoć, želim reći, kroz nemogućnost inhibicije procesa izgaranja, stvara se pogodno tlo za razmnožavanje bacila; onda ih se može naći na ovom uzgajalištu.

Ovdje se ne smije ništa reći protiv teorije o bacilima. Teorija o bacilima je vrlo korisna. Naravno, moguće je prepoznati različite stvari iz različitih načina na koji se bacili pojavljuju ovdje ili ondje; iz ovoga možete puno naučiti za dijagnozu. Ne želim uopće govoriti protiv službene medicine, nego samo nastaviti tamo gdje je došla do određenih granica. I može se nastaviti primjenom aspekata antropozofije.

Opskrbite li organizam fosforom, podupirete te sposobnosti za inhibiciju procesa organskog izgaranja. Ali treba uzeti u obzir da ova inhibicija može doći iz raznih organskih sustava. Ako naprimjer, dolazi iz, recimo, sustava koji primarno radi u kostima, onda se učinak fosfora mora poduprijeti specijalizacijom, da tako kažem, prema koštanoj strani. To se postiže kombinacijom ljekovitog agensa fosfora s kalcijem ili kalcijevom soli na neki način koji proizlazi iz pomnijeg proučavanja materije. Ako imate posla s tuberkulozom tankog crijeva, fosforu ćete dodati bakrene spojeve u pravilnoj dozi. Ako se radi o plućnoj tuberkulozi, fosforu ćete, primjerice, dodati željezo. Ali budući da je plućna tuberkuloza izuzetno komplicirana bolest, mogu doći u obzir i druge primjese. Dakle, vidite da se mogućnost prave terapije temelji na tome kako se kemijski i fizički procesi odvijaju u ljudskom organizmu, kako oni nastavljaju djelovati unutra.

Službena medicina često pretpostavlja da onako kako sile antimona djeluju vani u antimonu, da tako djeluju i u ljudskom organizmu, To nije slučaj. Mora nam biti jasno kako se ti procesi odvijaju u ljudskom organizmu. A to se posebno može vidjeti kada se stvarno antropozofsko znanje primijeni na pokuse o kojima je riječ.

Vidjeli smo s antimonom i njegovim silama da antimon uspostavlja ritam između astralnog tijela i eterskog tijela ili formativnog tijela, i tako možemo vidjeti da se sile koje djeluju u silicijevom dioksidu, u kvarcu, silicei, posebno prikladne za to da uspostave ispravan odnos između 'Ja' i astralnog tijela kada je on poremećen, kako bi iscjeljujući djelovao na živčano-osjetilni sustav. Dok s vapnom - posebno s vapnom koje se koristi iz vapnenačkih izlučevina životinja - dobivate lijekove koji uspostavljaju pravi odnos između tijela formativnih sila i fizičkog tijela.

Tako da se može reći: ispravan pogled na čovjeka navodi na korištenje vapna ili nečeg sličnog, naime nečega što izlučuje životinjski organizam, školjke kamenice naprimjer, kako bi se stvorio pravilan omjer kada je on poremećen,

što se uvijek izražava u fizičkim procesima bolesti. Uspostavlja se pravilan odnos između eterskog tijela i fizičkog tijela. To je nešto što treba uzeti u obzir kada se pripremaju lijekovi sa vapnenačkim ili sličnim izlučevinama.

Ako imate posla s aritmičkom interakcijom formativnog tijela i astralnog tijela, tada morate gledati stvari poput onih koje su prisutne u antimonu, naprimjer, ali i u brojnim drugim metalima, posebno u komponentama koje sadrži srednji dio biljke, to jest posebno su prisutne u lišću i stabljici, dok su one sile koje odgovaraju procesu fosfora prvenstveno sadržane u cvjetnim organima biljaka, a oni procesi koji odgovaraju procesima silicija u korijenskim organima biljaka. Tako da se također može pronaći odnos između sila koje su u različitim dijelovima biljaka. Korijenske sile imaju određeni afinitet i odnos s ljudskom glavom i živčano-osjetilnim sustavom. Listovi i organi stabljike imaju poseban odnos prema ritmičkom sustavu, a cvjetni organi imaju poseban odnos prema abdominalnom, metaboličkom sustavu. Ako želite na jednostavan način pomoći probavnom i metaboličkom sustavu, često to možete učiniti jednostavnim odabirom određenih cvjetnih organa za pripremu čaja, nakon dijagnostičiranja na pravi način. Na taj način hvatate se u koštac s organima za probavu. Dok soli iz korijena morate ekstrahirati posebnim procesom ako želite dobiti lijek koji ima poseban učinak na živčano-osjetilni proces, primjerice, na organe glave.

I tako s jedne strane morate razumjeti prirodu i s druge strane ljudski organizam. Tada stvarno možete pronaći lijekove u prirodi tako da možete vidjeti kako su te stvari povezane, tako da ih ne morate samo klinički isprobati: kako to funkcionira? - I onda, zar ne, zabilježi se niz slučajeva od kojih devedeset posto ili sedamdeset posto nekako pokaže povoljan rezultat, i onda u četrdeset slučajeva nisu bili u pravu. Zatim se stvar tretira statistički, i ovisno o tome pokazuju li statistike ovo ili ono, stvar se onda smatra lijekom ili se ne smatra lijekom.

Ja se ovim stvarima mogu doista baviti samo kratko, aforistički, pokazati kako se zapravo, bez upadanja u amaterizam ili medicinsko sektaštvo, može strogo znanstvenim pristupom, nositi s bolestima putem lijekova koji dolaze iz čovjekovog promatranja.

Baš kao što je važno poznavati pravu prirodnu tvar i prirodni proces koji se mora preraditi u lijek, jednako je važna specifična vrsta primjene.

Upravo zato što se može djelovati ili na živčano-osjetilni sustav kako bi se došlo do oporavka na pravi naznačeni način, ili na ritmički sustav, ili na metabolički sustav udova, upravo zato što se mora djelovati na ove pojedinačne sustave, važno je, bitno je znati kako bi se trebala odvijati metoda liječenja. Jer gotovo svaki lijek može se koristiti na tri načina. Ili se unosi u želudac osobe kroz usta i tako dalje, tako da način na koji osoba apsorbira lijek ovisi o metabolizmu osobe, o metaboličkom sustavu i o tome

kako metabolički sustav potom utječe na druge sustave. Stoga imamo lijekove koji se posebno koriste na ovaj način, da se u čovjeka unose kroz usta i želudac, i tako dalje.

Ali onda postoje i lijekovi koji se u najjemenentnijem smislu, moraju koristiti na takav način da kroz način na koji se koriste imaju učinak na ritmički sustav. U tom smislu, antimon će biti posebno pogodan da se pronađe metoda liječenja u odnosu na ovu točku. Tu na scenu stupaju injekcije, metode ubrizgavanja. A lijek koji se ubrizgava u krv ili se ubrizgava na neki drugi način, onaj je od kojeg se prije svega očekuje da djeluje na ritmički proces čovjeka.

U slučaju onih lijekova koji se koriste kao kupke i u mastima, ili čak tamo gdje je važno mehanički tretirati ljudski organizam, recimo u procesima masaže ili slično, to jest kada se radi o približavanju lijeka ili procesa liječenja ljudima na vanjski način, računa se da će metoda liječenja imati učinak na živčano-osjetilni sustav.

I tako možete dalje raditi na procesu ozdravljenja na različite načine kroz bilo koji drugi sustav. Recimo da imamo siliceu, kvarc. Drugačije je imamo li, naprimjer, lijek koji sami pripremamo i namijenjen je za uzimanje na usta, ili se daje injekcijom. Ako računamo na to da se uzima kroz usta, onda želimo upoznati procese kvarca kroz način na koji se prerađuje u probavnom sustavu, a probavni sustav zauzvrat šalje snage u živčano-osjetilni sustav, drugim riječima, procesi kvarca dolaze preko probavnog sustava. Ali pretpostavimo da bi ih više trebalo poslati u živčano-osjetilni sustav integracijom u organizam krvi, ritam disanja, što zauzvrat dopušta liječenju da ide zaobilaznim putem kroz ovaj ritam, pa ako to namjeravamo, ubrizgavamo.

Ako pomoću probavnog organa želimo nekako učiniti djelotvornim aromatično-eterične tvari, kakve sadrži cvijet biljke, pripremamo čaj koji unosimo u želudac na usta. Ako želimo djelovati tako da eterično ulje, koje aromatično djeluje na živčano- osjetilni sustav, djeluje izravno ili preko živčano-osjetilnog sustava na ritmički proces, onda sok od tih cvjetova pomiješamo s vodom i od toga napravimo kupku. Djelujemo na živčano-osjetilni sustav.

I tako vidite kako ljekoviti učinak također ovisi o tretmanu pojedinih tvari u njihovom odnosu prema ljudima.

Sve će to na istinski transparentan način izaći na vidjelo tek kada se antropozofsko znanje bude sve više primjenjivalo na odnos između učinaka prirode i ljudi, dakle, kada antropozofija otkrije koje lijekove treba koristiti i kako ih treba primjenjivati na ljude.

Da bi se na taj način nešto moglo postići, naše kliničke terapijske institute sa pripadajućim laboratorijima, i drugim poduhvatima, osnovali su liječnici koji su se pridružili našem antropozofskom pokretu, tako da se s jedne strane mogu isprobati lijekovi i metode liječenja, a s druge strane proizvoditi lijekovi. Takve kliničke i kemijsko-farmaceutske institute imamo u Arlesheimu kod Dornacha i Stuttgartu.

Posebnu pozornost treba obratiti na Kliničko-terapijski institut u Arlesheimu, koji je pod izvrsnim vodstvom dr. Wegman, koja ima posebno blagotvoran učinak na ovaj institut jer ima ono što bih nazvao hrabrošću da liječi. Jer upravo kada se, s jedne strane, sagleda složenost prirodnih procesa iz kojih proizlaze procesi ozdravljenja, a s druge strane, ogromna složenost zdravih i bolesnih procesa kod čovjeka, ako to ogromno polje imate pred sobom - a to golemo polje uvijek imate ispred sebe, čak i ako imate samo određeni broj pacijenata - tada je za liječenje potrebna hrabrost.

U sklopu ovog instituta u Arlesheimu nalazi se međunarodni farmaceutski laboratorij u kojem se proizvode lijekovi. Danas se mogu koristiti u cijelom svijetu ako se traže pravi načini i sredstva. Laboratorij proizvodi sredstva; ljudi samo moraju pronaći sredstva i načine da dođu do laboratorija, to je bit. Ljudi moraju pronaći pravi način da dobiju lijek. Ne radi se amaterski, ne negira se današnja znanost, današnja znanost se samo nastavlja.

Kad ta spoznaja jednom sazrije u najširim krugovima, tada doista ne moramo brinuti za uspjeh takvog pokreta kao što je Međunarodni farmaceutski laboratorij u Arlesheimu. Ali teško je, u usporedbi s današnjim čisto materijalističkim trendom, moći stvarno donijeti na svijet terapiju koja se temelji na potpunom poznavanju čovjeka i njegovih lijekova. Ovdje zapravo treba računati na pronicljivost svakoga tko brine o zdravlju svojih bližnjih.

Pa, prvo ističući što se može postići prirodnim lijekovima i njihovom odgovarajućom upotrebom, naravno to ne isključuje ono što se može postići putem, rekao bih, više duhovno-duševnih procesa u liječenju. Na tom području mogu se vršiti posebno plodna promatranja. Ako sada morate unijeti higijensko-terapijske aspekte u školu, kao što morate u pravoj pedagogiji, vidimo kako vrstom i načinom utječete duševno-duhovno na djecu - ako držim pedagoška predavanja, objašnjavam te stvari - iako možda ponekad ne odmah, ali tijekom procesa života, to može imati široku paletu učinaka koji uzrokuju zdravlje i bolest. Želim samo napomenuti jednu stvar. Učitelj može, primjerice, djetetovu pamćenju pristupiti na pravi način ne tražeći od njega previše ili premalo. Ako postupi neispravno, ako previše zahtijeva od pamćenja u osmoj, devetoj, desetoj ili jedanaestoj godini života, ako nema ispravan pedagoški takt u tom smjeru, tada će ono što duša mora postići u pretjeranoj aktivnosti pamćenja, u umjetno kultiviranoj aktivnosti pamćenja, kasnije se u životu manifestirati kao fizičke bolesti svake vrste.

Možete dokazati vezu između dijabetesa i pogrešnih metoda pamćenja. S druge strane, poremećaj pamćenja može imati i nepovoljan učinak na dijete.

Ovo mogu samo načelno spomenuti, jer vrijeme je već jako odmaklo. Ali iz ovoga možete vidjeti kako na zdravlje i bolest ne djeluju samo prirodni lijekovi, nego kako je i poseban način na koji sama duša djeluje od posebne važnosti za zdravlje i bolest.

A odatle možete pronaći put do onih metoda gdje pokušavamo dovesti do oporavka od osobe do osobe, kroz čisto duhovne i duševne utjecaje, koje naravno danas ne mogu detaljno opisati zbog kratkoće. Ali na ovom području je posebno lako prepustiti se diletantizmu. Naprimjer, netko može vjerovati da je takozvane duhovne bolesti najlakše izliječiti duhovnim utjecajem. Osobito su duhovne bolesti karakteristične po tome što se oboljelima teško može pomoći duševno-duhovno. To je upravo i razlog zašto se kod takozvanih duhovnih bolesti duša zatvara od vanjskih utjecaja. Ali uvijek će se naći da su, osobito kod takozvanih duhovnih bolesti, koje se zapravo pogrešno nazivaju, negdje skriveni fizički procesi bolesti. Prije nego što se pokušate diletantski petljati s duhovnim bolestima, trebali biste zapravo dijagnostikom pronaći fizički izvor bolesti, koji je ponekad vrlo skriven. Onda ćete moći imati blagotvoran učinak kroz odgovarajuće liječenje fizičkog organizma.

Konkretno kod fizičkih bolesti, puno se više radi o pomoći kojekakvim duhovno-duševnim utjecajima koji se danas provode uglavnom diletantski - u to ne želim sada ulaziti. Osobito u slučaju fizičkih bolesti, mnogo se blagoslova može donijeti u tom pogledu, a vanjski proces koji treba izazvati lijekovima i slično, može se podržati na mnogo načina.

To mogu samo natuknuti. One metode koje se temelje na antropozofiji, svakako ne isključuju duševno-duhovne utjecaje, već ih uključuju. To dokazujemo činjenicom da u kliničkom terapijskom institutu u Arlesheimu, Dornach, uz fizičke metode liječenja možete pronaći i takozvanu terapijsku euritmiju.

Ova terapijska euritmija sastoji se od preobrazbe onoga što ovdje vidite kao umjetničku euritmiju, kod ljudskog bića koje se kreće, ljudsko biće u svojoj strukturi, ali koje se kreće u prostoru, preobrazba vokalizacije na takav način da se ljudsko biće može kretati zdravim pokretima, ali oni koji su proizašli iz euritmije pokrenuti su činjenicom da se vokalizirajući pokreti koriste na takav način da podržavaju upravo one sile koje sam prije nazvao albuminizirajućim silama kod ljudi. Dok sile suglasnika često podupiru antimonizirajuće sile.

Ravnoteža između ove dvije vrste sila također se može postići interakcijom terapije euritmije suglasnika i samoglasnika. A posebno kada se stvari rade

ispravno, a ne diletantski, može postati jasno kako se drugi procesi ozdravljenja, posebno u slučaju kroničnih bolesti, mogu izuzetno podržati ovom terapijskom euritmijom.

Ova terapija euritmijom zapravo se temelji na činjenici da se duševno-duhovni procesi bude onim što osoba provodi s dijelovima svog tijela. Ako znate, koji pokreti žele proizaći izravno iz zdravog ljudskog organizma, onda možete naći i odgovarajuće pokrete koji imaju ljekoviti učinak kada udovi, ljudski pokreti, djeluju na proces unutarnjih organa.

Posebno u kliničko terapijskom institutu u Arlesheimu postoji mogućnost potražiti terapiju euritmijom i vidjeti kako ona može biti posebna grana unutar procesa liječenja, koja se može pronaći na antropozofskim temeljima, na stvarnom znanju o čovjeku.

Naravno, bilo bi predaleko ulaziti u detalje na ovom području. Princip je zapravo dan u onome što sam iznio.

Tako se dogodilo da smo tu terapijsku struju morali razviti unutar antropozofskog pokreta, na najrazličitije načine, jer su nam dolazili ljudi koji su takoreći imali iscjeliteljske vještine. To je proizlazilo iz tadašnjih prilika. To je, da tako kažemo, zahtijevala suvremena civilizacija. Antropozofija je u osnovi samo dala odgovore na pitanja koja su joj postavljena.

Danas sam vam zapravo samo aforistički mogao objasniti načela; ništa više nije moguće u ovom vremenu koje je već postalo predugo. A kad bih samo nekoliko stvari htio objasniti cjelovito, onda bih morao učiniti nešto slično onome što sam prekjučer odbio učiniti na predavanju o euritmiji; morao bih vas pozvati da ostanete preko noći i slušate me do sutra ujutro, dok se ne okupimo na sutrašnjem jutarnjem predavanju. To je nešto od čega se ljudi razboljevaju, a netko tko želi razgovarati o zdravlju, doista tako ne može razboljeti ljude! Stoga ih je bolje poslati kući na zdravo spavanje uz kraću prezentaciju.

DRUGO PREDAVANJE

London, 2. rujna 1923.

Naravno, moje prve riječi moraju biti, dragi moji gosti, da se ispričavam što ne mogu govoriti na vašem jeziku, već ću vam govoriti na njemačkom, koji se mora prevoditi, ali budući da ne vladam engleskim jezikom potrebnim za predavanje, jednostavno tako mora biti. Vrlo sam zahvalan nekim prijateljima, posebno gđi Larkins, što sam, nakon duhovno znanstvenih predavanja koja sam držao na ljetnim tečajevima u Ilkley i Penmaenmawr, sada u mogućnosti ovih večeri razgovarati s vama o nečemu što se pojavilo u našem duhovno znanstvenom pokretu kao vrsta medicinskog pokreta, ne - stvarno vas molim da to uzmete u obzir - kao bilo kakvo protivljenje službenoj znanosti, protiv službene medicine, već s namjerom da se duhovno znanstvenim pristupom nastave velike spoznaje i pomaci aktualne znanosti. Također unutar duhovno znanstvenog pokreta, koji se, prije nego su takva znanstvena strujanja stupila na snagu, više bavio općeljudskim, umjetničkim, vjerskim, moralnim, pedagoškim pitanjima i slično, nije se radilo o namjeri da se jednog dana pojavi kao agitacija na polju medicine, no, u tom duhovno znanstvenom pokretu na kontinentu našli su se i liječnici, koji su usprkos svojim temeljito znanstvenim uvjerenjima od početka vjerovali da unutar ovog duhovno znanstvenog pokreta mogu zadovoljiti svoje duševne potrebe. I ono s čime su se suočili kao nekom vrstom istraživanja duhovnog svijeta koji leži izvan fizičko-osjetilnog svijeta, jednostavno ih je dovelo do postupnog vjerovanja da se za neke od velikih sumnji, neke od velikih pitanja koja se danas pojavljuju unutar medicinske znanosti, koja je posvećena praktičnom liječenju, mogu pronaći zadovoljavajuća, ne želim reći trenutna rješenja, ali zadovoljavajuće nastavljanje upravo na ovom polju.

I tako je iz našeg takozvanog antropozofskog pokreta na kontinentu izrastao medicinski pokret. Moram reći da zapravo posebno ne volim govoriti o ovom dijelu našeg duhovno znanstvenog pokreta, jer posvuda ćete iz opisa vidjeti da sam više zainteresiran za proizvodnju lijekova koji su stvarno učinkoviti, nego za puno pričati o tim stvarima. Ali ono što se ovdje pokušava utvrditi prije svega počiva na temeljima na koje treba skrenuti pozornost, osobito znanstveno obrazovanih ljudi današnjice.

Lako mogu zamisliti - i znam sve temelje iz kojih se tako nešto pojavljuje - da stvarno imate kontradikciju za kontradikcijom u odnosu na ono što imam za reći. Potpuno razumijem ove kontradikcije. I zapravo danas ne može biti drugačije nego da takve kontradikcije proizlaze iz znanstvenog uvjerenja koje doktor ima. Zato u početku nismo željeli ništa teoretski predstavljati, nego to odmah provesti u praksi. I tako su želje liječnika i drugih znanstvenika,

fizičara, kemičara. biologa, uzete u obzir osnivanjem znanstvenih instituta, znanstvenoistraživačkih instituta. Tu prije svega dolazi u obzir kemijsko-farmaceutski laboratorij u Arlesheimu. I u vezi s tim postoji biološki i fizikalni institut unutar našeg pokreta. Da se bavimo ozbiljnim istraživanjima možda će vam biti jasno iz činjenice da su, primjerice, u našem biološkom institutu već obavljani vrlo važni poslovi, iako taj institut zapravo vrlo kratko postoji.

Potpuno sam uvjeren da smo uspjeli, u našem biološkom institutu na čijem je čelu dr. Kolisko i gospođa dr. Kolisko, razjasniti funkciju slezene, u smjeru u kojem u funkciji slezene moramo vidjeti regulaciju onih nepravilnosti koje nastaju u ritmičkom probavnom procesu, jer ljudi ne mogu jesti potpuno u ritmu. Pa čak i kada bi, bio vrlo pedantan, pedantan oko vremena obroka, opet bi došlo do prekida ritma probave zbog drugačijeg izbora hrane i slično.

I onda se pokaže čudna stvar da je funkcija slezene, upravo kompenzirati ritmičke smetnje probavnog procesa, koje su izazvane samim ljudskim životom.

Onda smo u novije vrijeme - to je predstavljeno u radu koji je upravo objavljen - uspjeli pružiti precizan dokaz u biološkom institutu, da najmanji entiteti različitih supstanci imaju učinka.

Nije namjera zagovarati bilo koji stranački smjer u medicini. Upravo ako se nastavi na ovom području, vidjet ćete da jedno područje treba tretirati na odgovarajući način s odgovarajućim većim količinama, a drugo područje organizma treba tretirati s najmanjim količinama. Do sada je u osnovi postojalo samo homeopatsko vjerovanje u ovom području, a ne egzaktna istraživanja.

Čini se da je sada zapravo moguće na vrlo precizan način dokazati, da određene tvari, naprimjer spojevi antimona - to se može učiniti u vrlo visokom razrjeđenju - djeluju na rast pšeničnog zrna na drugačiji način nego s daljnjim razrjeđivanjem; ako zatim idete dalje, uvijek završite u ritmičkom prolazu kroz maksimum i minimum. Učinili smo sve što smo mogli, kako bismo s punom odgovornošću, u ovom području pokazali da razrjeđenja čak i u omjeru jedan prema trilijun imaju apsolutno vitalne učinke. Zrna pšenice, koja smo vrlo precizno selektirali prema intenzitetu klijanja, klijala su u tekućinama u kojima smo imali odgovarajuće razrijeđene tvari, tako da zahvaljujući vrlo savjesnom načinu na koji gospođa Kolisko radi, ono što je prije, rekao bih, moglo izgledati kao laičko uvjerenje, postavljeno je na znanstvenu osnovu.

Ovo navodim samo kao uvod kako bi se pokazalo da ne želimo ići na neznanstven način, kako se to radi laički. Duhovno znanstveni uvidi stječu se duhovnim gledanjem, o čemu neću detaljnije govoriti; to radim u

raspravama koje dajem drugdje. Smjernice su zapravo dobivene duhovnom vizijom, i kroz tu duhovnu viziju vjerujem da sam došao do mogućnosti precizno uspostaviti vezu između unutarnje organizacije čovjeka, i konstitucije ne samo prirodnih tvari, već prije svega znati kako egzaktno formulirati prirodne procese, kako bi se ovom metodom premostio duboki jaz koji danas - moramo si otvoreno priznati - doista postoji između patologije i terapije. Tako da će se u budućnosti moći imati patologija koja automatski prelazi u terapiju, jer će se promatrajući zdravi i posebno bolesni organizam, moći točno otkriti kako - danas ću to objasniti na nekoliko primjera - ne samo tvari koje su nastale izvan ljudskog organizma, nego iz procesa koji se provode izvan ljudskog organizma, bilo iz prirode ili iz procesa koji se provode u laboratoriju, kako mogu imati ljekoviti učinak unutar ljudskog organizma. A ono što nam je najvažnije je terapijski aspekt. Vrlo dobro znamo da je patologija danas naprednija, nego što i sama zna. Danas je patologija nešto što se može uzeti u svakoj točki i otići malo dalje. Iako zapravo postoji duboki jaz između razumijevanja koje postoji u pogledu strukture i histologije organa, i načina na koji lijek nastavlja djelovati u ljudskom organizmu. Danas čak u potpunosti ne razumijemo ni normalan proces ishrane, koji je, kako vjerujem, mnogo mudrije organiziran kroz instinkt nego bi to ikada mogao biti kroz znanstvenu teoriju, a kamoli da se točno razumiju odnosi koji postoje između tvari i između funkcioniranja tih tvari unutar ljudskog organizma i izvan njega, kako u prirodi, tako i u onim procesima koji se mogu provoditi u laboratoriju.

Na taj me put uputilo to što vjerujem da sam u više od trideset godina istraživanja uspio utvrditi, da je najvažnija stvar u razumijevanju čovjeka u njegovoj cjelokupnoj konstituciji, utvrditi temeljnu razliku između tri različita načina funkcioniranja ljudskog organizma. Tako sam naučio razlikovati trostruko funkcioniranje organizma kod ljudi.

Ovo trostruko funkcioniranje - želio bih reći da je naravno sve u stanju nastajanja - prvo sam u najširem smislu podijelio na živčano-osjetilni proces. U ovaj prvi dio uključujem sve što je povezano s funkcioniranjem osjetila u najširem smislu, te živaca koji su na neki način s njima povezani. Dalje razlikujem sve što su ritmički procesi u organizmu. i opet, treće, ova dva procesa razlikujem od onoga što su metabolički procesi i procesi kretanja. Metabolički procesi i procesi kretanja blisko su povezani jedni s drugima; svako unutarnje i vanjsko kretanje ljudskog organizma u tijesnom je kontaktu s metaboličkim procesom i može se zapravo s njim u vezi promatrati samo kao funkcija.

Ove tri vrste funkcija u ljudskom organizmu bitno se razlikuju jedna od druge, toliko da je ono što smatram živčano-osjetilnim životom čak polarna suprotnost procesima koji se mogu sažeti kao motorički i metabolički procesi. Tako da, naprimjer, ako imamo bilo kakav proces u metabolizmu,

taj proces - kao i svaki proces u metabolizmu - uzrokuje polarno suprotan proces u živčano-osjetilnom aparatu. Ritmički procesi su tada ravnoteža između to dvoje. Sada je stvar pronalaženja realnih razlika između tih procesa.

Prvo želim istaknuti da precizniji uvid u ljudski organizam pokazuje - naravno, u kratkom vremenu mogu samo skicirati te stvari - da kada se bavimo živčano-osjetilnom organizacijom, u biti imamo posla s učinkom supstancijalnih, različitih tvari u ljudskom organizmu. Dakle, ako dolazi u obzir nešto što je samo unutar osjetilne organizacije ili živčane organizacije, bitna stvar za razmatranje je da poznamo odnos između bilo koje supstance koju imamo u ljudskom okruženju, i one koja je u značajnoj mjeri u živčano-osjetilnom procesu.

Ako se radi o metaboličkom procesu koji je povezan s procesom kretanja, dakle, ono što dolazi u obzir, prije svega, nije supstanca onoga što nalazimo u ljudskoj okolini, nego procesi u supstancijalnom, procesi u supstancijalnom, želio bih to osvijetliti s druge strane. Ako se radi o tome da se može utvrditi da je izvor bolesti u živčano-osjetilnom aparatu, onda se mora istražiti koje se tvari mogu smatrati ljekovitim čimbenicima - o detaljima ćemo kasnije. Ali ako se radi o dovođenju procesa bolesti do izlječenja u mišićno-koštanom i probavnom sustavu, onda je važno istražiti koji proces mora biti prisutan, ili kao prirodni proces, ili kao laboratorijski proces, u obradi tvari kako bi se dotične tvari pretvorile u lijekove.

Točnije - to je slučaj o kojem ću dalje govoriti - pretpostavimo da isprobavamo ljekovitu moć antimona. Morat ćemo razlikovati ljekovitost antimona u odnosu na sve ono što ima svoje žarište u živčano-osjetilnom aparatu čovjeka. Zanimala bi nas supstanca antimona. Ako se radi o razmatranju ljekovitog djelovanja antimona na motorički i pripadajući metabolički sustav, onda će biti riječ o podvrgavanju antimona takvim procesima, procesima izgaranja, procesima oksidacije, gdje se antimon diže kao dim, a dim se izdvaja kao ogledalo, a uspjeh ovog lijeka moramo očekivati od ispravnog izvođenja ovih procesa. Tako da zapravo uvijek možemo reći, sasvim fundamentalno: tvari, ljekovite čimbenike, za živčano-osjetilni sustav trebamo tražiti u ljudskom okruženju. Procese koje, ili sami izazivamo ili koje izaziva priroda, trebamo promatrati kao ono što liječi metaboličke i procese kretanja u ljudskom organizmu. Budući da su ova dva procesa potpuno suprotna jedan drugome, ritam, sve ritmično, iznad svega ritam disanja, ritam cirkulacije, probavni ritmovi, drugi ritmovi kod ljudi, ritmovi spavanja i budnosti kod ljudi, oni sada imaju posrednički, uravnotežujući učinak, tako da u onim procesima koji se odnose na organe ritmičke organizacije ljudskog bića, sada se također vidi u proizvodnji lijekova, u međudjelovanju, što će proizaći iz pripreme učinkovite supstance

i učinkovitih procesa, koje čovjek dopušta prirodi da proizvede ili ih sam pokreće.

Ovo nešto govori samo o nekoliko temeljnih stvari. Htio bih ući u ono što je rečeno, a nakon današnje rasprave o osnovama, dopustit ću si sutra da uđem u neke od naših lijekova, koji se proizvode u farmaceutskom laboratoriju u Arlesheimu i u pridruženoj klinici, koja je pod izvrsnim vodstvom gospođe dr. Wegman, koja je također tu, i tu se može isprobati. Kasnije ću se pozabaviti stvarnim terapijskim aspektom. Od početka sam bio u potpunosti za to da znanost duha mora dati samo smjernice, ali ne i proizvoditi nikakve lijekove, nego da imamo svoje laboratorije vezane uz kliniku, tako da se zapravo provjera obavlja uz bolesnički krevet u klinici.

Ako se uzme u obzir ova diferencijacija čovjeka na procese živčano-osjetilnog sustava, ritmičkog sustava i metaboličkog sustava kretanja, tada se mora otkriti kako je čovjek konstituiran na takav način da su ova tri sustava potpuno različiti jedan od drugog, u smislu njihovog funkcioniranja su različiti, ali se međusobno prožimaju u svakoj točki ljudske organizacije. Ovo je manje udoban način gledanja na ljude od uobičajenog. Kod uobičajenog načina promatranja, uzmete bilo koji organ ili dio organa, i pogledate ga histološki ili u smislu anatomije stanice i tako dalje.

Ovdje treba za svaki organ razlučiti u kojoj su mjeri živčano-osjetilni proces, ritmički proces, metabolički proces kretanja, uključeni u funkcioniranje ovog organa. Zato što su sva tri oblika uključeni u svaki ljudski organ. Samo ako se više usredotočimo na stvarne osjetilne alate čovjeka, tada živčano-osjetilni proces prevladava, a ritmički proces i metabolički proces kretanja idu u drugi plan. Ali opet ako se radi o metaboličkom procesu kretanja, onda u njemu prevladava ovaj metabolički proces. Ali ne postoji ništa u traktu metaboličkog i mišićno-koštanog sustava što nije prožeto procesima živčano-osjetilnog sustava, koji su ovdje podređeni. A tako je i u ritmičkom sustavu.

Sada gledate kroz cijelu ljudsku organizaciju, ako možete imati odgovarajuće funkcioniranje u organu ispred sebe za istinsko unutarnje promatranje. Naprimjer, recimo da imamo posla s nekim dijelom mozga. Čovjek sada mora moći vidjeti jesu li dvije suprotne aktivnosti organa prisutne u ispravnom odnosu, živčano-osjetilna aktivnost, metabolička aktivnost kretanja, i funkcionira li ritmički sustav na odgovarajući način kako bi uravnotežio to dvoje. Grubo govoreći, to je vrlo različito za organe čovjekove glave nego, naprimjer, za same probavne organe. No, s druge strane, vidi se kako upravo to dovodi do preciznije spoznaje čovjeka, kako u sadržajnom, tako i u funkcionalnom smislu, u odnosu na njegovu okolinu, a time i povezanosti patologije i terapije.

Pogledajmo ovo na jednom primjeru. Bolest koja je možda manje cijenjena među ozbiljnim slučajevima bolesti, ali koja nekima može biti prilično

neugodna, a mnogima itekako neugodna - istaknuo bih je kao primjer - je *Catarrhus aestivus* od koje boluje puno ljudi, pogođeni su osobito u određeno doba godine. A kako bi se postiglo razumijevanje ovog osnovnog procesa, potrebno je sljedeće.

Prije svega, mora biti jasno da je u čovjekovom djetinjstvu, posebno u prvom djetinjstvu, cijela struktura tri upravo spomenuta sustava drugačija nego u kasnijem životu. U djetinjstvu se radi o čovjekovoj organizaciji u kojoj živčano-osjetilni organi mnogo intenzivnije utječu na druga dva sustava nego u kasnijoj životnoj dobi. Dijete je u određenom smislu potpuno osjetilni organ. Svi procesi se odvijaju tako da se odvijaju u cijelom organizmu, ali na intiman, suptilan način, kao što se inače odvijaju na periferiji čovjeka u osjetilnim organima. Dijete je zapravo osjetilni organ na jedan intimniji, finiji način. Zbog toga je cijeli djetetov organizam sličan osjetilnim organima, izloženiji je vanjskom svijetu od čovjekovog organizma u kasnijoj životnoj dobi. Jer sve što je tako povezano sa živčano-osjetilnom organizacijom, neposredno je izloženo vanjskom svijetu i neposredno je podložno utjecaju vanjskog svijeta. Cjelokupna je djetetova organizacija stoga podložna utjecaju vanjskog svijeta - dakako, u najširem opsegu - mnogo više nego u kasnijoj životnoj dobi, kada je potpuno ovisna o unutarnjim procesima organa, uključujući metaboličke procese u vezi s procesima kretanja. Iako se pokreti odvijaju u vanjskom svijetu, organizacija koja je u njihovoj osnovi teži prema unutrašnjosti čovjeka, kao što živčano-osjetilna organizacija teži prema van. Stoga nalazimo da se pod pretežnim utjecajem živčano-osjetilne organizacije kod djece, mogu javiti oni procesi koji se mogu sažeti pod nazivom *eksudativna dijateza*, olabavljenje tkiva, što se zapravo može javiti dosta općenito u dječjem organizmu.

Kasnije, kada se ovoj nadmoći živčano-osjetilnog procesa u cijelom organizmu suprotstavi u kasnijem životu, polarno u pravom omjeru metabolički proces kretanja, ako je dijete pažljivo odgajano, sklonost takvoj *eksudativnoj dijatezi* općenito opada i kasnije se može specijalizirati, tako da se može pojaviti dosadni *Catarrhus aestivus*.

Ovaj *Catarrhus aestivus* se može pratiti - to samo spominjem ovdje - do određenih stvari za koje se kaže da su sadržane u peludnom prahu *gramineje*. To samo odgovara tendenciji našeg vremena da se patologija poveže s nečim izravno i suštinski vanjskim. Ako se razumije ljudski organizam i procesi koji se odvijaju u čovjekovoj okolini kada *gramineja* cvjeta, onda se sa sigurnošću može reći: cjelokupni prirodni proces u sezoni u kojoj *gramineje* prirodno cvjetaju, ne odvija se samo oko *gramineja*, on se odvija i oko čovjeka, koji je izložen istim atmosferskim utjecajima pod kojima *gramineja* cvate.

Sada kod ljudi, rekao bih, jer su se specijalizirali u svojoj organizaciji, posebno u nosu i očima, to onda dovodi do *Catarrhus aestivus*, kada se ono u čemu prevladava živčano-osjetilni proces razvija u *eksudativnu dijatezu*

koja se javlja u djetinjstvu, specijaliziranu za početak dišnih organa prema unutra, tada nastaje ovaj dosadni katar. Nastaje jer su ljudi također izloženi prirodnim procesima kojima moraju biti izložene *gramineje* kada cvjetaju, i posebno su osjetljivi na te prirodne procese.

Budući da osjetilni proces nije dovoljno paraliziran metaboličkim procesom i budući da osjetilni proces ostaje dominantan na periferiji, čovjek je izložen istim atmosferskim utjecajima, utjecajima okoline, koji su posebno povoljni kada *gramineje* cvatu.

Ako promatrate ovaj proces izvana, ako stvarno gledate što se događa kada trave, *gramineje*, procvjetaju, tada se pitate kako se nositi s ovom osjetljivošću koja se javlja kod *Catarrhus aestivus*. I sada, kroz ovaj uvid koji ste stekli, pokušavate paralizirati ovaj proces, koji imamo kod *gramineje*, koji se potpuno odvija izvana, potpuno periferno, rekao bih, u zraku - jer prisutan je i kod ljudi kada imaju *Catarrhus aestivus* - tražeći proces oplodnje, žurbu prema procesu oplodnje, koji je kod *gramineje* potpuno ogoljen, rekao bih, gledajući prema atmosferi, gdje se događa, ne usmjereno periferno prema van, već središnje gurnut prema unutra. Naći ćete ga kao takvog kada uzmete plodove koji su okruženi kožastim ljuskama, i u kojima se proces u nekim stvarima odvija centralno prema unutra, centripetalno.

A ako u laboratoriju formirate suprotan proces od procesa fruktifikacije kod *gramineje*, oblikujete ga u lijek i pokušavate taj lijek učiniti učinkovitim upotrebom inokulacije, to jest unošenjem izravno u organizam putem cijepjenja, onda se zapravo može spriječiti ova preosjetljivost na iste atmosferske utjecaje koji su korisni za *gramineje*, ali kod ljudi uzrokuju bolest. S ovim lijekom, koji proizvodimo kao 'Gencydo' i koji se pokazao izvanredno učinkovitim u velikoj većini slučajeva s *Catarrhus aestivus*, mogli smo vidjeti, kako je kroz odgovarajuće oblikovanje procesa koje nam priroda pokazuje moguće pronaći lijekove. Samo moramo znati u kojem slučaju moramo djelovati protiv prirodnog procesa. To je naprimjer, slučaj kada prevladava osjetilno-živčana aktivnost, a vidjet ćemo kasnije kada moramo ići s prirodnim procesom. Samo morate znati kako postupiti u kojem slučaju. Dakle, ne koristimo samo ono što se kemijski mora dogoditi u laboratoriju, bilo u smislu prirodnih procesa ili suprotno prirodnim procesima, koje imamo kao ljekovite faktore a ne samo kao tvari, već prije svega obraćamo pozornost na način pripreme, gledajući što u vanjskoj prirodi donosi proces kao takav, što proces čini dinamičnim. Tu dinamiku nastojimo oponašati na tehnički način, kako bismo iz prirode izvukli ljekovite čimbenike.

U kliničko terapijskom institutu u Arlesheimu, mnogi lijekovi već su proizvedeni prema takvom principu. Svi su proizvedeni po tom principu, ali su svi dosta specijalizirani.

Naprimjer, želio bih spomenuti sljedeći lijek. Svakako, moram reći, razumijem svaku kontradikciju, svaku suprotnost, jer znam da stvari proizlaze iz načina razmišljanja koji nikako nije uobičajena praksa, nije uobičajen. Samo napominjem, da se smjernice daju na ovaj način, i zatim verificiraju u našim klinikama, i da se to radi onako kako je to uobičajeno u kliničkom radu s punom odgovornošću. Zato možda mogu dati, rekao bih, nešto odvažniji prikaz, pod pretpostavkom da, kao što rekoah, razumijem svako protivljenje i da mi je posve razumljivo da postoji čak i neka vrsta nelagode prema tim stvarima, koje bi se čak mogle činiti fantastičnim.

Iznimno je zanimljivo promatrati čudan proces koji se odvija u samoj biljci. Osim onoga od čega se biljka primarno sastoji, biljka sadrži svakojake stvari: soli, metale, i tako dalje. Pa, manje je važno za terapiju koja bi trebala djelovati izravno, promatrati sastav biljke nego promatrati način na koji, naprimjer neki metalni spoj ili sol prolazi kroz cijeli proces rasta i donošenja ploda biljke.

Uzmimo bilo koju biljku, naprimjer *Cichorium intybus*. Tko doista želi duhovno znanstveno proučavati *Cichorium intybus*, prvo će proučiti neobičan način na koji je sadržano ono najvažnije u *Cichorium intybus*: silicijeva kiselina i alkalne soli.

Silicijeva kiselina i alkalne soli sadržane su u *Cichorium intybus* u vrlo različitim oblicima, u vrlo različitim kontekstima procesa u korijenju, lišću i cvijetu.

Svatko tko proučava ovaj proces u *Cichorium intybus* i vidi kako su procesi koji ovise o silicijevom dioksidu s jedne strane, i alkalnim solima s druge strane, isprepleteni, isprepleteni na neobičan način, tko god to prati, na duhovno znanstveni način se vraća čovjeku.

Sada, kao što sam rekao, u našem tijelu žive tri sustava, u svakom organskom sustavu, ali jedan uvijek prevladava, a svaki je redom aktivan kod cijele osobe; naprimjer, promatramo li rad žuči u ljudskom organizmu u vezi sa svim ostalim probavnim organima, prije svega nalazimo da je, uz sve ostale učinke žuči, iznimno važno da žuč radi, i da pravilno funkcionira, posebno za zdravlje živčano-osjetilnog sustava. Jer ako probavne smetnje pripišemo poremećajima funkcije žuči, u organima živčano-osjetilnog sustava uvijek nastaju izuzetno veliki poremećaji.

Pratimo li proces lučenja žuči, on zapravo postaje zanimljiv tek kada ga možemo promatrati u cjelokupnom kontekstu konstitucije čovjeka kao proces koji, počevši od probavnog sustava, opskrbljuje živčano-osjetilni sustav.

S jedne strane, ovaj proces je prisutan u funkcijama žuči, posve odvojeno od stvari koje u njemu igraju ulogu. S druge strane, osim kod ljudi, djeluje u

gotovo vjernoj imitaciji, od korijena *Cichorium intybus* pa sve do stabljike i prema cvijetu. Kada vidimo kako se obrađuju silicijeva kiselina i alkalne soli, nalazimo točnu imitaciju procesa lučenja žuči u ljudskom organizmu, u njegovom djelovanju na živčano-osjetilni sustav.

Oponašajmo sada proces koji se odvija u *Cichorium intybus*. Postoje liječnici laici koji sada izravno koriste *Cichorium intybus* ako postoje probavne smetnje. No, iako se uspjesi mogu postići, što ne treba poricati, oni će vrlo rijetko biti trajni, budući da je proces koji se odvija kod *Cichorium intybus* vezan za nestabilnost same biljke, i kada se unese u ljudski organizam podložan je takvoj promjeni da više ne ostaje isti. Ali to je toliko povezano s ljudskim procesom, da kada ga obrađujemo u laboratoriju, posebno kada obrađujemo silicijevu kiselinu, kada pravimo pripravak koji sadrži silicijevu kiselinu, sadrži alkalne soli, na takav način, ne zapravo kemijski, već usitnjavanjem i smolastim vezivnim sredstvima, tada postoji labava veza između silicijevog dioksida i alkalnih soli, i postoji više od finog, rekao bih, prirodnog prijanjanja. I kada to unosimo kroz probavni kanal, zapravo ne unosimo iste tvari, nego isti proces u ljudski organizam koji se događa kod izlučivanja žuči, utoliko što je izlučivanje žuči vezano uz funkcioniranje živčano-osjetilnog sustava. Ono što radimo u laboratoriju stoga je stvar učinkovitog, rekao bih, stalnog oponašanja onoga što sama biljka radi, što se može vidjeti naprimjer, u njenom procesu formiranja biljke: taj proces je na neki način polaran ili paralelno povezan s nekim procesom u ljudskom organizmu, tako da na ovaj način patologija i terapija doista djeluju zajedno. U organu se može vidjeti što je nepravilno u međudjelovanju triju procesa.

I samim osluškivanjem prirode, kako rasterećujete organizam na neko vrijeme od onoga što ne može, pokušavajući ga istražiti, zapravo dovodite do toga - rekao bih: *Cichorium intybus* se pokazuje kao rastuća žuč - žuč kod čovjeka funkcionira jedno vrijeme jer organizam ne može to sam izvršiti, sve dok organizam ne bude izložen stranoj žuči, onome što je proizvedeno prema *Cichorium intybus*, i on se ponovno navikao na funkciju žuči. Tada, da tako kažemo, stvari opet idu kako treba.

Problem je samo u tome što se samom metodom liječenja biljkama ne može postići ono što je ispravno, jer priroda djeluje mnogo savršenije, jer se proces biljke uništava ako se na bilo koji način unosi u organizam.

Kako je vrijeme već odmaklo, i ne želim vam već previše zaokupiti pažnju, spomenut ću samo nekoliko stvari o lijeku koji se pokazao posebno uspješnim, a koji su naši liječnici nazvali 'Biodoron'.

Ovaj Biodoron je nastao jer je cjelokupni kompleks simptoma takozvane migrene, prvi put predstavljen cjelovitom duhovno znanstvenom pogledu. Ova migrena također je izuzetno neugodna bolest za mnoge ljude i javlja se u najrazličitijim oblicima. Migrena se temelji na neregularnoj premoći

metaboličkog procesa tamo gdje mu nije mjesto, unutar onog područja ljudske organizacije gdje bi živčano-osjetilni proces zapravo trebao imati prevladavajući učinak u sprezi s ritmičkim procesom.

Sada mi je cilj bio ponovno pronaći cijeli ovaj proces u njegovom sažetku, kako je izražen u sinopsisu kompleksa simptoma migrene, pronaći kao proces vani u prirodi.

Sada, on se izražava na divan način, na takav način da imate kompleks simptoma s jedne strane i suprotan proces u načinu, baš ako što se u procesu *Equisetum arvense* silicijeva kiselina aktivira solima sumporne kiseline. *Equisetum arvense* sadrži oko devedeset posto silicija. Sutra ćemo morati govoriti o vrlo važnoj funkciji silicijevog dioksida za živčani-osjetilni sustav i sve što je s tim povezano. Međutim, silicijeva kiselina u *Equisetum arvense* prerađuje se na određeni način, tako da se samo u takvom spoju koji se tamo proizvodi sa smolastim vezivom može odvijati proces formiranja unutar rasta biljke kroz interakciju silicija sa solima sumporne kiseline.

Ako jednostavno imate sliku *Equisetum arvense* ispred sebe, kao da je ukočena, dopuštajući da proces stvaranja silicijeve kiseline prevlada posvuda, ova biljka formira i zadržava sav svoj rast od cvjetanja, ono što je zauzvrat u vezi s normalnim metaboličkim procesima, tada odmah dobivate intimni pogled na dva procesa, proces koji se izražava u kompleksu simptoma migrene i proces koji se na tako divan način odvija između soli silicijeve kiseline i sumporne kiseline u *Equisetum arvense*, nameće se ideja: postoje dva suprotna procesa.

Ali to ne znači da *Equisetum arvense*, izravno korišten na bilo koji način, pomaže protiv migrene. Jer tu se događa ono čudno, što vam postaje sasvim jasno, iako su neki vegetativni procesi u ljudskom organizmu slični biljnim procesima, oni su iznutra radikalno drugačiji. Ne radi se, dakle, samo o izravnom preuzimanju procesa koji se odvija kod *Equisetum arvense* i unošenju u ljudski organizam, nego prije svega, rekao bih, o animalizaciji.

To se može postići ako se na odgovarajući način proces oponaša u laboratoriju, ali iznutra na živ način, tako da se s jedne strane koristi silicij, a s druge sumpor. Sumpor možete koristiti izravno, jer je on zapravo učinkovit u *Equisetum arvense*. Ali sada se vezivanje postiže, zajedno s drugim vezivima koja imaju manju važnost, umetanjem procesa željeza. Sada je cijeli proces *Equisetum arvense* animaliziran i dobivate pripravak koji uvelike ovisi o tome kako ga napravite. Jer po tome kako provodite proces kojim u konačnici dobivate pripravak, vidite, da tako kažem, da je on rezultat procesa koji se odvija između silicija, željeza i sumpora. I tako ono što ste dobili kao pripravak, što, rekao bih, prvo miruje u pripravku, to se pak aktivira kada se unese u ljudski probavni proces i koristi - kao što

rekoh, naši su ga liječnici nazvali 'Biodoron' - upravo protiv dosadnih migrena.

Ovaj lijek protiv migrene zapravo se, mogu reći, gotovo bez iznimke pokazao uspješnim.

Stoga pokušavamo postići čimbenike liječenja na dinamičan način, stvaranjem odgovarajućih procesa za lijekove koje dobivate od kliničkog farmaceutskog instituta u Arlesheimu. Radi se o tome kakve procese sadrže, kakve procese izazivaju u ljudskom organizmu.

Na taj smo način uspjeli - stvari su provjerene u brojnim slučajevima - pronaći, kao što rekoh, oko stotinu lijekova za razne oblike, za razne grane tuberkuloze, za najrazličitije bolesti probavnog sustava i tako dalje; i u procesu smo dovršavanja, rekao bih, procesa koji želimo pokrenuti s određenim biljnim proizvodom, za unutarnje liječenje karcinoma. Ali uzeti ću slobodu da sutra o ovim lijekovima govorim u detalje, o lijekovima za tuberkulozu, o lijekovima za karcinom, liječenju tifusnih bolesti i tako dalje.

Postat će jasno da nam nije bitno što je u preparatu, nego kako je preparat nastao u laboratoriju. Kao rezultat toga, pripravak sadrži određeni proces, koji se pak pokreće unutar organizma u istom ili različitom obliku, i nalazi se u tijeku organskog procesa ili tvori polarnu suprotnost.

I na taj način, promatrajući prirodne procese i procese koji se mogu prepoznati u patologiji, može se doći do međusobnog odnosa između prirodnih procesa i procesa u ljudskom organizmu, interakcije koja mora postojati, ako prirodne procese o kojima je riječ treba unijeti u ljudski organizam kao lijekovite procese. Ono što je važno, je postizanje procesa ozdravljenja kroz funkcionalnost koju provodimo u našim laboratorijima. Stoga je od posebne važnosti kako se ti lijekovi koriste, opet u skladu s diferencijacijom ljudskog organizma. Temeljna je razlika u učinku, bilo da se bilo koji lijek unosi kroz probavni proces, putem cijepjenja izravno u proces cirkulacije, ili da li se, kao što ću pokazati sutra, primjenjuje usko povezano s osjetilnim procesom, sa živčano-osjetilnim procesom, kao u dodavanju naših lijekova u kupke ili pranja i slično.

Dakle, hoćete li lijek koristiti izvana ili poluinterno, rekao bih, kao kod cijepjenja, ili potpuno interno, ovisi o tome kako djeluje na ljudski organizam. Jer želio bih reći da je ono što je posebno značajno kod ovih lijekova to da ne želimo liječiti pomoću supstanci, već želimo liječiti kroz procese. I dajemo lijekove u nadi - to jest, stvari su provjerene - da su procesi koje možemo izvesti gledajući prirodu i ljude zajedno, u određenoj mjeri sačuvani u pripravku i pokrenuti u ljudskom organizmu kao procesi ozdravljenja. To je ono što je bitno novo u stvarima kojima se bavimo. Želimo liječiti kroz procese, kroz način priprave.

Stoga nam nije toliko bitno reći što je točno u pripravku, već ovisi kako se stvari intimno odvijaju.

Uzeti ću si slobodu da sutra pređem na terapijski aspekt, posebno na pojedinačne lijekove i vanjske tretmane.

Pitanje: Koliko je prošlo od kada su isprobani lijekovi za migrene i peludnu groznicu?

Dr. Steiner: Pa, prošlo je nekoliko godina od kada su slučajevi ispitani, u posebno velikom broju slučajeva. Budući da su naše metode, metode provjere, događa se neobičnost, baš kao i kod matematičkog problema, da se uspjeh do neke mjere predviđa i potom provjerava. Na taj se način ne radi o pukoj empirijskoj metodi, nego, da tako kažemo, budući da se - kao što je inače slučaj kod laboratorijskih ispitivanja - već pronalazi ono što se može pretpostaviti provjerenim, vrijednost provjere je naravno veća od one pukog empirijskog ispitivanja. Metode su naravno još mlade, a poanta je da bismo naravno bili sretni kada bi se isprobale u što širim razmjerima.

Provjere za Biodron već postoje oko tri do četiri godine, u velikom broju slučajeva provjere koje su iznimno važne, primjerice u slučajevima kada je migrena bila vrlo staro, kronično stanje koje je postojalo desetljećima, i gdje je ovaj lijek djelovao.

Naravno, želim to izričito napomenuti, pogotovo kod ovog lijeka izuzetno je važno da se postavi ispravna dijagnoza. Stoga se lijek može koristiti uz potvrdu ako je dijagnoza ispravno postavljena. Naravno, nije poželjno da se ovaj Biodron koristi kod svake glavobolje jer se tada u velikom broju mogu pojaviti negativni slučajevi.

Dakle, prvo se mora pravilno dijagnosticirati; ali u to smo uložili puno truda. Postotak u tri do četiri godine je iznimno velik jer to radimo klinički. U pojedinim slučajevima, privatni liječnici su to već isprobali.

Također bih želio napomenuti da postoje izvještaji, kako prvotno argumentiranje o metodama, tako i izvješća o liječenju i uspjesima, posebno za Biodoron. Objavio ih je klinički terapijski institut u Stuttgartu: 'Migrena'. koju je sastavio dr. Knauer, izvješće koje sadrži niz slučajeva - naravno, ne može se sve navesti - ali sadrži niz karakterističnih slučajeva, a također i odgovarajuću kazuistiku. Vjerujem da se ovi izvještaji i opisi mogu dobiti od kliničko terapijskog instituta, nažalost trenutno samo na njemačkom jeziku, ali se mogu prevesti na druge jezike ako se to zatraži.

TREĆE PREDAVANJE

London, 3. rujna 1923.

Rečeno mi je da je potrebna još detaljnija teoretska osnova onoga što sam jučer iznio. Sada mi uvijek tako izgleda, kao da su dvojbe i protivljenje, koje se sasvim razumljivo mora afirmirati protiv ovakvog gledanja na stvari, još jače, rekao bih, izvučene iznutra, kada se daje ovo duhovno opravdanje, i imam malo nade, posebno u vezi s medicinom, i da će se vidjeti u ovoj oblasti da je slučaj, da ako će lijekovi pomoći, da postoji nešto iza toga, i da će nam se progledati kroz prste zbog teorijske osnove. Dakle, posebno na ovom području, osim ako se to izričito ne traži, pomalo oklijevam dati teoretsku opravdanost. Jer na prvi pogled mora zvučati još više fantastično, iako je precizno poput matematike, od onoga što se može reći o praksi lijekova. Ipak, budući da se želi, neću dati samo kratko obrazloženje na kraju, kao što sam namjeravao, nego ću reći nešto o teoretskoj opravdanosti danas odmah na početku.

Stvar je u tome, da je divljenja vrijednim napretkom naše prirodne znanosti postignuti beskonačno mnogo u odnosu na poznavanje vanjskog fizičko-osjetilnog svijeta, no, upravo nas je to izvanredno značajno poznavanje vanjskog fizičko-osjetilnog svijeta udaljilo od shvaćanja samog čovjeka u njegovoj ukupnoj biti.

Ono što se može razumjeti s prirodnim zakonima koji se danas mogu otkriti u prirodi, bilo promatranjem ili eksperimentom, ne seže dalje od razumijevanja osjetilne organizacije kod ljudi, naime onoga što je integrirano u čovjeka kao osjetila poput fizičkih aparata, i onoga što je mehanički aspekt kretanja. Sve ostalo je nedostupno, što se dalje stvarno prodire u prirodu čovjeka, toliko da vanjski zakoni prirode sve manje vrijede. Naravno, i dalje moram biti kratak, tako da mogu samo aforistički sugerirati stvari.

Ali dobro je poznato da se čovjek zapravo sastoji od, recimo, najviše deset posto ili malo više fizičkih mineralnih tvari koje znamo u čvrstom stanju, i da je velika većina čovjeka, kažimo, stupac vode.

U tom stupcu tekućine djeluju oni impulsi koji su, primjerice, posredovani kroz proces disanja, ali i kroz druge procese ljudske organizacije, procese koje zapravo u prirodi nalazimo samo u slobodnom kretanju zraka. I onda, kao četvrto dolaze toplinski procesi. Prirodni zakoni za koje ljudi vjeruju da možemo spoznati cijelo ljudsko biće, mogu se primijeniti na ono što je u ljudima oštih kontura, budući da nalazimo mineralno-fizičke tvari oštih kontura vani u prirodi. Zanimljivo je da se s tim prirodnim zakonima spoznaje samo dio osjetilne organizacije, ili budući da je osjetilna organizacija uglavnom organizirana u ljudskoj glavi, dio organizacije ljudske

glave. Organizacija ljudske glave je ona koja najviše sliči fizičkom svijetu, ustroju fizičkog svijeta.

Čovjekov živčani sustav dijelom potječe iz glave. U svakom slučaju, kod ljudi je to povezano s organizacijom glave, taj živčani sustav. Danas se vjeruje da je cijeli živčani sustav povezan s onim što kod ljudi nazivamo duhovnim sposobnostima. Ako danas pogledate psihologiju koja je čak i čisto fiziološka, vidjet ćete da se ta psihologija zapravo bavi samo svijetom misli, svijetom misli u vezi s mozgom i živčanim sustavom. Svijet osjećaja i volje ljudi je takoreći samo zalijepljen, spominjan kao nešto sporedno, a smatra se da su osjećaji i volja jednako povezani sa živčanim sustavom kao i svijet predodžbi. To nije slučaj.

Ako se opet vratim na trodijelno ljudsko biće, kako sam ga jučer okarakterizirao, može se reći da je samo sposobnost predodžbi povezana s čovjekovim živčanim sustavom; život osjećaja samo indirektno. S druge strane, život osjećaja usko je povezan s ritmičkim sustavom.

I tu već imamo jednu od točaka gdje, upravo zbog svoje čudesnosti u drugim područjima, današnja prirodna znanost potpuno prijeći put napredovanja od fizičke organizacije čovjeka do njegove duhovne organizacije.

Istina je da cijeli svijet osjećaja izravno intervenira u ritmičku organizaciju, u ritmičku organizaciju u širem smislu, kako sam je jučer okarakterizirao. A živčani sustav služi samo kao posrednik kako bismo mogli imati predodžbe i misli o svojim osjećajima. Tako da impulsi osjećaja izravno interveniraju u disanje i cirkulaciju krvi. Samo za ono što imamo kao predodžbe o osjećajima, organski posrednici su živci. I kao što čovjekov svijet osjećaja intervenira u ritmički sustav, volja izravno intervenira u metabolički i sustav kretanja. A ono što imamo u našim živcima ili kroz naše živce, samo su predodžbe onoga što želimo, predodžbe onoga što bismo željeli.

Sada ćete reći: to liječnika više ne mora zanimati. To je teorija o čovjeku, a u medicini bi je mogli zanemariti. Ali to uopće nije slučaj. To nije tako u trenutku, kada se vide posljedice za današnje medicinsko gledanje koje proizlaze iz ove predrasude da je živčani sustav izravno povezan sa cjelokupnim duševnim životom.

Danas se, kao što je poznato, razlikuju takozvani osjetilni živci, koji bi trebali ići od središta do osjetila i posredovati osjetilne percepcije, i takozvani motorički živci, koji bi trebali imati nešto za učiniti s voljom.

Istina, postoje anatomske i fiziološke metamorfozirani živci, ali postoji samo jedna vrsta živaca. Svaki je živac samo fizički prijenosnik predodžbi. A ti živci koje danas zovemo motorički ne razlikuju se po svojoj funkciji od takozvanih osjetilnih živaca. Dok osjetilni živac ide prema osjetilima kako bi opažao vanjski svijet, takozvani motorički živac, koji nije ništa drugo nego unutarnji

osjetilni živac, ide unutra i prenosi percepcije koje imamo, naprimjer, kada pomjerim ud koji imam, kada nekako moram izvesti unutarnji, nesvjesni pokret. Živac je samo posrednik percepcije za nešto vanjsko ili unutarnje. Ne postoje dvije vrste živaca, nema osjetilnih i motoričkih živaca. Nije bitno, nije mi bitna terminologija, hoćete li ih zvati osjetilni ili motorički, svejedno je, ali postoji samo jedna vrsta, i anatomski i fiziološki donekle metamorfozirana, postoji samo jedna vrsta živaca.

Znam, naravno, da se ovom gledištu mogu staviti očiti prigovori. Ali budući da trideset pet godina radim na ovom pogledu na čovjeka, doista sam pažljivo ispitao sve te prigovore. Svaka pojedinačna činjenica koja se može uzeti iz funkcioniranja ili nefunkcioniranja živčanog sustava, recimo u *tabes dorsalis*, svaka od tih činjenica, ako se stvarno protumači bez predrasuda, uklapa se u teorijski sustav koji sam upravo objasnio. Dok ćete lomove naći posvuda ako uzmete današnju interpretaciju, recimo, bolesti *tabesa* naprimjer. S onim što se danas brižljivo bilježi u prirodnoj znanosti, s takvim stvarima možete se nositi samo ako znate da postoji samo jedna vrsta živaca i da svijet osjećaja s njima nema izravnu već samo neizravnu vezu, da svijet osjećaja intervenira izravno u sustav disanja i cirkulacije, i općenito u ritmički sustav, da volja ima izravan učinak u metabolizmu, ta nesvjesna volja u nama koja je u osnovi cjelokupnog metaboličkog procesa i koja se zatim metamorfozira u svjesnu volju koja je u osnovi vanjskih svjesnih pokreta.

Bio je to prvi, mogu reći šokantan, rezultat koji sam zapravo imao u trideset godina iz pogleda kojeg sam uspio steći o čovjeku. Nisam se usudio to reći sve do 1917, jer je relativno lako izraziti bilo koji znanstveni rezultat koji malo odstupa od uobičajenog. S druge strane, doista nije lako, rekao bih, poduzeti bilo što protiv prosudbe koja se čini toliko utemeljenom, to da postoje dvije vrste živaca. I tek kad sam se mogao uvjeriti da danas nema znanstvene činjenice koja bi tome proturječila, koja ne bi podržavala ovaj pogled na istovjetnost živaca, usudio sam se to izraziti 1917. godine, nakon trideset godina rada na ovom pogledu.

Ali ovo gledište ima sasvim drugu posljedicu. Ako samo uzmete ovu činjenicu da impulsi osjećaja interveniraju izravno u ritmičkom sustavu, impulsi volje izravno interveniraju u sustavu metabolizma i kretanja, onda imate u sustavu volje i u onome što je dalje povezano sa sustavom volje, u čovjekovom sustavu osjećaja, koje možemo shvatiti samo na duhovan način, jer osjećaje možemo shvatiti samo kao duhovne entitete, u kojima imamo pogon za cirkulaciju, naprimjer. I pobjegnute od nečega, preko čega doista nije lako prijeći.

Danas, fiziologija koja je u osnovi svih naših medicinskih razmišljanja traži stvarni motor cirkulacije krvi u srcu, a srce se vidi kao ono što šalje impulse za pokretanje krvi kroz organizam. Istina je obrnuto. Krv pokreće organizam,

duhovno biće čovjeka, koje izravno intervenira u impulsima osjećaja u cirkulaciji i disanju, to jest u ritmičkom sustavu. Cijeli ovaj ritmički pokret, ova cjelokupna unutarnja ritmička aktivnost dolazi izravno od duhovnog čovjeka, a srce, srčana aktivnost nije uzrok cirkulacije krvi, već je rezultat cirkulacije krvi, rezultat kretanja fluida. Srce zapravo svojim pokretima izražava samo kako je iznutra pobuđeno i pokrenuto pokretom koji dolazi od duhovnog čovjeka.

To su dvije stvari koje će postupno morati postati osnova fiziologije, kao osnove medicine: gledajte o jedinstvu živaca i povezanosti cjelokupnog živčanog sustava samo sa životom predodžbi, a zatim s druge strane, kretanje tekućih i zračnih elemenata u čovjeku izravno iz duhovnog, tako da se pokret srca javlja kao rezultat ritmičkog kretanja u čovjeku, a ne kao njegov uzrok.

Još se živo sjećam divljih strasti koje sam jednom pobudio u željezničkom vagonu na relaciji između Trälleborga i Stockholma kada sam jednom švedskom liječniku objašnjavao ovu teoriju o srcu. Bio je to strahovit metež strasti u kojem se čovjek našao. Tako da mogu sasvim dobro razumjeti kako se te stvari danas uklapaju u ono što smo navikli misliti. Ali to je jedini način da se otvore vrata od fizičkog čovjeka do duhovnog čovjeka. Jer u trenutku kada imate dvije vrste živaca, jedna vrsta ide od osjetilne percepcije do središta, ide kao fizička organizacija od osjetila do središta. Iz središta izlazi voljni živac. Motorički živac slično prenosi ono što sada izgleda kao volja. Uopće ne izlaze iz materijalnog svijeta. Izgradnjom dvije vrste živaca koji ne postoje - postoji samo jedna vrsta živaca - zatvorili ste vrata duhovnom u čovjeku. I to je ono što je divljenja vrijedna prirodna znanost, koja je tako velika kada se radi o vanjskom čovjeku, donijela za čovjeka. Otišla je tako daleko da je stvarnost zamijenila čisto imaginarnom teorijom, čisto imaginarnom teorijom da postoje dvije vrste živaca, dok su motorički živci također osjetilni živci, samo služe za percepciju unutarnjeg kretanja. S druge strane, srce pretvara u svojevrsnu pumpu, fizički aparat koji svojevrsnim automatizmom proizvodi ritmičku cirkulaciju čovjeka. Zatim, smještajući cijeli uzrok čovjekovih ritmičkih pokreta u ovaj fizički automat, srce, briše se veza između ritmičkog sustava i također između metaboličkog sustava i duhovne suštine čovjeka.

To je bilo zatvaranje vrata duhovnom čovjeku, duhovnoj suštini čovjeka, da je s jedne strane postavljena teorija o dvije vrste živaca, a s druge strane teorija o srcu, koja ne dopušta srcu da bude ono što jest, ali ga čini fizičkim pogonom za cirkulaciju krvi, dok je u stvarnosti svojim pokretima samo izraz krvotoka kojeg pokreće duhovni čovjek.

To ima svoje značajne posljedice. Samo gledajući na taj način kako je živčana organizacija ugrađena u čovjeka, živčanu organizaciju možete povezati na ispravan način, recimo s organizacijom probavnog sustava.

Probavni sustav pripada sustavu čovjeka koji sam nazvao metabolički sustav kretanja, a živčani sustav mu je potpuno suprotan.

Sada pogledajmo čovjeka kakav jest, u odnosu na jedan i drugi sustav. Što se tiče sustava izmjene tvari: apsorbiraju se vanjske tvari. Bitna stvar za probavni sustav je aktivnost koja nastaje kada se vanjske tvari unose u tijelo. Ono što je ljudski organizam prisiljen učiniti jer u njega uđe strano tijelo, koje mora transformirati, koje mora metamorfozirati, to je ono što čovjek mora učiniti, dakle: to je ono što je bitno, ovaj proces je ono što je bitno u probavi, a taj proces se na određenoj razini zaustavlja. U trenutku kada ovaj u početku progresivni proces prestane, da tako kažemo, u nadvladavanju sila vanjske hrane, javlja se impuls izlučivanja. A u odnosu na metabolički sustav to izlučivanje se ovdje događa izravno prema van. Stoga metabolički sustav kretanja moramo razumjeti na način da prije svega impulse ljudskog organizma, koji su povezani s voljom, da volja intervenira izravno u metabolizam, da ti impulsi, koji su povezani s voljom, guraju prevladavanje, konstituciju materijala kakav je izvana, toliko daleko da dosegne određenu točku. Onda se eliminira, eliminira na sve poznate načine. Ali eliminacija se odvija prema van.

Ali onaj dio probavne aktivnosti koji cijelim organskim procesom ulazi u organizaciju glave, to jest gdje živčani sustav nije zatvoren, već je po mogućnosti lokaliziran, ne ide samo do točke u ljudskom organizmu do koje ide proces u sustavu metabolizma i kretanja, već umjesto toga, ono što je za organizaciju glave probava prenosi se dalje, tako da izlučivanje ne ide prema van, već se odvija unutra. A što je rezultat tog unutarnjeg izlučivanja, koje se taloži u samoj osobi, što je rezultat tog unutarnjeg izlučivanja? To je živčani sustav. Živčani sustav je sustav u ljudskom organizmu koji svoj suštinski sadržaj zapravo duguje unutarnjem lučenju, koje međutim ostaje u organizmu, ne tjera se prema van, i naravno ostaje u organizmu samo do određene točke, i tamo je formiran plastičnim silama prvog nevidljivog ljudskog bića, prvog nadosjetilnog ljudskog bića, takozvanog eterskog ili živototvornog tijela, plastičnim silama, formativnim moćima ovog eterskog ili živototvornog tijela.

Tako da osim fizičkog tijela čovjeka, treba razlikovati i ovaj prvi nadosjetilni entitet, etersko ili živototvorno tijelo, koje je zapravo samo dinamičko, ne materijalno, samo dinamičko. Ovi dinamični učinci također su prisutni u cijelom svijetu, ali kod čovjeka na poseban način.

Ovo tijelo formativnih sila, to su one koje sada formiraju te produkte izlučivanja u divno izgrađen mozak, i općenito, divno izgrađen živčani sustav.

Dragi moji gosti, pozivam vas da bez predrasuda ispitajte sve što se histološki, embriološki i inače razvojno-povijesno, evolucijski može reći o

opisu naprimjer, embrionalne stanice i živčane stanice, i nećete moći naći da je to u skladu s bilo kojom drugom teoretskom osnovom osim ovom koju sam upravo objasnio.

I tako, rekao bih, kao vrlo savjestan skeptik možete stajati uz ono što duhovno istraživanje, koje inače predstavljam, kaže. Ono kaže da možete postići neku vrstu egzaktne vidovitosti, precizno ispitivanje tog nadosjetilnog elementa. Kako točno ispitati ovaj nadosjetilni aspekt: to sam opisao u svojoj knjizi, koja je na engleski prevedena kao 'Inicijacija'. Upravo kroz takva istraživanja nadosjetilnog dolazi se do razumijevanja onoga što više ne slijedi fizičke zakone prirode, nego je zapravo svojevrsna umjetnička aktivnost u prirodi, može se pratiti plastičnost, te plastične sile, koje su primarno aktivne u organizmu glave, i koje u tom organizmu glave tvore one materijalne entitete koji se inače izbacuju kao impulsi izlučivanja.

Dakle, čudna stvar koja proizlazi iz ove perspektive je da u našem živčanom sustavu vidimo zbroj procesa razgradnje, i da se funkcija našeg živčanog sustava zapravo temelji na činjenici da se sastoji samo od procesa razgradnje, jer je on izlučevina koja je potisnuta preko određene točke, i formirana, plastično oblikovana tvar nakon izlučivanja.

To je temeljna razlika između organa koji pripada živčano-osjetilnoj organizaciji i organa koji pripada probavnoj organizaciji. Organ koji pripada živčano-osjetilnoj organizaciji značajno je napredovao u evoluciji i nalazi se u silaznoj evoluciji. Organ koji pripada metaboličkoj organizaciji udova samo je u uzlaznoj evoluciji, ide do određene točke i od te točke potiče izlučivanje.

To su stvari koje nam pokazuju kakvi su organi u zdravom stanju, ali to su i osnovni uvjeti da prepoznamo kako se organi ponašaju u bolesnom stanju. A to su u konačnici temelji koji vode do stvarnog prepoznavanja lijekova u njihovoj povezanosti s procesom bolesti. Razjasnimo to na primjeru.

Proces koji se odvija u našem mozgu ili, moglo bi se reći, u cijelom živčanom sustavu, taj proces koji razvija materiju do određene točke, zatim je razgrađuje i stvara produkte razgradnje, da tako kažemo pokvarene produkte, zauzvrat, taj se proces događa u našem živčanom sustavu. I ovaj proces razgradnje, a ne izgradnje, ovaj proces disimilacije, a ne asimilacije, taj proces razgradnje, osnova je naših predodžbi. Naše predodžbe zapravo se temelje na činjenici da u svakom trenutku našeg života prolazimo kroz neku vrstu atomističke smrti s obzirom na naš živčani sustav, koja se uvijek poništava samo formativnim procesima. Moglo bi se reći, da se u trenutku smrti, sve ono što je bilo raspoređeno kroz život čovjeka na Zemlji spaja u kontinuiranom procesu razgradnje živčanog sustava.

Ako možete proučavati te procese, pri čemu se bavite funkcioniranjem materijalnih sila do određene točke, pa razgradnjom, onda si kažete sljedeće:

kako zapravo mislimo kao ljudi? Kako postajemo duhovna bića? Preko istih sila kojima dolazimo u život, recimo, embrionalnim razvojem? - Apsolutno ne! Naš fizički sustav ne smije se razvijati ravnom linijom da bismo mogli biti ljudi, već se od određene točke nadalje mora dogoditi živi razvoj, mora se dogoditi de-evolucija. A de-evolucijom, a ne evolucijom, dana je osnova za ono što su naše duhovne aktivnosti.

Razmotrite posljedice takvog gledišta. Vjeruje se da je nešto poput živčanog procesa uzlazni proces, i kao takav, kao uzlazni proces, poput procesa rasta ili procesa hranjenja, osnova je mišljenja, predodžbi. To uopće nije moguće. Osnova predodžbi je proces razgradnje. Tvar najprije treba uništiti, a produkte destrukcije plastično oblikovati kako bi mogli biti osnova za funkcioniranje duhovnog u nama, za naše mišljenje. Prvo moramo uništiti materijalnu osnovu, prvo moramo, na neki način, probušiti rupe u mozgu da bismo mogli misliti. Dakle, sposobnost mišljenja nije utemeljena na organskim silama rasta, već da bi se duh uselio u našu organizaciju, potrebno je da ta organizacija prvo prođe kroz proces razgradnje, proces destrukcije, proces djelomičnog ubijanja.

Onda, kada ovo jasno prozrete, dođete da kažete sebi: evo ceste, pala je kiša, zemlja je mekana, po njoj voze automobili; vidim brazde. Ali pretpostavimo sada da je neko stvorenje sišlo s Marsa, da nikada nije vidjelo auto, auta više nije bilo, i vidjelo je samo brazde. Sada ispituje brazde, uđe u zemlju i reče: ispod površine Zemlje, unutar Zemlje, postoje sile koje su odozdo napravile brazde. - Stvorenju ne možemo zamjeriti što razloge za brazde traži u zemlji, samo ih tu nema, nego u automobilima koji su preko njih prolazili i napravili brazde.

Otpribliže tako je i s našim mozgom. Oni vjeruju da je to organizacijski proces od naših organa prema van; dok su brazde našeg mozga udubljenja od duševno-duhovnog života. I sada dolazimo do činjenice da u odnosu na čovjekovu živčano-osjetilnu organizaciju, mi koristimo svoje fizičko tijelo kao kontrapunkt, kao nešto što se opire, da bi vršili duhovnu aktivnost. Baš kao što možete pratiti trag automobila koji je prošao tu i tamo - i iz toga možete puno zaključiti, uvijek imate trag nečega što je auto učinilo - tako naravno možete iz mozga objasniti svo mišljenje. Upravo je to divna iluzija materijalizma, da ne treba reći da se to ne može objasniti iz mozga; naprotiv, iz mozga se može objasniti svo mišljenje i život predodžbi, ali zato jer ga je pokopao duhovni život.

Ako slijedite ovaj proces, koji je proces razgradnje, i onda izađete iz čovjeka u veliki kozmički proces, imat ćete iste procese vani. Imate proces koji se odvija u ljudima danas, jedino što ostaje - ako se tako mogu izraziti - u *status nascendi*, u trenutku nastajanja, ovaj proces, koji se odvija u razgradnji materijalnog procesa koji je u osnovi živčanog sustava, ovaj proces, koji je samo zaustavljen u *status nascendi*, kozmički je prisutan u

prirodi kada se stvara silicij, svugdje gdje se u prirodi pojavljuje. Stoga, ako na pravi način napravite pripravak od silicijevog dioksida, koji vani u kozmosu predstavlja isti proces, samo što se proces nastavlja i onda dolazi do zastoja u kasnijoj točki, iako je zaustavljen u *status nascendi* u ljudskoj glavi, ako sada koristite ovaj proces i pripremite ga na odgovarajući način i pripisete osobi na odgovarajući način, tada lijekom oduzimate ovaj proces tijelu koje je postalo slabo u svom eterskom tijelu i ne može provoditi ovaj proces. Čudna stvar u vezi silicijevog dioksida je da kada ga dovedemo do glave kroz stvari koje mu dodajemo i kroz procese kroz koje ga obrađujemo, kada ga dovedemo do glave kroz procese ljudske organizacije, zapravo može uzeti od ljudskog bića ono što ono ima, što ne može provesti kroz svoje unutarnje organizacijske snage jer postoji organsko slabljenje.

Na ovaj način gledate izravno što se događa u ljudskoj glavi. Ali ljudsku glavu morate vidjeti u kontekstu duhovnih impulsa. I pogledate što se događa vani u kozmosu u formiranju silicijeve kiseline, i prepoznajete da u procesu silicijeve kiseline, fiksiranom upravo u siliciju, u *Silicea*, imate nešto u ovom procesu, što možete organizirati u ljudima, čime ih rasterećujete onoga što bez toga ne bi mogli. Time zauzvrat pozivate najdublju ljudsku organizaciju na reakciju, kako bi ponovno mogla sama učiniti, ono što joj je neko vrijeme oduzeto.

Tako se duhovnim promatranjem može vidjeti koju funkciju silicij zapravo obavlja u ljudskom organizmu kada organizam tu funkciju ne može sam obavljati. To je ono što se pojavljuje kao temeljni uvid, kada se promatra cjelokupna ljudska organizacija, a također i povezanost s vanjskom prirodom. Tada se samo treba zapitati: što se ne događa ni u jednom dijelu ljudskog organizma, a što bi se trebalo događati?

Ako se onda iz prirode zna gdje leži proces koji nedostaje u ljudskom organizmu, patologija je odmah prava, prava osnova terapije. A točan odgovor na svako pitanje postavljeno u patologiji također je izravni terapijski odgovor.

To je mogućnost postupanja na način da se kaže: pa, radim lijek. Gledajući kontekst, mogu predvidjeti kako će lijek djelovati. Ako to doista tako funkcionira, to je potvrda, ne samo empirizam, već potvrda.

Tražite posvuda, kao što to rade vanjske znanosti. Ako je netko u stanju predvidjeti, kroz neki teorijski pogled što bi se trebalo dogoditi, tada se ne gleda na broj slučajeva koji to potvrđuju, već ako stvarno uspostavite uvjete i ostvari se ono što je predviđeno, tada od početka smatrate da je provjereno ono što ste pretpostavili. A posebno je iz praktičnih razloga važno da se takva provjera dogodi, jer praksa na ovom području uvijek pokaže jesmo li u pravu s našim predviđanjima ili ne. Ono što se može postići usmjeravanjem ljudskog znanja od čisto fizičke prirode prema duhovnoj prirodi, je da

naučimo predviđati procese koje opažamo u patologiji tijekom terapijskog tretmana, na isti način na koji to inače radimo u laboratoriju ili predviđamo vanjski prirodni proces u fizikalnom kabinetu. Ako se dogodi na način na koji smo predvidjeli, onda smo prozreli stvar. Dakle, proširujemo ono što je istinski znanstveno na način na koji smo to navikli činiti u fizici, dok u biološkim znanostima, a posebno u njihovoj praktičnoj terapijskoj upotrebi, danas vidimo da postoji čisto empirijska metoda. Nije riječ o tome da imamo manje znanosti, nego da imamo više znanosti, kako bi se postiglo istinski racionalno, odnosno transparentno razumijevanje veze između patologije i terapije.

Već postaje strašno kasno. Stoga ću biti prisiljen u jednom kraćem, sada već završnom dijelu, sažeti nekoliko stvari koje mogu rasvijetliti ovo što sam rekao i s terapeutske strane.

Razmotrimo li ovu organizaciju osjetilno-živčanog sustava, koja je uglavnom koncentrirana i lokalizirana u glavi, nalazimo, prema onome što je rečeno, da je ona u biti osnova života misli, života predodžbi. Ali što je to što čovjek naziva svojim misaonim životom? To je ono što iz stvarne snage misli dolazi u svijest, i ono što čovjek percipira na takav način da sasvim instinktivno, nehotice govori o tome kako misao zapravo nije stvarnost. Misao koja se doživi je nemoćna. Misao koja se doživi u osnovi je prisutna samo u slikovnoj egzistenciji.

S druge strane, ovaj misaoni život ima i drugu stranu, jednu bitno drugačiju stranu, i možemo, rekao bih, na jednostavan način pokazati koju drugu stranu ima ovaj misaoni život, ako samo razmislimo o tome da ta pojava još nije svjesno prisutna kod vrlo malog djeteta. S druge strane, druga strana ovog misaonog života itekako je prisutna kod vrlo malog djeteta. To je prava dinamična, plastična moć života misli. Imamo jednu stranu života misli, koja se za običnu svijest otkriva u predodžbama, u mislima, u konceptima, i imamo, da tako kažemo, moć misli koja je usmjerena natrag, koja je identična s moći plastičnosti koju sam ranije spomenuo. Tako da kada promatramo čovjekov život predodžbi u njegovoj povezanosti sa cjelokupnim ljudskim organizmom, zapravo moramo reći: ono što opažamo i neposredno doživljavamo u životu misli, je kao zrcalna slika u odnosu na stvarni objekt. Ono što je stvarno u životu misli su plastične sile koje idu unutra.

I vidimo kako te unutarnje plastične sile naj snažnije djeluju na plastičnost mozga kod vrlo malog djeteta, koje još nema svjestan misaoni život. Upravo dok je čovjek još dijete, najviše se radi na razradi tog organa koji tada postaje temelj samo života predodžbi.

Usuđujemo se govoriti o latentnoj toplini, i o toplini koja se javlja, toplini koja se pojavljuje. Znamo da se određenim procesima može osloboditi vezana toplina, koja izlazi iz tvari u kojoj je bila latentna. Samo se danas ne usuđujemo govoriti na isti način o tome da se u djeteta svjesni život predodžbi postupno istiskuje iz nesvjesnog života predodžbi, i da taj nesvjesni život predodžbi u djeteta najživlje djeluje na plastificiranju izlučenog materijala kako bi svojom moći plastičnosti doveo u život živčani sustav. Ova sila plastificiranja nastavlja se tijekom cijelog ljudskog života, a najjača je u djetinjstvu. I kroz to vidimo prvi nadosjetilni element u ljudima.

Misli su nadosjetilne, ali zapravo se doživljavaju samo slike; ali sile koje tvore stvarni misaoni organ, sile koje djeluju na živčani sustav, također su nadosjetilne.

Ali moglo bi se reći da je to samo dio nadosjetilnog čovjeka koji je najbliži fizičkom događanju, fizičkom procesu. To je nešto što gleda na sebe, rekao bih, kao na ono što stoji između fizičkog tijela i duševnog. Ali ako pogledamo ritmički sustav, koji je, kako rekoh, u izravnoj vezi s životom osjećaja čovjeka, u ovom ritmičkom sustavu vidimo aktivno nešto više, u ritmičkom sustavu vidimo ne samo, da tako kažem, etersko plastični element na djelu, nego etersko plastični element koji je prožet dušom. A u svojoj srži, ritam je upravo ovo čudno međusobno djelovanje procesa, koje smo vidjeli s jedne strane u probavnom sustavu kretanja, u metaboličkom sustavu kretanja, gdje je evolucija materijalnog procesa dovedena do određene točke, gdje onda materijalni proces želi izlučivati, dok se živčanim procesom izlučuje interno.

Zamislimo sada cijeli proces na takav način da se provodi, da tako kažemo, kao metabolički proces do određene točke, zatim nastaje izlučivanje, ali se odmah povlači, tako da cijeli proces neprestano oscilira naprijed-natrag između metaboličkog procesa i živčanog procesa razgradnje, tada imate temeljni tip tog ritmičkog procesa koji je u osnovi svih ritmičkih procesa. Povezan je s djelatnošću čovjeka, nadosjetilnog, duhovnog čovjeka, koja proizlazi iz eterskog procesa prožetog dušom, iz eterskog života prožetog dušom, da tako kažemo.

I ako gledamo na disanje, na krvotok, na nešto što se odvija u sferi ritmičkih procesa, dakle imamo taj učinak dušom ispunjenog eterskog procesa u našim ritmičkim procesima, koji je u određenoj mjeri viši od pukog eterskog procesa. Oni se sada mogu procijeniti u vezi s procesima u kozmosu.

Vidimo kako, tamo gdje ne smije ići izvan svojih granica, metabolizam ide izvan svojih granica, tako da postaje, da tako kažemo, živčani proces na pogrešnom mjestu, u pogrešnom čovjekovom organu. Naravno, izgleda fantastično, ali odgovara stvarnosti. Ako unutar metaboličkog sustava, stvarnog metaboličkog sustava, metabolički proces vodi dalje od točke koju sam opisao, gdje bi trebao dovesti do izlučivanja, i, da tako kažemo, prelazi u

živčani proces na pogrešnom mjestu, tada nastaje bolest koja se pojavljuje u raznim oblicima trbušnog tifusa. Dakle, moramo reći: tifusne bolesti su živčani procesi koji se javljaju unutar metaboličkog procesa, živčani procesi koji se naravno javljaju samo kao procesi i ne mogu dovesti do formiranja živčanog sustava. Sada se postavlja pitanje: kako se nositi s takvim procesom?

Zatim ponovno pogledamo u kozmos i u kozmosu vidimo tu čudnu tvar, koja je naravno u kozmosu sadržana kao proces, ali je zadržana u rudi antimona. Zapravo, minerali, rude, definitivno su zaustavljeni procesi.

Ovaj antimon je čudan mineral, čudna ruda. Uvijek se počinje kristalizirati, da tako kažem, i stvara oblike koji su šiljasti, žičani. Izgleda gotovo kao biljka zarobljena u mineralizaciji, ili kao mahovina zarobljena u mineralizaciji. Ali ima i druga svojstva. Ako taj antimon podvrgnemo određenom elektrolitičkom procesu i ono što dobijemo iz njega odvedemo do katode, potrebno ga je samo malo dodirnuti metalnim vrhom i iz njega možemo dobiti pravi mali proces eksplozije.

I opet, ako ovaj antimon dovedemo do izgaranja pod određenim okolnostima, skupljajući dim na određenim površinama, dobivamo prekrasno zrcalo antimona, naslagu rude antimona koja je prošla kroz određeni tip procesa izgaranja, stvarajući dim, taložeci dim. Procesom kojemu možemo podvrgnuti antimon dobivamo, da tako kažemo, nastavak procesa koji vidimo u antimonu kakav se događa u prirodi.

Ako sada dobijemo ovo zrcalo antimona - a postizanje zrcala antimona je nešto vrlo važno u našem farmaceutskom laboratoriju - ako dobijete ovo zrcalo antimona, približavate se silama koje imaju retroaktivan učinak na procese koji vode u procese formiranja živaca unutar metaboličkog sustava. Antimonizirajuće sile, rekao bih, potiskuju ovaj proces u metabolizmu, koji želi prekoračiti svoj cilj, natrag do svog cilja. Dobivamo repliku ritmičkog procesa vraćanjem organskog procesa koji ide predaleko, korištenjem antimona koji je doveden do zrcala antimona.

Na taj način, ako pravilno koristimo ovu antimonizirajuću silu, možemo izravno uništiti ovaj, rekao bih, proces formiranja živaca na pogrešnom mjestu, zaustaviti ga, vratiti na pravo mjesto, i time možemo dobiti da shvatimo stvarni proces tifusa gledajući u prirodu, koji ovaj patološki proces vodi natrag, određenim terapijskim procesom.

Tako da, promatrajući patološke procese prirode, uvijek smo u mogućnosti pronaći, ili potporne procese, kao što sam jučer rekao, ili suprotstavljene procese, i time zapravo dovesti do izlječenja na potpuno racionalan način.

Možemo se doista nadati da će doći kraj i onome, što nam je već donekle uspjelo, ali se tek sada dovršava, naime traženje lijeka za karcinomske tvorevine.

Ako se mora reći da se metabolički proces može gurnuti izvan svog cilja, tako da dovede do procesa živaca, da tako kažemo da se živčani proces, proces formiranja živaca, odvija na krivom mjestu, onda se i nešto drugo može dogoditi. Ne samo da se sklonost formiranju živaca može u ljudskom organizmu pojaviti na pogrešnom mjestu, već se na pogrešnom mjestu može pojaviti sklonost koja bi inače proizvela samo procese u osjetilnim organima. Metabolizam je gurnut čak dalje nego samo do točke u kojoj želi formirati živce, metabolički proces je doveden do točke u kojoj teži formiranju osjetilnog organa na pogrešnom mjestu u ljudskom organizmu. I ova sklonost leži u osnovi karcinoma.

Koliko god čovjek danas trebao biti skeptičan u vezi s tim, sve više i više će se vidjeti, pogotovo ako se, rekao bih, postupi s ovom smjernicom histološki i tako dalje pri pregledu karcinoma, da je osnova karcinoma osjetilni organ koji se želi razviti na krivom mjestu. Naravno, to je vrlo približno i grubo rečeno, ali se temelji na procesu koji bi zapravo trebao biti aktivan samo u formiranju osjetilnih organa. A sada je pitanje: kako možemo ovaj proces vratiti do točke gdje bi metabolizam zapravo trebao završiti, i dovesti izravno, ne do taloženja, već do trenutnog izlučivanja?

I tu nam se predstavlja proces liječenja korištenjem soka raznih vrsta *Viscuma*, ne, kako su neki prigovarali, zato jer je to bazirano na laičkoj ideji, već naprotiv, zato što stvarno razumijemo proces koji je zapravo tu kada se imela formira kao parazitska biljka ovdje ili ondje, na ovom ili onom stablu. Postoji nešto izuzetno komplicirano u pozadini ovoga.

Ako ispitamo proces koji je, grubo rečeno, u osnovi formiranja drva, nastajanja stabla iz obične zeljaste biljke, iz biljke koja iznutra još nije drvenasta, dakle ako na pravi način možemo vidjeti ovaj proces kako biljka postaje stablo, onda je ovaj proces, vrlo, vrlo čudan kozmički proces.

Imamo posla sa tlom, kada imamo običnu zeljastu biljku koja još nije odrvenjela i ne postaje drvo. Korijen zapravo raste blisko s tlom, on je, da tako kažemo, dio tla, jer s tlom postoji stalna izmjena tvari. Tada biljka raste s lišćem i izrasta cvijet. Zatim prelazi u atmosferske utjecaje i tako dalje.

Pa, danas na anorgansku prirodu Zemlje gledamo - moram povući nešto iz neke vrste biološke geologije - kao da je nešto apsolutno samo po sebi. Ali sve što imamo kao minerale u zemlji izvorno je nešto što je eliminirano. Ako nastavimo na način na koji geologija radi danas, tada nećemo doći do nikakvog znanja o procesu formiranja Zemlje jer apstrahiramo puku mineralnu osnovu iz procesa formiranja Zemlje. Ako geologiju danas

predstavljamo kao gotov sustav, to je kao da pred sebe postavljamo goli ljudski kostur, i tvrdimo da on može postojati sam po sebi. Ljudski kostur može postojati samo kao nešto zasebno, rekao bih, mineralizirano. Kostur ne može nastati sam od sebe. Kostur se ne može promatrati sam za sebe, samo u vezi s cijelom osobom.

Dakle, ono što geologija pruža može se promatrati samo u vezi sa živom, organskom i duhovno prožetom Zemljom. U geološkim formacijama pred sobom nemamo nešto što je izvorno, već pred sobom imamo nešto što je izolirano. Zapravo, proces nastanka ugljena, samo je najjednostavniji, najelementarniji proces mineralizacije. Ali sve, sve formacije škriljevca, sve kristalne formacije, sve je izdvojeno, eliminirano, da tako kažemo, ono je što je mineralizirano iz izvorno nediferenciranog organskog duhovnog.

Te je stvari danas tako teško braniti jer su, moglo bi se reći, suprotni argumenti toliko očiti. Gotovo su sami po sebi očigledni, protu argumenti, i tako ih je lako prozreti, protu argumente. Danas je zapravo strašno lako izračunati - otprilike naravno, nitko ne tvrdi da je to sigurno - koliko milijuna ili stotina milijuna godina imate unatrag do ove ili one geološke formacije. Ovo je metoda koja se, naravno, čini izvanredno preciznom, ali to je metoda poput promatranja kroz kakve male promjene prolazi moje srce u mjesec dana; sada pokušavam izračunati kako će to biti za tri godine. To je potpuno ista stvar. Sada mogu izračunati kakvo će mi srce biti za tri stotine godina, i mogu izračunati stanje u kojem je moje srce bilo prije tri stotine godina, samo što još nisam bio tamo! Računica je potpuno točna, zaključak točan, besprijekorna logika, ali nije realna. Isto tako, geološki izračuni su besprijekorni, potpuno logični, ali nisu realni, zato jer Zemlja prije tih milijuna godina nije bila tu, ne više nego kada ja računam svoj oblik prije tri stotine godina. Izračun je geološki točan, ali Zemlja još nije postojala prije tri stotine milijuna godina.

I tako se mora usvojiti viša perspektiva. Ona vidi nešto taloženo, u svemu što je mineralno. Kada biljke izađu iz Zemlje, imamo mineralno. Ako umjesto uobičajene zeljaste biljke nastane stablo, onda je pojava debla svojom odrvenjenošću nazadovanje, atavizam prethodnog stanja, u kojem je bila cijela Zemlja. Dakle, kao što imamo druge atavističke organe, u stvaranju stabla vidimo atavizam jednog ranijeg stanja Zemlje.

Ako *Viscum* sada raste na stablu, onda imamo nešto što raste u tlu koje nije neposredno tlo, to je kasniji proizvod, proizvod izlučivanja, već u *Viscumu* imamo nešto što raste u stanju Zemlje, u ranijem stanju Zemlje. Ali opet, ako nastavimo dalje, moramo također pronaći da su ljudska bića u svojoj evoluciji posljednje usvojila tendenciju oblikovanja osjetila. Prateći proces formiranja imele, nalazimo proces iz vrlo ranog razdoblja Zemlje.

Ako taj proces unesemo u ljudski organizam, naime izravno ga ubrizgamo u proces cirkulacije, tada čovjeka pomičemo u raniji stadij njegovog postojanja na Zemlji, njegove evolucije, i na taj način djelujemo protiv onih procesa, koji su najnoviji procesi.

Međutim, mora biti jasno da su to u prvom redu apstraktne misaone konstrukcije ili u najboljem slučaju apstraktne konstrukcije vidovitosti. To je pregled, ali još nije potpuni pregled.

Ako izravno uzmemo ono što djeluje u procesu imele i predstavimo to ljudima, to se dalje mijenja, kao što sam rekao za druge stvari, previše. I stoga se sada pokušava obraditi ono što živi u procesu nastanka imele s vrlo kompliciranim strojem koji razvija centrifugalnu i radijalnu silu, razvija centrifugalnu silu enormnom brzinom. Izgradnja nije bila tako laka. Tako da se ono što djeluje u procesu imele zapravo može transformirati u potpuno drugačiji agregatni proces, i time se moći u formiranju imele mogu koristiti na koncentriraniji način nego se to čini danas, kada je proces imele dekadentan proces.

I tako ćemo pokušati napraviti daljnji napredak, posebno s ovim sredstvom protiv raka, koje je već razvijeno do određenog stupnja savršenstva, i već je imalo određene rezultate, ali to će biti potpuno završeno i moći će dobiti svoju konačnu provjeru tek kada se ovaj, rekao bih, laboratorijski proces sa centrifugom - sada je završen - potpuno privede kraju. I na taj način ćemo se također pokušati sve bolje boriti protiv bolesti karcinoma.

Na sličan način pokušavamo se nositi s procesima tuberkuloze, raznim procesima organa i tako dalje, različitim sredstvima - vrijeme je odmaklo da bih išao u detalje, ali želim dati načela. Kao što sam već naznačio, sredstva koristimo na razne načine, unošenjem izravno u metabolički sustav ili ubrizgavanjem u krvožilni sustav, gdje imaju drugi učinak, ili dodavanjem u kupke i slično gdje više djeluju izvanjski na osjetilni proces.

Zatim naprimjer koristimo i takozvanu terapiju euritmijom, gdje se provode pokreti svojstveni samom ljudskom organizmu. Svatko tko promatra ljudsku ruku bez predrasuda, nikada neće reći da ta ljudska ruka ikada može postojati kao nešto što miruje; sam oblik ruke samo je uhvaćen pokret. Ruka je dio kretanja. Tako da se u osnovi svaki ljudski ud treba kretati. Ako izvodim one pojedinačne pokrete koji odgovaraju njegovim oblikovnim karakteristikama, kroz takvu terapiju euritmijom mogu djelovati ljekovito na oblikovne karakteristike, što je opet vezano uz umjetničku euritmiju, čija će se umjetnička izvedba održati sutra na *Royal Academy of Dramatic Art*. Ali ta euritmija se u terapiji euritmijom svakako razvija u fiziološkom smislu. Takva terapija euritmijom zauzvrat dovodi do onoga što se, mogu reći, provodi kao vanjske terapijske mjere u kliničko terapijskom institutu u Arlesheimu.

I tako u ovom kliničko terapijskom institutu u Arlesheimu, koji je, kako sam jučer spomenuo, pod izvrsnim vodstvom dr. Wegman, koja je danas ovdje prisutna, pokušava se iskoristiti ono što se može znati o duhovnom čovjeku, uz ono što prirodna znanost trenutno zna o fizičkom čovjeku, za terapiju u racionalnom smislu.

A da bismo to učinili, morali smo pripojiti klinički farmaceutski laboratorij ovom kliničkom terapijskom institutu u Arlesheimu, koji također može proizvoditi lijekove u obliku koji proizlazi iz stvarnog znanja o čovjeku.

Pa, pokušao sam, koliko sam mogao, aforistički ukazati u nekoliko kratkih natuknica, kako se ne treba suprotstavljati današnjoj medicini, kao što rekoh, već se ova medicina, u smislu koji je jednako znanstven kao u svom području, mora poći dalje u ona područja ljudskog organizma gdje u ovom organizmu intervenira duhovno. I nepravilnost koja nastaje kao oblik bolesti neispravnom intervencijom duhovnog, intervencijom nesvjesnog duhovnog koje ne odgovara organizmu, također se mora uzeti u obzir u razmišljanju, koje mora biti ukupno medicinsko razmišljanje. Medicinsko razmišljanje mora postupno doći do točke, da ljude ne vidi samo kao fizička bića, u njihovim aktivnostima ne vidi samo fizičke procese, već čisto fizičke procese vidi samo u dijelu ljudskog bića, a u većini ljudskog organizma vidi gdje duhovno intervenira izravno, koje čovjek u sebi ima iz duhovnog svijeta, kao što iz fizičkog materijalnog svijeta uzima svoje materijalne stvari u obliku hrane i drugih stvari. Tek tada, kada sagledamo cijelu osobu u fiziološkom smislu, moći ćemo sagledati cijelu osobu u patološkom smislu. Ali ovo gledanje cijele osobe u patološkom odnosu, neodvojivo od patologije, pruža pravu terapiju, jer upoznajete odnos, odnos između čovjeka i njegove kozmičke okoline, te stoga možete pronaći načine iscjeljivanja iz kozmičke okoline, ne samo empirijskim testiranjem, već ispravnim razumijevanjem i razumijevanjem veze između čovjeka i kozmosa. Time se stvara terapija koja neće imati jaz između nje i patologije, već će s patologijom činiti cjelinu.

I to je ono što je ušlo u antropozofski pokret kao čežnja mnogih liječnika, i što je trebalo biti ispravljeno kroz ovaj niz detalja, rekao bih, unutar ovog duhovno znanstvenog pokreta na polju medicine.

Nadam se da moje aforistične primjedbe nisu bile previše nejasne. Ali ako se nešto mora predstaviti ukratko, ipak se iznose sveobuhvatna načela. Tako slušatelj može zbog toga patiti. Ali nadam se da sam ovim primjedbama uspio dati barem nekoliko poticajnih stvari.

ČETVRTO PREDAVANJE

Wien, 2. listopada 1923.

Područje o kojem ćemo večeras raspravljati vrlo je široko i zahtijeva vrlo opsežne temelje. Naravno, iznimno je teško započeti s bilo koje točke, pa mi dopustite da barem u nekoliko riječi u uvodu naglasim kako se antropozofija odnosi prema problemu spoznaje, prema cjelokupnom stanju duše suvremenog čovjeka.

Konkretno, tijekom 19. stoljeća dogodilo se u najvećoj mjeri ono što je već bilo pripremljeno od 15. i 16. stoljeća, u pogledu razvoja problematike spoznaje i onoga što je potom postalo praktično, odlučujuće je postalo sljedeće: točno promatranje i provedeni eksperiment, a s druge strane intelekt, naknadni zaključak. Danas je tako, da svatko tko je prošao znanstveno obrazovanje u bilo kojem području, nema sumnje da je za postizanje znanstvenog rezultata potrebno eksperimentirati i razmišljati, da, on ne može čak ni zamisliti da bi stvari mogle biti drugačije. Konkretno, takva stajališta ne ulaze u stručna područja. U tom smislu, ljudi se ustručavaju razgovora s onima koji su obučeni u nekom području, da bi govorili o posljedicama antropozofskih istraživanja za ova područja. Ako bi se s jedne strane trebalo reći: u antropozofska istraživanja, na koja mislim, trebaju prodrijeti samo oni koji su stekli znanstvenu metodologiju - s druge strane, treba reći da su neki rezultati u odnosu na istraživanja toliko paradoksalni za stručna područja, da se o tim stručnim područjima danas radije šuti nego se o njima govori. I kad o tome govorim, činim to s uvjerenjem da ste svi došli ovamo, ne čuti nešto što će vas uvjeriti, nego što se barem znanstveno može ozbiljno shvatiti.

Antropozofija želi biti znanstveno istraživanje, ali se ne želi zaustaviti na onom duševnom stanju koje se hrani vanjskim eksperimentima i intelektom, već želi steći svoje znanje razvijanjem čovjekovih duševnih moći u uvjerenju da, kao malo dijete, čovjek ima nerazvijene moći koje se razvijaju u punog čovjeka, da je također moguće, kad se postigne današnja znanstvena naobrazba, napredovati posebnim razvojem duševnih snaga. Najvažnija moć je moć pamćenja, moć sjećanja.

Moć pamćenja je nešto za što čak i suvremeni filozofi bez predrasuda kažu da ukazuje na nešto duhovno u čovjeku. Sada, u razvoju duševnih moći, važno je pred dušu postaviti rezultat kojeg više nema. Dakle, vi iz dubine duše prizivate nešto što se više ne odnosi na nešto neposredno prisutno, ali što u svojoj unutarjoj konstituciji nema neodređen, već vrlo specifičan odnos prema stvarnosti. Postavlja se pitanje: može li se dalje razvijati ono što radi u sjećanju, kao što se u prvim godinama života razvija struktura mozga,

tako da ne samo da stvara unutarnje duševne strukture koje vlastitom strukturom upućuju na nešto što je već postojalo, već koje ukazuju na nešto što ne samo da predstavlja ljudsku prošlost, već također predstavlja izvan ljudsku zemaljsku prošlost? Je li moguće unutarnjom snagom oblikovati snagu spoznaje na način da ono što je stvoreno bude jače od slika sjećanja, da ukazuje na nešto što inače ne spada u polje svijesti čovjeka?

Ako se ima povjerenje u to i od toga krene, ako se to predstavi kao postulat, i ako se unutarnje vježbe provode precizno, tako da se svaki korak prati poput matematike, koje nipošto nisu prisila duše, tada će doći nova iskustva. Ove vježbe se odnose na poduzimanje koraka na takav način da iz njih proizlazi vlastiti razvoj. Nije to ništa matematičko ili slično. Ako se na taj način dobiju određene predodžbe, koje moraju biti lako razumljive, tako da ne postoje reminiscencije - to je najlakše matematičarima, koji su u središte duševnog života navikli stavljati upravljive svjesne sadržaje - i ne postane se umoran, već, polazeći s ove točke gledišta, jačaju se duševne sposobnosti koje se izražavaju u pamćenju u više pasivnom ponašanju duše, tada postajemo svjesni da se iz dubine duševnog života može izvući povećana moć pamćenja, koja čuva stvarne organski djelatne snage zemaljskog života, tako da se zapravo ima pregled u vremenskoj tablici - u tome se čak može govoriti o vremenskim perspektivama, o unutarnjem zakonu i strukturi - ono što je imali učinka u nekome u vremenu od ulaska u zemaljski život.

U prvom redu je tu pogled na sebe. Iz toga proizlazi gledanje da u fizičkom tijelu vlada etersko tijelo, koje u svom unutarnjem zakonu nema ništa tjelesno nego vremensko, ali koje se može pojaviti u obliku slike, tako da se to znanje može nazvati imaginativnim. I dođete do točke u kojoj, dok inače živite samo u sadašnjosti, možete se vratiti u bilo koji trenutak tako da ga doživljavate kao da je neposredno prisutan. Zapravo dolazite u mogućnost da govorite o vremenskoj perspektivi, baš kao što možete ići s jednog mjesta na drugo, tako da se iznutra možete probiti do mjesta u vremenu koje ste proživjeli. Tako da ovo finije fizičko postojanje, koje se neprekidno odvija u vremenu, rezultira prvim stupnjem nadosjetilnog znanja.

Moram samo ukratko istaknuti da postoji daljnji stupanj razvoja duše, koji se postiže uklanjanjem slika vlastitom unutarnjom snagom, tako da ne nastaje samo prazna svijest koja je jednaka nuli, već to odgovara negativitetu sadašnjeg stupnja svijesti. Ova druga svijest rezultira potpunom unutarnjom tišinom, unutarnjim mirom. Sada možete zamisliti: kad prestanu svi vanjski dojmovi, mir je nula; ali tišina u koju ulazite je kao nešto negativno u usporedbi s onim što je bilo prije. Tada umjesto imaginacije dolazite do inspiracije. To nam omogućuje da vidimo čovjekovu predzemaljsku egzistenciju. To znanje nije špekulativno, već pogled na ono vječno u čovjeku. Na taj se način napreduje u istraživanju stvarnosti duhovno-duševnog na isti način na koji se inače u fizičkom životu istražuje ono što

daju osjetila. Ali dođe se do toga, da se cijelog čovjeka vidi kao kompleksnog. Nema potrebe uplitati se u borbu između monističkih i dualističkih pogleda; to je jednako glupo kao i reći da je kemičar dualist jer objašnjava da se voda sastoji od vodika i kisika. Priznaje se da ljudsko biće ima fizički dio i duhovno-duševni dio. Plastičnost mozga, koja je stvarnost, prepoznaje se čak i u embrionalnom razvoju. Želim upotrijebiti analogiju: ako je ovdje meko tlo i na njemu postoje otisci stopala, biće koje nikada nije bilo na Zemlji moglo bi te tragove objašnjavati nekakvom silom. Ali jednako stvarno kao što tragovi dolaze od čovjeka, koji je hodao po Zemlji, moždani tragovi plastičnost su duševno-duhovnog.

Ovako je moguće prepoznati biće čovjeka: čovjekovo fizičko tijelo, zatim formativno tijelo, koje se prepoznaje kroz imaginativnu spoznaju: finiji čovjek unutar čovjeka, koji je, unatoč svoj razmjeni fizičkih supstanci, jedinstveni je kontinuirani entitet u vremenu, samostalna stvarnost od jedne do druge vremenske točke.

Ako odatle dođemo na specijalna područja, onda stvari postaju ozbiljne, da tako kažem. Formativno tijelo još nije duševna egzistencija, ono bi moglo najviše rasti, ali ne i osjećati. Dolazimo do astralnog tijela, stvarne duše i 'Ja' organizacije. U posljednja tri do četiri stoljeća znanje se razvijalo na takav način da ljudi sve više zanemaruju duhovne, više stvari, u ljudskoj organizaciji. Kao rezultat toga, čovjek se sve više morao ograničavati na ono što je mogao zaključiti iz fizičke strukture ljudskog organizma. Uvijek se ustručavam objašnjavati ovakve stvari, jer kao znanstvenik mogu razumjeti da ljudi zbog toga podivljaju.

Prije svega imamo ljudski organizam. Pratimo centripetalne i centrifugalne, takozvane osjetilne i motoričke živce. Da, ova činjenica se nameće. Mogu u potpunosti cijeniti ove razloge, a također mogu cijeniti kako dualnost živčanog sustava podržava *tabes dorsalis* i tako dalje.

Ali ako se poznaje više članove čovjekova bića, tada živci postaju nešto jedinstveno; vidite jedinstvo živčanog sustava. Osjetilni su predisponirani za prenošenje osjetilnih dojmova; motorički nemaju veze s voljom, već im je zadatak prenijeti osjete koji su na periferiji, kemijsko-fiziološke procese u nogama i slično. Motorički živci osjetljivi su na unutarnje procese organizma, dok se volja zapravo vidi neposredno u duši, koliko god to paradoksalno zvučalo za današnju znanost, i možemo pretpostaviti izravan utjecaj duhovno-duševnog na fizičko da bi nastao pokret i učinak volje.

Želio bih vas uputiti na put koji može dovesti do pronalaženja ovakvog gledanja. Kao anatomi danas, suočeni smo s duševno-duhovnim kao nečim što može dovesti do svakakvih hipoteza, ali to je nešto što danas zamišljamo s više apstraktnim sadržajem. To izvedeno govori samo o 'emocionalnom

značenju' predodžbi. Ono što netko zamišlja kao dušu je nešto toliko apstraktno i tanko da ne može razumjeti intervenciju ove duše u fizičko.

Onog trenutka kada shvatite da fizičko tijelo prelazi iz čvrstog u tekuće, u prozračno, u toplinu, tada se približavate duhovnom. Naravno, nemoguće je zamisliti da duhovno intervenira u organizam na način kako to današnja znanost zamišlja. Ali čim se pretpostavi toplinski organizam, nije tako teško zamisliti da unutarnje sile formativnog tijela interveniraju u toplinske diferencijacije ljudskog organizma. U jednom pogledu, morati ćemo proći kroz mnogo toga prije nego što oživimo ono što je sada zamrznuto u znanju. Naći ćemo prijelaz s fizičkog, koje je postalo suptilnije, na duhovno, koje je postalo moćnije. I može se reći: ono što je biće volje, izravno intervenira u toplinske procese, odatle u zračni organizam, odatle u tekući organizam. Postoji nešto sasvim drugo od onoga što današnja znanost vjeruje u pogledu motoričkih živaca; postoji duhovno-duševno-fizička aktivnost koja se osvještava preko motoričkih živaca.

PETO PREDAVANJE

Den Haag, 15. studenog 1923.

Iznad svega želim zahvaliti dr. Zeylmansu i svima vama što ste mi dali priliku da ovdje kažem nekoliko stvari o - ako mogu tako reći - medicinskim posljedicama antropozofskog načina istraživanja. Naravno, bit će moguće dati samo nekoliko natuknica u dva kratka sata, a s obzirom da ću morati izabrati gledište koje odstupa od onog koje je danas uobičajeno, također će u ova dva kratka sata biti posebno teško prijeći preko činjenice da nešto od onoga što treba reći izgleda sasvim paradoksalno, možda i više nego paradoksalno, s današnjeg gledišta - sa stajališta na kojeg smo navikli. Ali prisutni će znati da su ljudi tijekom povijesnog razvoja čovječanstva o mnogočemu naučili drugačije razmišljati; i tako će, barem u početku, postojati određena razina tolerancije prema činjenici da se gledište ponekad mora činiti paradoksalnim iz perspektive istinski savjesnog istraživanja.

Ali prvo što bih želio reći u uvodu je da se medicinske posljedice antropozofske istraživačke metode, ne odnose na suprotstavljanje nečemu s onim što bi moralo biti apsolutno 'novo', onome što je danas u medicinskoj svijesti koja je u upotrebi stoljećima i temelji se na prirodnoj znanosti. Istraživačka metoda o kojoj ovdje govorim ne želi srušiti, želi upravo suprotno: promatrajući različite stvari koje su u moderno doba proizašle iz savjesnih osjetilno-empirijskih metoda medicine u prirodnoj znanosti, zbog velikog broja pitanja koja su se pojavila, mora se iskoristiti činjenica da moderna medicina posvuda ukazuje na područje u koje joj je još uvijek teško ući, iz razloga što su metode istraživanja u osnovi tako savjesne, tako egzaktne, tako egzaktne u odnosu na osjetilno-empirijske metode koje su nam svima poznate. No, upravo ono što je prirodnu znanost učinilo velikom i čime je mogla pružiti tako značajnu osnovu medicini, to onemogućuje određene putove do ljudskog znanja, a time i do medicine. I zato ćete mi dopustiti da danas najprije navedem nekoliko osnovnih stvari, a onda ću sutra ući u osobitosti nekih naših lijekova, koje su tipične i karakteristične.

Nismo od početka odabrali put govoreći sebi: antropozofija mora nešto znati o svemu, pa stoga mora imati što reći i o medicini. To je metoda agitacije. Već mi, na istinski antropozofskom tlu, želimo zauzeti stajalište istinskog znanstvenog znanja, barem u njegovim osnovama. I tako se dogodilo da je ovaj medicinski pokret nastao unutar cjelokupnog antropozofskog pokreta tako da su liječnici, posebno liječnici iz Njemačke, ali u osnovi i liječnici iz svih zemalja pronašli: suvremena prirodna znanost i medicina postavljaju pitanja na koja se ne može odgovoriti metodama koje se danas koriste, barem se ne može od dijagnostike i patologije doći do racionalne terapije. Ti su doktori došli i pitali ima li antropozofija, sa svojom posebnom vrstom

spoznaje, nešto za reći o medicini, spoznaje koja može ići dublje u ljudsko biće nego je to moguće s metodama koje se danas koriste. Dakle, potaknuto, rekao bih, upravo od onih liječnika koji su nezadovoljni ili su zbog studija i prakse pali u određeni skepticizam, nastalo je ovo o čemu vam danas i sutra moram govoriti. Istodobno, nismo od samog početka zauzeli stav da sada možemo raditi svakakve diletantske stvari, u području istraživanja kojem se treba baviti savjesno i sada je postalo praksa. A kad je kroz obrazloženje 'Kommenden Tages' u Stuttgartu i 'Futurums' u Švicarskoj sugerirano da sada treba njegovati i područje medicine, rekao sam sljedeće: svakako, ono što antropozofija ima za ponuditi može baciti svjetlo na pripremu lijekova, ali ne treba jednostavno pretpostaviti da treba pripremati lijekove, nego sve što se radi u tom pravcu treba biti u čvrstoj vezi s medicinom, sa stvarnom praksom. I tako su nastali naši instituti, koji su s jedne strane instituti za pripremu lijekova metodama o kojima ću govoriti; ali ti su instituti povezani s kliničkim ustanovama i s vremenom ću se morati pozivati na klinički institut koji je sada postao izvrstan: onaj gospođe dr. Wegman u Arlesheimu, koji je izravno povezan s Goetheanumom, našim antropozofskim učilištem u Švicarskoj. Tamo je zapravo moguće doći u živu vezu s terapijskim aspektom kroz trajni kontakt s bolesnima, što kroz antropozofsku metodu treba njegovati kao veliko pitanje današnjeg vremena.

Ali s tim se nismo zadovoljili. Imamo istraživačke institute pridružene tim institutima. Imamo pridruženi biološki institut, ali i fizikalne institute, ali ne želim o njima odmah govoriti, oni su još u ranoj fazi. U institutu za biološka istraživanja - koji želim spomenuti da se vidi da želimo raditi s onom preciznošću koja se inače traži - već smo završili dva projekta. Nemojte shvatiti kao glupu taštinu s moje strane kada izrazim uvjerenje - o ne, poanta je da iskreno izrazim ono u što se čovjek može uvjeriti na temelju dostupnih rezultata - kada kažem: unatoč nekim metodološkim primjedbama koje bi se još mogle iznijeti, ova dva rezultata su takva da ukazuju kako težimo istoj egzaktnosti kojoj se danas inače teži u znanstvenoj osnovi medicine.

Prvi rad, koji je izašao iz našeg znanstvenog instituta je rad o funkciji slezene, a kako u ova dva predavanja mogu iznositi samo stajališta, samo sugestije, oprostite mi ako neke stvari mogu samo napomenuti. U tijeku moga antropozofskog istraživanja funkcija slezene postala mi je posebno zanimljiva, i kasnije ću morati govoriti o onome što se može nazvati duhovno znanstvenim metodama. Te metode su mi razjasnile koliko je funkcija slezene posebna u cijeloj ljudskoj organizaciji, što je, kao što znate, neka vrsta jezgre za antropologiju. Ljudska bića - sada to mogu samo natuknuti - nose u sebi široku paletu procesa, uključujući i procese koji zahtijevaju ritam. Takvi procesi ne uključuju samo disanje i cirkulaciju krvi, već i ritmove u širem opsegu, naprimjer probavni ritam. Sada, probavni je ritam nešto što zahtijeva sama ljudska priroda, ali čega se nikako ne može

pridržavati na način na koji se traži. Prema zahtjevima organizma, ljudi bi zapravo trebali jesti i piti s nevjerojatnom ritmičkom pravilnošću. Čovjek to ne može; jer čak i kada bi s velikom pedantnošću određivao vrijeme obroka, to ne bi značilo da se može držati ritma kojeg organizam zahtijeva. Jer jedan dan jedete ovo, drugi dan ono, i morali biste to činiti s gotovo nemjerljivom količinom detaljnog znanja da bi sve to radili. Disanje i cirkulacija krvi su lakši, ali ritam probave, jer smo ovisni o interakciji s vanjskim svijetom, nešto je što se jednostavno ne može zadovoljiti. Sada, funkcije slezene su dizajnirane da kompenziraju i ispravljaju one nepravilnosti koje se nužno moraju pojaviti u probavnom ritmu ujedinjujući ova funkcije slezene s cjelokupnom probavnom funkcijom u najširem smislu. Tada mi je to sinulo. Sada je to u našem biološkom istraživačkom institutu, kroz rad na funkciji slezene, potpuno empirijski potvrđeno metodama koje su barem jednako precizne kao što su današnje kliničke metode, iako se mogu dati neke primjedbe na detalje. To je djelo za koje bi čovjek želio vjerovati da bi, da je obavljeno u običnoj klinici, ostavilo velik dojam na području medicinske misli. Da to nije tako - i molim vas da ovo ne tumačite kao blesavu taštinu - da je posao koji je s ogromnom predanošću učinila gospođa dr. Kolisko i dalje nepoznat, to se može pripisati samo činjenici da je nastao na antropozofskom tlu.

Drugi rad je takav da je znanstveno-medicinsko 'vjerovanje' pretvoreno u nešto što može postati egzaktna znanost. Nećete pretpostaviti da nekako želim zagovarati vrlo kontroverzno područje homeopatije u odnosu na alopatiju, jer znam koliko amaterizma i diletantizma ima u uobičajenom homeopatskom pristupu. Ali ne može se poreći da tvari u velikom razrjeđenju mogu imati dalekosežne učinke, čak i u vanjskim fizičkim područjima. Dakle, ne može se od samog početka pretpostaviti da tvari ne mogu imati učinka kada su jako razrijeđene. Sjetite se samo brojnih učinaka koji se ispoljavaju prilikom udisanja bilo koje tvari koja je prisutna u izvanredno finoj raspodjeli. Često ne vodimo računa kada pustimo ljude da sjede u kadi da je puno važnije da udišu ono što ispari, pri čemu su određene tvari u vrlo visokom razrjeđenju, da je to puno važnije od onoga što kupka radi izvana. Ali do sada je sve to bila neka vrsta znanstvenog uvjerenja. Sada smo pokušali poduprijeti ovo uvjerenje - u granicama, naravno, u kojima je opravdano; naravno, ono što iz toga proizlazi ne bi smjelo postati lijek za sve - to treba znanstveno opravdati pravljenjem razrjeđenja u omjeru do jedan prema trilijun, kako bismo doista mogli reći: zapravo se više ne radi o uobičajenom materijalnom učinku koji postaje vidljiv, već radije o funkciji koja živi u tvarima, a koja prelazi u medij. Ne postoji u ovom slučaju ništa osim funkcionalnog oblika. Ali uspjeli smo dokazati da razrijeđeni entiteti razvijaju ritmičke učinke koji su zapanjujući. Za to smo koristili rast sjemena. Bili smo precizni i pažljivi pri odabiru sjemena. Ostavili smo sjeme da proklija u metalnim otopinama, koristeći

metalni spoj u odgovarajućem razrjeđenju, koristeći spoj metala u odgovarajućem razrjeđenju, i zapravo smo mogli pokazati kako su otopine metala u razrjeđenjima od jedan prema deset, jedan prema dvadeset, jedan prema pedeset, jedan prema sto, jedan prema petsto i tako dalje, učinkovite u snazi rasta biljaka. Dobivaju se zanimljive krivulje koje pokazuju veliku pravilnost, tako da se može reći: s određenim razrjeđenjem vitalizirajuća sila još uvijek utječe na određeni način; ako nastavite s razrjeđivanjem, taj se utjecaj smanjuje. Ako odete još dalje, vitalizirajuća sila će ponovno imati veći utjecaj kod većeg razrjeđenja. To daje silaznu i uzlaznu krivulju, koje izražavaju učinke visoko razrijeđenih entiteta koji se mogu precizno dokazati. I time je onaj mali dio, dio onoga što - izričito kažem - zlorabi homeopatiju, uzdignut na status precizne oblasti istraživanja. Ne govorim ovo da bih pridao veću važnost ovim rezultatima; ovo govorim samo kako bih pokazao da se trudimo ne raditi diletantski, amaterski izvan znanosti, nego da sve prvenstveno postavimo na temelj aktualnih istraživačkih metoda koje su uobičajene u znanosti. Ali odatle moramo krenuti dalje.

Povijesno je razumljivo da je, uz goleme uspjehe koji su se pojavili - barem u prirodnim znanostima - u posljednjim stoljećima, osobito u 19. stoljeću, čovječanstvo bilo, da tako kažemo, pod sugestijom onoga čime osjetilno-fizičko promatranje i precizan eksperiment mogu rezultirati. Ali s obzirom na ljudsko znanje, i doista također s obzirom na obično fizičko znanje o čovjekovoj prirodi, nije moguće koristiti ove istraživačke metode da bi se došlo toliko daleko da se pojavi razumijevanje suštine ljudske organizacije. A to naprosto ima veze s činjenicom da, s jedne strane, ne samo da ostvarujemo velik i ogroman napredak u razumijevanju fizičke organizacije ljudi, već upravo zbog točne i plodonosne prirode ovih istraživačkih metoda, s druge strane, jednostavno se isključuje cijeli onaj dio čovjeka koji je jednako stvaran kao i fizički čovjek. Veličina znanstvenog istraživanja mogla bi se mjeriti i činjenicom da je s golemom energičnošću izbačeno iz našeg znanja o ljudima ono što duhovno-duševno ljudsko biće jest, što se - kao što ćemo vidjeti - u medicinskom smislu mora shvatiti kao stvarnost ništa manje nego fizički čovjek. Radi toga, potrebno je da vam najprije kažem nekoliko osnovnih stvari o antropozofskoj istraživačkoj metodi općenito, posebno utoliko što vodi spoznaji čovjeka.

Stvar je u tome da se danas, usprkos svim našim istraživanjima, jednostavno zaustavljamo na onome što smo postali u svojoj konstituciji duše, što također uključuje našu mogućnost razumijevanja, na onome što je kultura iznijela kao naše školsko obrazovanje, kao obrazovanje unutar zajedničke znanosti. Tu stanemo. Ne govorimo sebi: kao djeteta od dvije ili tri godine, naše duševno stanje uvelike se razlikuje od našeg duševnog raspoloženja i konstitucije kasnije u životu. Mi se razvijamo; duševno postajemo potpuno drugačiji tijekom, recimo, petnaest godina naše mladosti. S osamnaest ili devetnaest godina imamo sposobnosti koje nemamo kao

djeca od dvije ili tri godine, a kamoli prije; razvijaju se u nama. Zašto ne bi bilo moguće postaviti pitanje: nije li moguće da se kao odrasla osoba održite relativno sposobnim za razvoj? Može li se svojevolumno, završiti s ovim postojanjem života duše? - Naravno, to je u početku pitanje koje uključuje unutarnju prosudbu. Ali tko god pokuša, tko god pokuša ići dalje od onoga što se danas smatra normalnim razvojem duše, i doći do drugih sposobnosti duše, to on može, to se može! Više detalja o tome možete pronaći u mojim knjigama 'Kako se stječe uvid u više svjetove?', 'Osnove tajne znanosti', i drugima. U principu, samo želim istaknuti da možemo dalje koristiti ono što imamo kao mišljenje, ono što znamo iz primjene ne samo u običnom životu, već također i u uobičajenoj znanosti, kada eksperimentiramo i tumačimo zapažanja, da možemo dalje razvijati ono što imamo kao mišljenje. Kada se to kaže, ljudi obično odmah počnu govoriti: da, sada dolazi 'mistični razvoj'. - Ali ako se želi s prezirom ukazivati na mistični razvoj - ako se upotrijebi ta riječ - za ono o čemu ovdje govorim, onda treba s prezirom ukazivati i na matematiku i geometriju. Bit matematike i geometrije je ovo: da se iz jedne pozicije u drugu prelazi s potpunim obzirom, da ne postoji baš ništa iz podsvijesti u čemu bi mogle sugestije igrati ulogu. To je ta pribranost, ta puna svijest koja nas mora pratiti svuda kada su u pitanju objekti, kod matematike i geometrije. Istu stvar koju činite s objektom, kada točno napredujemo, istu stvar možete primijeniti na svoj vlastiti razvoj duše. Ne u mističnoj nejasnoći s kojom ljudi često govore o mistici, već u punoj jasnoći, duša se može dalje razvijati u smislu svoje sposobnosti mišljenja, ali ne razmišljajući unutar sebe, već polazeći od vrlo određenih, jasnih ideja i odatle - baš kao što se u matematici događa za objekt - sada ne preuzimate ništa drugo osim onoga što vam omogućuje da se krećete s jednog sadržaja svijesti na drugi s potpunom razboritošću. Ako ovo koristite kao istinski interno egzaktnu metodu razvoja duše dovoljno dugo - za neke je potrebno dulje za neke kraće - tada zapravo dolazite do točke u kojoj vaše mišljenje postupno više nije tako pasivno kao što je inače, već stvari zahvaća svojom aktivnošću; tako da, dok inače pasivno slijedite ono što možete promatrati svojim mislima, dolazite do iskustva unutarnje aktivnosti.

Ova unutarnja aktivnost mišljenja daje prvo pravo znanje o onome što je nadosjetilno u čovjeku, prvi stupanj. Mogu reći: ako čovjeku pridete izvana - i možete nacrtati cjelokupnu dinamiku krvi - u dinamici krvi, imamo sliku čovjeka, dio čovjeka, promatran izvana. Postupajući na način koji sam upravo naznačio o mišljenju, doživljavate sebe kao iznutra ispunjenog dugom osobom, osobom koja je neovisna o fizičkom organizmu.

Svatko tko vjeruje da postoji nešto sugestivno, ne uzima u obzir kako su metode koje ovdje ističem egzaktne metode, u kojima se sve doživljava s punom pribranošću; tako da čovjek dolazi do onoga što bi moglo biti čak i najmanje sugestivno unutar duše i može to odbaciti. Put kojim ide ova

metoda upravo je suprotan od onoga koji može unijeti bilo što sugestivno ili autosugestivno u svijest. Ali dolazite do sljedećeg:

Promatra li se postupni razvoj djeteta egzaktnim načinom opažanja, koji se stječe ovakvim razvojem mišljenja, onda se pokazuje značajna razlika između cjelokupne konstitucije djeteta do promjene zuba, do sedme ili osme godine života, te poslije toga. Razlika koja postoji između ranijeg i kasnijeg je tolika, da se prvo mora steći sposobnost obraćanja pozornosti na nju. Inače je previdite, ne obraćate pažnju na nju, ali morate odatle krenuti, rekao bih, s hrabrošću, pristupiti ljudima i takvim opažanjima tako precizno, kao što je postalo uobičajeno u fizici u novijim istraživanjima. U fizici govorimo o latentnoj toplini i stvarno nastaloj toplini; riječ je o tome da nekim procesom može nastati toplinsko stanje koje bi inače ostalo latentno u nekoj tvari, odnosno koje se nalazi unutar stvari. Također moramo doći do onoga do čega smo došli s vanjskom fizikalnom znanošću. Moramo imati hrabrosti za to, hrabrosti u odnosu na razvoj ljudske duše, naprimjer. A ako imate hrabrosti za istraživanje, događa se sljedeće: možete vidjeti - samo morate znati usmjeriti svoju pažnju na to - kako se u djetetu, kada je prošlo kroz promjenu zuba, javljaju unutarnje duševne snage kojih prije nije bilo. Ni pedagogija danas o tome nije spremna ništa reći, jer ona ne promatra točno, jer se krivulje ne penju strmo i ne spuštaju naglo, već su uključene suptilnosti, i te se suptilnosti moraju pratiti različito, duhovnim pogledom; zato ljudi danas tome ne pridaju previše pažnje. Ali za one koji prihvate duhovnu perspektivu istraživanja, ispada da se sve što nazivamo sposobnošću pamćenja, naprimjer, radikalno mijenja s promjenom zuba. Sposobnost pamćenja ranije je bila takva da se s određenom elementarnom snagom ono što dijete ima u sjećanju može izbaciti iz organizma. Ta posebna vrsta iskustva pamćenja, gdje se vraćate i imate osjećaj da se vraćate na ono što ste doživjeli, javlja se tek kod promjene zuba.

Bezbrojne stvari u našem duševnom iskustvu pojavljuju se tek s promjenom zuba. One su tada tu; prije se nisu otkrivale u dječjoj prirodi. Gdje su bile? Bile su svojstvene djetetovoj prirodi, baš kao što je latentna toplina svojstvena tvari; i oni organski procesi, čiji je promjena zuba samo vanjski simptom, iznijeli su ono što je prethodno bilo u organizmu i na njemu djelovalo, kao što fizički proces izvlači latentnu toplinu iz stvari. Danas psihologija govori o psihofizičkom paralelizmu i slično; ne može doći do zaključka, da između onog što smo shvatili u psihologiji danas: da može postojati veza između posve apstraktnog mišljenja duše, i onoga što se pojavljuje anatomski i fiziološki, jer su te dvije stvari takve da, ako ih gledate na tako apstraktna način, ne možete pronaći most od jedne do druge.

Ali ljudi su bića u razvoju. Ako pogledate što je tamo duhovno nakon promjene zuba, što se duhovno pojavilo, možete reći: iste sile s kojima je čovjek sada suočen kao što je metamorfozirano mišljenje u duši, prije su bile

organske sile, djelujući kao snage rasta organa u djetetu; tako da se tu ima empirijski odnos između duševnog života i tjelesnog života, kojeg samo treba tražiti u pravo vrijeme u ljudskom razvoju.

Ako sada prođete kroz vježbe mišljenja o kojima sam govorio, onda opet dolazite do zaključka - iako sada na duševnoj razini - onda se uhvati nešto slično ovom mišljenju, koje je jednako snažno, jednako aktivno kao mišljenje koje je još u organizmu, koje je u djetetu ujedno i snaga rasta u organizaciji sve do promjene zuba. To je drugi čovjek kojeg otkrivete u sebi: na višoj je razini od uobičajenog, samo pasivnog mišljenja, ali je ono što nas organizira kao drugo, etersko tijelo - molim vas da se ne uvrijedite izrazom. Dakle, antropozofska istraživačka metoda ne govori o zamišljenom eterskom tijelu, već radije o činjenici da se - ovdje mogu samo natuknuti - već se može empirijski istaknuti, kako je ono što je sada otkriveno kroz posebne metode spoznaje aktivno u ljudskoj prirodi; jer kad gledamo dijete, na djelu je ono što kasnije nađemo u svojim mislima. Dakle, ako želim razumjeti sile rasta kod djece, ako želim znati kako u njima postoji nešto posebno vitalizirajuće, onda to imam u onome što zovem imaginativno znanje, jer ga to čini unutarnjim sadržajem svijesti. Dakle, ako postoje ljekovite moći u snagama koje su snage rasta u djetetu, koje kasnije prelaze u duševni život, ali onda imaju pasivni učinak, te snage rasta sadrže ljekovite moći, stoga te ljekovite moći mogu istraživati samo ako sada mogu koristiti stvarnu duhovno znanstvenu metodu da sagledam i iznutra iskusim što su vitalizirajuće sile. To daje mogućnost, da se u stvarima ne vidi samo nešto fantastično, nego nešto što je djelotvorno u ljudskom organizmu, te se tako unutarnjom empirijom, vanjsku antropologiju pretvori u pravu antropozofiju.

I baš kao što ovoga drugog čovjeka pronađete posebnim treningom mišljenja, ako idete dalje, možete pronaći trećeg čovjeka unutar ova dva čovjeka, fizičkog i eterskog. Ali nemojte se uvrijediti - jer terminologija uvijek treba - ako ga nazovem astralnim čovjekom, antropozofija već ukazuje na to. Samo želim ukazati na konstituciju samog čovjeka.

Ako ste došli toliko daleko da stvarno iznutra iskusite ovo drugo, etersko ljudsko biće, neovisno o fizičkom ljudskom biću, tada imate takav sadržaj svijesti. S obzirom na ovo mogu reći: čovjek se u njemu osjeća gotovo jednako sigurno kao što se osjeća u svom fizičkom tijelu u normalnoj budnoj svijesti. - Ovog drugog čovjeka već osjećate. Zato sada mora uslijediti mnogo veći unutarnji rad: da dođem do onoga što sam opisao kao eterskog čovjeka. Jer ostalo dobivate samo ako dobijete snagu da sugerirate ovog eterskog čovjeka. To se mora učiniti vrlo svjesno, tako da se možete, u neku ruku, ponovno 'odvesti' nakon što ste se 'doveli'. Općenito, preliminarna vježba za to nije laka. Ideje kojih ste se dugo držali, koje su bile toliko prisutne da su vam obuzele cijelu svijest - ali opet uz puno razmatranje, tako da u njima ne može biti ništa sugestivno - teško je eliminirati, jer one imaju mnogo jači

učinak na vašu svijest od onoga što se prolazno javlja u svakodnevnom životu i iz običnog promatranja. Ali jednom kada vježbate oslobađanje svoje svijesti općenito, na svjestan način oslobađajući je od onoga što može biti u njoj, tada također koristite sugestiju da je ova slika koju imate o sebi nestala i da se stvori prazna svijest. Ta je svijest tada točno u onom stanju u kojem bi se ljudsko biće nalazilo kada bi nakon uobičajenog spavanja bez snova, iznenada oko sebe opazilo drugi svijet, kada bi se probudilo ne u tijelu, nego izvan tijela, ali ne u fizičkom svijetu nego u duhovnom svijetu.

Ovo se buđenje može postići radeći ono što sam upravo opisao: da nakon što ste prvo energizirali svoju svijest na najjači mogući način, tako da je stekla eterski sadržaj, sada je ponovno činite praznom, imate praznu svijest, puku budnost, bez ikakvog sadržaja onoga što inače imate u životu ili u znanosti. Stvoriti praznu svijest - znate koliko je to teško u običnom životu, jer ako dopustite da osjetila nestanu u običnom životu, osoba zaspi. Ali na način kako sam to prikazao, dolazite do prazne svijesti, koja je samo budna, ali ne ostaje tako dugo. Tada dolazi duhovni svijet, prije svega treći čovjek, čovjek koji je sada samo unutarnja funkcija, samo unutarnja pokretljivost i aktivnost. Drugi, eterski čovjek, je vitalizirajući čovjek, treći, astralni čovjek, je mobilnost, aktivnost.

Tu je onda i četvrti čovjek koji nam omogućuje da budemo ljudi u punom smislu te riječi. Možda ću o tome imati priliku govoriti tijekom predavanja; sada samo želim naglasiti da je ovo pravi 'Ja' čovjek, jer ono što sam do sada opisao, životinja također ima: fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo. Ali čovjek također ima priliku iskusiti ovu kombinaciju svojih članova unutar sebe - ne apstraktno, već konkretno. Ako čovjek ne samo da stvara praznu svijest i time shvati duhovni svijet, nego ako sada ide dalje, i dodatno energizira iskustvo duhovnog svijeta, tada se uzdiže do pune 'Ja' predodžbe.

Na taj se način antropozofski preciznim metodama može postupno stvoriti predodžba o tome što postaje sadržaj čovjeka. Ovaj sadržaj čovjeka sada je uistinu tu. Baš kao što se toplina, koja je u početku bila latentna, a kasnije podignuta i postala prava toplina, izražava u svojim fizičkim učincima, tako se ono što je etersko tijelo, astralno tijelo, i 'Ja', izražava u čovjeku. A čovjeka možemo razumjeti samo ako u vidu imamo ovo međudjelovanje četiriju članova njegova bića.

Pogledajmo jedan aspekt. Pogledajmo поближе kako bismo dobili ideju o tome kako te stvari mogu funkcionirati zajedno, naprimjer bubreg i uloga bubrega kod ljudi. Četiri člana ljudske prirode međusobno djeluju više ili manje u svakom pojedinom članu ljudskog bića. Kad proučavamo rad bubrega, ono što možemo promatrati na lešu ili drugdje, samo je zbroj fizičkih učinaka. Međutim, ovaj zbroj fizički učinaka energizira ono što sam nazvao eterskim tijelom, to jest onaj dio eterskog tijela koji sadrži vitalne funkcije za bubrege. Ali ono je opet prožeto eterskim tijelom, i upravo je međudjelovanje ovih

članova ljudske prirode ono što čovjeka iznutra čini razumljivim, čak i u pojedinom organu ili organskom sustavu. Uzmimo sada slučaj da primijetimo neke nepravilnosti u radu bubrega. Samo moram istaknuti, budući da ste u stručnom području. Svatko tko razumije cijelu stvar kao što sam naznačio, vidjet će da se na neki način fizička funkcija bubrega i eterska funkcija bubrega, suprotstavljaju astralnoj funkciji bubrega. Dakle, to je tipičan slučaj. Može se doći do zaključka da se fizička i eterska bubrežna organizacija suprotstavlja astralnoj bubrežnoj funkciji - čega postajemo svjesni tek kad uspostavimo praznu svijest. Sada je to ovako: ako se živi organ, bubreg, svojom fizičkom i eterskom organizacijom suprotstavi astralnom, astralna organizacija mora intervenirati temeljitije i energičnije jer bi inače organ atrofirao; i stoga imamo, naravno u konkretnim slučajevima - uvijek spominjem konkretne slučajeve - posebnu koncentraciju onog dijela astralne organizacije koja odgovara bubrežima u aktivnosti bubrega. Drugim riječima: astralna funkcija bubrega postaje mnogo jača nego je to potrebno u cijeloj čovjekovoj konstituciji; tako da svatko tko razumije rad bubrega na ovaj način ima sliku: astralno tijelo na bubrežima obavlja rad, koji on povlači iz cjelokupnosti ljudskog bića u kojem mora biti aktivno; u bubregu stvara proces koji zapravo ne bi trebao biti tamo. Zbog posebnih, abnormalnih trenutaka razvoja u fizičkom i eterskom bubregu, astralni bubreg je pod prevelikim opterećenjem.

Sada je pitanje dijagnozu pogurati do ove točke. Treba znati da astralni dio bubrega sada mora raditi nešto što zapravo ne mora raditi u normalnom funkcioniranju organizma; on radi nešto što zapravo ne bi smio činiti, a što sada bubreg, u svom bolesnom, patološkom stanju, ili kao eterski bubreg, traži od ovog astralnog dijela. Ovo nas dovodi do prvog dijela, samog prvog dijela pogleda na prirodu bolesne osobe. Procesi bolesti bi zapravo trebali biti najveća misterija za misleće ljude, jer su to prirodni procesi. Ali normalni procesi su također prirodni procesi. Kako se ti abnormalni procesi, ti procesi bolesti, pojavljuju usred normalnih procesa? Sve dok se čovjeka promatra kao ravnopravno tkivo fizičkih tvari i funkcija, ne može se doći do razlike između onoga što je fiziološko i što je patološko; ali do toga dolazite kada znate da bubreg može proći metamorfozu jednostavnim razvojem fizičkih procesa koje normalni bubreg ne razvija, jer u normalnom bubregu postoji pravi sklad između fizičkog, eterskog i astralnog bubrega. Dakle, prvo to prozrete.

Sada se postavlja pitanje: kako se ovaj bolesni proces, koji se jednostavno mora objasniti pretjeranom uporabom nadosjetilnog dijela ljudske prirode, može eliminirati? Kako možemo natjerati astralnog čovjeka da ponovno normalno funkcionira?

U ovim raspravama uvijek želim promatrati sasvim konkretne, pojedinačne stvari. O teškoj bubrežnoj bolesti ne želim govoriti, jer nam se i kod lakše

bubrežne bolesti može razjasniti princip stvari. Samo da bih mogao naznačiti kako se s takvim bubregom može postupati, želio bih krenuti od nečeg vrlo specifičnog.

Ono što znamo je, prije svega, da sada astralno tijelo moramo osloboditi njegovog rada na bubregu, koji je deformiran u širem smislu. Unutar njega postoji proces koji astralno tijelo ne bi trebalo raditi; moramo ga izvući iz abnormalno pokrenutog procesa bubrega.

Ako sada steknete ovu vrstu spoznajnog pogleda koji prvo gleda na ljude, a zatim na svijet, pomoću metode poput ove koju sam opisao, pojavljuje se sljedeće. Skrećemo pogled s ljudi na vanjsku prirodu. Došli smo do toga da proučavamo posebnu prirodu *Equisetum arvense*. Proučavamo li ovaj *Equisetum arvense*, ne stavljajući glavni naglasak na to od kojih se pojedinačnih tvari sastoji, nego na to koji proces u njemu živi, tada dolazimo do sljedećeg: danas je uobičajena praksa, jer je materijalistički orijentirano razmišljanje zavladao svime, da za sve organsko kažemo: sastoji se od toliko i toliko proteina, masti i ugljikohidrata i tako dalje. Posvuda vidimo ono, što vanjska kemija može naznačiti kao pojedinačne komponente tvari, te na taj način dolazimo do elemenata, kako se oni zovu; stvari su se sada donekle promijenile. Ali to nije ono što je važno, kada se radi o onome što ovdje imam na umu. Ono što nas posebno zanima kod *Equisetuma* je da kada analiziramo *Equisetum*, odnosno raščlanimo njegove funkcije, nalazimo silicijevu kiselinu kao glavnu komponentu onoga što nam je ostalo. Stoga mora biti toliko jak da prevladava, to jest još uvijek vrši svoju funkciju silicijeve kiseline u *Equisetumu*. Pri analizi ne prepoznamo materijal kao takav, nego kakvo značenje taj materijal ima. I to također morate prepoznati.

Equisetum je biljka; u njoj ne nalazimo astralno tijelo, već fizičko tijelo i etersko tijelo. Proučavamo *Equisetum arvense* i nalazimo da silicijev dioksid igra posebno važnu ulogu. Postoje naravno i druge biljke koje sadrže silicij. Također nalazimo da određene soli sumporne kiseline igraju ulogu i konačno otkrivamo da su najvažnije komponente koje još uvijek ističu svoju prirodu, svoju bit u *Equisetumu*, silicijeva kiselina - ali ne 'supstanca', već funkcija silicijeve kiseline - i funkcija sumpora. A sada nalazimo nešto vrlo čudno. Ako sada možemo upotrijebiti svoje duhovno razvijene moći, da vidimo posebnu vrstu veze između soli sumporne kiseline i silicijeve kiseline, SiO_2 , nalazimo da postoji proces, funkcionalna veza, koju sada unosimo u ljudski organizam, bilo interno ili - za druge procese ne moramo birati unos kroz usta - kroz kupku ili putem injekcije. O značaju ovih metoda još će biti riječi. Ali ako *Equisetum* na određeni način unesemo u ljudski organizam - *Equisetum* kao takav sada je bolje ne koristiti, i na tome se bazira bit naše proizvodnje lijekova, jer učinci postoje, jasni, ali ne tako trajno - ako sada proučavamo funkcionalnu vezu između silicijevog dioksida i sumpora, a zatim je pokušamo imitirati u pripravku, dakle, pretvaranjem onoga što se

može proučavati kod Equisetum u više ili manje anorganski pripravak, imamo priliku razviti jače učinke na ljudski organizam od onih koji bi se dogodili da koristimo samu biljku kao čaj ili slično. Ovo je osobito važno u proizvodnji naših lijekova.

Ako sada ono što je funkcionalna veza između sumpora i silicija dovedem u ljudski organizam na pravi način, dogoditi će se jednostavno zbog posebne kvalitete te funkcionalne veze: da je ljudsko astralno tijelo sada oslobođeno procesa u bubregu kojeg mora provoditi dok je bolest prisutna. Ako uvedem djelovanje sumpora i silicijeve kiseline u Equisetumu u bubreg, tada oduzimam ono što astralno tijelo inače mora raditi na deformiranom bubregu - deformiranom u najširem smislu; pustio sam da nešto što sam u početku unio u tijelo, da tako kažem, izvrši proces bolesti.

Ovo je početak svakog procesa ozdravljenja. Morate znati proces bolesti. Prije svega, mora se imati racionalna patologija, mora se poznavati tijek bolesti i mora se istražiti gdje se u prirodi pojavljuje nešto što može točno reproducirati taj tijek bolesti. U prvom redu ne biste trebali vjerovati da se uvijek i svugdje možete boriti protiv procesa bolesti, zapravo ga morate uhvatiti. Ono što je proces bolesti, morate pustiti da ga apsorbira nešto što poznajete u smislu njegove dinamike, kao što su sumpor i silicijeva kiselina u slučaju Equisetuma. Tada dobivate slobodan pristup onome što je, kao u ovom slučaju bolesti bubrega, prije funkcioniralo kao astralno tijelo. I oslobodivši se toga, treba također osigurati da se čovjek iznutra ojača putem prehrane i tako dalje, tako da može koristiti svoje unutarne snage energičnije nego inače, to jest čovjek mora posvetiti nešto energije cijelom astralnom tijelu. Tada se dobiva astralno tijelo, koje je sada u cijelosti oslobođeno na ovaj način, da ugasi bolest pomoću zdravog dijela astralnog tijela, ako je prejaku aktivnost astralnog tijela sada u prvom redu pustilo da je preuzme vanjska funkcionalnost.

Tako dolazimo do racionalnog koncepta liječenja. U pravilu, ovo se iscjeljenje uvijek sastoji od presretanja procesa bolesti kroz proces ubačen izvana, i zatim energiziranja onoga što je već u čovjeku da prevlada proces bolesti, iako to nije moguće učiniti sve dok - kao u ovom slučaju - astralno tijelo jednostavno ne usmjeri svoju aktivnost prema bubregu, koji je drugačiji od onoga što bi trebao biti. Ali ovo što sam upravo opisao je slučaj, ili može biti slučaj, sa svim onim procesima bolesti koji se temelje na nepravilnostima u organima - kako bih to mogao nazvati - imaju centrifugalni učinak, centrifugalni učinak prema unutra. Bubrež je organ lučenja koji u prvom redu luči prema unutra, iako izlučivanje ide prema van, luči prema unutra. I patološki procesi, ako se razumije ovo što sam rekao, moraju se shvatiti tako da se liječenje sastoji u tome da se u bubregu ubacivanjem Equisetum arvense izazove centrifugalni proces, proces koji zrači iz bubrega.

Sada postoje drugi procesi koji nam pokazuju polarnu stranu onoga što sam upravo spomenuo. I ovdje ne želim spominjati tešku bolest, nego govoriti o osnovama, o nečemu što više-manje budi samo distanciranu pozornost na stvarne, dublje bolesti čovjeka, ali je prije svega krajnje neugodno za pacijenta: to je peludna groznica, katar peludne groznice. Ako se želite boriti protiv toga, morate biti sigurni da imate posla s vrlo jakim konstitucijskom bolešću. U konačnici, međutim, to vodi natrag do činjenice da se slabljenje astralnog tijela i njegovih moći, ovog trećeg, unutarnje pokretnog čovjeka, događa periferno u čovjeku. Peludnu groznicu možemo pratiti do ranog djetinjstva, kada obično imamo opće bolesti koje se ne primjećuju, a koje se zatim specijaliziraju u ono što se kasnije u životu javlja kao peludna groznica. A ako znamo da se ova peludna groznica temelji na činjenici da astralno tijelo slabi u odnosu na određene funkcije, i ne dopire do fizičkog i eterskog tijela, tada naš prioritet mora biti energizirati ovo astralno tijelo interne, vratiti ga njegovim stvarnim funkcijama; tako da kada se bavimo više vanjskim centrifugalnim učincima u patologiji, sada se tome suprotstavljamo nečim drugim. U primjeru bubrežne bolesti mi smo, u neku ruku, presreli bolest; gledali smo na astralno tijelo na takav način da kada se oslobodi svog abnormalnog rada, samo ga trebamo energizirati i ojačati; onda, ako mu se oduzme ono što je imao s bolesnim bubregom, već će raditi u smjeru zdravlja. To nije slučaj s procesima poput peludne groznice. Ne bismo trebali pokušati presresti proces bolesti, već poslati jednak proces koji se suprotstavlja procesu bolesti u potpuno suprotnom smjeru. I onda se pokazalo da astralno tijelo možemo stimulirati na funkciju koju ono više ne obavlja jer nema pristup fizičkom i eterskom tijelu, kada koristimo određene sokove od voća koje ima koru, koje zapravo proizvodi centripetalne učinke unutar ploda, i kada pripremamo odgovarajući pripravak od tih voćnih sokova, u blažim slučajevima kao melem, u težim slučajevima kao injekciju. Vraćamo ga u fizičko i etersko tijelo, i u tom pogledu zapravo možemo pokazati prilično dobre rezultate. Gospođa dr. Wegman je brojnim pacijentima ubrizgala naš lijek protiv peludne groznice i upravo na tom je području postignut najveći uspjeh. Sasvim je moguće ovaj način razmišljanja upotrijebiti za susretanje s astralnim tijelom koje je postalo tromo, i energizirati ga, tako da se taj proces uzrokuje injekcijom - ti procesi tada imaju afinitet za određene organe; dakle, kada koristimo određeni voćni sok, on ima poseban afinitet za određene organe; tada se moraju istražiti posebna mjesta i poznavati struje u kojima se afiniteti izražavaju - upravo se može vidjeti kako te fizičke funkcije koje se javljaju zbog onoga što je postalo labavo i tromo u astralnom tijelu, koje se ne bi dogodile da ih drži astralno tijelo, kako se te funkcije stvarno prestaju događati ako sada imamo presretanje astralnog tijela. Prije smo presreli proces bolesti, sada presrećemo proces u relevantnom području na koje želimo utjecati. Što se tiče pripravaka koje koristimo, moramo razlikovati više centrifugalne

processe, kao što sam opisao kod bubrežnog procesa, i centripetalne procese liječenja, kao što je lijek protiv peludne groznice.

Kad pogledate ove stvari, mogli biste isprva pomisliti da su izmišljene. Većina ljudi danas također vjeruje da su izmišljene. Zato sam veliku važnost pridao činjenici da mi ne samo da proizvodimo takve lijekove, nego da naši instituti rade u duhu ovakvog medicinskog razmišljanja. Kada testirate ova sredstva, vi ste u drugačijoj situaciji nego kada isprobavate čisto vanjska, empirijska sredstva. U potonjem slučaju oslanjamo se uglavnom na statistiku koja nam kaže: ako je broj slučajeva u kojima je lijek pomogao vrlo veliki u odnosu na one u kojima nije pomogao, onda je statistika da pomaže. Ali ako krenete od metode poput ove o kojoj sam raspravljao, možete u određenom pogledu vidjeti, gledajući kroz proces bolesti, što se mora dogoditi u određenom procesu ozdravljenja. Patologija i terapija postaju jedno! Jer stvari stoje ovako: ako kroz dijagnozu prepoznam što se događa u bolesnom bubregu, onda je to isti proces, samo na drugoj razini, koji moram primijeniti u terapiji: moram presresti proces; kroz spoj sumpora i silicijeve kiseline moram nešto unijeti u ljudski organizam kako bih i sam mogao izazvati ono što mi se čini kao patološki proces. Liječim razvijanjem terapije koja oponaša proces bolesti na drugoj razini, a astralno tijelo to mora provesti. Naprimjer, ako uvedem funkciju Equisetuma u ljudski organizam, ostavljam je u eterskom tijelu i rasterećujem astralno tijelo rada na bolesnom bubregu.

Na taj se način ono što inače stoji jedno uz drugo i može se naći zajedno samo čisto empirijski: patologija i terapija, pretvara u apsolutno jedinstvo. Ako se na taj način prepoznaje narav procesa bolesti, mora se u vanjskoj prirodi naći, kako se naprimjer kod Equisetum arvense oponaša poseban proces bubrega; ili se prepoznaje da je proces izlučivanja žuči u jetri kod pojedinih oblika bolesti doista takav po svojoj unutarnjoj naravi, da ovaj proces bolesti kod izlučivanja žuči nalazimo naprimjer, s Cichorium intybus, dakle, kroz način na koji se odvija funkcioniranje u Cichorium intybus, možemo rasteretiti astralno tijelo jetre u procesu izlučivanja žuči onoga što bi inače moralo raditi. Napredujemo u liječenju na način da sama patologija nije ništa drugo nego terapija. To terapiju čini istinski racionalnom znanošću. - Ako znate, naprimjer, divnu vezu koja postoji između željeza, i posebno, određenih komponenti biljne sluzi i soli Anisum vulgare, možete vidjeti kako nešto funkcionira u ovom anisu, posebno u sjemenu anisa [Pimpinella anisum], što je jedno s određenim hiperupalnim procesima bolesti krvi. Ove procese bolesti možemo ukloniti iz krvi pripravkom, koji je napravljen po uzoru na vezu između određenih biljnih sluzi i željeza u anisu. Tada ne samo da oslobađamo astralno tijelo, nego je, kad je u pitanju bolest krvi, uključena i 'Ja' organizacija.

Na taj način dolazimo do sagledavanja cijele prirode. Ono što je vani prekrasna priroda, zapravo nije ništa drugo nego imitirani proces bolesti.

Kod ljudi to su procesi bolesti iznutra, ali izvana je to predivna priroda. Ali treba razumjeti vezu i znati kako uvesti funkcije bolesti u ljude iz širokog polja prirodnih procesa, i time ukloniti procese bolesti iz nadosjetilnih članova ljudske prirode. Sada se više ne morate oslanjati na statistiku! Ako prepoznate takvu vezu kroz unutarnji uvid, i vidite kakvi se učinci moraju pojaviti, onda je to baš poput fizičkog eksperimenta koji je ispravno izveden na egzaktan znanstveni način. Ne vodite se baš statistikom, ali znate, recimo s Mariotte-Gay-Lussacovim zakonom, da je to precizno izveden eksperiment, koji je, ako je precizno izveden, konačan. Kod ljudi to nije tako lako kao s fizičkim eksperimentom, ali zapravo je isto kada, gledajući kroz proces bolesti, možete reći: ovo ili ono mora imati učinak - i onda vidite, malo po malo, kako to funkcionira. Ono što je potrebno - a to je ono što je u kliničko terapijskom zavodu gospođe dr. Wegman prisutno u velikoj mjeri - odnosno, da se doista odagna svaki liječnički skepticizam; jer to je ono što stalno postavlja najveće prepreke. Ono što je prisutno kod dr. Wegman, to je hrabrost liječenja. Hrabrost za liječenje je dio svega! Tada također dolazite do toga da vidite proces bolesti i s njim se počinjete susretati, takoreći, presrećući ga. Ali tada postaje posebno važno pogledati kako se sve to zapravo događa, ako niste nemarni; umjesto toga, pratite proces ozdravljenja od faze do faze. I onda znate gdje nešto nije u redu; onda se morate vratiti i vidjeti gdje ste nešto propustili. Ali ako imate hrabrosti liječiti u svakom pojedinačnom slučaju i ne želite ništa drugo osim ozdravljenja, osim hrabro liječiti proces bolesti, onda iz te znanstvene utemeljenosti medicine imate najveći poticaj, koja ne želi samo iz točne patologije razraditi racionalnu terapiju kao posljedicu, već koja već u dijagnozi ima proces ozdravljenja. Onda o tijeku bolesti ne možete govoriti na drugi način nego reći da ujedno s dijagnozom već imate terapiju. Bolest bubrega je zatim opisana na takav način da je opis vrlo sličan onome što se događa kod *Equisetum arvense*: ono što se vidi u bubrezima prenosi se na ono što se događa u vanjskoj prirodi; tako se kod dijagnosticiranja opisuje tako da dijagnoza sadrži proces ozdravljenja.

ŠESTO PREDAVANJE

Den Haag, 16. studenog 1923.

Dopustite mi da danas proširim nešto od onoga što sam jučer načelno rekao. Ono što ću danas reći ne može biti više od nekoliko savjeta, nekoliko prijedloga; dok se, naravno, svemu što se može o medicini reći sa stajališta kojeg sam jučer iznio, može dodati mnogo toga, što naravno, danas ne možemo raspravljati - u tako kratkom vremenu.

Jučer sam već istaknuo da se kroz unutarnji kognitivni trening duše može doći do razlike između fizičkog tijela u čovjeku, zatim ono što sam jučer - kao što sam rekao, terminologija mora postojati i ne treba se uvrijediti zbog toga - nazvao etersko tijelo, koje je prvi nadosjetilni član ljudske prirode; da se onda mora razlikovati astralno tijelo o kojem sam također jučer raspravljao o njegovoj uključenosti u rad bubrega, i konačno 'Ja' organizacija u čovjeku. Kad se sada govori o ljudima u zdravom ili bolesnom stanju, treba uvijek biti svjestan da ova četiri člana čovjeka imaju funkcije koje se mogu jasno razlikovati, koje se međusobno miješaju, i uzajamno djeluju jedan na drugog u zdravom i bolesnom stanju. I tek tada, kada se iz tog spoja, rekao bih, četiriju odvojenih funkcionalnih razina, može vizualizirati jedinstvo čovjeka, dobije se stvarna predodžba o zdravim ili bolesnim ljudima. Već sam jučer spomenuo: procesi bolesti su prirodni procesi. A nepristranim promatranjem zapravo se ne može naći granica između takozvanih normalnih, zdravih procesa ljudskog organizma i bolesnih procesa, ako se ne poznaje ova struktura ljudske prirode, i samim tim zna: ako bilo koji član zadire u ljudsko jedinstvo više nego to bi trebao, onda to stvara abnormalno, patološko funkcioniranje čovjeka.

Ako još nemate predodžbu o tome kako različite sile, osjetilne i nadosjetilne, djeluju zajedno u divnoj strukturi ljudskog organizma, ako ne znate jedno, što konceptualno znam više od trideset i pet godina, ali što sam se tek posljednjih nekoliko godina usudio izraziti. Tek u posljednjih nekoliko godina smogao sam hrabrosti da to kažem, a iz ovoga ćete vidjeti da se istraživanje na koje se ovdje misli, provodi ništa manje savjesno od onoga što se danas obično smatra savjesnim istraživanjem. To je naime sljedeće:

Ljude treba raščlaniti i prema živčano-osjetilnom sustavu koji se prvenstveno nalazi u glavi. No stvari ne stoje tako da bi se moglo reći bilo što osim: živčano-osjetilni sustav primarno je lokaliziran u organizaciji glave. Proteže se po cijelom čovjeku, a ono što moram razlikovati kao tri ili četiri člana ljudske prirode se isprepliće; a kada govorite o živčano-osjetilnoj organizaciji, zapravo možete reći samo: čovjek je najviše 'glava' u glavi, ali

organizacija glave, živčano-osjetilna organizacija, proteže se na cijelog čovjeka.

Zatim ono što se može nazvati, u najširem smislu, ritmička organizacija čovjeka, igra ulogu u ovoj živčano-osjetilnoj organizaciji. Ritam disanja i ritam cirkulacije krvi, najistaknutije su pojave unutar ritmičkog čovjeka; ali u obzir dolaze i drugi ritmovi: ritam spavanja i budnosti, ritam koji se u užem smislu izražava u probavi i slično. Opet, ritmički sustav je raširen na cijelog čovjeka, samo je prvenstveno lokaliziran u srednjem čovjeku. I treća stvar koju moramo razlikovati - možemo to promatrati na ovaj ili onaj način - je metabolički sustav udova. Time dobivamo sustav koji primarno služi čovjekovom kretanju, a koji se pak prostire na cijelog čovjeka. Ova dva sustava, metabolički sustav i sustav kretanja, također su povezani jedan s drugim, što će možda postati jasno iz unutarnjeg sadržaja opažanja koje ću iznijeti.

Ali ova tri sustava, iako se međusobno isprepliću, strogo su diferencirani jedan od drugoga, tako da možemo reći: u živčano-osjetilnoj organizaciji, ono što je fizičko, etersko, astralno tijelo i 'Ja' organizacija, funkcionira potpuno drugačije nego, naprimjer, u ritmičkoj organizaciji ili u metaboličkoj organizaciji udova. Ova četiri člana ljudske prirode - fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i 'Ja' - prisutni su u sva tri sustava, koji su u određenoj mjeri odvojeni mjestom jedan od drugog, ali u svakom od tih sustava interveniraju na različite načine. I samo ako se može reći kako, naprimjer, 'Ja' organizacija ili astralno tijelo intervenira u sustavu glave, može se govoriti o zdravim i bolesnim ljudima na egzaktan, odgovarajući način. Htio bih govoriti o konkretnom slučaju.

Uzmimo organizaciju glave, točnije, kako je živčano-osjetilni sustav lokaliziran u glavi. Naravno, govorimo o cijelom čovjeku, jer ono što se može reći o glavi također je u manjoj mjeri prisutno kod ritmičkog čovjeka, kod srednjeg čovjeka, i kod metaboličkog čovjeka udova. Ali ono što je bitno može se razjasniti već kroz organizaciju glave: u slučaju glave to je - kao što sam rekao, kažem to uz ograničenje koje sam sada dao - ono što je inicijalno lokalizirano u organizaciji glave. Čovjek je također sav glava, ali govorim o organizaciji glave na glavi u užem smislu. Prije svega lokalizirana je živčano-osjetilna organizacija; razni osjetilni organi percepcije imaju svoje učinke na unutarnji čovjekov organizam, kao što moramo reći, ako želimo govoriti upravo o osjetilima. Pitanje je sada: što zapravo imamo na umu kada u prvom redu govorimo o organizaciji osjetila? - I ovdje mogu dati samo neku vrstu smjera.

O organizaciji osjetila zapravo se obično govori krajnje apstraktno, tako da se govori o pukim konceptima. O anatomske-fiziološkim osnovama se svakako raspravlja, ali - to je jasno iz užasno diletantskih rasprava u fiziologiji - stvarno funkcioniranje unutar osjetilnog trakta je nešto što se u osnovi

nikada stvarno ne uzima u obzir na bilo koji konkretan način. Jer to je nešto što se ponaša u suprotnom odnosu tako da se može reći: funkcija disanja je u suprotnom odnosu sa osjetilnom funkcijom, kao i krvotok s funkcijom probave. Dakle, funkcija probave je, da se grubo izrazim, kondenzirana cirkulacija krvi, takoreći. Ili obrnuto: ono što cirkulira u krvi je finiji probavni proces. A osjetilni proces je finiji proces disanja. Mogao bih također reći: proces disanja je grublji proces osjetilne percepcije. Ta se dva procesa razlikuju kvantitativno, a ne kvalitativno. To je, primjerice, razlog zašto se u metodologiji propisanoj u indijskoj yoga filozofiji, za dublju spoznaju ne koristi obični živčano-osjetilni proces, već određeni modificirani proces disanja. Ono što se želi postići u yoga vježbi u ovom modificiranom procesu disanja, nije ništa drugo nego grublja spoznaja. Postoji zapravo duboka mudrost u ovom prijenosu spoznajnog procesa u proces disanja, kroz yoga filozofiju Indije. Ali to je upravo ono što se događa od osjetila prema unutra, finiji, do određene mjere produhovljeni proces disanja. U ovom finijem procesu disanja, rekao bih, na onim mjestima gdje se inicijalno odvija osjetilna percepcija, funkcija 'Ja' i funkcija astralnog tijela moraju biti prisutne s najvećom mogućom slobodom. Moraju moći djelovati u oku, moraju djelovati u uhu; ali moraju biti sposobni raditi na takav način da se učinak stvarno prenese na fizičku organizaciju.

Ako u obzir uzmemo oko, nalazimo kako slijedi. Prije svega, važna je fizička organizacija oka. Unutar njega leži etersko tijelo oka, koje daje vitalnost. Ali onda imamo astralnu i 'Ja' organizaciju čovjeka; za oko, one moraju raditi neovisno, ali moraju preuzeti fizičku supstancu oka. Sada, u smislu onoga što sam jučer naznačio, ono što se nalazi u ljudskom organizmu nalazi se i u prirodi vani, samo što se prirodni proces u organizmu ne nalazi kao zdrav proces, već kao bolestan; ali proces u ljudskom organizmu uvijek odgovara zdravom procesu u prirodi. Ono što se nalazi u prirodi za osjetilne organe može se najjasnije pronaći kada uzmete u obzir funkcionalnost koja je, mogu reći, zadržana u siliciju, kvarcu, silicijevoj kiselini, to jest, kada kao živi proces opažate ono što je postalo čvrsto, takoreći kao nešto zamrznuto. Sva čvrsta tijela samo su zamrznuti procesi, zamrznute pojave. Dakle, kada pogledamo proces silicijevog dioksida, moramo reći: gdje god nalazimo silicijevu kiselinu, gdje nalazimo kvarc u prirodi - prisutna je i u drugim tvarima u prirodi, ali najviše u kvarcu - u onome što se tamo događa imamo nešto što odgovara onome što se događa u čovjeku kroz čovjekovu organizaciju, naprimjer u oku ili nekom drugom osjetilnom organu. Ne može se opravdati tvrdnja da ondje zapravo imamo kvarc; ali ono što imamo u oku ili nekom drugom osjetilnom organu je funkcionalno, isti proces koji se događa vani u kvarcu. I opet: kad promatramo taj proces u osjetilnim organima, koji se pokazuje identičnim procesu u kvarcu, dolazimo do zaključka - a mineralogija to također pokazuje u analogiji vanjskih prirodnih događaja - da uza sve, što može ležati u takvom procesu, kakav imamo u

procesu kvarca, sve što podupire organizacija fosfora, najmanje s njom skladno djeluje. Dakle, ako promatrate ono što se skrutilo u fosforu u prirodi kao živi proces, i uzmete živu interakciju oba, imat ćete isti proces koji imate u ljudskom oku - kao predstavniku osjetilne organizacije općenito. I kroz ovu interakciju procesa koji je poput fosfornog procesa i drugog procesa, koji je poput silicijevog dioksida, oko je organ koji može intervenirati u fizičkoj organizaciji oka, koji je u čovjeku prisutan kao 'Ja' i kao astralno tijelo. Svugdje fizička organizacija mora stvoriti osnovu za duhovnu intervenciju na pravi način.

Sada je slučaj nešto drugo. Kada bi se proces koji se odvija u oku kroz ovu interakciju procesa fosfora i procesa silicijeve kiseline, koji predstavlja intimnu, skladnu interakciju to dvoje, nastavio u mozgu, bili bismo potpuno ispunjeni osjetilnim procesom, potpuno bismo se predali prirodi, mi kao ljudi ne bismo bili izdignuti iz prirode. Ali kao ljudi moramo se razlikovati od prirode. A da bi se to dogodilo, u mozgu se mora odvijati drugačiji proces nego u osjetilima, proces koji odvaja ljude od procesa prirode. Dok se u oku zapravo događa nešto što je samo nastavak vanjskog prirodnog procesa koji vodi do vitalizacije - osjetilni organi su zapravo poput ponora koji se protežu u čovjeku - u mozgu se nešto mora odvojiti, i osamostaliti.

To se opet događa kroz proces koji nalazimo i vani u prirodi. Ono što u nama - ako se sad smijem psihološki izraziti - percepciju uz pomoć čovjekove organizacije pretvara u predodžbu, to je proces unutar živčano-osjetilne organizacije, koji odgovara procesima koje vani nalazimo u olovu. Stoga možemo reći: ako ono što oko percipira ide dalje u živčano-osjetilni sustav, tada mora biti ispunjeno procesom koji je sličan procesu olova. To je jedini način na koji ljudi mogu misliti, ono što percipiraju. Ovo mozak čini organom mišljenja; inače bi bio i organ opažanja. Na taj se način čovjek osamostaljuje.

Ovim sam ukazao na nešto što je karakteristično za organizaciju glave. Dakle rekao sam: ista stvar koja se odvija vani u procesu olova, mora se odvijati u organizaciji glave, kako bi se u ljudima mogao odvijati proces mišljenja.

Uzmimo sada funkciju olova i nemojmo je unositi u živčanu organizaciju - kad se čovjek rodi olovo je tu iz same prirode, funkcija olova je tu a da se supstanca olova ne može dokazati - ali dovedimo sada funkciju olova u probavnu organizaciju i u ostalo; sam život se brine za to, primjerice kod trovanja olovom. Ako sada promatrate sve manifestacije onoga što olovo čini u čovjeku metabolizma i udova, dobit ćete sliku koja se prikazuje u različitim pojedinačnim simptomima, ali koja je zapravo karakteristično sažeta u kompleksu simptoma *Dementia senilis* ili cerebralne arterioskleroze: tada dobivate sliku ljudskog organizma koji s godinama propada. To drugim riječima znači: ako isti proces u mozgu koji osigurava moju neovisnost kao

organskog bića, primijenim na drugi pol ljudskog bića, na probavni sustav i pripadajući sustav udova, tada dobivam sliku bolesti; ono što je u sustavu metabolizma i udova proces bolesti, neophodna je organska funkcija za živčano-osjetilnog čovjeka. Dakle, ako sklerozu vidim kao polaganu smrt, moram također reći: u izvjesnom oslabljenom obliku mora kontinuirano funkcionirati u ljudskoj glavi, gdje je to normalno stanje.

Dakle, tri člana čovjeka razlikuju se jedan od drugog: ono što je normalno stanje kod jednog člana, u živčano-osjetilnoj organizaciji, kod drugog je člana čovjekovog organizma pojava bolesti. Ali već sam jučer rekao: kako sada pristupiti terapiji?

Moramo uzeti ono što čini proces bolesti i ono što astralno tijelo i 'Ja' organizacija moraju osigurati, ako proces bolesti raste neometano, to moramo oduzeti iz astralnog tijela i 'Ja' organizacije. Dakle, što trebamo učiniti ako imamo sklerozu? Moramo joj pristupiti, tako da astralno tijelo probavnog sustava udova, oslobodimo onoga što ima veze sa starećim, raspadajućim, sklerotičnim tijelom. A to možemo učiniti predajući ga olovu, olovu u određenoj dozi. I to nas je dovelo do takvog lijeka kojeg ćete naći u našem imeniku kao lijek broj 1, lijek za arteriosklerozu. Stoga je od samog početka kroz stvarno znanje jasno da se protiv skleroze može boriti uvođenjem funkcije olova u čovjeka na odgovarajući način; sada samo treba olovo učiniti učinkovitim. Ne može se bez daljnjeg reći, da sam samo unošenjem olova u organizam, učinio ga djelotvornim. Tu pomaže istinsko razumijevanje ljudske prirode.

Pomaže to da u ljudskom organizmu možemo razlikovati konstruktivne i destruktivne sile. Potonje su aktivne, naprimjer, kod skleroze, gdje ljudski organizam propada. Ljudski organizam neprestano propada u glavi, u mozgu, jer je mozak stalno ispunjen laganom sklerozom; to leži u njegovoj organizaciji. Dakle, sve ovisi i sposobnosti razlikovanja između procesa razgradnje, i stvarnih procesa vitalizacije, procesa izgradnje i rasta. Ako možete ispravno razlikovati ta dva procesa, onda prvo pogledate što u ljudskom organizmu sadrži strukturne procese u najjemenitnijem smislu: to je cijeli ljudski organizam u ranom djetinjstvu. U početku još nije preopterećen organima za mišljenje, organima za ostalu duševnu aktivnost; u početku živi u organizaciji rasta. Promotrimo li sada odnos između funkcije mlijeka i djetetovog organizma, nalazimo da ova funkcija mlijeka sadrži upravo one plastične snage koje su organizmu u djetetovoj dobi potrebne. U kasnijoj životnoj dobi ne možemo steći plastične snage koje su nam još uvijek potrebne, na isti način kao pijenjem mlijeka u djetinjstvu. Čak i kad smo postali stari, još uvijek su nam potrebne plastične sile, formativne sile, koje hranu koju konzumiramo pretvaraju u forme organizma. Pokazalo se da ništa više ne promiče tu plastičnost, te formativne moći, da ništa ne pospješuje asimilaciju apsorbiranih tvari više nego slaba

konzumacija meda. Med zapravo ima vrlo sličan učinak na metabolički organizam udova starije osobe, kao što mlijeko djeluje na organizam mozga djeteta - posebno djeteta. To nam pokazuje da u medu postoje posebne formativne moći, koje ne možemo otkriti jednostavnom kemijskom analizom meda, već ih možemo pronaći samo kada u svojoj vitalnosti prepoznamo odnose koje ljudi imaju s drugim tvarima u svemiru. I ova formativna sposobnost meda - za preciznije tumačenje, ispada da med na ljudski organizam utječe na takav način da prvenstveno astralno tijelo može ispoljiti svoje moći - ti učinci meda mogu se onda poduprijeti dodatkom šećera, pod uvjetom da ga ljudski organizam može podnijeti. Tada ćete vidjeti da je - na poseban način, funkcionalno integriran - naš lijek protiv skleroze pripravak od olova, meda i šećera.

Ali u isto vrijeme ovo ukazuje na to da ovisi o tome, kako ćete nešto učiniti. Jer u određenom smislu, unutarne funkcioniranje sila olova sa silama meda i šećera mora nastati u samoj pripremi. Ovaj pripravak proizveden je tako, da unošenjem u ljudski organizam preuzima sile sklerotizacije. Uklanja sile sklerotizacije iz astralnog tijela i 'Ja' organizacije čovjeka; to ih ponovno oslobađa i sada mogu raditi za normalnu, zdravu organizaciju čovjeka. Ali ono što ovim pripravkom unosim u ljudski organizam je ono što su nekada morali raditi 'Ja' i astralno tijelo, koji stoga nisu bili slobodni i svoje funkcije su preusmjerili u proces bolesti. Sada proces bolesti predajem svom pripravku. Posebno učinkovita stvar je olovo; ono preuzima sklerotizaciju, jer je njegova vlastita priroda da ima učinak sklerotizacije. Ali najprije moram kroz plastičnost organizma potražiti načine kroz koje mogu dovesti olovo tamo gdje je potrebno: to se događa kroz kombinaciju s medom i šećerom.

Dakle, naši pripravci su napravljeni: prvo, sadrže ono što može preuzeti patološki proces. Ali onda je njihov sastav i cijeli način obrade bio na način, da ono što želim unijeti u ljude da preuzme proces bolesti, da se sada u organizmu može širiti na pravi način. Naši pripravci su stoga proizvedeni apsolutno racionalno. Kao rezultat toga - uvijek je bilo moguće kada smo primjenjivali naše pripravke u Arlesheimu u institutu dr. Wegman, iz koraka u korak se moglo promatrati - izlazi u liječenju na ovaj način - to je nužno - da se zna: ljudski organizam je takav; ako na njega nešto primijenim, to u njemu mora dovesti do odgovarajuće promjene. Ako sada promjenu promatram dok se događa, promatram proces, a to je proces ozdravljenja; promatram ono što sam pretpostavljao. A to je toliko važno u našoj metodi, mi ne testiramo izvana i ne određujemo statistikom, već racionalno predviđamo što se mora dogoditi, i onda možemo provjeriti, odmah od prve faze onoga što se događa, jesu li stvarno proizvedeni odgovarajući učinci.

Na taj način također možete vidjeti kako djeluje silicij u Equisetumu, koji je jučer spomenut. Govorio sam o činjenici, da poseban način na koji je silicij sadržan u Equisetumu utječe na funkcioniranje bubrega. Danas se

anatomski i fiziološki ne uzima u obzir činjenica da se živčano-osjetilni sustav, može samo apstraktno odvojiti od krvožilnog i metaboličkog sustava. U određenom smislu, svi organi su osjetilni organi, a bubreg je posebno važan organ u ljudskom abdomenu. Dakle, ako koristim silicijevu kiselinu, kakve ima u Equisetumu, u smislu kako sam jučer objasnio, povećavam osjetljivost bubrega, i time utječem na te procese u ljudskom organizmu, koji nastaju otupljivanjem unutarnje osjetljivosti bubrega.

Ono što na izvanredan način vidimo u osjetilnim organima, u određenom je pogledu primjenjivo na cijeli ljudski organizam. To je posebno jasno kao, naprimjer, pogledate učinak fosfora u posebno upečatljivom slučaju. Svakako postoji nešto izvanredno zanimljivo u promatranju procesa formiranja ljudskog embrija, iz fiziološke i anatomske perspektive. Dakle, u formiranju ljudskog embrija, postoje dva međusobno povezana procesa koji obično nisu dobro raščlanjeni kada se danas gleda iz anatomske i fiziološke perspektive. Prvo imate sve što je grupirano oko formiranja oplođene jajne stanice. Zatim sve što se događa u korionu, iz okoline, iz maternice i tako dalje, iz ženskih organa oko embrija. Ako ovo proučavate, naravno da je sve što spada u organizaciju, prožeto ne samo fizičkom organizacijom, već i eterskom, astralnom i 'Ja' organizacijom. Ali ako sada prvo pogledate ovaj proces - nazvao bih ga centrifugalnim jer je to proces zračenja - ono što počinje od stvarne oplodnje zametne stanice, razvija se sve više i više kroz diferencijaciju, i ono što postaje središnji embrij, onda je s jedne strane, glavni učinak u ovom procesu, posebno dominantan učinak, nešto što se opet može naći, zadržano u procesu srebra. Koliko god paradoksalno zvučalo: u supstanci srebra imamo nešto što se može povećavati do izlučivanja - i to je izlučivanje - koje se odvija u lučenju jajne stanice u ljudskom organizmu. U srebru, u funkcionalnosti srebra, imamo sile izlučivanja koje djeluju kod ljudi, imamo vani u prirodi, u supstanci srebra. Iz činjenice da srebro ima takav učinak izlučivanja, vidi se golema važnost srebra u odgovarajućem doziranju, za ljudski abdomen općenito. Stoga, ako srebrnu tvar u finim dozama unosite u probavni proces s potrebnim vezivima i potrebnim dodacima, možete utjecati na procese izlučivanja. Ako se procesi izlučivanja zaustave, možete imati iznimno značajan učinak na njih.

Ali ako sada uzmemo ono što ima centripetalni učinak, što izlazi iz maternice, to jest, ulazi u nju izvana, onda opet u eminentnom smislu imamo u vanjskoj tvari, naime u fosforu, ono što izlazi iz stijenki ženskih spolnih organa prema unutra, što odatle izvire i djeluje protiv embrija. Opet se može vidjeti koja važnost leži u snagama, koje su uključene u funkcioniranje fosfora. One djeluju upravo suprotno od srebra; rade tako da sve uvode u ljude. Naprimjer, dok srebro razvija tendenciju izlučivanja, posebno za trbuh, fosfor razvija tendencije koje tjeraju u tijelo. Tako da u srebru imate nešto što u najeminentnijem smislu stvara oblike fizičkog tijela

ljudskog bića, dok u fosforu imate nešto što gasi te oblike, što se uvlači u čovjeka i gasi fizičku organizaciju, čineći da ova fizička organizacija briše astralno tijelo i 'Ja'. Fosfor je dakle ono što tjera astralnu organizaciju i 'Ja' iz ljudskog bića. U tom smislu, srebro i fosfor su polarno suprotne tvari.

Za ritmičkog i čovjeka glave, to jest za krvožilni i za živčano-osjetilni sustav, postoji još jedna polarna suprotnost fosforu: to je vapno, kalcij karbonat. Kada se unese u ljudski organizam, ovaj kalcijev karbonat ima osobitu tendenciju da ima učinak izlučivanja. Da, s kalcijevim karbonatom, s vapnom, centrifugalne, zračne sile čovjeka pokazuju se na vanjski, prirodni način u vapnu; pri čemu, ako te sile zračenja postanu prejake i nastanu bolesne formacije, mogu umanjiti te procese bolesti pripravicima od vapna. Ali ono što mislim pod ovim, posebno postaje jasno kada promatramo kako je vapno koje se dovodi u ljudski organizam nešto što se u ljudskom organizmu posvuda izlučuje. Želim reći: u najdonjem čovjeku ono ima konkurenta u srebru, ali čak i tamo ima učinak izlučivanja; tako da vapno posvuda izlučuje iz organizma, i tekuće i zračne tvari. Snage vapna koje su lokalizirane u ljudskom organizmu, također su u svemu što je u osnovi izdisaja. Vapno u sebi ima moć, koja djeluje kao motor za izdisaj. A zauzvrat u sebi ima one sile koje izbacuju toplinu u živčano-osjetilnoj organizaciji i donose neku vrstu hlađenja živčano-osjetilne organizacije. Dakle, kod donjeg čovjeka, kod metaboličkog čovjeka udova, radi na izbacivanju tekućina, u živčano-osjetilnoj organizaciji radi na izbacivanju toplinskog etera - ili topline, ako vam je draže.

U svim ovim odnosima fosfor djeluje suprotno od vapna. Djeluje na takav način, možete to proučavati sa slikom trovanja fosforom, da dovodi tekućinu u metaboličkog čovjeka udova, ili bolje: krutinu u otopljenom obliku, tako da je pokretački motor za udisaj, za proces disanja usmjeren prema unutra. Unosi zrak u organizam na način da djeluje zagrijavajuće na živčano-osjetilnu organizaciju. - Ali budući da je vapno izgonski element, ono stvara ležište u ljudskom organizmu za funkcioniranje astralnog tijela i 'Ja' organizacije; ovi onda mogu ući.

Upravo kroz ono što vapno izbacuje, astralno tijelo i 'Ja' organizacija mogu ući u ljudsko biće. Kroz ono što fosfor uvodi u fizičku organizaciju, on izbacuje astralno tijelo i 'Ja'. Ove stvari možete proučavati na sasvim površan način iz činjenice da vapno posvuda, da tako kažem, veže budno 'Ja' i budno astralno tijelo za fizičko tijelo. Ali što to znači: astralno tijelo i 'Ja', vezani za fizičko tijelo? To znači: muka od nesanice. Ako ne mogu izbaciti 'Ja' organizaciju i astralno tijelo iz organizma, patim od nesanice. Funkcija kalcija, ako joj nije suprotstavljena funkcija fosfora, stalni je uzrok nesanice, a time i svih procesa koji su s njom povezani. U trenutku kada u organizam uvedete proces fosfora, potičete sposobnost spavanja; tako da time potičete ono što astralno tijelo i 'Ja' izvodi iz organizma, jer se oni tijekom sna

oslobađaju. U najjemenentnijem smislu, ovo svojstvo pripada funkciji fosfora, u manjoj mjeri pripada funkciji sumpora. A ako imamo nepravilnosti u ritmičkom sustavu, također možemo koristiti sumpor umjesto fosfora. Naprimjer, ako se radi o nesanicu koja svoje simptome pokazuje u ritmičkom čovjeku, morat ćemo se pozabaviti nekim preparatom sumpora, za proces ozdravljenja.

Sve to zasigurno mogu biti samo naznake. Ali te natuknice imaju za cilj pokazati, da je racionalna terapija uključena u sve što je ovdje racionalna dijagnoza. Jer ako nastavim fiziološki, naprimjer, imam rafinirani proces sklerotizacije u ljudskoj glavi. Koristeći izraze koji povezuju ljude s prirodom koja ih okružuje, ono što je organska funkcija mišljenja u ljudskom mozgu, sada mogu nazvati procesom olova. Vidim ovaj proces olova, bez supstance olova, u ljudskoj živčano-osjetilnoj organizaciji; u drugoj organizaciji, vidim to kao otrov, u organizaciji metabolizma i udova. Jedna mi slika na strašan način pokazuje ono što se uvijek događa na suptilniji način u živčano-osjetilnoj organizaciji. Ali sada također mogu znati: ako uvedem funkciju olova, proces olova, u metaboličkog čovjeka udova, tada na taj način od ovog metaboličkog čovjeka udova, uzimam ono što treba oduzeti u odnosu na astralnu organizaciju. I time sam pustio da dođe do iscjeljenja. Tako više ne razlikujem što je dijagnoza, što patologija, a što terapija, jer se sve to stapa u jedno. Vi prepoznajete bolest i poznajete proces u vanjskoj prirodi koji može preuzeti taj proces bolesti u ljudskom organizmu. Možete razlikovati jedno od drugog. Ono između čega je danas strašan ponor: patologija i terapija, isprepletene su i čine jedno, kroz ovu racionalnu antropozofsku osnovu medicine.

S druge strane, međutim, baca se odgovarajuće svjetlo na same procese bolesti. Uzmimo bolest kojoj se uvijek smiju kad je spomenemo, smiju se jer je za liječnika to beznačajna bolest - za liječnika u Srednjoj Europi je tako; ne znam je li tako u Nizozemskoj - ali ova je bolest prilično neugodna za pacijenta: mislim na migrene. To zapravo razumijete samo ako znate da se sastoji u činjenici da se proces koji ne bi trebao biti u živčano-osjetilnoj organizaciji - u glavi - naime metabolički proces, na neki način hipertrofirani, suptilni metabolički proces da se uvijek odvija u glavi. Dakle, postoji metabolički proces u glavi koji ne bi trebao biti tamo, a sada je zadatak odvesti taj metabolički proces iz glave. Kako se to može? Pa, prvi zadatak koji imamo je uvesti u čovjeka ono što može preuzeti taj metabolički proces, što samo to može izvršiti. Iz onoga što sam prije rekao, sada ćete otkriti da je to silicij. Za njega sam rekao, da mora ući u osjetilnu organizaciju, koja je također iritirana kod migrena. Ako uvedemo proces silicijeve kiseline u organizaciju ljudske glave, imat ćemo učinak uklanjanja patološkog procesa migrene iz glave. Ali prvo moramo uvesti proces silicijevog dioksida u glavu. Želimo li pripravak oblikovati tako da se može apsorbirati kroz usta, moramo paziti da usput ne ostane negdje u probavi. Da bismo to učinili, moramo

astralno tijelo učiniti što aktivnijim, tako da silicijev dioksid u uzlaznim valovima nosi kroz cijeli probavni proces, koji preparatom unosimo u organizaciju glave. To možemo učiniti samo ako promoviramo uzlazni tok apsorbiranog silicija, da učinimo nešto kako bi astralno tijelo bilo što učinkovitije. To znači da moramo izbaciti sve ono što posreduje između trbuha i glave - osobito ritam cirkulacije - i sve što bi moglo spriječiti astralno tijelo da djeluje živahno. To se događa kada primijenimo sumpor. Dakle, u našem pripravku, obrađenom na određeni način, mora biti silicija i sumpora. Ali u ljudskom organizmu mora biti tako da ne samo na nešto radi prema gore, nego upravo kada napadamo ritmički sustav, ritam mora ići gore-dolje. Pratimo ritam disanja gore-dolje, pratimo ritam cirkulacije gore-dolje. Ovo kretanje gore-dolje najviše potiče funkcija koja se nalazi u supstanci željeza. A ono što želimo: preplavi jednom, ali onda spriječi da se smjesti gore, gore se smjesti samo nešto, ne zauzme cijela osoba, to se postiže činjenicom da proizvodimo pripravak s određenom obradom koji sadrži željezo, sumpor i silicij. Na taj način dobivamo naš preparat, Biodoron, koji u najjemeničnijem smislu služi za otklanjanje migrene iz glave, a potom i za ponovno uvođenje onoga što smo izbacili iz glave u cjelokupnu organizaciju čovjeka.

Ono što se može reći za podređenu bolest, trivijalno bolest migrene, postaje, u načelu, ozbiljnije ako se ide obrnuto. Konkretno, ako se proces u kojem se disanje mijenja u - kao što sam prije rekao - profinjeno disanja, koje se zatim javlja kao živčano-osjetilni proces, ovaj proces, koji bi se zapravo trebao odvijati samo u donjem dijelu gornjeg čovjeka, otprilike - samo okvirno i grubo izraženo - u predjelu između pluća i donjih dijelova lica, ako se ovaj proces, ova posebna nijansa cirkulacije, izrazi i sada se ovaj proces, koji je već postao živčano-osjetilni proces, naime proces živaca-glave, ako se odvija u čovjekovom crijevnom traktu, onda imamo proces koji mora biti u čovjeku; samo što mu nije mjesto u crijevima nego u glavi. Tamo mu je normalno mjesto. Ako dospije u crijevni trakt, postaje tifus. I jednostavno smo shvatili što je prirodan proces - svaki proces bolesti je prirodan proces - to znači, kakav proces bolesti kod ljudi može biti: nešto što je na drugom mjestu opravdano, ovdje je dislocirano. Na određenom mjestu u organizmu proces koji se javlja u fenomenu tifusa je normalan; u crijevnom traktu to je bolest. To je bolest koja se tako predstavlja.

Sada moramo imati nešto u organizaciji glave, gdje vanjski svijet može imati posebno snažan učinak. Znamo da glavu najmanje osjećamo; ali okolinu osjećamo kroz glavu. Okolina mora 'dotjecati' u naše glave. Dakle, u glavi imamo nešto s čime najjače živimo u vanjskom svijetu. Imamo samo dva takva organizacijska člana s kojima tako snažno živimo u vanjskom svijetu: prije svega, samu glavu, trakt koji sam upravo okarakterizirao, gdje se disanje stapa s živčano-osjetilnom funkcijom; a onda još nešto što će vam se činiti paradoksalnim. Ali kada napravimo detaljniju medicinsku literaturu o

ovom pitanju - učinit ćemo to u bliskoj budućnosti - zatim pogledate sve što se tamo nalazi, pa ćete vidjeti kako je funkcioniranje jetre, na sasvim drugačiji način, nešto što najbliže odražava vanjski svijet unutar ljudskog organizma. Vanjski svijet djeluje u jetri kao da ostatka organizma gotovo uopće nema. To je poseban način funkcioniranja jetre. Ali ako se ono što bi trebalo biti lokalizirano na ovaj način kao stvarno ležište vanjskih učinaka, ako se događa tamo gdje unutarnji učinak ne bi trebao biti, naime u crijevnom traktu, onda u ovom crijevnom traktu imamo nešto što je funkcionalno strano ljudskom organizmu. Ako sada ponovno pogledamo u prostranstvo prirode da vidimo kako možemo, da tako kažemo, internalizirati ovaj eksternalizirani način djelovanja u crijevima i vratiti ga ljudskom funkcioniranju, vidimo proces koji je skrtnut u antimonu. Antimon je tijelo koje na izvanredno suptilan način reagira na sile okoline. Struktura antimona je poput otkrivenog dinamita. Zamislite ta čuperkasta zračenja, pokušajte osjetiti kako žele pobjeći od mineralizacije kroz takozvani Saigerov proces; vidite da je antimon u određenoj mjeri osjetljiv na minerale, on internalizira vanjske učinke. To je posebno vidljivo u činjenici da se pod određenim uvjetima antimon može tretirati elektrolitički. Ako ga zatim prinesete katodi, dogodit će se eksplozija zbog najmanjeg povoda. Ako poznajete sve ovo, ako znate kakav je odnos antimona prema silama koje su u igri posvuda u svemiru, onda također prepoznajete kako proces antimona, ako se pravilno obradi i unese u organizam, može apsorbirati proces tifusa; tako da se 'Ja' i astralno tijelo mogu osloboditi svog rada na procesu tifusa, i osoba se postupno može vratiti zdravlju.

Time sam pokušao načelno naznačiti ono što se može nazvati racionalnom medicinom. Naši preparati, kojih trenutno ima dvjestotinjak, s vremenom su uvijek nastajali na dva načina. U početku se okupio prilično veliki broj liječnika koji su bili donekle skeptični prema sadašnjim terapijskim metodama, i postavljali pitanje, nije li možda moguće koristiti se antropozofskim znanjem za pronalaženje odnosa između ljudi i njihove okoline, što upućuje na nešto, što u okolnim tvarima te u njihovoj obradi i primjeni može dati ljekovita sredstva. U antropozofiji postoji vrlo detaljno, točno znanje o čovjeku, znanje o čovjeku u odnosu na tijelo, dušu i duh, kao i detaljno poznavanje prirode prema različitim carstvima prirode i različitim sastojcima prirodnih carstava. I tu je prva stvar koja mi je dana kao zadatak: krenuti putem, da tako kažemo, traženja prirodnih procesa i ispitivanja, u kojoj mjeri ti prirodni procesi predstavljaju procese bolesti. Tako sam iz vanjske prirode otišao u čovjeka. Tako ćete pronaći lijek za sklerozu, koji je prošao tim putem. Pokušao sam otkriti kako *Plumbum metallicum* i bilo koji plastično-dinamički sustav poput tog, u medu, šećeru ili mlijeku mogu funkcionirati. Na taj su način nastali brojni lijekovi, koji su se kretali izvana prema unutra.

Postavilo se pitanje: kako ove lijekove možemo donijeti u svijet? Rekao sam: ne želim imati tvornicu lijekova, bez dodijeljenih klinika. Tako su nastale klinike. I kada su brojni lijekovi postali dostupni, klinike su prve počele koristiti te lijekove. Tako je došlo do situacije koju sam upravo opisao. A budući da sam sada i sam u Dornachu, Arlesheim je jedno s Dornachom, a instituti u Arlesheimu povezani su s Goetheanumom, mogao sam blisko surađivati s dr. Wegman, također je moguće, sada krenuti suprotnim putem za daljnji niz lijekova, tražiti put od procesa bolesti: gdje se nalazi taj prirodni proces, koji odgovara procesu bolesti? Dakle, takoreći, od čovjeka doći do određenog pripravka. Na taj način spojeno je ono što možete pronaći kao lijekove, posebno u Arlesheimu, gdje je klinički terapijski institut dr. Wegman - gdje prevladava ono o čemu sam jučer raspravljao: prava hrabrost za liječenje - s njim je povezan međunarodni farmaceutski laboratorij koji se bavi proizvodnjom lijekova, koji će se na razne načine naći u svijetu i koje možete upoznati ako ste zainteresirani. Ne želim ispasti agitatorski, samo želim razgovarati o znanstvenoj osnovi stvari. Ali upravo na ta dva puta koja se susreću, dogodilo se nešto što također daje veliku sigurnost za te stvari iz čisto vanjske, empirijske perspektive. A posebno je zadovoljstvo kada se može govoriti pred publikom poput ove, što je omogućio gospodin doktor Zeylmans koji me zamolio da to učinim i također bio ljubazan pozvati vas, a vi ste opet bili ljubazni doći, što ima veze s činjenicom da gospodin doktor Zeylmans ovaj institut želi orijentirati na način koji je sada objašnjen. Jer moram pretpostaviti da činjenica da mi je dopušteno držati ova predavanja, ukazuje na to da bi ovdje trebao postojati institut koji bi mogao poslužiti kao dokaz onoga čemu težimo u našim kliničko-terapijskim institutima, ali tu je i izvanredno veliki broj privatnih liječnika. A iz relevantne literature moći ćete se uvjeriti da ne samo da imamo statistički materijal koji je barem onoliko pouzdan koliko bi i inače bila klinička statistika, već da je u mnogim pogledima, sigurnosti koja proizlazi iz činjenice da se predviđanja ostvaruju, toj sigurnosti pridodana posebno velika količina statističkog materijala.

No, od posebne će važnosti biti ako možemo - a i to je na dobrom putu - liječiti one bolesti koje se danas mogu liječiti samo kirurški, poput karcinoma. Ako se može reći da se bilo koji proces može dislocirati, to se mora reći upravo i za karcinom. To je dislocirani proces, proces koji bi se zapravo trebao odvijati samo na krajnjoj periferiji, unutar osjetilne organizacije. Vrlo je zanimljivo vidjeti kako se ta funkcija, koja pripada periferiji tijela - naime pripremljenoj periferiji tijela - može premjestiti i onda se pojaviti kao karcinom, što zapravo nije funkcija živaca, već osjetilna funkcija. Tu ćete prepoznati osebujnu parazitsku prirodu karcinoma u dubljem smislu. I onda dođete do toga - stvarno ne na tako jednostavan način kako se obično pretpostavlja - da proizvedete nešto u pripravcima, koji se obično sastoje od raznih sokova vrste *Viscum*, koji može pobijediti karcinom putem lijekova. Već smo postigli neke dobre, obećavajuće uspjehe;

ali možemo govoriti samo o djelomičnom uspjehu, jer smo tek nedavno uspjeli razviti opremu koja proizvodi pripravak Viscum na način na koji bi se trebao proizvoditi. Ipak, dosadašnje pripreme već su dovele do vrlo dobrih profilaktičkih tretmana. Kad je riječ o karcinomu, osobito ga je važno otkriti u pravo vrijeme, što je za pacijente obično teško; no, ako se karcinom otkrije na vrijeme, moguće ga je medicinski suzbiti pripravcima poput onih koje radimo od *Viscuma*. Ne želim ovdje govoriti o vrijednosti ili obezvrijediti kirurško liječenje, niti o tome da je ono često potrebno; samo želim istaknuti, da se iz stvarnog razumijevanja čovjeka i najteže slučajevne bolesti može promatrati tako da se proces ozdravljenja može postići iznutra, na temelju takvog shvaćanja čovjeka.

To je u biti ono što sam načelno htio reći o našim naporima koji su proizašli iz antropozofije, htio sam reći s obzirom na put koji vodi od vanjske prirode prema unutaršnjem čovjeku i obrnuto. Na kraju želim samo istaknuti da upravo iz ovih metodoloških promišljanja proizlazi nešto što je od ogromne važnosti: naime kako ljudima donijeti ono što bi iz organizma trebalo izbaciti proces bolesti. A ako je čovjek trodijelno biće u odnosu na živčano-osjetilnu organizaciju, ritmičku organizaciju i metaboličku organizaciju udova, onda se i liječenje rastavlja na tri vrste procesa. Ove tri vrste procesa su: prije svega, interno uzeti lijekovi koji ulaze u ljudski organizam na isti način kao i probavnim procesom. Drugi tip je kroz injekcije, gdje pokušavamo kroz injekciju unijeti proces, funkciju u ritmički organizam. I treći put iscjeljenja je kroz kupku, gdje djelujete izvana. Ovo posljednje je učinak na živčano-osjetilni proces, gdje izvana djelujemo grublje; ali učinak kupke je aktivnost percepcije potisnuta na nižu razinu.

Slijedimo ova tri oblika s fosforom. Ako fosfor koristimo kao pripravak, pomiješan s drugim stvarima, kemijski ili drugačije obrađen, *per os*, interno, onda nam mora biti jasno da on prvenstveno pospješuje apsorpciju tekućine u ljudski organizam. Ako ljudski organizam moramo rasteretiti od nekog procesa bolesti koji, da tako kažemo, istiskuje tekućinu iz prostora koji mu pripada, kao naprimjer kod određenih upalnih pojava na periferiji ili kod pojava koje su trivijalno slične krvarenju iz nosa, ako interno primijenimo fosfor, on oslobađa astralni organizam i 'Ja' od procesa bolesti, da tako kažemo, u funkcioniranju tekućine. Ako napravimo pripravak u odgovarajućoj dozi i potom ga ubrizgamo, to jest ako uvedemo fosfor u proces cirkulacije, onda i ono što uzimamo iz organizma mora biti povezano s nenormalnim procesima cirkulacije. Pa ako primijetimo, naprimjer, ubrzano disanje, bilo kakvo pojačanje srčane aktivnosti, ali pogotovo nešto poput prekomjernog lučenja žuči, što je također dio ritma, onda možemo - isto vrijedi i za čitav niz drugih procesa, spominjem samo očito - putem ubrizgavanja fosfora imati izuzetno blagotvoran učinak. Ako se susrećemo s nečim što više ide prema psihičkoj strani, moždane funkcije su takve da osobu nehotice tjeraju na svojevrsni nalet ideja, čovjek ne može zaustaviti

svoje misli, izbacuje riječi i to postane patološko, onda možemo upotrijebiti odgovarajuće kupke u kojima je otopljen fosfor da bismo usporili nalet ideja.

Ovo navodim samo kao primjer, ali ono što je dano u ovom primjeru, može se umnožiti na stotinu načina. Ovako se ljudskom organizmu može pomoći na tri načina. Ovisi o tome kako to možete ostvariti.

S druge strane, postoji činjenica da se ono što izvana djeluje na metabolički sustav dovede ljudima izravno na terapijski način: dinamika svijeta, u koju se ljudi mogu smjestiti. I to doista činimo s dobrim uspjehom kroz terapiju euritmijom. Euritmija je nešto poput duhovne gimnastike, ali se može razviti u umjetnost. Već smo, pod vodstvom gospođe dr. Steiner, velikom dijelu srednje i sjeverne Europe pokazali što se može postići kroz umjetnost euritmije, prije nekog vremena su u Haagu bile izvedbe euritmije. U euritmiji nam izravno umjetnički postaje očita primjena ljudskog jezika u funkcionalnog ljudskog pokreta. Ako uzmete u obzir ono što znanost sada ima kao mali detalj o tome kako su funkcije šake i ruke povezane s organizacijom jezika - dešnjaci centar za jezik imaju na lijevoj strani mozga, a ljevoruki obrnuto - možda neće u potpunosti zanimati ono do čega se dolazi kroz antropozofiju: da je zapravo sav ljudski govor povezan s ljudskim kretanjem. Možemo pratiti kako se noge i stopala pomiču sa suglasnicima, osobito nepčanim glasovima. Možemo pratiti kako se pomiču ruke i kako se to unutarne prebacuje na ono što tada postaje kretanje zraka tijekom govora. Ali sav se govor može pratiti unatrag do kretanja pojedinca ili drugih ljudi. To je ono što daje umjetnička euritmija. No, to se može redizajnirati na način da se ono što se u početku predstavlja kao umjetnost, razvija na način da relevantni pokreti proizlaze iz cijele osobe, iz tijela, duše i duha - obična gimnastika proizlazi samo iz fiziološkog stanja tjelesnog organizma - koje ljudi mogu izvoditi u kontekstu kao gestu terapije euritmijom. Za to smo u Arlesheimu razvili cijeli sustav. Ako to sustavno primjenjujete, to utječe na osobu i na taj način možete poduprijeti unutarne procese ozdravljenja na izvanredno plodonosan način - prema tri različita načina koja sam predstavio - kroz terapiju euritmijom. Ova terapija euritmijom djeluje jer proces koji se odvija u normalnom ljudskom životu kada hodam, trčim i tako dalje, a koji je uvijek praćen unutarjim procesima koji su vezani uz procese razgradnje i izgradnje organizma, jer ovaj proces, gdje je čovjek smješten u dinamiku, ima utjecaj na unutarne procese. Za to postoje stroga pravila. Dakle, mogu dati ljudima da provode sustav euritmijских gesta, koji ima takav učinak na organizam da se, primjerice, procesi razgradnje koji se ne žele odvijati moraju odvijati na pravi način; ili da se procesi pretjerane razgradnje mogu suzbiti jednim drugim sustavom terapije euritmijom.

Dakle, sve se svodi na razumijevanje zdravih i bolesnih ljudi u smislu tijela, duše i duha. Tada jednostavno u njima vidite ono što predstavlja zdravlje ili bolest. I onda opet, u onome što vidite, imate terapijski proces.

Stoga bismo željeli skromno raditi na racionalnoj terapiji. Znam da danas postoji još mnogo prigovora takvoj racionalnoj terapiji, da je možda smatraju paradoksalnom ili čak nešto gore, oni koji su se borili da prođu ono što je danas službeno priznato. Ali takve stvari su se često događale u svijetu. bilo bi mi ugodnije ne govoriti o tim stvarima; jer budući da znam koliko toga pada na pamet od onoga na što smo navikli misliti, i budući da sve prigovore mogu sam iznijeti, bilo bi mi zgodnije da o tome ne govorim. Ali postoje razlozi zašto treba govoriti o onome za što se vjeruje da treba uvesti u proces kulture čovječanstva. Iz tog osjećaja dužnosti, cijenite veličinu zahvale koju sam vam želio izraziti što ste obratili pozornost i slijedili moje izjave, koje su u ova dva sata mogle biti samo nagovještaji.

ODGOVORI NA PITANJA

Den Haag, 16. studenog 1923.

Pitanje: *Zamišljate li da postoje razlike u vibracijama? O olovu,...*

Dr. Steiner: Naravno da nemam ništa protiv tumačenja uključenih procesa na ovaj ili onaj način. Ali čini mi se da je ovo u prvom redu teorija o tome od čega se ti procesi sastoje u praksi. Takve teorije mogle bi doživjeti istu sudbinu kao i teorija emisije i valna teorija svjetlosti. Ono što je meni važno jest ono što je kvalitativno u vezi s tim, što zapravo cilja na to da u konačnici cijelo funkcioniranje, koje je zapravo samo lokalizirano u supstanci olova kakvu imam ispred sebe u fizičkom prostoru, da cjelokupno to funkcioniranje izvana predstavlja isto što i iznutra procese koji mozak čine, da tako kažemo, prikladnim organom za neovisno mišljenje nasuprot ovisnoj percepciji. U tom pogledu predodžbu otežava činjenica, da smo danas navikli unutarnje procese organizma predstavljati previše shematski kao nastavak vanjskih procesa u prirodi. Naprimjer, govorimo o tome da ugljični dioksid u ljudskom organizmu nastaje apsorpcijom kisika iz ugljika; mi to zovemo procesom sagorijevanja (*slušatelj*: ... u *status nascendi*) - tu kažete riječ koju sam ja kasnije trebao izgovoriti! - Zapravo je tako da se u fiziologiji i medicini često govori o izgaranju. Ali tu se više ne radi o procesima izgaranja koji se odvijaju vani, već kod ljudi to može biti proces koji nije ispunjen dušom, nije do kraja produhovljen. Kombinacija kisika i ugljika također je prožeta dušom i duhom. Tako da se proces događa u *status nascendi* i ostaje stajati, ali je i dalje prožet dušom i produhovljen. Tako da sam zahvatio proces u *status nascendi*, i taj proces sada postaje prirodan proces, jer se nastavlja vani, a kada krene iz *status nascendi* i radi u ljudskom organizmu, to postaje drugi proces.

Uzmimo, naprimjer, procese koje sam upravo opisao kao vrstu procesa olova koji se događaju u ljudskom mozgu. Da, što su oni u ljudskom organizmu? To nas vodi do vrlo osjetljivog poglavlja. Možemo proučavati procese u ljudskom abdomenu, naprimjer. Otkrivamo da apsorbirane tvari prolaze određenu metamorfozu, i da se zatim nešto izlučuje. Pogledajmo sada te produkte izlučivanja i stvarno ih usporedimo, ne samo kemijski ih analizirajući, jer to je najmanja stvar kemijski ih analizirati, to je kao da želim upoznati sat tako što ću vidjeti rudnik u kojem se vadi zlato, tvornicu u kojoj se proizvodi staklo i drugo, i tada znam: potrebno je staklo, potrebno je zlato za sat, i tako dalje. Naravno, sve su te stvari vrlo važne, ali kao što na ovaj način ne mogu saznati ništa o satu, tako ne mogu saznati ništa o funkciji krumpira u ljudskom organizmu, ako znam da ima toliko i toliko

ugljikohidrata i tako dalje. Više naučim kada saznam kakvu funkciju ima krumpir na samoj biljci, kako je on zapravo deblo, podanak. Dakle, kada znam razinu njihove organizacije, počinjem shvaćati kako mogu usporediti te procese s onim što se događa u ljudima. To je zato što se proces razlikuje od procesa koji potiču mahunarke. Proces koji pokreće krumpir, ide dalje u funkcioniranje glave nego onaj koji se pokreće mahunarkama. Ako mogu ulaziti u sve ovo, onda ću konačno doći do spoznaje da se u probavnom traktu događaju metamorfoze, i da su procesi izlučivanja samo procesi koji su stali na pola puta. A gdje su procesi koji prolaze skroz? To su procesi koji se odvijaju u živčano-osjetilnom sustavu. Živčano-osjetilni i proces percepcije je proces koji se provodi do kraja. Ono što se događa u ljudskim organima za izlučivanje predstavlja proces koji je zaustavljen. Crijevni sadržaj je mozak koji nije u potpunosti formiran, koliko god to paradoksalno zvučalo. Jednostavno postoji drugačiji proces na drugom mjestu u organizmu, što je pola procesa koji se odvija u glavi.

Kad sve ovo uzmem u obzir, dolazim do promatranja učinaka tih procesa u ljudskoj nutrini, i ono što mi se tada predstavlja je usporedba između procesa koji je izvana, procesa olova, i procesa koji se odvija u ljudskom mozgu. Zatim, ako želim nešto provjeriti, mogu početi gledati što se događa u olovu. Gledam olovo, kako oksidira, topi se, što inače radi pri topljenju. Idem dalje u geologiju i geografiju olova. Vidim kako se olovo veže, kako je povezano s drugim tvarima. Tada dobivam slike koje mogu potvrditi ono što se čini nekome tko može promatrati olovo, tko iz olova zapravo vidi neku vrstu aure, koja je slična auri koja formira živčanu tvar mozga.

I to da se može govoriti o tom vezama, ja tome pridajem posebnu važnost, a naravno ostavljam svakome slobodu da iznosi hipoteze jesu li to razlike u vibracijama. Ali to je zapravo fizika stvari, a ne ono što je fiziološki važno.

Pitanje: Htio bih pitati prepoznajete li ove unutarnje procese o kojima ste govorili na drugačiji način nego mi obični ljudi.

Dr. Steiner: Unutarnji se procesi ne promatraju kroz uobičajeno vanjsko osjetilno iskustvo. Najviše ih je moguće promatrati samo u njihovim posljedicama na lešu ili na neki drugi način, kroz zaključke izvedene iz procesa koji se događaju izvana. Oni tamo nisu vidljivi. Postaju vidljivi tek kada se primijene metode o kojima sam jučer govorio i koje možete pronaći u jučer spomenutim knjigama. - Vidite, tu čovjek zapravo postaje transparentan za znanje. I tada zapravo možete reći da promatrate, recimo, proces jetre. Izvedeno se odnosi samo na činjenicu da jetru treba i duhovno secirati; ali ono što se može ustvrditi, mora se pogledati. Kad pogledam cijelu osobu, vidim zbrku svakakvih stvari. Sada se moram riješiti svega, također u promatranju, onoga što nije jetra. Dakle, prvo moram duhovno secirati jetru. Za neki organ je to teže nego za drugi. Posebno je teško, naprimjer, za jetru, ali je onda i plodonosnije jer se određene bolesti jetre - kako sam uvjeren -

mogu dijagnosticirati samo na taj način. Međutim, moguće je vidjeti kroz svaki organ.

Slušatelj: jučer smo čuli lijepo konstruiran sustav, ali još uvijek ne razumijem osnove. Čovjeka dijelite na fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i četvrtog člana. Ako je tako, onda je razumljivo da imamo i eterski bubreg, astralni bubreg i četvrti bubreg. Ali što ako to nije slučaj? Prvo bi trebali dokazati ovu podjelu na četiri člana bića.

Slično je bilo i s terapijom. Naprimjer, niste rekli zašto ste odabrali Equisetum, budući da postoje mnoge biljke koje sadrže silicij. Koliko ja znam, Equisetum nema nikakve terapijske moći.

Danas ste rekli: mi proizvodimo preparate koji su racionalno proizvedeni. To bi trebalo dokazati! Ne znamo ništa o ovom funkcioniranju koje opisujete. Uglavnom, nisam shvatio što je najvažnije. Cijela stvar je strukturirana logično, ali nedostaju mi premise.

Dr. Steiner: Cijela poanta ovoga je da možete prozreti dvije stvari. Prvo, kada dođe do nečega ovakvog i razgovara se, kao što sam rekao, u dva sata može se samo ukazivati na stvari, davati smjernice i tako dalje. Osim toga, cijelim načinom prezentacije jasno sam dao do znanja da smo u procesu nastajanja, ali i da smo voljni nastaviti raditi.

Pa, i kada govorimo o dokazima, zapravo je tako da oni zapravo nisu utemeljeni na potpuno znanstvenom konceptu, potpuno znanstvenoj predodžbi. A to dolazi otuda što su se danas ljudi navikli dobivati dokaze samo iz onoga što se osjetilima može promatrati, u pravom smislu riječi. U drugom smislu, ni za jedan lijek nema dokaza, osim u smislu da se može fizički i osjetilno promatrati.

Sada sam govorio o činjenici da se osjetilno promatranje može voditi dalje i modificirati nečim višim. Jučer sam ukazao da postoje metode kojima se to može učiniti i ukazao na spise pomoću kojih se može doći do takvih metoda. Međutim, ovo predstavlja nešto za sustav dokaza, što mogu pojasniti samo usporedbom: kad smo ovdje na Zemlji, pričamo o tome da nešto podignem u zrak, teško je i padne, padne na zemlju, onda to ima osnova. Dakle, moramo govoriti za određeni način razmišljanja koji se temelji na osjetilnim empirijskim dokazima. Ako idete dalje, dolazite do zaključka - a to sam jednom doživio kao dječak kad mi je netko rekao: ako Zemlja pluta, zapravo bi trebala pasti. Ovo međusobno nošenje i podupiranje kozmičkih tijela i kozmičkih prostora, slika je onoga što je u osnovi takve znanosti na koju mislim. Cijela stvar nosi i podupire jedna drugu. Čovjek je u potpuno drugoj oblasti. Naravno, nećete imati dobru podršku, ako u dva sata mogu odabrati samo nekoliko stvari iz nečega tako opširnog kao što je medicina, da bih dao perspektivu. Trebalo bi misliti, da bi se ono što je poželjno moglo dogoditi

samo ako bismo imali četiri godine fakulteta na temelju aspekata o kojima sam danas raspravljao. Kad bi se iz pripremnih medicinskih studija pretpostavilo da postoji prava, duhom prožeta prirodna znanost, kad bi se izgradila slična fiziologija, prelazeći u histologiju, i u patološko-kliničko. Ali onda, budući da bi stvari došle do ljudi na odgovarajući način, smatrali bismo ih jednako uvjerljivima kao što medicinski sustav danas može biti uvjerljiv.

Danas za ove stvari ne mogu ponuditi ništa više od perspektiva i prijedloga.

Dakle, prva stvar je da su se ljudi danas navikli dokazanim nazivati samo ono što se može osjetilno dokazati, ne vodeći računa o tome kako stvari podržavaju jedna drugu. Ali druga stvar je ovo: ako se naprimjer, bavite matematikom, kako se bavite bilo kojom znanošću koja se vrši racionalno, osim da dopustite da jedno stajalište podupire drugo? Matematika je nešto u čemu stvari podržavaju jedna drugu. Kad bi se o matematici govorilo dva sata, iz toga bi ispalo još manje nego bi to mogao biti slučaj u današnjoj raspravi, iako bi se i tu mogle dati sugestije. U trenutku kada gradim most uz pomoć matematike, govorim o verifikaciji. I to sam implicirao jednostavno kad sam rekao: ne pridajem nikakvu važnost lijekovima osim ako ne postoje klinike koje su s njima povezane i ako možete vidjeti kako lijekovi djeluju. Ako netko ima dijagnozu kako sam je objasnio i počinje ozdravljivati, i ako nakon dva tri dana vidite da stvari tako funkcioniraju, onda je potvrda tu. Drugu metodu, provjere medicinskih postavki, druga medicina ne poznaje. Uzmite ljekoviti lijek Phenacetin. Sastavljate statistiku; verifikacija je ono što je bitno.

Ono što sam želio pokazati je da smo danas u empirijskoj medicini na gledištu gdje polazimo samo od statistike. Ovisi o sreći hoće li se pronaći spojevi. Ali to se može transformirati promatranjem ljudi kroz racionalnu terapiju.

Ako se danas kaže: funkcija koju ima fosfor na ovaj ili onaj način djeluje na ljudski organizam - dakle, stvar je u provjeri djelovanja. No ukazao sam na to kako olovo i fosfor mogu djelovati na ljudski organizam. A kada se kaže da se ne može reći da postoji funkcija fosfora ili funkcija Equisetum, onda moram istaknuti da je ono što je supstanca, zapravo samo trenutno fiksirano stanje. Što je olovo? Ime se može naći slučajno, jer živimo na određenoj temperaturi i u njoj olovo postoji kao čvrsto. U drugim situacijama je nešto drugo, prolazi metamorfoze. Zapravo, ne bavimo se ničim što je fiksirano na određenoj razini, umjesto toga, imamo posla s procesima koji samo izgledaju fiksni. Ali možete odrediti kako se fiksacija odvija.

Govorili ste o Equisetum. Naravno, samo je po sebi razumljivo da i druge biljke imaju ove komponente, koje ima Equisetum. Izražavam se vrlo oprezno. Rekao sam za Equisetum: naravno, i druge biljke imaju ove

komponente; Equisetum navodim kao karakterističan jer ima devedeset posto silicijeve kiseline, što druge biljke nemaju; to znači da je učinak silicijevog dioksida najizraženiji.

Ako kažete: koliko ja znam, Equisetum uopće nije ljekovita biljka - to ne znači ništa drugo nego da ljekovito djelovanje Equisetum još nije uočeno. To vrlo često vidamo. To su stvari koje ovise o tome kako se širi iskustvo.

Razumijem svaki prigovor i mogu ga sam iznijeti. Ali razmislite koliko je prigovora izneseno Kopernikovom sustavu. Katolički prigovor postojao je do 1827. godine, a tek od tada je uveden u katoličke škole. Doista u civilizaciji ne biste daleko stigli, ako bi se držali samo prigovora. - Nije da sam tek tako, nakon aludiranja na sve ovo, htio neskromno prikazati stvari. Ali sve je to na temelju rada! Nije neozbiljno govoriti o učinkovitosti najmanjih entiteta. Ako pogledate tekstove koji ovdje leže: uostalom, godinama se to nastoji provjeriti u laboratoriju. Prigovori koje ste iznijeli vrijede, ali svemu se može nešto prigovoriti, što se podrazumijeva.

Slušatelj: *čim prihvaćate opću relativnost, ne gledate na stanje.*

Dr. Steiner: Da, ali relativnost je također relativna. Netko je jednom htio Einsteinovu teoriju relativnosti učiniti prihvatljivom svojim slušateljima tako što je uzeo kutiju šibica i šibicu. I reče: sada mogu povući šibicu pokraj kutije, koju mirno držim; ali također mogu mirno držati šibicu i pokraj nje pomaknuti kutiju: učinak je isti. Stvar je relativna. - Najradije bih gospodinu viknuo: ako zakucate kutiju, onda to zahtijeva malo više. Tada ulazimo u relativnost relativnosti. A kada promatramo ljudsko tijelo u kretanju, dolazimo do zaključka da kretanje nije određeno kroz koordinatni sustav, kroz referentni sustav, već i kroz umor i organske promjene, što znači da već radim korak od relativnog do apsolutnog. Hoću reći: relativnost je opet relativna i asimptotski se približava apsolutnosti.

Važnost koncepta relativnosti vidim u nečem drugom. Sa stajališta fizikalnih pretpostavki, navikli smo u uobičajenim teorijama sve promatrati na način da to povezujemo s mjestom u prostoru i da to povezujemo s tijekom vremena. Tako pišemo i formule u fizici. Zapravo takva perspektiva u fizici nije ispravna. Moramo samo pogledati prostorni odnos stvari ili procesa, a, prema drugom, b, kao dva svojstva. Tu dolazimo do plodonosnih ideja. Tu dolazimo do toga da relativnost vidimo kao nešto više ili manje opravdano - čak i za kvalitete - kao nešto više ili manje opravdano, ali relativno opravdano.

SEDMO PREDAVANJE

Arnheim, 17. srpnja 1924.

Vodstvo Antropozofskog društva, koje mi je organiziralo predavanja o pedagoškim temama, također je našlo za shodno da održim nekoliko javnih predavanja o odnosu između antropozofske znanosti duha i umijeća liječenja. Bit će nužno da večeras održim svojevrsno uvodno predavanje i da se na sljedeća dva predavanja pozabavim samom temom, oplodnjom vještine liječenja kroz antropozofiju - iz razloga što se, na veliko zadovoljstvo organizatora, pojavilo mnogo slušatelja, koji manje poznaju antropozofiju, a predavanja koja se bave određenim područjem bila bi u zraku, da danas nemam uvodno predavanje o antropozofiji općenito, koje prethodi razmatranjima koja bi se trebala dotaknuti medicine.

Antropozofija ne želi biti ono što se na tolikim stranama govori da jest: neka vrsta fanatizma ili sektaštva; umjesto toga, ona želi biti vrlo ozbiljno, znanstveno promatranje svijeta, samo što to promatranje svijeta treba biti usmjereno na duhovno područje, na jednako ozbiljan način kao što smo danas navikli vidjeti znanstvene metode primijenjene na materijalnu oblast. Sada bi moglo izgledati kao da je okretanje duhovnom za mnoge ljude značilo nešto neznanstveno, iz razloga jer je opće mišljenje ovo: da se znanstveno može dokučiti jedino ono što se može spoznati osjetilnim iskustvom, i što um, intelekt, može dobiti iz tog osjetilnog iskustva. Mišljenje mnogih ljudi je: u trenutku kada se prelazi na duhovno, nastupa znanstvena rezignacija, u smislu da se kaže da o duhovnom može biti presudno samo subjektivno mišljenje, neka vrsta emotivnog misticizma, s čime se svatko sam sa sobom mora pomiriti, mjesto znanstvenog znanja treba zauzeti vjera. Zadaća ovog uvodnog predavanja je pokazati da to nije tako.

Antropozofija, međutim, ne želi biti 'znanost' u uobičajenom smislu riječi, koju pokreću pojedinci koji se spremaju za ovo ili ono znanstveno znanje, odvojeno od života, umjesto toga, želi biti način gledanja na svijet koji se može primijeniti na svaki ljudski um koji žudi odgovoriti na pitanja o smislu, zadaćama života, o načinu na koji duhovne i materijalne sile djeluju u egzistenciji, i o primjeni tih uvida u životu. I na polju antropozofije, do sada smo uspjeli postići vrlo praktične primjene antropozofskog pristupa u pojedinim područjima, posebno na području obrazovanja, gdje smo postavili škole koje se temelje na pristupu o kojem će ovdje večeras biti riječi. I to nam je uspjelo na način koji je već uvelike prepoznat u području liječenja, koliko god to nekima i danas izgledalo paradoksalno. Zato što antropozofija ne želi doći u bilo kakvu proturječnost ili suprotnost onome što je danas priznata znanost, ne želi njegovati trivijalni diletantizam. Ona svakako želi, da oni koji ozbiljno žele razvijati antropozofiju kao znanje, poštuju i cijene ono što je

dovelo do takvih velikih postignuća, posebno u moderno doba, u velikom broju područja upravo na znanstveni način. Dakle, ne može biti riječi o korištenju antropozofije, čak ni u području umijeća liječenja, za proklamiranje nečeg laičkog što je u suprotnosti s današnjom znanošću, već pokazati kako se određenim duhovnim metodama može onom prepoznatom dodati još nešto, što se može dodati samo ako se područje ozbiljnog istraživanja proširi na duhovni svijet.

Antropozofija to želi postići, težeći vrstama znanja koje ne postoje u običnom životu ili u običnoj znanosti. U običnom životu, kao i u običnoj znanosti, koristi se znanje koje čovjek stječe kada sa svojim naslijeđenim talentima i sposobnostima ostvarenim u svom razvoju, stječe ono što nam može dati današnje normalno ili više školsko obrazovanje, i ono što nas čini zrelim ljudima u danas prihvaćenom smislu. Antropozofija želi ići dalje, želi krenuti od onoga što bih ja nazvao intelektualnom skromnošću. A tu intelektualnu skromnost, koja u početku mora postojati ako se uopće želi razviti smisao i stav za antropozofiju, želio bih okarakterizirati na sljedeći način.

Pogledajmo ljudski razvoj od vrlo ranog djetinjstva. Vidimo kako dijete ulazi u svijet na takav način da u izrazima svog života, a posebno u onome što nosi u duši, još uvijek nema ništa od onoga sa čime se zrela osoba snalazi u svijetu znanja i djelovanja. Odgojem i poučavanjem, te sposobnosti najprije treba iznjedrati iz djetetove duše i organizma, koje čovjek ne donosi zrele na svijet. I svi priznajemo da ne možemo biti aktivni u svijetu u pravom smislu riječi ako ne steknemo, uz ono što nasljeđem donesemo na svijet, ono što se može razviti samo obrazovanjem. Tada ulazimo u život - neki ranije, drugi kasnije, ovisno o tome završavaju li niže ili više škole - i imamo određeni odnos prema životu, imamo priliku razviti određenu svijest o tome što nas okružuje u svijetu. Sada netko tko s razumijevanjem pristupa antropozofiji kaže: zašto isto ono što je inicijalno moguće kod djeteta - da postane nešto sasvim drugo kada dalje razvija svoje duševne osobine - zašto to ne bi bilo moguće kod zrele osobe u današnjem smislu? Zašto čovjek, kada pristupa svijetu osjetila s današnjim, pa i najvišim, školskim obrazovanjem, ne bi u duši imao i skrivene sposobnosti koje se još mogu dalje razvijati, tako da se daljnjim razvojem dolazi do znanja i praktičnog načina života, koji se u određenoj mjeri nastavlja na ono što je netko postigao u razvoju koji vodi do obične svijesti? Dakle, u oblasti antropozofije se poduzima vrsta samorazvoja, samorazvoja koji je namijenjen da vodi izvan uobičajene razine svijesti. Sada u duši postoje tri sposobnosti, koje za običan život razvijamo do određene mjere, ali koje se mogu dalje razvijati. I antropozofija je prvo što u suvremenom kulturnom i civilizacijskom životu, koja stvara nužan poticaj za odgovarajući daljnji razvoj tih sposobnosti. Te sposobnosti su, mišljenje, osjećanje i volja. Sve tri sposobnosti mogu se transformirati tako da postanu kognitivne sposobnosti u višem smislu.

Prvo, mišljenje. U obrazovanju koje danas stječemo, mišljenje koristimo na način da se zapravo vrlo pasivno predajemo svijetu. Da, u znanosti se posebno zahtijeva da, ako je moguće, nikakva unutarnja aktivnost ne smije utjecati na mišljenje, već da ono što je vani u svijetu treba govoriti onako kako to osjetila opisuju, i da se u mišljenju čovjek jednostavno prepušta tom osjetilnom promatranju. Kaže se: svaki daljnji napredak izvan takvog pasivnog ponašanja vodi u fantaziju, u sanjarenje. Ali ono o čemu se radi u antropozofiji ne vodi u fantaziju, niti u sanjarenje, već naprotiv u takvu unutarnju aktivnost, koja je jasna kao što može biti jasna svaka metoda djelovanja na polju matematike ili geometrije. Upravo način ponašanja u matematici i geometriji uzima se kao uzor u antropozofiji, samo što se tada ne razvijaju posebne osobine kao u geometriji, nego opće ljudske, svakog ljudskog srca i svakog ljudskog osjećaja. I u osnovi, što se u prvom redu mora postići, nešto je što zapravo može razumjeti svaka osoba ako je dovoljno nepristrana da to učini. Jednostavno neko vrijeme ne koristite svoju sposobnost, svoju moć mišljenja, da shvatite nešto drugo, vanjsko, umjesto toga, dopuštate da u ljudskoj duši bude prisutna misao, misao koju možete, koliko je moguće nadgledati, i neko vrijeme se posve posvećujete ovoj misli. Želim to detaljnije opisati.

Ako imate potrebno povjerenje, obratite se nekome iskusnom u ovom području i upitajte ga: koja mi je misao najbolja da se prepustim? - Dobiti će misao koja je laka za savladati, ali onima koji tako nešto traže trebala bi biti nova. Ako se koristi stara misao, onda iz duše izviru svakakva sjećanja, osjećaji, dakle subjektivnost duše, i tako se lako ulazi u sanjarenje. Međutim, ako koristite misao koja vam je definitivno nova i ni na što vas ne podsjeća, tada se možete predati tako nečemu, da moć mišljenja duše sve više jača. U mojim spisima, posebno u mojoj knjizi, 'Kako se stječe uvid u više svjetove?' i u 'Osnovama tajne znanosti', ovu vrstu, iznutra kultiviranog mišljenja, zovem meditacija. To je stara riječ; danas ćemo joj pridodati značenje koje želim objasniti.

Meditacija se sastoji u odvratanju pozornosti od svega izvanjskog i unutarnjeg iskustva, u razmišljanju samo o jednoj misli koju postavljamo u samo središte svog duševnog života. Primjenjujući svu snagu koju čovjek ima u svojoj duši na jednu jedinu misao, sa snagama duše se događa nešto što se može usporediti s činjenicom da čovjek radi jedan pokret rukom za vježbu. Što se tu događa? Mišići jačaju, dobivate jake mišiće. Točno tako to ide i sa silama duše. Ako ih uvijek iznova fokusirate na jednu misao, postaju sve jače i jače. A ako se to događa dulje vrijeme - u svakoj prilici stvarno ne treba dugo, više se radi o tome da dođete u stanje duše da je koncentrirana na jednu misao - tada ćete, ovisno o vašoj predispoziciji, nekome to može trajati osam dana, nekome tri godine i tako dalje, ali ako takve vježbe radite uvijek iznova, makar samo pet minuta ili četvrt sata dnevno, osjetiti nešto iznutra, kao da se čovjek ispunjava novom unutarnjom snagom. Prije je

čovjek osjećao snagu svojih živaca u običnom mišljenju i osjećanju; osjećao je snagu svojih mišića pri hvatanju predmeta i obavljanju raznih zadataka. Baš kao što to postupno osjećate dok odrastate od djetinjstva, postupno naučite osjećati nešto što prodire u vas na nov način, kada radite vježbe mišljenja koje ovdje mogu samo načelno navesti. Detaljnije su opisane u već spomenutim knjigama. Onda jednoga dana osjetite: više ne možete misliti o vanjskim stvarima kao prije, već sada osjećate: imate potpuno novu snagu duše u sebi, imate u sebi nešto što je kao zgusnut, mnogo jači način mišljenja. I konačno osjećate: ovim mišljenjem zahvatili ste nešto što ste prije znali samo na sjenovit način.

Ono što shvaćate, zapravo je stvarnost vašeg života. Kako poznajete svoj zemaljski život, koji ste doživjeli od rođenja? Znae to u sjećanju, koje seže do određene točke djetinjstva. Sjećanja na proživljena iskustva izviru iz neodređenih dubina vaše duše. Ona su sjenovita. Usporedite samo koliko je sjenovito ono što se pojavljuje kao slike života u sjećanju, u usporedbi s punim, intenzivnim iskustvima koja imamo iz dana u dan. Ako sada mislimo na opisani način, tada ta sjenovitost sjećanja prestaje. Zatim se vratite u svoj vlastiti zemaljski život i doživite ono što ste doživjeli prije deset ili dvadeset godina i istom unutarnjom moći i snagom kakva je bila kad ste to doživjeli. Ali sada to ne doživljavate kao tada, da dolazite u izravan kontakt s vanjskim objektima, s vanjskim bićima, već doživljavate duhovni ekstrakt toga. A ono što doživljavate, koliko god to danas paradoksalno zvučalo, može se sasvim jasno opisati. Odjednom, kao na moćnoj ploči, kao u panorami, pred vama je život od rođenja. Nemate pred sobom samo pojedinačne događaje u kronološkom slijedu, već ih imate pred sobom kao jedinstveni prikaz života. Vrijeme postaje prostor. Ono što ste doživjeli je pred vama, ali ne u smislu običnog sjećanja, već na način da znate: ono što imate pred sobom je dublje ljudsko biće, drugi čovjek, u čovjeku kojeg imate pred sobom u svojoj običnoj svijesti. I onda dolazite do sljedećeg: ovo fizičko ljudsko biće koje čovjek ima pred sobom u običnoj svijesti, izgrađeno je od materijala koji uzimamo iz svijeta koji nas okružuje. Te stvari neprestano odbacujemo i unosimo nove stvari, a može se vrlo precizno reći: u razdoblju od sedam do osam godina ono što je materijalno formiralo naše tijelo biva odbačeno i zamijenjeno nečim novim. Ono što je materijalno u nama je nešto što teče. I upoznavajući vlastiti život dolazimo do onoga što ostaje, ostaje kroz cijeli naš život na Zemlji, ali u isto vrijeme i ono što gradi naš organizam od vanjskog materijala i što ga opet razgrađuje. A ovo posljednje je u isto vrijeme, ono što pregledavamo kao *tableau* života.

Ono što vidimo na ovaj način razlikuje se od običnog sjećanja i kroz nešto drugo. U običnom sjećanju događaji iz života pojavljuju se pred našom dušom onako kako nam dolaze izvana. Sjećamo se što nam je ta osoba učinila, što nam je događajem nanoseno. U prikazu koji se pred nama pojavljuje kroz zgusnuto mišljenje, učimo se prepoznati onakvima kakvi

jesmo, što smo nekome učinili, kako smo reagirali na neki događaj. Upoznajemo sebe. To je ono bitno. Jer upoznavajući sebe, intenzivnije se upoznajemo, i upoznajemo se kakvi jesmo unutar svojih snaga rasta, čak i unutar sila ishrane; i kako smo mi sami ti koji gradimo i razgrađujemo naša tijela. Tako upoznajemo naše unutarne biće.

A bitna stvar je da kada dođemo do te samospoznaje, odmah doživljavamo nešto što se ne može doživjeti niti jednom običnom znanošću niti bilo kojom običnom sviješću. Moram priznati da je i danas teško izraziti ono što imamo, jer zvuči tako strano onome što se sada smatra ispravnim iz autoritativnih razloga. Ali to je jednostavno tako. To je iskustvo koje čovjek ima sa zgusnutim mišljenjem. A to iskustvo se sastoji u tome da moramo reći sljedeće: imamo prirodne zakone, te prirodne zakone marljivo proučavamo u našim znanostima, neke od njih učimo u osnovnoj školi. Ponosni smo na to, a trezveno čovječanstvo je s pravom ponosno na ono što je upoznalo kao zakone prirode u fizici, kemiji i tako dalje. Izričito bih to naglasio: antropozofija se ne petlja u nebitnu opoziciju u znanosti. Naprotiv, ona tu znanost priznaje mnogo više od same znanosti. Ona je shvaća prilično ozbiljno, no uhvativši se za svoje unutarne zgusnuto mišljenje, dolazi do zaključka da zakoni prirode, kakve učimo u fizici i kemiji, postoje samo u materijalnom svijetu naše Zemlje i više ne vrijede kada se izađe u kozmički prostor.

Moram reći nešto što nekome tko o tome nepristrano razmišlja možda i ne izgleda tako nevjerojatno, samo se čini paradoksalnim. Ako negdje imamo izvor svjetlosti, znamo kako svjetlost opada u intenzitetu dok se raspršuje; a kada izađemo u svemir, ono postaje sve slabije i slabije, tako da smo na kraju u iskušenju da ga nazivamo sumrakom, a ne više svjetlom, dok konačno, kada odemo prilično daleko, za nas se više ne može smatrati svjetlom. Kako je za svjetlo, tako je i za zakone prirode. Primjenjivi su u carstvu Zemlje, ali što dalje idemo u kozmos, to su manje primjenjivi, a kada konačno odemo jako daleko, ti prirodni zakoni više ne vrijede. - Oni zakoni koje upoznajemo kroz zgusnuto mišljenje već žive u našim životima, i pokazuju nam da mi kao ljudi nismo izrasli iz prirodnih zakona Zemlje, nego iz viših kozmičkih zakona. Donijeli smo ih sa sobom kada smo došli na Zemlju. I tako učimo prepoznati kako, u trenutku kada zahvatimo zgusnuto mišljenje, da zakone prirode možemo primijeniti samo na mineralno carstvo. Ne možemo reći, kao što suvremena fizika čini vrlo razumljivu pogrešku, da se zakoni prirode također mogu primijeniti na Sunce i zvijezde. To ne možemo; jer pokušati primijeniti prirodne zakone na svemir, bilo bi nerazumno kao da se želi obasjati svemirski prostor plamenom svijeće. Dok se od minerala, koji je samo na Zemlji, koji nam na Zemlji izgleda kao mineral, uspinjemo do živog bića, ne možemo više govoriti o prirodnim zakonima u oblasti Zemlje, već moramo govoriti o zakonima koji dolaze iz kozmosa, iz kozmičkog prostora u zemaljsku egzistenciju. To je slučaj već s

biljkom. Samo ako želimo objasniti mineralno, možemo koristiti zakone Zemlje, one zakone koji uključuju, naprimjer, gravitaciju i tako dalje, koji djeluju od središta prema obodu. Ako sada odemo na egzistenciju biljaka, moramo reći: sfera je središte, a zakoni života djeluju odasvud, sa svih strana kozmosa, koje najprije otkrivamo u sebi zgusnutim mišljenjem, iz čega spoznajemo, da se kroz njih izgrađujemo između rođenja i smrti. Osim zakona koji djeluju prema van iz središta Zemlje, učimo o onima koji djeluju sa svih strana prema središtu Zemlje, i koji su već djelatni u biljnom carstvu. Zatim gledamo biljku kako niče iz Zemlje i kažemo sebi da ova biljka sadrži mineralne tvari. Kemija je danas vrlo napredna u prepoznavanju ovih tvari u njihovom međusobnom djelovanju. Sve je opravdano, sve je to jako lijepo i dobro. Ipak će ići još dalje. To će također biti jako lijepo i dobro. Ali ako želimo objasniti biljke, moramo objasniti njihov rast, a to više ne možemo učiniti kroz sile koje djeluju iz Zemlje, već samo kroz one sile koje iz kozmosa utječu na zemaljsku egzistenciju. Ovdje dolazimo do spoznaje da se moramo uzdići sa zemaljskog gledanja i doći do kozmičkog pogleda. I ovaj kozmički pogled sadrži ono što je prava ljudska samospoznaja.

Sada možemo ići dalje i transformirati i osjećaj. Osjećaj koji imamo u običnom životu osobna je stvar, a ne stvarni izvor znanja. Ali ono što se inače subjektivno doživljava kroz osjećaj, možemo pretvoriti u pravi objektivni izvor znanja na sljedeći način.

Kada meditirate, koncentrirate se na vrlo određenu misao; dolazi se do zgusnutog mišljenja, i time se shvaća nešto što djeluje od periferije svemira do središta Zemlje, za razliku od uobičajenih zakona prirode, koji djeluju od središta Zemlje u svim smjerovima. Ako ste postigli zgusnuto mišljenje, ako ste postigli da se vaš vlastiti život, a također i život biljaka, raširi pred vašom dušom kao na moćnom *tableau*, tada možete ići dalje. Tada nakon što ste ovladali snažnim mišljenjem, sada možete isključiti ovo ojačano mišljenje. Svatko tko zna kako je u običnom životu teško iz glave isključiti misli koje su vas obuzele, shvatit će da su potrebne posebne vježbe da bi se to uspjelo. Ali može se; ne samo da možete isključiti misao na koju ste se usredotočili svom snagom svoje duše, već možete isključiti i cijeli *tableau* sjećanja - a s njim i svoj život - i skrenuti pozornost s njega. Tada se događa nešto što jasno primjećujete: sada se spuštate dublje u svoju dušu, spuštate se u one predjele koji su inače dostupni samo osjećajima. Sada je obično slučaj da u običnom životu, ako dopustite da vizualni utisci, slušni utisci i tako dalje, nestanu, tada osoba obično zaspi. Ali ako imate razvijeno zgusnuto mišljenje, nećete zaspati ako isključite sve misli, čak i one komprimirane. Tada dolazite u stanje u kojem nema aktivnih osjetilnih percepcija niti misli, koje se može opisati samo riječima: čovjek je samo budan, on ne spava; ali u početku u svojoj svijesti nema ništa, on je budan s praznom svijesću. To je stanje koje otkriva znanost duha, koje kod ljudi može postojati, koje se može razviti prilično sustavno, metodično: imati praznu svijest u razboritom

budnom stanju. Inače, ako netko stvori praznu svijest, u uobičajenom životu je zaspao. Od trenutka kad zaspimo pa dok se ne probudimo, naša je svijest prazna, ali mi samo spavamo. Imati praznu svijest dok ste budni, ono je što se traži kao drugo stanje spoznaje.

Ali svijest ne ostaje dugo prazna. Puni se. Baš kao što je obična svijest ispunjena bojama kroz percepciju oka i zvukovima kroz uho, tako je ova prazna svijest sada ispunjena duhovnim svijetom, koji je jednako okružuje kao i uobičajeni fizički svijet. Samo prazna svijest otkriva duhovni svijet, onaj duhovni svijet, koji nije ovdje na Zemlji niti u kozmičkom prostoru, nego je izvan prostora i vremena, ali koji ipak čini našu najdublju ljudsku suštinu. Jer ako smo prije naučili cijeli svoj zemaljski život gledati kao jedinstvo sa zgusnutom sviješću mišljenja, sada svojom ispunjenom, u početku praznom sviješću, gledamo u svijet kroz koji smo u duševno-duhovnom životu prošli prije nego što smo sišli u zemaljsku egzistenciju. Sada upoznajemo sebe kao biće koje je bilo duhovno prisutno prije rođenja i začeca, koje je živjelo u predzemaljskoj egzistenciji prije zemaljske egzistencije. Učimo sebe prepoznati kao duhovno-duševnu osobu koja je primila tijelo koje nosi sa sobom, predano od svojih roditelja i praroditelja, na takav način da ga, kao što sam rekao, možemo mijenjati svakih sedam godina, ali ono što mi jesmo u svojoj suštini, donijeli smo iz pred zemaljskog postojanja. To se ne spoznaje kroz teorije ili raspredanjem razmišljanja, već se to može upoznati samo ako se prvo s intelektualnom skromnošću za to razviju odgovarajuće vještine.

Dakle, sada upoznajemo unutarnjeg čovjeka, stvarno duhovno-duševno biće. Suočava se s nama kada se spustimo u područje osjećaja, ali ne samo osjećaja nego i znanja. Ali prvo moramo shvatiti da je stjecanje znanja povezano sa snažnim unutarnjim iskustvima, koja mogu opisati na sljedeći način. Ako ste zavezali bilo koji dio svog fizičkog organizma i ne možete ga pomaknuti, ako vam netko veže samo dva prsta, osjetit ćete nelagodu, možda i bol. Sada ste u stanju u kojem doživljavate duhovne-duševne aspekte bez tijela. Sada u sebi nemate cijelog fizičkog čovjeka, jer sada živite u praznoj svijesti. Prijelaz na to povezan je s dubokim osjećajem boli. Kroz iskustvo boli i teškoća, ulazimo u ono što je naše najdublje duhovno-duševno biće. Mnogi ljudi zaziru od toga. Ali nema drugog načina da se razjasni stvarna ljudska priroda osim na ovaj način. Ako na ovaj način naučite prepoznati ono što je vaše najdublje biće kao čovjeka, tada možete ići još dalje. Ali tada morate razviti moć znanja koja se ne uzima kao moć znanja u običnom životu: mora se razviti ljubav kao snaga znanja, nesebičnog izlaženja u stvari i procese svijeta. Ako sve više i više razvijate ovu ljubav, tako da se zapravo možete dovesti u stanje koje sam upravo opisao, gdje svijet možete gledati bez tijela, tada naučite u potpunosti razumjeti sebe kao duhovno biće u duhovnom svijetu. Tada znate što je čovjek kao duh, ali tada također znate što znači umrijeti, jer u smrti čovjek

zapravo odbacuje svoje fizičko tijelo. U spoznaji koju sada opisujem kao treću, a koja se doživljava kroz produbljenje ljubavi, čovjek uči prepoznati sebe izvan vlastitog tijela; čovjek dovršava odvajanje od svog tijela u kognitivnoj slici. Od ovog trenutka zna šta znači kada se na Zemlji skine tijelo i prođe kroz vrata smrti. Upoznajete smrt, ali i duhovno-duševni život onkraj smrti. Sada učite prepoznavati duhovno-duševnu prirodu čovjeka kakva će biti u životu nakon smrti. Baš kao što se ranije naučilo prepoznati biće onakvo kakvo jest u duhovnom svijetu prije silaska u zemaljsku egzistenciju, sada se uči prepoznati nastavak egzistencije duhovno-duševnog bića nakon smrti.

Tu se dogodi nešto zbog čega shvatite koliko je današnja svijest nesavršena. Ona govori o besmrtnosti iz nade, iz vjere. Ali besmrtnost je samo polovica vječnosti: nastavak od sadašnje točke u vremenu do cijele vječnosti. Danas nemamo riječ poput riječi iz razina znanja prijašnjih vremena, koja su besmrtnosti dodala drugu polovicu vječnosti: nerođenost. Jer kao što je čovjek besmrtan, tako je i nerođen, odnosno kroz rođenje ulazi u fizičku egzistenciju iz duhovnog svijeta, kao što iz fizičkog svijeta ponovno ulazi u duhovnu egzistenciju kroz smrt. Na taj način upoznajete pravu duhovnu bit čovjeka, koja prolazi kroz rođenje i smrt, i tek tada ste u mogućnosti razumjeti cjelokupnog čovjeka.

Ono što sam ovdje samo načelno i ukratko opisao, sadržaj je već bogate literature, koja je svoju savjesnost i svoju odgovornost prema znanju uistinu naučila iz najegzaktnije znanosti koja danas može postojati. Tako se dotičemo znanosti duha, koja je izrasla iz obične znanosti.

Ali upravo tako spoznajete nešto drugo: kako se život zapravo sastoji od dvije struje. Danas općenito govorimo o razvoju, govorimo o: dijete je malo, razvija se, raste. Diže i krijepi, buja i krijepi životom. Kaže se da su se niža bića razvila u viša: klija i buja život koji postaje sve kompliciraniji. S pravom! Ova struja života - naučite prepoznavati - suprotstavljena je drugoj koja ja također prisutna u svakom živom biću koje osjeća: struja razgradnje. Kao što u sebi imamo život koji raste, niče, buja, gradi se, tako u sebi imamo i život razgradnje. Kroz takvu vrstu znanju koju sam opisao, čovjek uviđa da ne može reći samo: naš život ide gore u naš mozak i živčani sustav; tamo je materijal raspoređen na takav način da živčani sustav može postati nositelj duševnog života. To nije tako. Život niče i buja, ali u taj život koji niče, buja, ugrađen je neprestano propadanje. Život u nama neprestano propada. Život koji niče, buja, neprestano ustupa mjesto propadanju. Mi u nekoj mjeri umiremo svakog trenutka, nešto u nama propada. Jedino što ga nastavljamo graditi. Ali budući da nešto u nama materijalno propada, duhovno-duševno ima mjesto da uđe u nas i da bude aktivno u nama. Ovdje dolazimo do velike pogreške materijalizma: on vjeruje da se bujanje, pupanje života u čovjeku razvija do živaca, i da baš kao što su mišići izgrađeni od krvi, da su i živci

također izgrađeni. Ali to ne znači da se mišljenje razvija, kako nastaju živci, a također ni osjećaji. Umjesto toga, kako živci, da tako kažemo, propadaju, i postaju puni rupa, da tako kažemo, duhovno-duševni element se integrira u ono što se raspada. Najprije moramo razgraditi materijalno, kako bi se duhovno-duševno pojavilo u nama kako bismo mogli to iskusiti.

To će biti veliki trenutak u razvoju ispravno shvaćene prirodne znanosti, gdje će ona prepoznati suprotnost razvoja, na odgovarajućoj točki, gdje će pored izgradnje prepoznati i razgradnju, gdje će pored evolucije prepoznati de-evoluciju. Tada ćemo razumjeti kako duhovno u životinjama i u ljudima - u ljudima na samosvjestan način - preuzima materijalno. Duhovno ne zahvaća materijalno tako što se razvija nasuprot njega, nego ga zahvaća tako što se materija, suprotnim procesom, raspada, a u razgradnji duhovno pronalazi svoju pojavnost, svoje otkrivenje. Dakle, ispunjeni smo duhovnošću, koja je prisutna svugdje gdje postoji de-evolucija, a ne evolucija, gdje je razvoj.

Ali tada naučite prozreti kako pred nama stoji cijela osoba, kako stoji pred nama kao u polarnoj suprotnosti. Gdje god postoji izgradnja, u bilo kojem organu, mora postojati i razgradnja. I kada pogledamo bilo koji organ, jetru, pluća ili srce, on je u stalnom strujanju, u strujanju sastavljenom od izgradnje-razgradnje, izgradnje-razgradnje. Nije li slučaj da zapravo koristimo čudan jezik kada kažemo, naprimjer: ovdje teče Rajna. - Što je onda, Rajna? Kada kažemo: ovdje teče Rajna, obično ne mislimo: tu je korito rijeke 'Rajne', već mislimo na vodu koja teče kada gledamo. Međutim, to je u svakom trenutku drugačije. Rajna je tu već sto godina, postoji već tisuću godina. Ali što je tu u svakom trenutku? Time razumijemo ono što se u svakom trenutku u struji mijenja! Tako je sve, što je u nama, uključeno u struju promjena, u izgradnju i u razgradnju, a u razgradnji postaje nositelj duhovnog. I tako u svakom normalnom ljudskom životu postoji stanje ravnoteže između izgradnje i razgradnje, i u tome čovjek razvija pravu sposobnost za duhovno-duševno. Ali ovo stanje ravnoteže može biti poremećeno, može biti toliko poremećeno da se odgovarajuća struktura organa suprotstavlja nedostatku razgradnje, tako da njegov rast postane neobuzdan; ili obrnuto, organ može spriječiti normalnu razgradnju nedostatkom izgradnje, tada organ atrofira, suši se i iz fiziološkog prelazimo u patološko.

Samo oni koji razumiju što je to stanje ravnoteže, također mogu razumjeti kako je to stanje ravnoteže poremećeno hipertrofijom izgradnje ili razgradnje. Ali ako to prepoznamo, onda možemo baciti pogled na veliki svijet i u njemu pronaći ono što može pod određenim okolnostima imati učinak uravnoteženja na poremećenu izgradnju ili razgradnju. Naprimjer, ako imamo neki organ koji je poremećen jer u sebi ima previše razgradnje, pa onda gledamo nešto vani u prirodi, neku biljku, pogledom izoštrenim duhovno znanstvenim spoznajama, tada ćemo prepoznati u određenoj biljci:

tu je izgradnja. Sada se pokazuje da uvijek u određenim vrstama biljaka imamo snage izgradnje, koje točno odgovaraju silama izgradnje ljudskih organa. Dakle, možemo pronaći, ako imamo ovaj opći pogled koji sam sada razvio: u čovjekovim bubrežnim organima postoje sile izgradnje. Pretpostavimo da su preslabe, svladane su silama razgradnje. Promatramo biljke i nalazimo u poljskoj preslici, u *Equisetum arvense*, strukturne sile koje točno odgovaraju strukturnim silama koje imamo u bubrežnom organu. Ako pripremimo pripravak od *Equisetum arvense* i dovedemo ga na mjesto gdje može pravilno djelovati, s procesom cirkulacije, s prehranom, na taj način jačamo snage izgradnje organa bubrega koje su oslabile. Tako za svaki organ. Nakon što smo došli do ovog znanja, tada kroz sile koje nalazimo vani u svijetu, imamo priliku sile izgradnje i razgradnje vratiti u ravnotežu, ako su izašle iz ravnoteže. Ako su negdje, primjerice u bubrezima, snage izgradnje prejake, a snage razgradnje preslabe, onda moramo pojačati razgradnju. U tom slučaju moramo posegnuti za nižim biljkama, poput paprati, koje jačaju sile razgradnje.

Na taj način možete ići dalje od jednostavnog eksperimentiranja kako biste vidjeli pomaže li neka tvar ili pripravak. Ljudski organizam gledamo s obzirom na ravnotežu samih organa; kroz prirodu se traže njene sile izgradnje i razgradnje, i sada se vještina liječenje napravi nečim što se razumije, gdje se ne koristi lijek samo zato jer je statistika utvrdila da je u toliko i toliko slučajeva koristan - umjesto toga, gledajući kroz ljude i prirodu, znamo točno kako u pojedinim slučajevima možemo prirodni proces u proizvodu prirode, pretvoriti u ljekoviti faktor, odnosno za ljudski organ u smislu sila izgradnje i razgradnje.

Ne kažem da medicina u posljednje vrijeme nije jako napredovala. Antropozofija također u potpunosti priznaje ovaj napredak u medicini. Ne radimo isključujući modernu medicinu, već naprotiv, uz njeno puno uvažavanje. Ali upravo kada ispitamo što se pojavilo na polju lijekova u moderno doba, otkrijemo da smo do toga došli polaganim eksperimentiranjem. Ono što je u potpunosti potvrđeno razumijevanjem ljudske prirode u onim područjima gdje je medicina već bila uspješna, u to antropozofija pruža transparentan uvid. Osim toga, daje cijeli niz novih lijekova koji su postali mogući kroz ovakvo razumijevanje prirode i čovjeka.

Ali ako naučite ljude promatrati duhovno na ovaj način - a još ću pokazati kako se umijeće iscjeljivanja može oploditi u pojedinim područjima stvarnim znanjem o duhu - tada naučite promatrati duhovni život uz materijalni život, dolazite do spajanja umijeća liječenja i znanja na vrlo racionalan način, ne na stari sanjarski način koji je tada svoj izraz našao u mitovima, već na egzaktni način. Učite liječiti iz prave umjetnosti koja izrasta iz umjetničkog pogleda na svijet. I time se vraćate na ono što je bilo dostupno u starim danima - ali ne na način kojem moramo težiti danas, sada kada iza sebe

imamo veliku znanost - kroz neku vrstu snolikog znanja, što nas može dovesti do primjene sila prirode i duhovnih sila u odnosu na zdrave i bolesne ljude, u odnosu na zdrave u školi i pedagogiji, u odnosu na bolesne u liječenju. U davnim vremenima imamo mjesta misterija u kojima se njegovalo znanje koje je trebalo riješiti čovjekove religijske zagonetke i zadovoljiti čežnje njegove duše; ali pored ovih misterija imamo i mjesta iscjeljivanja. Danas s pravom smatramo djetinjastim ono što se tada njegovalo. Ali u tome je postojala zdrava jezgra, jezgra da se znanje o takozvanom normalnom svijetu mora nastaviti u znanje o abnormalnom svijetu. Jer nije li čudno da s jedne strane kažemo: čovjek se u svome zdravom stanju pojavljuje iz prirode - i da onda bolesne ljude moramo objasniti na temelju zakona prirode? Jer svaka se bolest može objasniti prirodnim zakonima. Proturječi li priroda sama sebi? Vidjet ćemo da ne proturječi kada se čovjek razboli. Ali znanje se mora nastaviti, od fizički normalnog prema patološkom. Tako znanje dobiva vrijednost u životu, da se uz kultiviranje onoga što je u životu normalno, treba baviti i onim što je bolesno.

Naravno, antropozofija tek počinje s tim stvarima, ali je na putu prema ciljevima koji se u nepristranom smislu mogu priznati kao legitimni. U Goetheanumu kod Dornacha u Švicarskoj, koji je nažalost izgorio, trebalo bi biti mjesto znanja - nadamo se da će uskoro biti obnovljen - mjesto znanja kroz koje bi se mogla ostvariti čovjekova čežnja da prozre izvore vlastitog života. Još jednom želim reći, došli smo do odluke da ovom Goetheanumu, doduše skromno, pripojimo sanatorij, ali ipak tako mora biti gdje postoji pravo znanje o čovjeku: u kliničko terapijskom institutu u Arlesheimu, koji je nastao zalaganjem gospođe dr. Wegman, nakon čega je slijedilo osnivanje sličnog instituta od strane dr. Zeylmans van Emichovena, u Haagu. To znači da je Dornach, osim mjesta znanja o duhovnom, ponovno i mjesto liječenja. I ako sve što je spoznaja duha, zahtijeva prije svega hrabrost, onda je i za liječenje prije svega potrebna hrabrost. I to je ono što živi u kliničko terapijskom institutu u Arlesheimu, koji je dio Goetheanuma: hrabrost za liječenje, kako bi se iskoristilo sve ono što proizlazi iz cijele osobe, u smislu mogućeg ovladavanja iscjeliteljskim moćima za dobrobit čovječanstva. Stoga, čak i na skroman način, takvo mjesto znanja, koje teži misteriju - ali u modernom smislu - gdje velika pitanja egzistencije treba njegovati uz prepoznavanje sitnih detalja života, mora uz sebe imati centar za iscjeljivanje, koji umijeće liječenja nastoji produbiti na duhovni način, pogotovo jer se ono što se događalo u Dornachu od prošlog Božića događalo na dublji način.

To je ono što već danas postoji kao pravi odnos između antropozofije i medicine, a ono što potom dolazi do izražaja u području medicine predanim radom moje kolegice gospođe dr. Wegman, koja se od početka i desetljećima

postavlja u antropozofiji na način da se orijentacija prema umijeću liječenja može odvijati s određenom razinom prirodnosti.

U ovoj vanjskoj jukstapoziciji mjesta znanja i mjesta iscjeljivanja, postoji i vanjska slika kako interno antropozofsko znanje i praksa iscjeljivanja trebaju stajati jedno pored drugoga - iz takvog duha, gdje pogled na bolesno stanje čovjeka treba prerasti i u pogled na terapijsko, iscjeliteljsko, da se to dvoje ne razide, nego da se dijagnostički proces nastavi u proces ozdravljenja. Antropozofija nastoji osigurati da se pri postavljanju dijagnoze istovremeno promatra što se događa s ljudima kad su bolesni: to se događa u čovjeku, to se događa u procesu razgradnje, to se događa u procesu izgradnje. Tada se priroda prepoznaje, naprimjer, u procesima u kojima djeluju sile razgradnje; čovjek zna gdje su prisutne sile razgradnje i korištenjem njih u lijeku, sposoban je djelovati na takav način da se te sile razgradnje mogu suprotstaviti procesu izgradnje u čovjeku. I obrnuto. Na ovaj način u onome što se događa u ljudima možete prezreti bolesno stanje; ali dok se ima bolesno stanje, također se gleda u bit učinka lijeka.

Ono što se sada može reći iz ovog unutarnjeg razumijevanja zdravog i bolesnog čovjeka, na ovu vanjsku jukstapoziciju Goetheanuma i klinike koja bi oplodila moderno umijeće liječenja kroz duhovno znanstveno produbljivanje, bit će sadržaj sljedeća dva predavanja. Danas sam samo želio objasniti prirodu duhovne spoznaje, i istaknuti kako ta duhovna spoznaja rezultira unutarnjim prožimanjem čovjeka, čime se on približava prirodnim i duhovnim silama ne samo teoretski, nego na način da nauči i njima rukovati kako bi na temelju duhovnog znanja oblikovao život u njegovim zdravim i bolesnim stanjima. Život postaje sve složeniji i složeniji napretkom civilizacije. Danas mnoge duše već žude pronaći ono što je prikladno za ovaj sve složeniji život. Nadasve, antropozofija želi ublažiti te čežnje. I vidjet ćete da, usprkos mnogo toga što je destruktivno u današnjem životu, iskreno želi raditi zajedno u civilizaciji kako bi izgradili stvari, rasti i cvjetali - ali ne u jadnim frazama, nego u aktivnosti, u praktičnim životnim pitanjima, gdje god postoji znanje, želi znati na takav način da znanje može teći u život; i gdje god se nešto dogodi u životu, ona želi prepoznati da može pomoći.

OSMO PREDAVANJE

Arnheim, 21. srpnja 1924.

U uvodnom predavanju pokušao sam objasniti, na koji način znanje koje njeguje antropozofija treba iskoristiti za razumijevanje čovjeka u smislu njegove cjelokupnosti, cjelokupnog bića - tijela, duše i duha. Također sam pokušao pokazati kako se može doći do unutarnje spoznaje o zdravim i bolesnim stanjima u čovjeku samo ako se uzme u obzir cjelokupna priroda čovjeka; te kako se, upoznavajući stvarne odnose između onoga što se događa u ljudima i vanjskih procesa i supstancijalnih odnosa u prirodi, sada može ostvariti i izravna veza između patološkog i terapijskog.

Ali sada će stvar biti u tome da se potanko potkrijepi ono što je prošli put rečeno općenito. Iznad svega, bit će važno paziti na to kako se ljudska organizacija razgrađuje, ali s druge strane kako se neprestano izgrađuje. U smislu prošlog predavanja, kod čovjeka moramo razlikovati onaj vanjski fizički organizam koji se može percipirati vanjskim osjetilima, i čija se otkrivenja mogu razumjeti kroz koncepte razumijevanja osjetilne percepcije. Osim ovog fizičkog tijela, u smislu u kojem sam to prošli put objasnio, moramo razlikovati prvo nadosjetilno tijela čovjeka: etersko ili živototvorno tijelo. Ova dva organizacijska člana čovjeka kao cjeline, služe za izgradnju čovjekove organizacije. Fizičko tijelo se neprekidno obnavlja dok izbacuje svoje tvari. Etersko tijelo, koje sadrži sposobnost rasta i sposobnost asimilacije hrane, u ukupnoj konstituciji je nešto o čemu dobivamo predodžbu kada gledamo rastući, cvjetajući biljni svijet u proljeće; jer biljke, kao i ljudi, imaju etersko ili živototvorno tijelo. Dakle, u ova dva organizacijska člana čovjeka imamo progresivan, konstruktivan razvoj.

Budući da je čovjek biće osjećaja, on u sebi također nosi - ne treba se vrijeđati izrazima, treba vidjeti što oni predstavljaju - astralno tijelo, koje je u biti posrednik osjećaja, nositelj unutarnjeg, bića osjećaja. Ovo astralno tijelo više ne sadrži nikakve sile izgradnje, u sebi nosi moći razgradnje. Kao što kroz etersko tijelo, ili ga nazovite kako hoćete, ljudska priroda niče i klija, da tako kažem, ono što klija i buja neprestano se razgrađuje kroz astralno tijelo. I upravo zato jer se fizičko i etersko neprestano razgrađuje, u čovjekovoj organizaciji postoji duševno-duhovna aktivnost. Sasvim je pogrešno pretpostaviti, ako mislite da je duhovno-duševno u čovjeku uključeno u njegovu izgradnju; i da taj proces izgradnje konačno doseže točku - recimo u živčanom sustavu - da može biti nositelj duhovnog-duševnog. To nije slučaj. Ako jednoga dana - a postoje znakovi da će se to uskoro dogoditi - naša divljenja vrijedna znanstvena istraživanja nastave putem kojim su već krenula, tada će se pokazati da u principu živaca nešto konstruktivno nije bitno; element izgradnje u organizaciji živaca postoji samo zato da živci

uopće mogu postojati. Ali proces živaca je stalno, iako sporo, raspadanje; to je ono što je u stanju razgradnje i time, kako se fizičko raspada, stvara mjesta za duhovno-duševno.

To je u još većoj mjeri slučaj za 'Ja' organizaciju, kroz koju se čovjek uzdiže iznad svih drugih bića prirode koja su u njegovom okruženju na Zemlji. 'Ja' organizacija je u biti uvijek destruktivna; najviše se osjeća tamo gdje postoji razgradnja čovjekova bića.

Dakle, ako pogledate ovu čudesnu strukturu ljudskog organizma, u svakom pojedinom organu postoji izgradnja, progresivni razvoj, i razgradnja, koja služi retrogradnom fizičkom razvoju, ali upravo je to uporište za prodor duhovno-duševnog u čovjeku. I zadnji put sam rekao: stanje ravnoteže između izgradnje i razgradnje, koje na neki način postoji za svaki organ u čovjeku, može se poremetiti. Izgradnja može postati neobuzdana i tada se radi o stanjima bolesti. Ako ovako promatramo čovjeka - u početku stvari mogu objasniti samo apstraktno; kasnije će se doći do konkretnijeg izražaja - i ako postupamo savjesno, sa znanstvenom odgovornošću, da ne govorimo samo općim frazama: postoji izgradnja i razgradnja - ali ako tada stvarno proučavamo svaki pojedinačni organ, s istom znanstvenom savjesnošću koju smo naučili iz znanstvenih opažanja koja su nas danas dovela do tako velikog savršenstva, tada ćemo promatrati stanja ravnoteže koja moraju postojati za pojedine organe i imati priliku steći predodžbu o zdravoj osobi. Ako je ravnoteža organa nekako poremećena u jednom ili drugom smjeru, u smjeru izgradnje ili u smjeru razgradnje, onda imate posla s nečim bolesnim u ljudskom organizmu.

Sada treba uzeti u obzir kako se ljudski organizam odnosi prema trima carstvima svijeta vanjske prirode koji ga okružuju, mineralnog, biljnog i životinjskog carstva, iz kojih moramo uzimati lijekove. Ako sveobuhvatno pogledate unutarnja stanja ravnoteže kod ljudi, kao što sam skicirao, onda vidite kako u ljudskom organizmu u svim pravcima prevladava ono što postoji izvan ljudskog organizma u trima carstvima prirode. Uzmimo najjednostavniju stvar: stanje topline u ljudskom organizmu. Ništa od vanjskih uvjeta topline ne smije, da tako kažemo, ostati nepromijenjeno unutar ljudskog organizma. Kada pratim pojave topline vani u prirodi, znam: toplina povećava temperaturu stvari u vanjskom svijetu. Kažemo: toplina prodire kroz stvari. Kad bismo i mi kao ljudska bića bili prožeti toplinom, kad bismo za toplinu bili stvar, da tako kažemo, onda bi nas toplina učinila bolesnima. Samo ako intenzitetom i kvalitetom naše organizacije, svaki toplinski proces koji se nad nama provodi, odmah iznutra primimo i pretvorimo ga u unutarnji proces, onda smo mi kao ljudi u situaciji zdravlja. Toplina ili hladnoća nam šteti, u trenutku kada nas obuzme vanjska toplina ili hladnoća i nismo unutar naše organizacije u stanju primiti tu vanjsku toplinu ili hladnoću.

Kad je u pitanju toplina i hladnoća, svatko to može lako vidjeti, da tako kažem. Međutim, isti je slučaj i sa svim drugim prirodnim procesima. Samo pažljivo proučavanje, izoštrano duhovno promatranje, vodi do spoznaje da se svaki proces koji se odvija u prirodi provodi, transformira, metamorfozira u ljudskom organizmu, tako da u svojoj unutarnjoj organizaciji neprestano nadvladavamo ono što je tamo u našoj okolini u zemaljskom carstvu. Ako sada uzmemo cjelokupnu unutarnju organizaciju čovjeka, reći ćemo: ako je unutarnja moć čovjeka da iznutra transformira vanjske događaje i procese koji na njega neprestano utječu, čak i kada uživa u hrani, naprimjer, ta moć smanjena, tada ono što u čovjeka dolazi izvana djeluje kao strano tijelo i čovjek je u određenoj mjeri - da kažem grubo, trivijalno - ispunjen stranim tijelima ili stranim procesima i tako dalje. Ali ako ljudsko biće pretjerano razvija svoje više organizacijske članove, koje sam nazvao astralnim tijelom i 'Ja' organizacijom, tada ono može ne samo preobraziti vanjske procese koji u njega dolaze iz okoline, onako kako bi se trebali preobraziti, nego ih jače, snažnije preobraziti, prekomjerno preobraziti. Dolazi do ubrzanja procesa koji u njega prodiru. Vanjska je priroda izvučena izvan onoga što je ljudsko, postaje - popularno rečeno - previše produhovljena, i opet imamo posla sa zdravstvenim poremećajem. Ali ono što je samo sugerirano u potpuno apstraktnom principu prisutno je za svaki organ u čovjeku; te se mora posebno proučavati za svaki pojedini organ. I čovjek se zaista ponaša vrlo komplicirano, u smislu načina na koji provodi vanjske procese.

Svatko tko se pokušava dodatno educirati izvan zvanja koje se dobiva iz današnje anatomije i fiziologije, tako da ono što se dobije proučavanjem leša ili proučavanjem slučajeva bolesti, implementira kao ideju u ljudski organizam, da ga gleda, ne kao neku vrstu mrtve strukture, već implementiran u svoju živu suštinu i tkanje, on je pred ljudskom organizacijom zapravo bespomoćan; jer što se pobliže i živopisnije upoznaje ljudska organizacija, to ona izgleda kompliciranijom. Međutim, postoje smjernice pomoću kojih se možete probiti kroz labirint, da tako kažem. I ako mogu dodati osobni komentar ovdje, to bi moglo biti ovo, ali također je u potpunosti činjenično.

Pronalaženje takvih smjernica za razumijevanje ljudske organizacije u smislu njezine cjelovitosti, totaliteta, zapravo me zaokupljalo prije nego što sam javno progovorio o tome, što je bilo oko 1917. godine, dakle tridesetak godina prije toga. Kao relativno mlada osoba, u svojim ranim dvadesetima, postavio sam si pitanje: postoji li način da se prodre u ovu složenu ljudsku organizaciju s određenim smjernicama kako bi se dobio nekakav pregled? A onda se pokazalo - kao što sam rekao, ono o čemu sada ukratko raspravljam bio je posao na kojem sam radio trideset godina - da se cjelokupna ljudska organizacija može procijeniti prema tri aspekta, tako da se može razlikovati: živčano-osjetilna organizacija, ritmička organizacija, i metabolička organizacija udova. Više nego drugo, u ljudskom organizmu spada zajedno,

ono što se može nazvati živčano-osjetilnom organizacijom. A ona je pak nositelj svega što se može nazvati životom predodžbi. Ali ono što se može nazvati ritmičkom organizacijom u ljudskoj prirodi, u određenom pogledu se pokazuje samodostatnim: ritam disanja, ritam cirkulacije krvi, ritam koji se otkriva u spavanju i budnosti, i brojne druge stvari koje se ritmički događaju kod čovjeka. Upravo sam pravilnim, točnim razlikovanjem ritmičke organizacije od živčano-osjetilne organizacije, prvi put došao na ideju da tu podjelu napravim kod ljudi. Tada, prije gotovo četrdeset godina, kada su temeljna fiziološka pitanja opterećivala ljudska srca više nego danas, morao sam si postaviti pitanje: može li se, na temelju manifestacije koja se pokazuje u iskustvu, reći da je cjelokupni duševni život mišljenja, osjećanja i volje, vezan za živčani sustav i osjetilni sustav? Meni se pojavilo nemoguće proturječje: trebaju li mišljenje, osjećanje i volja, biti vezani uz živčano-osjetilni sustav? Naravno, o tome danas ne mogu ulaziti u detalje, mogu samo natuknuti; ali kada uđemo u područje terapije, neke će stvari postati jasnije. Naprimjer, ako se stvarno proučavaju učinci glazbe na ljudsku organizaciju s fiziološke perspektive egzaktno; kada se u glazbenom iskustvu upozna tijesna veza sa svime ritmičkim u čovjeku, i kada se, s druge strane, u glazbenom shvati ono duhovno, te nepristrano proučava emocionalni aspekt zahvaćajući melodijsko i harmonijsko, onda čovjek prvo sebi kaže: cjelokupni čovjekov život osjećaja nije izravno vezan za živčani sustav, već se doživljava u ritmičkom sustavu; i tek kad u svoju predodžbu unesemo ono što u početku glazbeno doživljavamo izravno u ritmičkom sustavu i što, doživljavajući to tamo, postaje svijet emocija, tada predodžbu o tome nosi samo živčani sustav. Tada dolazite do zaključka da su živčani sustav i ritmički sustav stvarno interno i organizacijski odvojeni jedan od drugoga.

Uzmite današnju fiziologiju sa svime što vam može ponuditi; iznad svega, uzmite sve što vam može ponuditi u smisli vanjskih iskustava koja možete imati s glazbom, i proučavajte nešto poput ljudskog uha u opažaju tonova, tada ćete reći sebi: ono što je čujno, odnosno ono što je zamjetljivo osjetilima određene vrste, najprije se ugrađuje u čovjekov ritmički sustav, ritmički se kreće gore u osjetilnu organizaciju, ritmički se kreće gore do živčanog sustava i zatim se predstavlja živčanim sustavom. Naš ritmički sustav izravno je povezan s našim životom osjećaja, živčani sustav samo posredno, koji je nositelj mišljenja - nositelj osjećaja, međutim, samo utoliko što osvijestimo svoje osjećaje u mislima, a misli zatim nosi živčani sustav.

Isto tako, može se ići dalje ako se fiziološki ode do onoga što je metabolički sustav udova. Moglo bi se činiti paradoksalnim da se ove dvije stvari grupiraju zajedno: metabolizam i udovi; ali samo treba uzeti u obzir kako sve motoričko, sve što je u pokretu i povezano s udovima, utječe na metabolizam. Metabolički sustav udova je jedinstvena cjelina. I ako se stvari ispituju, ne na konfuzan, već na egzaktnan način, opet se pokazuje da je metabolički sustav udova, izravni nositelj svih manifestacija volje u čovjeku.

Opet, to je ovako: kad se ono što se odvija u metaboličkom sustavu udova, kao nositelju manifestacija volje, proradi, ugura u ritmički sustav - pokazali smo izravnu vezu između metaboličkog sustava i ritmičkog sustava u čovjekovoj organizaciji - tada prelazi u osjećaj. Svoje osjećaje razvijamo u svojoj volji, jer se naša volja izravno izražava u metaboličkim procesima, izravno. Volju doživljavamo neizravno kroz osjećaj, u ritmičkom sustavu. I razmišljamo o našem htijenju, jačajući metabolički sustav i ritmički sustav u živčano-osjetilnom sustavu.

Tu možete pogledati strukturu čovjeka, koja doista daje smjernice za razumijevanje ljudske organizacije. Jer ako se pogleda što je dano u živčano-osjetilnom sustavu i usporedi to s onim što je dano u metaboličkom sustavu udova - ostavimo za sada ritmički sustav između - tada se nalazi potpuna polarna suprotnost u svakom smjeru: živčano-osjetilni sustav i metabolički sustav udova su polarne suprotnosti; tamo gdje se izgrađuje metabolički sustav udova, živčano-osjetilni sustav se razgrađuje, i obrnuto. Ovo i još mnogo toga se pokazalo polarno suprotno. Tek kada se tako shvati ljudski organizam, onda se vidi kako je sve što je 'Ja' organizacija, u užem smislu, vezano za živčano-osjetilni sustav; kako je sve što je etersko tijelo ljudskog organizma u užem smislu vezano za metabolički sustav udova; kako je sve što je astralno tijelo vezano za ritmički sustav; i baš kao što fizičko tijelo prožima cjelinu, ali ga neprestano nadvladavaju ostala tri člana ljudske organizacije, također se tako uči gledati u normalno i abnormalno, u takozvane normalne ili abnormalne procese ljudske organizacije.

Kako bismo o tome dalje razgovarali, pogledajmo nešto detaljnije. Uzmimo živčano-osjetilnu organizaciju. Ovdje bih želio nešto dodati da me se krivo ne shvati. Jedan vrlo zlonamjeran prirodoslovac, nakon što je vrlo površno čuo o ovoj strukturi na kojoj sam temeljio ljudsku prirodu, rekao je, da razlikujem organizaciju glave, organizaciju grudi i organizaciju trbuha: u određenom smislu, koncentrirao bih živčano-osjetilnu organizaciju u glavi, ritmičku organizaciju u grudima, metaboličku organizaciju udova u abdomenu. Ali to je, naravno, vrlo zlonamjerno tumačenje. Jer ako se prostorno ne odvoji, onda je u ljudskoj organizaciji, živčano-osjetilni sustav uglavnom organiziran u glavi, ali se može naći i u druga dva sustava. Ritmička je organizacija prvenstveno lokalizirana u središnjoj organizaciji čovjeka, ali je opet raširena cijelim čovjekom. Isto tako, metabolička organizacija može se naći posvuda u čovjeku. Ne radi se o razlikovanju organa koji su prostorno odvojeni jedni od drugih, nego o nečemu što se mora kvalitativno razumjeti, i što živi u pojedinim organima i prožima ih. - Ako se, polazeći od ove koncepcije, proučava živčano-osjetilna organizacija, nalazi se da je raširena po čitavom organizmu. No, oko ili uho, naprimjer, ustrojeni su tako da se u njima najintenzivnije nalazi živčano-osjetilna organizacija, ritmička u manjoj mjeri, u još manjoj metabolička. Organ kao što je bubreg, naprimjer, u sebi nema toliko živčano-osjetilne organizacije

kao oko ili uho, ali također ima živčano-osjetilnu organizaciju, više ima ritmičku, više metaboličku organizaciju, ali u sebi sadrži sva tri člana ljudske organizacije. I čovjek se ne razumije, ako ga se opisuje tako da se kaže: ovdje su osjetila, ondje su probavni organi. To nije slučaj. U stvarnosti stvari stoje sasvim drugačije. Osjetilni organ je samo primarno osjetilni organ; svaki osjetilni organ je u određenom smislu i probavni organ i ritmički organ. Organ kao što je bubreg ili jetra, samo je primarno organ ishrane ili izlučivanja; u podređenom smislu to je i osjetilni organ. Pogledamo li dakle, od živčano-osjetilne organizacije - u njenoj stvarnosti, a ne u fantastičnim konceptima koje fiziologija često stvara - na cjelokupnu organizaciju čovjeka s njegovim pojedinačnim, specifičnim organima, nalazimo da čovjek, kroz pojedinačna osjetila - vid, miris, sluh i tako dalje - percipira vanjski svijet; ali vidimo da je čovjek potpuno prožet osjetilnom organizacijom. Bubreg je, primjerice, osjetilni organ koji na suptilan način opaža što se događa u probavnom i u procesu izlučivanja. Isto tako, na neki način je i jetra osjetilni organ; srce je, u velikoj mjeri, i možemo ga razumjeti samo ako ga tako shvatimo.

Nemojte misliti da želim biti kritičar današnje znanosti na bilo koji način; u potpunosti priznajem ovu znanost sa svim njezinim zaslugama, i želio bih da se naši pogledi u potpunosti temelje na ovoj znanosti. Ali treba shvatiti da ova današnja znanost, još nema sposobnost preciznog sagledavanja ljudske prirode. Kad bi to mogla učiniti, ne bi toliko približila životinjsku organizaciju ljudskoj, na način na koji to čini danas; jer životinjska organizacija leži jednu razinu niže od ljudske organizacije, osobito s obzirom na osjetilni život. Ljudska živčano-osjetilna organizacija integrirana je u 'Ja' organizaciju; životinjska je zakačena samo za astralno tijelo. Osjetilni život ljudi potpuno je drugačiji od životinjskog. Kada životinja opaža nešto svojim okom - to možete vidjeti pomnijim proučavanjem strukture oka - u životinji se događa nešto što, da tako kažemo, prolazi kroz cijelo tijelo životinje; to se ne događa na isti način kao kod ljudi. Kod ljudi, osjetilna percepcija ostaje mnogo perifernija, mnogo više koncentrirana na površini. To možete zaključiti iz činjenice da životinje imaju suptilne organizacije koje su kod viših životinja obično prisutne samo u eterskom. Kod nekih nižih životinja, međutim, nalazite, naprimjer, xiphoid nastavak, koje više životinje imaju eterski, ili ćete pronaći lepezu u oku. To su organi koji svojom prokrvljenošću pokazuju da oko sudjeluje u cjelokupnoj organizaciji životinje i posreduje život okoline. Kod čovjeka, s druge strane, vidimo kako je on sa svojom živčano-osjetilnom organizacijom povezan na sasvim drugačiji način, i stoga u svom vanjskom svijetu živi u mnogo višem smislu nego životinja, dok životinja živi više u sebi. Ali sve što je na taj način posredovano kroz više duhovne članove čovjeka, i živi kroz 'Ja' organizaciju kao živčano-osjetilni život, treba, budući da postoji u području fizičkog tijela, svoje utjecaje, uključujući materijalne utjecaje, iz osjetilnog svijeta, iz fizičkog svijeta.

Ako se sada proučava živčano-osjetilni sustav upravo kada funkcionira u potpuno zdravom stanju, nalazi se da je ovisan o tvarima i procesima koji se u njoj odvijaju. Jer tvar nikada nije nešto što samo miruje, već samo predstavlja ono što je zapravo proces. Kvarcni kristal, naprimjer, samo je ograničen i konturiran jer nikada ne vidimo da je to proces, proces koji se odvija vrlo sporo, ali je proces. Treba sve više prodirati u ljudski organizam i razumjeti interakcije. Sve što dolazi u organizam kao vanjsko fizičko, mora u organizmu biti apsorbirano, i u njemu prevladano na način kako sam to okarakterizirao u uvodu. Osobito je zanimljivo da je živčano-osjetilni sustav, kada se nalazi u takozvanom normalnom, odnosno zdravom stanju - što naravno treba uzeti relativno - ovisan o suptilnom procesu koji se razvija pod utjecajem silicija koji prodire u organizam. Silicijeva kiselina, koja izvana u fizičkoj prirodi ima oblik prekrasnog kvarcnog kristala, pokazuje osobitost, kada prodre u ljudsku organizaciju i njome je nadvladana, da ju apsorbiraju procesi živčano-osjetilnog sustava; tako da, ako netko može duhovno vidjeti što se događa u čovjekovom živčano-osjetilnom sustavu, vidi prekrasan suptilan proces koji je na djelu u supstanci silicijeve kiseline. Ali ako pogledate ono što sam ranije rekao, da je čovjek posvuda osjetilo, tada ćete shvatiti da se samo u blizini čovjeka - tamo gdje su koncentrirana osjetila - odvija intenzivan proces silicijeve kiseline; ali kad se ide dalje u unutrašnjost organizma, gdje su organi pluća, jetra i bubrezi, proces silicijeve kiseline postaje manje izražen, tanji je, dok u kostima opet postaje jak. Na taj način se dobije čudna struktura čovjeka. Imate, da tako kažemo, periferiju i obod gdje su koncentrirana osjetila; čovjek ima ono što ispunjava i podupire udove, sustav kostiju; između imate mišićni sustav, sustav žlijezda i tako dalje. U onome što sam nazvao opsegom i centrirano, postoji najjači proces silicijske kiseline; može se slijediti u organe koji leže između, određujući posvuda vlastite, ali slabije procese silicijeve kiseline nego na opsegu. Tada čovjek sebi kaže: izvana, gdje čovjek prelazi iz živaca u osjetilni sustav, treba mu sve više i više silicijeva dioksida; u sredini njegovog organizma treba relativno malo silicijevog dioksida; ali tamo gdje je koštani sustav ispod motoričkog sustava, potrebno mu je više silicijevog dioksida.

Promatrajući cjelokupnu ljudsku organizaciju, također smo prepoznali kako se u čovjeku odvija jedan specifičan proces: proces silicijeve kiseline u čovjeku. Kad to jednom upoznate, shvatit ćete koliko su današnji fiziološki podaci netočni. Proučavamo li danas život čovjeka - ponavljam: ne želim kritizirati, samo dajem informaciju - u smislu današnje fiziologije, upućeni smo, primjerice, na proces disanja. U nekim aspektima je kompliciran, ali se u biti sastoji u činjenici da ljudi iz zraka uzimaju kisik, a izdisajem ispuštaju ugljični dioksid. To je ritmički proces koji je zapravo osnova čovjekova organskog života. Pratimo ga govoreći: kisik se uzima iz zraka udisajem, prolazi kroz cijeli organizam procesima opisanim u fiziologiji, spaja se s ugljikom iz čovjekove krvi, i zatim se izdisajem izlučuje kao ugljična kiselina.

Ovaj prikaz je ispravan s čisto vanjske točke gledišta. Ali ovaj proces koji se odvija s kisikom i ugljikom povezan je s drugim. Nije da u našoj organizaciji samo udišemo kisik i spajamo ga s ugljikom. To prvenstveno činimo s kisikom koji se širi prema dolje u našoj organizaciji; to je ono što sjedinjujemo s ugljikom i zatim izdišemo kao ugljičnu kiselinu. Ali postoji još jedan, suptilniji proces koji leži u pozadini ovog ritmičkog procesa. Kisik koji u ljudskoj organizaciji ide prema glavi i tako - u prethodno označeno posebnom smislu - prema živčano-osjetilnom sustavu, spaja se sa silicijem, odnosno tvari koju nazivamo silicij, i tvori silicijevu kiselinu. I dok je proizvodnja ugljične kiseline ključna za metabolički sustav, proizvodnja silicijeve kiseline ključna je za živčano-osjetilni sustav kod ljudi. Ali ovo je suptilan proces koji još ne možemo pratiti našim grubim instrumentima; ali svi načini su tu, da se može slijediti. Dakle, kod disanja imamo grublji proces gdje se udahnuti zrak spaja s ugljikom u našem organizmu, i izdiše kao ugljična kiselina. Osim toga, imamo suptilniji proces u kojem se kisik spaja sa silicijem u obliku silicijeve kiseline, i kao takav se izlučuje u ljudskoj organizaciji. I tim lučenjem silicijeve kiseline cijeli ljudski organizam - većim dijelom na periferiji, manjim dijelom u svakom organu - postaje osjetilni organ.

Ako ljudski organizam promatrate na ovaj način, gledate njegovu finu strukturu, zatim gledate kako svaki pojedini organ - a kao sa silicijevim dioksidom, tako je i s bezbrojnim drugim tvarima - ima svoj specifični sadržaj u procesima koji se odnose na tvari. Ako netko želi razumjeti zdravlje ili bolest, mora razumjeti kako se ti procesi odvijaju u ljudskom organizmu. Uzmimo bubreg kao primjer. Sada, ako neke okolnosti navedu na dijagnozu, morat ćemo vjerovati, kroz neki kompleks simptoma, da proces bolesti ima svoj glavni izvor u bubrezima. Ako za dijagnozu primijenimo znanost duha, dolazimo do zaključka da bubreg nije dovoljno osjetilni organ za okolne procese probave i izlučivanja; previše je metabolički organ, pa je ravnoteža poremećena. U takvom slučaju, moramo razmišljati o tome kako bubrege ponovno učiniti osjetilnim organima. - Možemo reći: budući da bubreg pokazuje da nije dovoljno osjetilni organ za probavne procese i izlučivanje, moramo osigurati da potrebna silicijeva kiselina dospije do bubrega. U antropozofskom smislu danas imamo tri načina opskrbe ljudskog organizma tvarima koje su mu potrebne u zdravom stanju. Prvi način je da mu ih dajemo kao hranu, *per os*, interno kao lijek. Ali moramo pričekati i vidjeti je li cijeli probavni organizam postavljen tako da prenosi tvari točno tamo gdje trebaju djelovati. To je svakako slučaj s mnogo toga, a treba znati kako neka tvar djeluje u ljudskom organizmu, djeluje li na srce ili pluća i slično, kada je unosimo u probavni sustav kroz usta. Drugi način je injekcijom. Tu unosimo materijal izravno u ritmički sustav. Proces je ovdje učinkovitiji, ono što je materijalna organizacija u metabolizmu, odmah se transformira u ritmičku aktivnost, a mi tada djelujemo izravno na ritmički sustav. Ili, treće,

pokušavamo djelovati pripremajući tvar kao melem i nanoseći je na pravo mjesto u organizmu, ili koristeći je kao kupku, ukratko, pokušavamo djelovati tako, da je unosimo više izvana u ljudski organizam. Postoji još mnogo načina. Dakle, na ovaj način, imamo tri načina da tvari dopremimo do ljudi.

Pogledajmo sada bubreg, za koji možemo dijagnosticirati da ima smanjeni osjetilni kapacitet. U tom slučaju na njega moramo primijeniti ispravan postupak silicijevog dioksida. Moramo osigurati jednu stvar: budući da u gore spomenutom procesu kod disanja, gdje se kisik spaja sa silicijevim dioksidom, a zatim se silicij dioksid širi cijelim tijelom, pošto bubreg privlači premalo silicijevog dioksida, moramo osigurati da se proces silicijeve kiseline jače proširi na bubreg. Da bismo to učinili, moramo znati kako pomoći organizmu koji sam ne može proizvesti dovoljno silicijeve kiseline za bubrege. Moramo naučiti što izvana odgovara procesu koji nedostaje bubregu. Pa negdje u prirodi nalazimo nešto što sadrži upravo onaj proces koji nedostaje negdje u organizmu. Moramo tražiti: kako možemo pronaći načine i sredstva da dovedemo proces silicijeve kiseline izravno u bubreg?

Tu nalazimo da funkcija bubrega, pogotovo zato što je također funkcija osjetila, ovisi o astralnom tijelu čovjeka. Astralno tijelo je osnova procesa izlučivanja, ovog posebnog oblika procesa razgradnje. Stoga moramo stimulirati astralno tijelo, ali stimulirati ga na način da ono silicijevu kiselinu dovede u organ kao što je bubreg, koju nekako dobivamo izvana. Stoga nam je potreban lijek koji, prvo, potiče proces silicijeve kiseline, i, drugo, posebno ga potiče u bubrezima. Potražimo li sada po biljnom svijetu, nailazimo na *Equisetum arvense*, običnu poljsku preslicu. Posebnost joj je da sadrži visoku razinu silicija. Kad bismo čovjeku dali čisti silicij, on ne bi dospio do bubrega. *Equisetum* također sadrži soli sumporne kiseline. Kada koristimo soli sumporne kiseline same, one djeluju posebno na ritmički sustav, na organe za izlučivanje i na bubrege. A kada su blisko povezane sa silicij dioksidom, kao što je slučaj s *Equisetum arvense* - možemo ga davati interno, ali također, ako se pokaže da to nije moguća, koristiti druge navedene metode - tada te soli sumporne kiseline *Equisetuma* utiru put silicijevom dioksidu do bubrega.

Sada smo u jednom slučaju prepoznali, što je patološko kod bolesti bubrega. To smo vrlo precizno pratili, tražili smo ono što nadomješta defektni proces u bubregu; gradimo most koji se može pratiti korak po korak, od patologije do terapije.

Uzmimo drugi slučaj: radi se o neakvim smetnjama u probavnom sustavu, smetnjama poput onih koje se sažimaju pod nazivom dispepsija ili nešto slično. Postupajući u duhovno znanstvenoj maniri koju sam okarakterizirao, moći će se uočiti da je prvenstveno riječ o neispravnoj, nedovoljno snažnoj 'Ja' organizaciji. Zašto ova 'Ja' organizacija nije dovoljno jaka? To je sad

pitanje. Razlog zašto 'Ja' organizacija nije dovoljno jaka, moramo tražiti negdje u funkcioniranju organizma. U određenim slučajevima naći ćemo da postoji neispravno lučenje žuči. U takvom slučaju moramo pomoći 'Ja' organizaciji, tako što ćemo je natjerati da opskrbi organizam s nečim što, kao što smo prije radili s Equisetum za rad bubrega, sada napravimo nešto i za funkciju lučenja žuči, što će, ako sastav toga dođe na pravo mjesto, pomoći 'Ja' organizaciji koja se čini preslabom. Baš kao što smo otkrili da proces silicijeve kiseline, kada se pravilno uvede u bubreg - kao proces koji leži u osnovi normalnog funkcioniranja živčano-osjetilnog sustava - podiže njegove osjetilne sposobnosti, tako nalazimo da je proces izlučivanja žuči, koji prvenstveno odgovara 'Ja' organizaciji, povezan s vrlo specifičnim načinom na koji ugljik - također i u odnosu na ostalo - djeluje u organizmu. Naprimjer, ispada čudna stvar: ako želimo u organizam unijeti ugljik na pravi način kako bismo se borili protiv dispepsije, onda nalazimo da je ugljik, koji je prirodno sadržan u svakoj biljci, upravo u Cichorium intybus sadržan tako da je usmjeren na organ za žuč. Ako znamo dobiti pripravak iz Cichorium intybus, tada možemo unijeti odgovarajući proces ugljika u funkciju žuči, na isti način kao što uvodimo proces silicijeve kiseline u bubreg preparatom Equisetum.

Pokušao sam ovdje ilustrirati načelo, koristeći lako razumljive primjere koji mogu ukazivati na blage, a pod određenim okolnostima vrlo ozbiljne slučajeve bolesti, kako duhovno znanstveno razumijevanje ljudskog organizma s jedne strane, i raznih kreacija prirode i njihov međusobni odnos s druge strane, vodi do: prvo, razumijevanja procesa bolesti, ali kao drugo, razumijevanja onoga što je potrebno da se preokrene proces bolesti, koji teče u određenom smjeru. To liječenje čini transparentnom umjetnošću. To je ono što umjetnost liječništva, umjetnost liječenja i medicina, mogu dobiti od znanstvene metode istraživanja koja se ovdje naziva antropozofija. Ovo nikako nije fantazija. To je zapravo ono što istraživanje dovodi do najveće preciznosti - kao što sam nedavno rekao - prije svega da sagledamo cijelo ljudsko biće, da ga razumijemo u smislu fizičkog, duševnog i duhovnog. I kod čovjeka, zdravo i bolesno stanje, ovisi o djelovanju fizičkog, duševnog i duhovnog. Dijeleći ljudsko biće na živčano-osjetilni sustav, ritmički sustav i metabolički sustav udova, također se mogu sagledati različiti procesi i njihovi stupnjevi. Čovjek nauči prepoznati kako je osjetilna funkcija prisutna u bubregu kada prvi put postane svjestan suštine osjetilne funkcije; inače se osjetilna funkcija traži samo kao grublja u običnim osjetilima. Ali onda dolazite do toga, da prozrete bolest kao takvu.

Već sam rekao da se u sustavu metabolizma i udova, odvijaju suprotni procesi od onih koji se odvijaju u živčano-osjetilnom sustavu. Ali može biti da procesi koji su po svojoj prirodi najvažniji živčano-osjetilni procesi i koji se odvijaju, naprimjer, u živcima glave, i stoga su tamo normalni, da mogu u određenoj mjeri biti dislocirani u metaboličkom sustavu udova; da se onda,

kroz abnormalnosti astralnog tijela i 'Ja' organizacije, u metaboličkom sustavu udova može dogoditi nešto, što bi se normalno dogodilo u živčano-osjetilnoj organizaciji. To znači da ono što je ispravno za jedan sustav, može metamorfozirati i u drugom sustavu izazvati bolest. Tada, kada se proces koji pripada naprimjer, živčano-osjetilnom sustavu, pojavi u drugom sustavu, nastaje proces bolesti. To je slučaj s tifusom. Trbušni tifus je proces koji pripada živčanom sustavu. Iako bi se trebao odvijati u fizičkoj organizaciji, zapravo se odvija u području metaboličkog sustava unutar eterske organizacije, eterskog tijela, prenosi se u fizičko tijelo i pojavljuje se kao tifus. To daje uvid u prirodu bolesnika. Ili se također može dogoditi da dinamika, sile koje su aktivne u nekom osjetilnom organu, moraju tamo u određenom stupnju biti aktivne da bi osjetilni organ nastao kao takav, može se dogoditi da djeluju na pogrešnom mjestu. Ono što djeluje u jednom osjetilnom organu može, na neki način transformirano, djelovati i na drugom mjestu. Uzmimo aktivnost uha: umjesto da se izražava u živčano-osjetilnom sustavu, izražava se - kroz okolnosti koje se također mogu opisati - na drugom mjestu, naprimjer negdje u metaboličkom sustavu, gdje se povezuje s ritmičkim sustavom. Tada se javlja abnormalna tendencija da nastane osjetilni organ na pogrešnom mjestu. I to se događa kao karcinom, kao formacija raka. Samo ako ste u stanju razumjeti ljudsku organizaciju na ovaj način, možete prepoznati da u karcinomu imate, da tako kažemo, tendenciju stvaranja osjetila dislociranu u odnosu na sustave.

Kad govorimo o oplodnju medicine od strane antropozofije, govorimo o učenju kako se abnormalnosti u ljudskom organizmu razvijaju, kada se nešto što je normalno u jednom sustavu, prenese u drugi sustav. No, samo razumijevajući ljudski organizam na ovaj način, čovjek ga može doista razumjeti u zdravom i bolesnom stanju, i onda može izgraditi most od patologije do terapije, od promatranja bolesnika do liječenja. Kad se te stvari predstave u kontekstu, vidjet će se da ono što se može reći s takvog gledišta, ni na koji način nije u suprotnosti s modernom medicinom. Prvu knjigu na ovu temu objavit će - vjerujem u relativno kratkom vremenu - gospođa dr. Wegman, ravnateljica kliničko terapijskog instituta u Arlesheimu, objavit će je zajedno sa mnom, i namjera je u kontekstu predstaviti ono što se može reći s duhovno znanstvenog stajališta - ne u suprotnosti, već kao nadopuna modernoj medicini. Čovjek će se moći uvjeriti da to nisu nekakve izmišljotine, kakve su danas uobičajene; umjesto toga, knjiga će pokazati, na način koji odgovara suvremenoj znanosti, obogaćivanje koje duhovno znanstveno istraživanje može donijeti umjetnosti liječenja. Upravo kada se te stvari prate u detaljima, sa znanstvenom savjesnošću, tada će se prepoznati i naponi koji se poduzimaju u institutu kao što je međunarodni laboratorij u Arlesheimu, gdje se, prema ovdje predstavljenim načelima, proizvodi čitav niz novih lijekova. [danas 'Weleda' A.G. Arlesheim]

Na trećem predavanju bit će mi zadaća dodatno potkrijepiti ono što je već predloženo o racionalnoj terapiji, razmatrajući vrlo specifične pojedinačne slučajeve bolesti i njihova moguća izlječenja - koliko se to može ovdje popularno objasniti. Svatko tko može prozreti o čemu se ovdje radi, neće se bojati ni imati brige oko pomnog ispitivanja onog što je ovdje predloženo. Znamo da će tako biti i u svim oblastima antropozofije: u početku će biti odbacivanja, vrijeđanja i kritike onih koji stvari ne poznaju u detalje. Oni koji ih detaljno upoznaju tada će se prestati žaliti. Stoga ću na sljedećem predavanju iznijeti još neke pojedinosti, kako bih pokazao da se suvremena znanost ne može zaobići, već da su u potpunom skladu s njom - ali uz poriv da se ta znanost dopuni novim spoznajama - i nastaviti u oblasti antropozofske medicine. Tek kada se to shvati, umjetnost liječenja će biti na svom pravom tlu. Jer umjetnost liječenja tiče se čovjeka. Čovjek je biće koje se sastoji od tijela, duše i duha. Prava medicina stoga može postojati samo ako prodre spoznajom u čovjeka kao biće u smislu tijela, duše i duha.

DEVETO PREDAVANJE

Arnheim, 24. srpnja 1924.

Ono što sam iznio u prva dva predavanja o općim načelima pomoću kojih se medicina može obogatiti antropozofskim istraživanjem, danas bih želio u jednom ili drugom smjeru nadopuniti detaljima, koji ujedno mogu pokazati kako se, utječući s ove strane na praktični život kroz antropozofiju, zapravo dolazi do praktičnog, realnog provođenja života - ako mogu tako reći.

Na prva dva predavanja naznačio sam kako je antropozofija prisiljena podijeliti cjelokupnog čovjeka na fizičko tijelo, koje se može percipirati vanjskim osjetilima, ali koje se opetovano odbacuje i ponovno formira tijekom zemaljskog života; kako onda unutar ovog fizičkog tijela živi takozvano etersko ili živototvorno tijelo, koje sadrži sile rasta, hranidbene snage, koje čovjek ima zajednički s biljkom; ali dalje u čovjeku moramo razlikovati nositelja života osjećaja, života koji iznutra odražava vanjski svijet. To nas dovodi do astralnog tijela. - Već sam rekao da izrazi ne trebaju vrijeđati, treba ih uzeti samo za ono za što su ovdje objašnjeni. - Čovjek ima ovo astralno tijelo zajednički sa životinjom. Ali uzdiže se iznad ostalih carstava prirode unutar svog zemaljskog okruženja, noseći u sebi 'Ja' organizaciju.

Kad bismo tako kvalificirali ljudska bića samo općenito, onda takva klasifikacija zapravo ne bi imala vrijednost. Ali kada netko dođe do razumijevanja stvarnog značaja ova četiri člana ljudske prirode, u njima više neće nalaziti puku filozofsku raspravu o konceptima ili samo klasifikaciju pojava koje se događaju u čovjeku; već će tada shvatiti da se takvom klasifikacijom nešto dobilo u pogledu na čovjeka. I treba samo pogledati svakodnevnu pojavu u čovjekovu životu, naizmjenično stanje budnosti i spavanja, i naći će značenje takve strukture. Svaki dan vidimo kako ljudi prelaze, iz stanja u kojem od iznutra pokreću svoje udove i upijaju dojmove vanjskog svijeta kako bi ih obradili iznutra, u stanje u kojem leže nepomično, spavaju, gdje im svijest tone - ako im se snovi ne dočaraju - u unutarnju, nedefiniranu tamu. Ako se ne želi prihvatiti da ono što živi u čovjeku, ono što u njemu postoji kao volja, osjećanje i mišljenje, da kada zaspi nestaje u ništavilu, i kada se probudi vraća se iz ništavila, onda će se morati zapitati: kakav je odnos budnog čovjeka prema čovjeku koji spava?

Pogled koji je u stanju promatrati te više, nadosjetilne članove čovjeka, pokazuje nam da ono što leži u krevetu tijekom spavanja sadrži samo fizičko tijelo i etersko ili živototvorno tijelo, dok su se astralno tijelo i 'Ja' organizacija odvojili od druga dva člana. Ali čim smo došli do zaključka - a ja naravno, mogu ove stvari samo natuknuti kao rezultate duhovno

znanstvenih, antropozofskih istraživanja, koji su sigurni kao bilo koji matematički ili znanstveni rezultat - da čovjek može podignuti svoju astralnu i 'Ja' organizaciju, svoje stvarno duhovno-duševno, iz fizičke organizacije tijekom spavanja, tada jedno također vodi do drugog: da se ovo radikalno, ovo potpuno izlaženje, tijekom spavanja, može dogoditi djelomično, čak i dok smo budni. Treba samo pogledati kako u čovjeku postoje stanja koja se u određenoj mjeri približavaju spavanju, ali ne dovode do potpunog spavanja: nesvjestica, gubljenje, obamrlost. To su stanja u kojima čovjek počinje spavati, ali ne dolazi do potpunog spavanja, gdje lebdi između spavanja i jave. Što se događa u ljudima kada se takva stanja dogode?

Da bismo to razumjeli, moramo biti u stanju potpuno pogledati u čovjeka. U tom smislu treba se sjetiti onoga što sam na prošlom predavanju iznio kao rezultat antropozofskog istraživanja. Rekao sam da je moguće cjelokupnu čovjekovu organizaciju podijeliti na živčano-osjetilni organizam, ritmički organizam, koji uključuje sve ritmičke procese kao funkcije, i metabolički sustav udova. I već sam rekao da je metabolički organizam udova, polarno

suprotstavljen živčano-osjetilnom organizmu, dok ritmički organizam posreduje između njih dvoje. Ovaj odnos možemo shematski vizualizirati pomoću crteža, na kojem A predstavlja živčano-osjetilni organizam, C metabolički organizam udova, dok B predstavlja ritmički organizam, koji povezuje druga dva i nalazi se unutar oba. Naravno, potpuno shematski. Kroz sva ova tri sustava čovjekove prirode prolaze ova četiri člana čovjeka: fizičko tijelo, etersko ili živototvorno tijelo, astralno tijelo i 'Ja' organizacija'. Ali čovjek je prilično kompliciran. I nije slučaj da se u svim okolnostima može reći: tijekom spavanja, cijeli astralni organizam i cjelokupna 'Ja' organizacija izlaze iz fizičkog i eterskog organizma. Prije bi se moglo biti da je živčano-osjetilni organizam, u određenom stupnju, napušten od strane astralnog tijela i 'Ja' organizacije. Zatim, budući da je živčano-osjetilni organizam, iako ispunjava cijelog čovjeka, uglavnom koncentriran i lokaliziran u glavi, tada je, naprotiv, ljudska glava prisiljena razviti nešto što

teži spavanju. Ali čovjek ne spava; jer njegov metabolički sustav udova i njegov ritmički sustav, još uvijek u potpunosti sadrže astralni organizam i 'Ja' organizaciju. Ovo dvoje je napustilo samo glavu. To uzrokuje tupost, obamrlost, nesvjesticu u glavi. Ostatak organizma, međutim, funkcionira kao i u budnom stanju.

Ono što sam opisao ne mora se za čovjeka dogoditi kao neko stanje koje je određeno samo iznutra, umjesto toga, može se dogoditi da dopustimo vanjskim čimbenicima da djeluju na čovjeka, naprimjer dajući mu određenu količinu olova ili spoja olova. Stanje omamljenosti i vrtoglavice uzrokovano odvajanjem astralnog tijela i 'Ja' organizacije od glave, odnosno ovo stanje djelomičnog spavanja, može se postići unošenjem određene doze olova u ljudski organizam. Iz ovoga vidimo, da ova vanjska supstanca, olovo, kada se uvede u ljudski organizam, tjera astralni organizam i 'Ja' organizaciju iz glave. Na taj način duboko gledamo u ljudsku organizaciju, u njen odnos prema okolini; vidimo kako ljudski organizam može postati ovisan o tome što na taj način apsorbira.

Ali sada pretpostavimo da nalazimo da čovjek pokazuje suprotna stanja od onih koje sam upravo opisao, da pokazuje da su njegovo astralno tijelo i njegova 'Ja' organizacija previše intenzivno ugrađeni u glavu, i da previše djeluju na glavu. Kako se to pokazuje, može nam postati jasno ako ispitamo kako organizacija glave utječe na cijeli organizam, ako proučimo kako je organizam uopće sagrađen. Vidimo kako u njemu nastaju vrlo čvrsti dijelovi, dijelovi kostura; nastavljamo gledati kako se pojavljuju mekši dijelovi, mišići i tako dalje. Proučavamo li ljudski razvoj od djetinjstva nadalje, nalazimo da onaj dio organizma koji nam svojom vanjskom strukturom pokazuje kako teži okoštavanju, koji nam svojom cjelokupnom organizacijom pokazuje da njegov najbitniji dio leži u okoštavanju, glava, cijelim svojim razvojem zrači sile koje tvore kostur, i na taj način ima otvrdnjavajući i ukrućujući učinak na čovjeka. Postupno dolazimo do razumijevanja zadataka koje 'Ja' organizacija i astralni organizam imaju u čovjeku dok prodiru u glavu: oni djeluju na takav način da čovjek zrači iz glave one sile koje ga iznutra otvrdnjavaju, koje rade posebno na odvajanju čvrstih dijelova od njegove više fluidne organizacije. Ako su astralno tijelo i 'Ja' organizacija previše jaki u ljudskoj glavi, tada iz glave zrači prejak princip otvrdnuća, ukočenosti. A posljedica je ono što opažamo u čovjekovoj organizaciji kako starimo, gdje u sebi nosimo, da tako kažemo, predispoziciju za stvaranje kostiju u procesu arterioskleroze, ovapnjenja arterija. Princip ukrućenja ili stvrdnjavanja koji inače djeluje na kosti, kod skleroze se prekomjerno ubacuje u organizam. Radi se o snažnom utjecaju 'Ja' organizacije i astralnog tijela; to dvoje, u neku ruku, preduboko prodiru u organizam.

Ovdje pogled na astralno tijelo počinje biti vrlo realan. Jer ako unosimo olovo u organizam i on je u normalnom stanju, tjeramo njegovo astralno tijelo i 'Ja'

organizam iz glave. Ali ako je ovo dvoje previše ukorijenjeno u glavi i onda mu damo odgovarajuću dozu olova, onda je u redu da astralnu i 'Ja' organizaciju malo izbacimo iz glave: borimo se protiv skleroze. Ovdje vidimo kako možemo utjecati na ovu vezu između komponenti čovjeka putem vanjskih sredstava: unošenjem olova u zdravi organizam možemo uzrokovati da on oboli, otupi i postane nemoćan, dok se astralno tijelo i 'Ja' odvajaju od organizacije glave, što se inače događa samo tijekom spavanja; ali ako su preduboko u glavi, ako je osoba previše budna, ona svojom stalnom pretjeranom budnošću uzrokuje unutarnje otvrdnjavanje, tada se ulazi u sklerozu, i u ovom slučaju imamo pravo istjerati astralno tijelo i 'Ja' iz glave. Tako vidimo unutarnji učinak lijeka promatrajući različite članove čovjekove prirode.

Pretpostavimo sada suprotan slučaj: imamo iste pojave u metaboličkoj organizaciji udova. Kada je osoba potpuno zaspala, astralno tijelo i 'Ja' organizacija također su izvan metaboličke organizacije udova. Ali bez da izbacimo astralno tijelo i 'Ja' iz glave, možemo ih otjerati iz metaboličkog sustava udova; jer baš kao što astralnu i 'Ja' organizaciju možemo ukloniti iz glave pomoću olova, da izazovemo anesteziju i slično, dakle, davanjem određene doze srebra ili spoja srebra čovjeku, astralnu i 'Ja' organizaciju možemo istjerati iz metaboličkog sustava udova. Tada dobivamo odgovarajuće simptome u probavi, otvrdnjavanje sekreta, smetnje u probavnom sustavu i tako dalje.

Ali pretpostavimo da su naši probavni organi u našem organizmu previše prožeti astralnim tijelom i 'Ja'. Ovo dvoje, astralno tijelo i 'Ja', stvarni su akteri, aktivni motori za probavnu organizaciju u metaboličkom sustavu udova. Ako djeluju prejako, ako prodiru preduboko, onda se previše probavlja, prejako probavlja. Dobivamo prebrzu probavu, pojavu proljeva i svega što može biti povezano s tim; dobivamo i one simptome koji se javljaju kao posljedica takve probave koja je previše površna jer se odvija prebrzo.

Ali to je povezano s nečim drugim, naime da će metabolička aktivnost udova doći previše do izražaja. Ali u ljudskom organizmu sve funkcionira zajedno. Ako je metabolička aktivnost udova prisutna previše, ona ima prejak učinak, utječući i na ritmičku organizaciju i na organizaciju glave, ali posebno na ritmičku; jer se u njoj nastavlja probavna organizacija, probavljeni materijal pretvara se u krv. Ritam u krvi ovisi o tome što materijalno i supstancijalno ulazi u krv. Kad se tako nešto dogodi, kad astralno tijelo i 'Ja' djeluju prejako, dobivamo simptome groznice, povišene temperature. Ako sada znamo da izbacujemo astralno tijelo i 'Ja' organizaciju iz sustava metabolizma i udova dajući čovjeku dozu srebra, tada nadalje znamo da ako su astralni organizam i 'Ja' organizacija preduboko ugrađeni u metabolički sustav udova, sada ih možemo ukloniti iz ovog sustava koristeći srebro ili spoj srebra kao lijek.

Iz ovoga možete vidjeti kako možemo naučiti kontrolirati te veze u čovjeku. I tako znanost duha pokušava 'pretražiti' cijelu prirodu. Zadnji put sam pokazao, u načelu, kako se to može učiniti s obzirom na bića biljke; danas sam pokazao kako to učiniti s obzirom na dvije mineralne tvari, olovo i srebro. Čovjek prozre odnos ljudskog organizma u odnosu na okolinu, tako što u prvom redu postane pozoran na to kako ove različite tvari koje se nalaze u okolišu obrađuju različiti članovi ljudskog bića.

A sada pred naše duše pokušajmo iznijeti primjer koji će nam pokazati kako je moguće prijeći iz patološkog stanja, u uvid u terapijsko, kroz unutarnji uvid u funkcioniranje ljudske organizacije. Nešto moram reći unaprijed. - Mi zapravo uvijek imamo nekakav lijek u sebi. Ljudska priroda uvijek treba neku vrstu lijeka; naravno, nisam precizan kada ovo kažem, ali odmah ćete shvatiti što mislim. Ljudska priroda nastoji učiniti da 'Ja' organizacija i astralno tijelo potonu preduboko u fizičko i etersko tijelo. Čovjek uvijek želi više ili manje, ne jasno, već mutno gledati u svijet; on ne želi biti aktivan, već zapravo želi mirovati, on preferira mir. On zapravo uvijek u sebi ima tu bolest, želju da miruje. Treba ga izliječiti. A zdravi smo samo kada se ljudski organizam neprestano liječi. Za ovo ozdravljenje neophodno je željezo u krvi. Željezo je metal koji neprestano djeluje na organizam na način da se astralno tijelo i 'Ja' ne sjedine prejako s fizičkim tijelom i eterskim tijelom. Zapravo cijelo vrijeme kod ljudi imamo terapiju: terapiju željezom; i u trenutku kada osoba ima premalo željeza u sebi, odmah imamo želju da se smirimo, da postanemo opušteni; i čim osoba razvije previše željeza u sebi, doživljavamo nenamjernu aktivnost, vrpoljenje. Željezo je regulator veze između fizičkog tijela i eterskog tijela s jedne strane, i astralnog tijela i 'Ja' organizacije s druge strane. Ako se u tom kontekstu nešto poremeti, također možemo reći: povećanje ili smanjenje udjela željeza u ljudskom organizmu vratit će pravilan odnos.

Razmotrimo sada oblik bolesti koji medicina baš ne cijeni. Lako je razumjeti zašto. Na prvi pogled izgleda toliko zbunjujuće da se ne može odmah shvatiti od čega se sastoji. Dakle, za to ima svih mogućih lijekova, tako da kada se nekome preporuča, kaže se i: za to je svaki pronalazač lijekova već našao lijek. To je bolest koju, kao što smo rekli, medicina ne cijeni previše, ali je ipak vrlo neugodna za one koji od nje boluju: migrena. Migrena se čini zbunjujućom, jer je zapravo prilično komplicirana. - Ako promatramo organizam ljudske glave, u njemu imamo, u prvom redu središnje smještene, nastavke osjetilnih živaca koji su na divan način umreženi i isprepleteni. Ono što leži više u sredini mozga u ljudskoj glavi, kakva je unutarnja organizacija osjetilnih živaca, zapravo je čudesna struktura. To je zapravo ono što je najsavršenije u smislu fizičke organizacije; jer tu se čovjekovo 'Ja' najintenzivnije izražava u svom djelovanju na fizičko tijelo. U načinu na koji osjetilni živci idu prema unutra, povezuju se jedni s drugima i stvaraju nešto poput unutarnje strukture u cijelom organizmu, ljudsku organizaciju

postavlja daleko, daleko od životinjske. To je prekrasna struktura. I vrlo je moguće da - jer upravo ovdje 'Ja' organizacija, najviši član čovjeka, mora intervenirati kako bi regulirala ovu čudesnu strukturu - da ova 'Ja' organizacija privremeno zakaže, tako da je fizička organizacija na tom mjestu prepuštena sama sebi. Vrlo je moguće da u ovoj takozvanoj bijeloj tvari mozga: 'Ja' organizacija nije dovoljno moćna da prodre u nju, da je potpuno organizira. Fizička i eterska organizacija ispada iz 'Ja' organizacije, a nešto poput strane organizacije integrira se u ljudski organizam.

Sada, bijela tvar okružena je sivom moždanom tvari, onom tvari koja je mnogo manje fino strukturirana, a koju obična fiziologija smatra važnijom, a koja to nije, jer je mnogo tješnje povezana s prehranom. Imamo puno veću aktivnost u odnosu na prehranu, u odnosu na unutarne nakupljanje tvari, u sivoj moždanoj tvari nego u bijeloj moždanoj tvari, koja leži u sredini i koja je puno više u osnovi duhovnog. - Ali u ljudskom organizmu sve je povezano, jer svaki dio utječe na svaki drugi. I u trenutku kada se 'Ja' počinje povlačiti, da tako kažemo, iz srednje moždane supstance, one bijele, siva tvar postaje poremećena. Astralno tijelo i etersko tijelo više ne mogu ispravno intervenirati u sivoj tvari mozga; to stvara nepravilnost u unutrašnjosti glave. 'Ja' organizacija povlači se iz sredine mozga, a astralna organizacija više iz opsega mozga; cijela organizacija glave je pomaknuta. Srednji mozak počinje manje služiti za predodžbe, postaje sličniji sivom mozgu, razvije neku vrstu probave koju ne bi trebao razviti; siva tvar mozga počinje postajati probavni organ više nego što bi trebala biti. Strana tijela i prekomjerne sekrecije prodiru u mozak. Ali sve što je tako organizirano u glavi povratno djeluje na finije respiratorne procese, posebno na ritmičke procese cirkulacije krvi. Imamo poremećaj u ljudskom organizmu koji nije jako dubok, ali je ipak značajan i sada moramo postaviti važno pitanje: kako možemo vratiti 'Ja' organizaciju u živčani sustav, u ovaj nastavak živaca izvana prema unutra? Kako 'Ja' vratiti tamo odakle se povukao: u središnje dijelove mozga?

To postizemo tvarima čiji sam način djelovanja objasnio na prva dva predavanja: unošenjem u organizam silicijeve kiseline. Ako bismo, međutim, koristili samo silicijevu kiselinu, doveli bismo do uranjanja 'Ja' u središnju živčano-osjetilnu organizaciju glave, ali bismo ostavili okolinu, odnosno sivu tvar mozga, kakva jest. Stoga moramo istovremeno regulirati probavni proces u sivoj tvari mozga na takav način da se ne prelijeva, da se ritmički integrira u cijeli normalni kontekst čovjeka. Dakle, istovremeno moramo opskrbljivati organizam željezom, koje je tu da tu vezu neprestano regulira, kako bi ritmički organizam bio u pravom odnosu prema cjelokupnom duhovnom sustavu čovjeka.

Ali sada u isto vrijeme primjećujemo da smo skloni nepravilnostima u probavi, osobito u velikom mozgu. Ali ništa se ne događa u ljudskom

organizmu, a da nešto drugo nije pogođeno. I tako se javljaju suptilni, tihi poremećaji u cijelom probavnom sustavu. Proučavajući vanjske stvari u vezi s ljudskim organizmom, dolazimo do zaključka da sumpor i sumporni spojevi djeluju na način da se regulira cijeli probavni sustav.

Sada smo raspravljali o tri aspekta koji dolaze u obzir kod migrene: regulacija probave, čiji se poremećaj očituje nepravilnom probavom u velikom mozgu; regulacija živčano-osjetilne aktivnosti iz 'Ja' preko silicijeve kiseline; reguliranje poremećenog ritma krvožilnog sustava pomoću željeza. Na taj način možemo vidjeti kroz cijeli proces. Njega, kako rekoh, obična medicina pomalo prezire; ali je nevjerojatno živopisan ako stvarno razumijete ljudski organizam. I dolazimo do zaključka da nas organizam sam poziva da proizvedemo pripravak koji je na određeni način sastavljen od silicija, sumpora i željeza. Tada dobivamo ono što se sada širi svijetom kao lijek protiv migrene temeljen na antropozofskim istraživanjima, ali koji ujedno ima izvanredan regulacijski učinak na 'Ja' organizaciju kako bi mogla pravilno intervenirati u organizmu, na sve ono što stvara poremećeni ritam u krvotoku, na sve što uzrokuje učinak, zračenje probave u cjelokupnom ljudskom organizmu na pravi način.

Svatko tko poznaje ljudski organizam zna da ogromna količina onoga što uzrokuje poremećaje u organizmu dolazi s te strane, a da je migrena samo simptom činjenice da etersko tijelo, astralno tijelo i 'Ja', ne funkcioniraju ispravno unutar fizičkog tijela. Stoga ne čudi da je naš lijek protiv migrene zapravo prikladan za reguliranje interakcije između 'Ja', astralnog organizma, eterskog organizma, i fizičke organizacije. Stoga, ako osoba osjeća da ovi dijelovi njenog bića ne rade ispravno zajedno, tada će joj naš lijek protiv migrene - koji nije samo lijek za migrenu - moći pomoći u svim okolnostima. To je lijek za migrenu jer se bavi upravo onim što se manifestira kod migrene u njenim najradikalnijim simptomima, a ja sam mogao upotrijebiti ovaj lijek da vam pokažem kako se može proučavati, prema antropozofskim načelima, od čega se sastoji bit bolesti, i kako se onda, ako se zna što posebno djeluje na pojedine dijelove čovjeka, može sastaviti pripravak.

Kada su u pitanju lijekovi koji se proizvode na ovaj način, važno je prepoznati odnos između ljudskog organizma i okoline. Ali treba se ozbiljno upustiti u proučavanje tog odnosa u njegovoj biti. Prošli put sam objasnio kako dobiti biljne lijekove i upotrijebio sam primjer preslice, *Equisetum arvense*. Za svaku biljku se može reći: ona ovako ili onako djeluje na ovaj ili onaj organ. Ali ako želimo proučavati ovako nešto, mora nam također biti jasno da je biljka koja raste negdje vani, sasvim nešto drugo u proljeće nego u jesen. Kada u proljeće imamo biljku koja klija, pupa, ona sadrži nešto fizičko i etersko, baš kao što to ljudi nose u sebi. Ako potom išta bitno od tih biljaka upotrijebim u ljudskom organizmu, tada ću moći imati posebno jake

učinke na fizičko tijelo i etersko tijelo. Ako sada biljke ostavimo vani tijekom ljeta, i beremo ih kako se približava jesen, imamo biljku koja umire, vene i suši se.

Osvrnimo se sada na ljudski organizam. On niče i klija kroz razvoj svog fizičkog tijela, klija i buja kroz ono što etersko tijelo donosi u njemu. Astralno tijelo uzrokuje raspadanje, kao i 'Ja' organizacija. U čovjeku imamo neprestano klijanje, pupanje života kroz fizičko tijelo i kroz etersku organizaciju. Kad bi samo tako bilo u čovjeku, on ne bi razvio mirnu, promišljenu svijest; jer što više potičemo snage rasta, što one više kličaju i bujaju u nama, to postajemo manje odmjereni. A ako smo tijekom spavanja uklonili 'Ja' organizaciju i astralni organizam od druga dva člana, onda smo potpuno nesvjesni, bez svijesti. Ono što izgrađuje čovjeka, što čini da raste, omogućuje snagama ishrane da prerade tvari koje je uzeo; ali to ne dovodi do osjećaja i razmišljanja. Umjesto toga, da bi osjećali i promišljali, nešto se mora razgrađivati. Tome služe astralno tijelo i 'Ja' organizacija. Kod čovjeka izazivaju stalnu jesen. Kroz fizičku organizaciju i etersko tijelo postoji stalno proljeće u čovjeku, klijanje, pupanje života, ali nema razboritosti, nema svijesti, ničeg duševnog-duhovnog. Astralna i 'Ja' organizacija postaje razgradnja; moći eterskog tijela su prigušene, fizičko tijelo je otvrdnulo i vene. Ali to mora biti. Fizičko tijelo mora neprestano oscilirati između izgradnje i razgradnje; etersko tijelo mora neprestano prolaziti između bujanja, ničućih sila s jedne strane, i između sila koje se povlače, s druge strane. Vani u prirodi nalazimo sile koje se izmjenjuju od proljeća do jeseni; priroda dopušta da se proljeće i jesen razdvoje kroz godišnja doba. U čovjeku imamo ritam: kaza zaspje, u njemu počinje proljeće, klija i cvijeta fizički i eterski život; kada se on budi, fizički i eterski život biva potisnut, zakrčen, nameće se razboritost: dolaze jesen i zima. Iz ovoga se može vidjeti koliko su nečije prosudbe zapravo površne, kada se ide samo vanjskim analogijama. Tko, gledajući samo vanjske stvari, ne bi opisao čovjekovo buđenje i njegov prijelaz u dnevni život kao proljeće i ljeto, a njegovo uspavljanje kao ulazak u tamu zime? Ali to u stvarnosti nije tako. Kada zaspemo, stvari u nama počinju nicati i bujati jer su astralno tijelo i 'Ja' nestali; dolazi ono etersko, koje nas u biljci inače veseli, tu kada zaspemo postaje proljeće i ljeto; a kad bismo se mogli osvrnuti na fizička i eterska tijela, i promatrati što se tamo događa kada ih oboje napustimo - za to je, naravno, potrebna duhovna percepcija; to se fizičkim očima ne može vidjeti, jer bi se njima vidjelo samo nepomično tijelo - tada bi se moglo opisati nicanje i pupanje. A kad se probudimo, duhovnom sviješću bismo uočili kako ulazimo u jesen.

Sada pretpostavimo da tražimo biljne lijekove. Lincuru beremo u proljeće. Lincura je dobar lijek za dispepsiju. Ako je uberemo u proljeće, pa ako je na pravi način upotrijebimo za izradu lijeka, moći ćemo djelovati na ono što neprestano izvire prvenstveno iz fizičkog i eterskog tijela. Ako imamo poremećen rast, poremećenu hranidbenu moć, skuhat ćemo korijenje

lincure i skuhanu tvar koristiti za poboljšanje hranidbene moći i suzbijanje poremećaja. Ali ako korijenje lincure koristimo tako da ga iskopamo u jesen, kada je cijela lincura organizirana da se razgradi, što je slično onome što radi astralno tijelo u čovjeku, onda od iscjeljenja neće biti ništa; naprotiv, povećavamo probavne nepravilnosti. Ne samo da trebamo poznavati koju biljku i reći da je ona lijek za ovo ili za ono, nego moramo znati i kada tu biljku brati da bismo je koristili kao lijek.

Dakle, moramo sagledati cijeli razvoj u prirodi ako želimo koristiti biljne lijekove koji mogu biti posebno učinkoviti. Dakle, u proizvodnji lijekova, gdje se zapravo mora doći do racionalne terapije iz poznavanja stanja bolesti, potrebno je uzeti u obzir sve što proizlazi iz razvoja biljnog svijeta. Dakle, sa svojim preparatima, morate znati da radite nešto drugačije ako biljke sakupljate i koristite u jesen, a opet nešto drugo ako ih sakupljate i koristite u proljeće. Ali ono što je moguće samo u dugim vremenskim razdobljima, moguće je i u kratkim vremenskim razdobljima. Kada radimo pripravke koji će služiti kao lijek, moramo naučiti što znači brati lincuru u prvom tjednu svibnja - brati lincuru u zadnjem tjednu svibnja. Jer ono što čovjek nosi u sebi u toku dvadeset i četiri sata: proljeće, ljeto, jesen i zima, vani se u prirodi proteže na tri stotine šezdeset i pet dana; čovjeku je potrebno dvadeset i četiri sata, za ono što se vani u prirodi razvije za tri stotine šezdeset pet dana.

Iz ovoga možete vidjeti što znači primijeniti antropozofska načela na medicinu. Danas imamo vrlo vrijednu medicinsku znanost, a ja sam više puta tijekom predavanja kazao, jer to treba naglasiti: usluge koje antropozofija želi pružiti medicini, ne bi trebale biti u suprotnosti s onim što pruža današnja priznata medicina. U mjeri u kojoj je to opravdano, antropozofska medicina bi se svakako trebala temeljiti na modernoj medicini. Antropozofija ne može držati korak s naporima gdje se jednostavno pretpostavlja, na laički način, da je ono što bi trebalo proučavati previše, i onda se jednostavno želi doći do svakakvih neuspješnih lijekova, antropozofija se s tim ne može složiti. Jer spoznaje da se stvarnost, promatrana duhovno, pokazuje mnogo kompliciranijom, nego što bi fizička znanost sugerirala. Stoga ono što se s ove ili one strane pojavljuje, gdje treba znati vrlo malo da bi vas se smatralo iscjeliteljem, možda može postati vrlo popularno; jer se kaže: uštedjet ćete muke studiranja medicine. - To se ne smije reći! Antropozofija ne može poštediti ljude studiranja medicine; naprotiv, mora dodati mnogo drugih stvari. Međutim, studij medicine mogao bi se provoditi ekonomičnije; moglo bi se proučavati u kraćem vremenskom razdoblju ono što se sada proteže kroz mnogo godina. Ali treba dodati još nešto: uvid u ljudsku prirodu.

Razmotrite još jednom ono što sam već rekao na ovim predavanjima, da živčano-osjetilni sustav prožimaju sva četiri člana čovjeka, fizičko tijelo,

etersko tijelo, astralna organizacija i 'Ja'; i metabolički sustav udova prožimaju sva četiri člana. Ali njima su prožeti na različite načine. Metabolički sustav udova tako je njima prožet da 'Ja' organizacija mnogo jače djeluje prema volji. Sve što je aktivnost, što pokreće čovjeka i čitavu organizaciju, sadržano je u metaboličkoj organizaciji udova; u živčano-osjetilnoj organizaciji sadržano je sve ono što čovjeka ostavlja u miru i ispunjava ga unutarnjim doživljajima, predodžbama, mislima i emocionalnim doživljajima. To predstavlja bitnu razliku, razliku da su u živčano-osjetilnoj organizaciji fizičko tijelo i etersko tijelo mnogo važniji od 'Ja' i astralne organizacije; a za metaboličku organizaciju udova posebno su važni 'Ja' i astralna organizacija. Stoga, ako 'Ja' i astralno tijelo djeluju prejako u sustavu živaca-osjetila, tada će se u čovjeku pojaviti nešto što sustav živaca-osjetila ubacuje u druge organizacijske članove ljudske prirode. Prekomjernost 'Ja' organizacije i astralne organizacije u živčano-osjetilnom organizmu, na neki način čitavu ovu živčano-osjetilnu organizaciju dovodi u metaboličku organizaciju udova. Postoji mnogo način na koje se živčano-osjetilna organizacija uvodi u metaboličku organizaciju udova: uvijek se događa ono što možemo opisati pod općim nazivom formacije tumora. I naučimo razumjeti nastanak tumora, kada vidimo kako se živčano-osjetilna organizacija, tjera u ostatak organizma pretjeranom aktivnošću 'Ja' ili astralnom aktivnošću.

Pretpostavimo suprotno: u metaboličkom organizmu udova, 'Ja' i astralna organizacija se povlače; fizička i eterska organizacija postaju prejake, zrače u živčano-osjetilni sustav, preplavljuju ga procesima koji bi trebali pripadati samo metaboličkom sustavu udova: nastaju upalna stanja. Razumijemo kako se stvaranje tumora i upala, pojavljuju kao polarne suprotnosti. Ako sada znamo kako možemo potisnuti živčano-osjetilnu organizaciju kada počne djelovati negdje u metaboličkom sustavu udova, tada dolazimo do mogućih procesa ozdravljenja.

Jedan od procesa gdje se živčano-osjetilna organizacija može pojaviti na užasan način negdje unutar metaboličke organizacije udova, je nastanak raka, nastanak karcinoma. Kod njega, dakle, živčano-osjetilna organizacija ulazi u metaboličku organizaciju udova, i unutar nje djeluje. Na drugom predavanju sam rekao da unutar metaboličkog sustava udova vidimo nešto poput sustava osjetilnih organa formiranih na pogrešnom mjestu. Uho, kada je formirano na ispravnom mjestu, je normalno; ako je uho ili bilo koji drugi osjetilni organ - makar i vrlo oskudno - formiran na pogrešnom mjestu, onda imamo posla s karcinomskom tvorbom, s kancerogenom organizacijom. Moramo se suprotstaviti ovoj sklonosti ljudskog organizma da osjetilne organe želi oblikovati na pogrešnom mjestu. Da bi se to postiglo, potrebno je duboko sagledati cijeli razvoj koji je doveo do čovjeka u svijetu, u kozmosu.

Prođete li kroz antropozofsku literaturu, naći ćete sasvim drugačiju kozmologiju i sasvim drugačiju teoriju o postanku svijeta od one koju iznosi materijalizam. Naći ćete da je naša zemljina formacija imala drugu prethodnu formaciju, u kojoj čovjek još nije postojao u svom sadašnjem obliku, ali je ipak - u određenom pogledu, duhovno bio superioran životinji. Samo njegova osjetila tada još nisu bila potpuno razvijena. Ona su se pojavila u svom konačnom obliku u čovjekovu razvoju pojavila tek tijekom zemljine evolucije. Kao tendencije postoje dugo; ali svoj konačni razvoj, gdje su danas, prožeta 'Ja' organizacijom, postigla su tek tijekom evolucije Zemlje. Ljudsko 'Ja' zapljuskivalo je oči, uši, i druga osjetila tijekom zemljine evolucije. Stoga, ako razvoj 'Ja' postane prejak, ne samo da se u ljudskom organizmu osjetila razvijaju na normalan način, nego se javlja i prejaka tendencija za razvojem osjetila. I dolazi do stvaranja karcinoma. Što moram učiniti ako želim intervenirati na iscjeljujući način? Moram se vratiti na starija stanja razvoja Zemlje, kada organizmi koji danas postoje na Zemlji, još nisu postojali; moram negdje potražiti nešto što je posljednji ostatak, nasljeđe prijašnjih zemaljskih uvjeta. To me navodi na zaključak da one biljke koje rastu na drveću kao paraziti, kao tvorevine *viscuma*, kao tvorevine *imele*, koje se nisu uspjele ukorijeniti u tlu, da moraju rasti na živim bićima. Zašto to moraju učiniti? Jer oni su zapravo evoluirali prije nego što je naša Zemlja postala ova čvrsta mineralna Zemlja. Danas u imeli vidim ono što nije moglo postati čista zemaljska tvorevina; mora sjediti na drugoj biljci jer se kraljevstvo minerala posljednje pojavilo u razvoju Zemlje. A u tvari imele imamo nešto što se, obrađeno na odgovarajući način, predstavlja kao lijek protiv nastanka karcinoma, koji izbacuje nastanak osjetilnih organa na pogrešnom mjestu u ljudskom organizmu. - Razumjeti prirodu znači imati mogućnost boriti se protiv onoga što u patološkom stanju nekako ispada iz normalnog razvoja. Čovjek previše snažno postaje 'Zemlja' kada u sebi ima rak; on u sebi razvija prejake zemaljske sile. Ovim pretjeranim zemaljskim silama, moraju se suprotstaviti one sile koje odgovaraju stanju Zemlje kada mineralno carstvo i Zemlja kakva postoji danas, još nisu postojali. Stoga, na temelju antropozofskih istraživanja, razvijamo lijek za karcinom u specifičnom pripravku *Viscum*. I kroz to će razumijevanje prirode ove bolesti, nedvojbeno dovesti do otkrića lijeka koji će postupno učiniti nepotrebnim uobičajene procese liječenja, kirurške procese.

Sada sam vam dao detalje. Ovome bih mogao dodati mnogo više, jer naši lijekovi već postoje u velikom broju. Naprimjer, mogao bih pokazati sljedeće: budući da je moguće da metabolička organizacija udova zrači u osjetilnu organizaciju na krajnjoj periferiji, to se izražava u određenom obliku bolesti, naime u takozvanoj peludnoj groznici. Ovdje imamo suprotno od onoga što sam opisao ranije: ako živčano-osjetilna organizacija sklizne prema dolje u metaboličku organizaciju udova, to rezultira stvaranjem tumora; ako pak metabolička organizacija udova ulazi u živčano-osjetilnu organizaciju,

dobivamo simptome poput onih kod peludne groznice. To uključuje paraliziranje onih centrifugalnih procesa gdje je metabolička aktivnost udova usmjerena previše prema periferiji organizma, nečega što zauzvrat potiskuje eterske sile. To pokušavamo s pripravkom koji se dobiva od plodova koji su prekriveni određenim tvorevinama ljuske, gdje tvorevine ljuske vraćaju ono bitno u metabolizam. U našem pripravku, mi se suprotstavljamo pretjerano jakim centrifugalnim silama u peludnoj groznici, s drugim, snažnim centripetalnim silama koje se bore protiv prvih. Mogu se jasno razlučiti patološki i terapijski procesi. I možemo istaknuti kako su najveći uspjesi s našim lijekovima postignuti u područjima koja su danas teško razumljiva. U području suzbijanja peludne groznice, primjerice, postignuti su vrlo dobri rezultati s pripravcima koji su razvijeni s gore navedenog stajališta.

Moglo bi se navesti mnogo detalja. I oni bi pokazali da bi se kroz ovaj karakterizirani uvid u čovjeka, koji je moguć kroz antropozofsko istraživanje, gradi most između patologije i terapije. Uostalom, kako funkcioniraju 'Ja' i astralni organizam? Oni razgrađuju. Budući da se razgrađujemo, mi smo duhovno-duševna bića. Uvijek postoji čisto toksični učinak kada se nešto razgrađuje; organi se uništavaju. Organi rastu, pa ih moramo i značajno razgraditi. Ali aktivnost razgradnje u čovjeku je astralna i 'Ja' aktivnost. Ako imamo vanjske otrove, bez obzira radi li se o metalnim ili biljnim otrovima, njihovo djelovanje na ljudski organizam povezano je s djelovanjem astralne i 'Ja' organizacije. Samo moramo razumjeti koliko je normalna čovjekova aktivnost, kroz 'Ja' i astralno tijelo koje djeluju u njemu, popraćena otrovnim učincima. U svim našim misaonim aktivnostima, u svom duševnom razvoju, imamo otrovni učinak na tijelo. Učimo razumjeti sličnost vanjskih sila klijanja i pupanja u biljkama, koje također možemo jesti, a da nam ne naškode, s fizičkim i eterskim silama u čovjeku; i učimo prepoznati sličnost između djelovanja 'Ja' i astralnog tijela na ljudski organizam, i djelovanja sila i tvari u onim biljkama koje ne možemo jesti jer su za nas štetne; ali budući da je njihov učinak sličan normalnoj aktivnosti razgradnje kod ljudi, mogu djelovati kao ljekovita sredstva kada se koriste u skladu s tim.

Na taj način učimo podijeliti cijelu prirodu na ono što je slično silama našeg fizičkog i eterskog tijela, to jest na ono što jedemo, gdje želimo promicati proliferaciju i rast; i drugo, onome što razgrađujemo, to jest, u otrovnim učincima koji su slični našem astralnom tijelu i 'Ja' organizaciji. Ako tako prozremo ova četiri člana čovjeka, fizičko tijelo, etersko tijelo, astralnu organizaciju i 'Ja', tada na potpuno drugačiji način vidimo ovaj polarni kontrast između hranjivih tvari i otrovnih tvari. Zatim promatramo iscjeliteljske moći koje su raspoređene u hranidbenim snagama u prirodi. Tada proučavanje bolesti postaje nastavak proučavanja prirode. Ako i zdravlje i bolest razumijemo duhovno, tada će naš cjelokupni pogled na prirodu biti obogaćen. - Za poduzimanje takvih studija potrebna je samo jedna stvar. U današnje vrijeme ljudi vole proučavati kada je predmet o

kojem je riječ sasvim miran; želite maksimalno smiriti predmet, želite stvoriti mirno stanje kako biste imali što više vremena da sagledate cijelu stvar. Antropozofija, s druge strane, sve pokreće kada proučava; sve je aktivnost i kretanje. Za sve treba biti priseban; ne možete si uzeti vremena tako da prvo smirite stvari. Ali to nas dovodi bliže životu i stvarnosti. A to uključuje i nešto o čemu uvijek govorim, jer je to prisutno kod nas, kod naše drage kolegice, gospođe dr. Wegman, koja je na čelu instituta u Arlesheimu: hrabrost za liječenje. Ta hrabrost za liječenje je jednako potrebna kao i znanje o liječenju - hrabrost koja ne daje maglovit, fantastičan optimizam u ozdravljenje, već daje utemeljeni optimizam koji daje sigurnost kada se kaže: evo bolesti, prozreš je, pokušavaš izliječiti i činiš što možeš. Tada će moguće i doći. Međutim, ako želite imati tu unutarnju sigurnost, morate imati hrabrosti razumjeti ljudsku prirodu i prirodu u njenom odvijanju. I tako, naravno, lijekovi koje razvijamo mogu nastati samo u vezi s živim provođenjem medicine. Ali to se pokušava na način koji sam već objasnio na prvom predavanju: uz Goetheanum, koji teži znanju na području antropozofije koje će zadovoljiti pojedinog čovjeka za njegov duševni život, postoji - na skroman način, postat će još savršeniji - kao i uvijek, mjesto liječenja, uz mjesto misterija klinika, zato što stvarni potpuni odnos čovjeka prema cijelom svijetu uključuje zdrave kao i bolesne procese, i zato što je dubinski pogled u kozmos moguć, samo ako smo u stanju sagledati one tendencije koje dovode do bolesti, kao i one koje dovode do zdravlja. Kad se snage rasta u čovjeku ne bi stalno potiskivale natrag, kad ono što raste i niče i klija ne bi bilo neprestano prigušeno, tada duhovno-duševno biće nikada ne bi bilo moguće. Iste pojave koje u normalnom stanju čovjeka dovode do bolesti i nazadovanja razvoja, ipak u određenom obliku moraju biti prisutne, da bi od nas napravile duhovna, misleća bića. Ako se kao ljudi ne bi mogli razboljeti, ne bismo mogli biti ni duhovna bića; duhovna smo bića samo zato jer u sebi imamo mogućnost da se razbolimo. Ono što se uvijek mora pojavljivati u mišljenju, osjećanju i volji, kod bolesti se pojavljuje na abnormalan način. Naša jetra i bubrezi moraju proći kroz iste procese kroz koje mi prolazimo kada mislimo, osjećamo i ispoljavamo volju, koji prebace cilj ako se pojave u velikom broju. Da se ne možemo razboljeti, morali bismo cijeli život ostati budale! Upravo zahvaljujući mogućnosti da se razbolimo, imamo drugu mogućnost da postanemo misleća, osjećajna i voljna ljudska bića.

Ako razumijemo tu povezanost - a antropozofija nam to posebno jasno pokazuje - tada nam, s antropozofskog gledišta, postaje predmet duboke brige razumjeti, u vezi s produhovljenjem čovjeka, popratne pojave koje to produhovljenje mora donijeti sa sobom: proučavati simptome bolesti. I tada duhovni razvoj i ono čime se taj duhovni razvoj mora platiti, naime bolest čovjeka, postaju dva pola jedne te iste ljudskosti, i tada se na pravi način

postavljamo - i svojim umom i svojim osjećajima - prema bolesti i potrebnim procesima ozdravljenja.

Ovo je unutarnja, emocionalna strana načina na koji antropozofska znanost duha može obogatiti medicinu. Može je obogatiti znanjem, kao što sam pokazao; ali može je oploditi i postavljajući liječnikovo srce na pravo mjesto, tako da liječnička predanost i spremnost na žrtvu proizlaze upravo iz tog unutarnjeg odnosa između bolesti i duhovnog razvoja. Antropozofija iznad svega ima potencijal da produbi ne samo naše mišljenje, našu intelektualnost, već i naše osjećaje, cijelo naše biće. To je ono što sam želio dati kao odgovor na pitanje koje sam postavio kao temu: što umjetnost iscjeljivanja može dobiti duhovno znanstvenim pristupom?

To može postići tako da liječniku omogući da postane cjelovita osoba, ne samo netko tko o bolesti razmišlja svojom glavom, nego onaj tko bolest doživljava iz svog najdubljeg bića, i stoga procese ozdravljenja vidi kao ispravnu, humanu zadaću, svoju misiju.

Liječnička profesija stavlja se u ispravan socijalni položaj tek kada se prozre kako su bolesti sjene duhovnog razvoja. Ali da bismo ispravno prepoznali sjene, moramo pogledati i svijetlo; iz prirode i suštine samih duhovnih procesa. Ako liječnik nauči na odgovarajući način gledati na te duhovne procese, na svjetlo koje djeluje u čovjeku, tada će razumjeti i kako na pravi način prosuđivati sjene. Gdje ima svijetla, mora biti i sjene. Gdje god postoji duhovni razvoj, kao naprimjer unutar čovječanstva, simptomi bolesti moraju se pojaviti kao sjenke takvog razvoja. Time mogu ovladati samo oni koji na pravi način gledaju prema svijetlu.

To je ono što antropozofija može dati liječniku i umjetnosti liječenja.

DESETO PREDAVANJE

London, 28. kolovoza 1924.

Iznad svega, želio bih izraziti svoju srdačnu zahvalnost gospođi i dr. Larkinsu što mi je omogućio da ponovim ono što sam uspio učiniti prošle godine i da iznesem neke poglede na medicinu, na bolesnog čovjeka naspram zdravog i na metode liječenja, iz antropozofskog svjetonazora i metode istraživanja.

Ako bih mogao nešto unaprijed reći s nekoliko uvodnih riječi, to bi trebalo biti ovo: ono što antropozofija, kako se ovdje misli, namjerava dodati pojedinim granama života, naprimjer medicini, ni na koji način ne proturječi onome što se danas smatra znanstvenim medicinskim gledištem. Kad se govori upravo s ovakvog gledišta, kao što ću ja večeras i sutra, vrlo lako se krivo shvati, jer danas prevladava gledište da sve što nije takoreći precizno utvrđeno, da je to nešto sektaško, da je to nešto što se ne može ozbiljno shvatiti u znanstvenom smislu. Stoga bih odmah na početku želio istaknuti: upravo pogled koji nastoji medicinu utemeljiti na antropozofiji, ne samo da je pun odobravanja, nego i pun razumijevanja svega onoga značajnog i velikog što je postignuto na polju medicine u posljednje vrijeme. I ne može biti govora o tome da se ono što ću reći, na bilo koji način koristi za stvaranje diletantske ili laičke polemike protiv onoga što je danas priznata metoda liječenja ili slično. Stvar je jednostavno u tome da je posljednjih nekoliko stoljeća, cijeli naš pogled na svijet poprimio oblik koji se u istraživanju ograničava na ono što se može odrediti osjetilima, bilo eksperimentom ili izravnim opažanjem, i na ono što ljudsko razumijevanje može kombinirati na temelju onoga što daju osjetila.

Ovakav način istraživanja stoljećima je bio potpuno opravdan. Jer da je čovječanstvo nastavilo svojim starim putem, sišlo bi u fantaziranje, snolikost, došlo bi do proizvoljnih pretpostavki i divlje gradilo hipoteze. Ali istina je da čovjek, kakav stoji u svijetu između rođenja i smrti, nije biće koje se stvarno može spoznati kroz osjetila i razumijevanje, da također ima stvarni nadosjetilni dio.

A kad govorimo o zdravim i bolesnim ljudima, ne možemo a da se ne zapitamo: može li se zdravlje i bolest doista prepoznati samo na način na koji mi to danas želimo, kroz istraživanje fizičkog tijela uz pomoć osjetilnih organa, uz pomoć onih alata koji nadopunjavaju osjetila i dovode do naših eksperimenata, i uz pomoć intelekta? A stvarno - ne sa predrasudama - povijesno promatranje može nas naučiti, da je znanje o čovjeku došlo iz nečeg sasvim drugog od pukog osjetilnog promatranja. Iza nas je, uostalom, dugo razdoblje ljudskog razvoja, također i u odnosu na duhovni život.

U davna vremena, možemo reći prije tri tisuće godina, ali svakako još u vrijeme kada je grčka kultura, starija grčka kultura, cvjetala, nije bilo škola gdje bi se moglo učiti kako se uči u današnjim školama. U današnjim školama ljudi uče na način da uđu na fakultet kao mladi, i da je već završena cijela struktura njihove duše. Čovjek je vođen u pojedine znanstvene discipline, na primjer u disciplinu pripremu za medicinu, i tamo treba prosuđivati prema stanju duše u kojem se nalazi kao osamnaestogodišnjak, devetnaestogodišnjak, dvadesetogodišnjak.

To nije bilo stajalište o učenju u prijašnjim vremenima, već je stajalište bilo da se prvo u duši treba razviti snaga, da se dalje obrazuje, da se dalje razvija, da bi se potom prepoznalo, ono što je zapravo ljudsko.

Pa, upravo zato što u ranijim vremenima ljudi, zbog svoje primitivnije prirode duše, nisu bili skloni fantaziji, bilo je, u misterijima, moguće poučavati sve grane života na temelju takve duhovne obuke, naučiti duhovnu disciplinu.

To je prestalo, rekao bih, upravo od osnutka naših sveučilišta u 12, 13 i 14 stoljeću. Od tada smo učili samo na racionalistički način. Racionalizam, koji vodi britkoj logici, s druge strane vodi i do toga da se vidi samo vanjsko materijalno.

Sada, tijekom posljednjih nekoliko stojeća, moderna su vremena proizvela veličanstveno bogatstvo vanjskih, osjetilnih istina. To se ne može poreći. Tako imamo izvanredno velik kapital osjetilnih istina u biologiji, fiziologiji i svim znanostima koje su priprema za medicinu, da još nismo ni stigli organizirati sva pojedinačna promatranja. Postoji ogromna količina promatranja iz kojih se još uvijek mogu dobiti nemjerljive stvari. No, u posljednjim su se stoljećima povukla sva uvjerenja da duše trebaju doći do toga da vide nadosjetilno. To je zapravo onemogućilo stvarno istraživanje čovjeka u smislu zdravlja i bolesti. Kako bih donekle potkrijepio ovo što govorim, samo bih želio istaknuti da je i danas moguće, kao što sam pokazao u svojim knjigama, uključujući i knjigu koja je ovdje prevedena pod naslovom 'Inicijacija', podići dušu da shvati duhovno u čovjeku nasuprot materijalnom, nasuprot fizičkom.

Ovaj duhovni element u čovjeku, jednako je uočljiv i vidljiv duhovnom promatranju kao što je fizički, materijalni, osjetilnom promatranju. Samo je osjetilno promatranje organski integrirano u naše tijelo, a da mi ništa ne radimo; duhovno promatranje moramo steći. Međutim, ovo duhovno promatranje, ne može se postići nikakvom vrstom mističnog, maglovitog treninga, ali se može puno postići upravo razvijanjem unutar sebe striktnog života misli, počivanja na mislima. Čovjek mora samo metodički transformirati ono što inače želi posjedovati u gotovom obliku, ovo počivanje u mislima, ovaj život u mislima, u obrazovanje duše. Ako netko doista uspije neko vrijeme eksperimentirati sa samom dušom, kao što se obično

eksperimentira s vanjskim stvarima, pustiti dušu da počiva na lako shvatljivoj misli, bez upadanja u bilo kakvu vrstu autosugestije, u bilo kakvu vrstu zamagljene svijesti, već kada se vježba na takav način da se razvija ono što se može zadržati uobičajenim mišljenjem - razboritost ostaje, ali ono što se provodi iznutra duševno je ono što izvana postaje vidljivo na trivijalan fizički način, jer ako kontinuirano trenirate mišić, on će ojačati i s njim možete učiniti više - ako kontinuirano metodički vježbate dušu, ona postaje jača, moćnija i drugačije vidi stvari.

Prvo što se vidi je da se čovjek zapravo ne sastoji samo od ovog fizičkog tijela, koje se može promatrati ili golim okom ili kroz mikroskop ili na neki drugi način, već da čovjek osim ovog fizičkog tijela nosi i etersko tijelo. Neka vas izraz 'etersko tijelo' ne uvrijedi, mogao bih odabrati i drugačiji izraz, ali izraz treba biti. U čovjeku se, dakle, osim običnog fizičkog tijela, koje je formirano na način koji se može ispitati anatomske i fiziološke u našem modernom smislu, može vidjeti i etersko tijelo. To nije isto ono što je diletantska životna sila predstavljala u ranijim znanstvenim razdobljima; to je nešto što je stvarno vidljivo, što se stvarno može percipirati. I ako bih trebao dati kvalitativnu razliku između ovog eterskog tijela i fizičkog tijela, od brojnih kvalitativnih razlika koje postoje želio bih izdvojiti samo ovo: fizičko tijelo čovjeka podložno je težini, gravitaciji. Teži prema Zemlji. Čovjekovo etersko tijelo teži prema periferiji svemira, odnosno u svim smjerovima. Budući da danas u istraživanju volimo koristiti vage, obično računamo koliko je nešto teško. Ali ljudski organizam suprotstavlja onom što je teško, ono što ne samo da nije teško, nego što stremlje daleko do Zemlje, što stremlje suprotno od obične zemaljske gravitacije. Dakle, u sebi ne samo da nosimo gravitacijske sile, već u sebi također nosimo sile koje stremlje dalje od Zemlje.

To je prvo nadosjetilno tijelo. Mogao bih navesti mnoge druge eterske karakteristike ovog prvog nadosjetilnog tijela, ali ograničit ću se na ove. U sebi imamo, da tako kažemo, prvo ljudsko biće, fizičko ljudsko biće, koje je centripetalno orijentirano u odnosu na Zemlju, stremlje prema Zemlji; imamo drugo ljudsko biće koje je centrifugalno orijentirano, koje stremlje dalje od Zemlje. Imamo pravi život održavajući ravnotežu između ove dvije konfiguracije ljudskog bića, teško fizičko tijelo podložno gravitaciji i etersko tijelo, koje stremlje u svim smjerovima svemira, naša druga organizacija.

Sada samo uzmite ovu konfiguraciju sila fizičkog tijela, eterskog tijela. Možete sebi reći: etersko tijelo stremlje u svim smjerovima; u određenom smislu, uvijek želi postati veliko poput svemira. Fizičko tijelo je podložno gravitaciji. Ono teži središtu Zemlje. Zaokružuje etersko tijelo, tako da etersko tijelo oponaša svemir, kozmos, ali ga fizičko tijelo u prvom redu drži unutar svojih granica. I samo na taj način možemo dobiti pravi, prodoran, stvarni pogled na čovjeka, kada uzmemo u obzir ravnotežu između fizičkog tijela i eterskog tijela.

Sada dalje! Jednom kada stvarno dobijemo ideju o tim centrifugalnim silama koje se udaljavaju od Zemlje, onda te centrifugalne sile možemo vidjeti i kod biljaka. Za nas su samo minerali fizički. U njima ne nalazimo dokaze o centrifugalnim silama. Minerali su isključivo podložni gravitaciji. Kod biljaka također nalazimo da je njihov vanjski oblik rezultat ovih dviju sila. Ali također nam postaje jasno, jer biljka ima svoje etersko tijelo, da se ne možemo zaustaviti na ove dvije konfiguracije, ako želimo razmotriti organizme više od biljaka; životinja kad je gledamo, u sebi ima život, ali i ono što nazivamo osjećajem. Ona u sebi stvara svijet. To skreće našu pozornost na to da bismo trebali nastaviti s istraživanjem.

Sada možemo dalje graditi ljudsku svijest. To je već razvoj svijesti kada vidimo, ne samo fizičko tijelo čovjeka, već to fizičko tijelo ugrađeno kao u oblak u etersko tijelo.

Ali to nije sve o ljudima; sada možemo, baš kao što jačamo mišić ruke neprestanim naprezanjem i naporom, snažimo i jačamo svoju dušu tako da ima, da tako kažem, sve više i više stvarnosti u svojim mislima, i tada možemo prijeći na drugo, što je sada teško, nije tako lako; možemo početi potiskivati te misli, koje su u nama jake jer smo ih ojačali.

Ako se postupno gasi vid, sluh, osjetila i misli u običnoj svijesti, osoba zaspe - pokus koji je lako izvesti. Ali ako je netko ojačao dušu na način koji sam opisao, kroz vježbanje mišljenja, kroz vježbanje predodžbi i osjećaja života, tada se ovaj osjećaj života može ponovno potisnuti. Jer iznad svega dolazite do stanja u kojem ne spavate, u kojem ste vrlo budni. Čak se mora paziti da se ne izgubi san kada se razvije ovo stanje. Ali ako se ponašate onako kako sam opisao u svojim knjigama, poduzet ćete sve mjere opreza da ne doživite nikakve smetnje u svom životu. Čovjek dosegne točku da je sasvim budan, ali više ne vidi i ne čuje ništa što osjetila inače percipiraju. Također se dolazi do toga, da se obično sjećanje, obična memorija oduzima. Stojite pred svijetom s praznom, ali potpuno budnom sviješću.

Zatim se vidi treći organizam u čovjeku, koji ja nazivam - opet, neka vas izraz ne uvrijedi - astralni organizam. Imaju ga i životinje. To je ono što omogućuje čovjeku, ne samo da ima etersko tijelo sa silama koje streme udaljavanju od Zemlje, već i da razvije stvarni unutarnji život, da razvije osjećaje. To je nešto što nije povezano s dubinama Zemlje niti s prostranstvom svemira, već je nešto što je povezano s unutarnjom prožetošću silama koje čovjek može vidjeti kao astralno tijelo. To je treća karika u ljudskoj organizaciji. Kasnije ću govoriti o četvrtom članu. Sada bih o ovom trećem članu želio reći sljedeće.

Ako netko upozna ovaj treći član ljudske organizacije na način kako sam naznačio, to je nešto znanstveno neizmjerljivo, jer kad ga čovjek upozna, odjednom kao da je zastor pao s očiju. Jer prije toga, ako

stvarno objektivno razmišljate o ljudskom rastu, kažete sebi: čisto nemoguće! - Vidite kako čovjek raste od djetinjstva; njegove vitalne snage su aktivne; čovjek neprestano raste. Ali on ne samo da raste, on razvija svijest, on razvija unutarnji odraz vanjskog svijeta, on razvija svijest. Može li to biti posljedica rasta? Može li to doći od istih sila koje su u osnovi prehrane, koje su u osnovi rasta?

Da, kada organske sile koje leže u osnovi prehrane i rasta prevladaju u nama, naša svijest postaje zamagljena. Dakle, ako u nama postoji nešto što predstavlja hipertrofiju snaga rasta, nešto što nas nadvladava, nešto što predstavlja snage hranjenja, onda se odmah naša svijest zamagljuje. Trebamo nešto što se ne podudara s tim silama rasta i prehrane, već radi izravno protiv tih sila. Čovjek neprestano raste i neprestano se hrani; ali mi imamo u našem astralnom tijelu, kao što sam ga upravo opisao, nešto što neprestano potiskuje i prekida rast i prehranu.

Tako kod čovjeka imamo, izgradnju kroz fizičko tijelo u vezi sa Zemljom, izgradnju u eterskom tijelu u vezi s kozmosom, razgradnju u astralnom tijelu, stalnu razgradnju. Astralno tijelo neprestano razgrađuje organske procese, razgrađuje stanični život, razgrađuje život žlijezda, razgrađuje.

To je tajna ljudske organizacije. Sada razumijemo zašto čovjek ima dušu. Ako čovjek neprestano raste kao biljka, ne može imati dušu. Prvo se moraju razgraditi procesi rasta; oni tjeraju dušu. Kad bismo stalno imali procese rasta i izgradnje u našem mozgu, a ne procese raspada i uništenja, ne bismo mogli apsorbirati dušu. Evolucija isključuje svaku linearnost. Evolucija u jednom smjeru mora ići unatrag. Prostor se mora dalje graditi, razgraditi. To je tajna ljudskog bića, svakog živog bića.

Danas bih želio predstaviti, rekao bih, duhovno fiziološko, duhovno biološko, a sutra ću prijeći na opis pojedinih bolesti i procesa njihovog izlječenja. Zato sam prvo htio započeti ovako, i nastaviti ću nakon što ovaj dio bude preveden.

Sve dok ostajemo pri životinjskoj organizaciji, bavimo se sa tri organizacije: fizičko tijelo, etersko tijelo i astralno tijelo. U trenutku kada se približimo čovjeku, ako nastavimo s istim unutarnjim treningom duše, nalazimo da pred sobom imao još jednog člana organizacije, za duhovnu percepciju.

Prodremo li u životinju duhovnim pogledom, otkrit ćemo da su mišljenje, osjećanje i volja, na neki način, neutralizirani jedni s drugima i nisu jasno odvojeni jedni od drugih. Kada se prozre životinja, ne može se govoriti o odvojenom mišljenju, osjećanju i volji, već samo o neutralnoj mješavini ova tri elementa. U čovjeku se unutarnji život temelji upravo na tome da on u mirnom mišljenju može shvatiti svoje namjere, pa čak i ostati pri tim

smirenim namjerama, može izvršiti, može ne izvršiti. Životinja ima nagon, izvrši ga. Ljudi odvajaju mišljenje, osjećanje i volju. Kako se to događa, može se razumjeti samo ako se unutarnje duševno promatranje nastavi do četvrtog člana čovjeka, do 'Ja' organizacije, tako da u čovjeku možemo razlikovati fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo, koje čovjek ima zajednički sa životinjom, i stvarnu 'Ja' organizaciju.

Upravo smo pred naše duše stavili, da astralno tijelo razgrađuje procese rasta, kontinuirano potiskuje procese ishrane, i u određenom smislu, u ljudski organizam unosi spori proces umiranja. 'Ja' organizacija sada spašava određene elemente od ove razgradnje, i od onoga što je astralno tijelo već razgradilo, rekao bih, tvari koje ispadnu iz eterskog tijela i fizičkog tijela i već su u procesu razgradnje, ponovno se izgrađuju od strane 'Ja' organizacije. To je zapravo tajna ljudske prirode.

Kad pogledamo ljudski mozak, vidimo u svjetlijim dijelovima, u dijelovima mozga koji leže dublje ispod površine, dijelovima koji se kao živčane niti protežu od osjetila, vrlo kompliciranu organizaciju, ali organizaciju koja je, za one koji je mogu prozreti, u procesu razgradnje, u stvarnosti u neprestanoj razgradnji, iako je razgradnja vrlo spora, tako da se ne može pratiti grubo fiziološki. Ali iz svega toga, u čovjeku je izgrađen periferni mozak, koji je u osnovi ljudske organizacije, upravo po čemu se on razlikuje od životinja. U odnosu na ljudsku strukturu, središnji mozak, nastavak osjetilnih živaca i njihovih veza, zapravo je savršeniji. Vanjski mozak, koji je u osnovi uobičajene ljudske organizacije, zapravo je više organ koji je usko povezan s metabolizmom nego dublji dijelovi mozga. Ali ovaj periferni mozak, koji je svojstven ljudima, stvarni frontalni mozak, zapravo spašava 'Ja' organizacija od onoga što se inače raspada. I tako prolazi kroz cijeli ljudski organizam. 'Ja' organizacija spašava od propadanja uzrokovanog astralnim tijelom, određene elemente, iz koji je skladno uređeno mišljenje, osjećanje i volja čovjeka.

Ove stvari, naravno, mogu samo natuknuti, ali želim istaknuti da na području duhovnog istraživanja postupamo jednako precizno kao što svaka vanjska znanost može postupati eksperimentalno, a osjećamo se i odgovornima, pa se uvijek pitamo: slaže li se ono što nalazimo u duhovnoj viziji, s onim što je rezultat vanjskog empirijskog, fizičkog istraživanja? - Druge stvari neće postati stvarnost, barem nisu načelno prihvaćene.

Ali na to nas upućuje upravo struktura mozga, koja onda promatranjem, duhovnim promatranjem, duhovnom percepcijom, upućuje na to da je u čovjeku, osim tri člana, fizičko tijelo, etersko tijelo i astralno tijelo, i 'Ja' organizacija, koja u određenom smislu od produkata raspadanja izgrađuje parazita, i u određenom ga smislu ponovno oživljava. Dakle, imamo četiri člana čovjekove organizacije. Ova četiri člana čovjekove organizacije, moraju imati vrlo specifične međudnose u zdravom ljudskom organizmu.

Ako bih se trebao izraziti znanstvenom usporedbom, rekao bih sljedeće: vodu dobivamo samo ako spojimo vodik i kisik na određeni način, prema omjeru specifične težine; ni na koji drugi način, kisik i vodik ne postaju voda. Vodik i kisik imaju određeni međusobni odnos. Ako je taj odnos ispunjen, stvara se voda.

Na isti način, čovjek postoji kada postoji normalan odnos - ako se mogu tako izraziti - između fizičkog tijela, eterskog tijela, astralnog tijela i 'Ja' organizacije. Nemamo samo četiri, nego četiri puta četiri relacije. Svaka može postati poremećena. Etersko tijelo može prevladati, jer se živi razlikuju od umrlih po tome, što iako postoji ravnoteža, ta je ravnoteža nestabilna. Voda jednostavno ne postoji ako ne postoji odnos između vodika i kisika. U ljudskom organizmu, međutim, može nastati nenormalan odnos između eterskog tijela i fizičkog tijela, ili između astralnog tijela i eterskog tijela, ili između 'Ja' organizacije i jednog od tih članova. Svi su oni međusobno povezani i imaju određene međusobne odnose. Ako se oni poremete, imamo bolestan organizam.

Sada, ovaj odnos, koji se može sagledati, koji se proteže kroz cijelog čovjeka, nije jednoobrazan, već je različit za svaki ljudski organ. Ako pogledamo čovjekova pluća, fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i 'Ja' organizacija, u drugačijem su odnosu nego u mozgu ili jetri. Upravo stoga je čovjek tako složena organizacija, da u svakom njegovom organu, duhovno i materijalno imaju različiti odnos.

Ako bih se danas mogao više zadržati na općim stvarima - sutra ću ići na pojedinosti - za ovu opću točku bih želio reći: za neki organ može biti previše astralnog, recimo jetru ili bubreg. Hoću reći da postoji određeni odnos između bubrega kao fizičkog organa, eterskog i astralnog tijela i 'Ja' organizacije, koji je primjeren zdravom ljudskom organizmu. Astralna organizacija u bubregu može prevladati, može biti prejaka. Također može biti preslaba. Oboje ukazuje na bolest bubrega.

Ali ista stvar, to je li astralna organizacija preslaba ili prejaka, različita je u drugom organu. Iz ovoga možete vidjeti da, baš kao što fizički fiziolog, proučava ljudski organizam prema njegovim vanjskim fizičkim karakteristikama, tako se precizno i točno, jednom kada se ova opća duhovna vizija prihvati i prakticira, može proučavati ljudska organizacija, i mogu se promatrati i prepoznati zdravlje i bolest svakog organa. Na taj se način postupno dolazi do potpunog, ukupnog razumijevanja ljudskog organizma. Ljudski organizam se ne može razumjeti, ako se poznaje samo njegova fizička organizacija. Možete ga razumjeti tek kada ga prepoznate prema ova četiri elementa. A narav bolesti može se shvatiti može se shvatiti tek onda kada se može reći kako u ljudskom organizmu, bilo koji od ovdje spomenuta člana, ili je prejak i prevladava, ili se povlači. Usmjeravanjem duhovnog pogleda na te stvari, dolazi se do dijagnoze koja je uz materijalnu i

duhovna. A u području antropozofske medicine, na kojem se radi, nijedan lijek koji ima konvencionalna medicina nije zanemaren; o tome ne može biti govora. S druge strane, svemu ovome dodaje se što je, kroz ovaj uvid u ljudsku organizaciju prema njezina četiri člana, moguće, u procjeni je li se radi o zdravlju ili bolesti.

Osim toga, također je moguće imati duhovnu viziju ne samo u čovjeku, u odnosu na čovjeka, nego također u odnosu na cijelu prirodu, to jest prozreti cijelu prirodu ne samo fizički, nego je i duhovno razumjeti. To nam međutim, omogućuje razumijevanje odnosa čovjeka i prirode, posebice u medicini, odnos čovjeka prema ljekovitim svojstvima koje se nalaze.

Razmotrimo jednu stvar. Vrlo česta tvar u zemljinoj organizaciji je silicij. Silicij je sadržan u prekrasnim kvarcnim kristalima koji su tako rašireni na Zemlji; ali silicij je također fino raspoređen u zraku. Dvadeset osam posto ukupne tvari na zemljinoj površini je silicij, četrdeset osam posto je kisik. Dakle, silicij je jedva manje prisutan od kisika na Zemlji. Silicij oblikuje prekrasne svijetle, šesterostrane prizme, šesterostrane piramide. Nalazimo ih u našim planinama i stavljamo u naše sobe, kao posebne komade kojima se divimo među našim mineralima.

Ovaj silicijev dioksid predstavlja neizmjerljivo važnu komponentu naše Zemlje. Ali za one koji, kao što sam naznačio, također mogu duhovno vidjeti kroz stvari, sve što je predstavljeno u svom kvarcu, u svom siliciju, je u isto vrijeme vanjsko otkrivenje nečeg duhovnog.

To današnjeg čovjeka čini još buntovnijim nego kada se govori o duhu. To će ponekad tolerirati. Ali kad mu se govori o prirodi, da gdje god sjedi biće prirode, da također u biću prirode sjedi duh: to neće podnijeti! Zato jer se svugdje želi zadovoljiti fizičkom prirodom. Ali to nije tako. Postoji ogromna razlika kada ispred sebe imamo silicij i možemo duhovno vidjeti kroz njega, naprimjer kvarcni kristal ili vrlo fini silicij, ili kada vidimo kroz plin ugljičnog dioksida uvježbanom sviješću. Danas smo navikli prihvatiti uobičajene fizikalne karakteristike: ugljična kiselina je karbon, ugljik, a kisik, kisik; silicijeva kiselina je silicij i kisik, a kisik i silicij se prosuđuju prema svojstvima koja pokazuju u retorti, koja se inače promatraju nakon reakcija u kemijskom laboratoriju. Isto tako ugljik i kisik.

Ali uz sve to postoji i duhovno. I to je slučaj sa svom silicijevom kiselinom, sa svime što je poput kvarca u čvrstom stanju, brdskom kristalu koji nalazimo tamo u našim visokim planinama, slučaj je da u svemu tome, ova supstanca, ova silikatna supstanca, otvara slobodan put svemu duhovnom. Supstanca silicijeve kiseline omogućuje svemu duhovnom u svijetu, što živi i tka, da uvijek prolazi kroz nju.

To je čudna stvar kada ispred sebe imate kristal kvarca: to je poput tranzitne stanice za duhovno. Dvadeset osam posto ukupne tvari oko Zemlje je silicij, a duhovno prolazi kroz sve što je u procesu silicijevog dioksida, kao što svjetlost prolazi kroz nešto prozirno. Ali kvarc gorskog kristala također se javlja u takozvanom neprozirnom obliku kao takozvani dimljeni topaz; iako svjetlost ne prolazi, sve duhovno prolazi.

Dakle, u prirodi imamo posla s tvarima koje su jednostavno propusne za duh. One su nositelji duha. Duh je u njima, primaju ga posvuda, ali ga u isto vrijeme nigdje ne zadržavaju. Prave su tranzitne stanice za duh.

Dok se supstance poput silicijevog dioksida tako ponašaju prema duhovnom, situacija je sasvim drugačija s ugljičnom kiselinom. Ugljična kiselina ima osobitost - a postoji duhovnost u svemu fizičkom - da kada duhovni elementi uđu u ugljičnu kiselinu, postaju individualizirani unutar nje. Ugljični dioksid svim silama pokušava zadržati sve duhovno. Sam duh za boravak odabire ugljični dioksid. Kada duhovno dođe u silikat, želi ići dalje, uživati u svemu silikatnom. Kada dođe u dodir s ugljičnim dioksidom, želi ostati unutra. Osjeća se izvanredno, kao kod kuće, na mjestu gdje se ugljični dioksid razmahao.

To je osnova za sljedeće: kod životinja imamo proces ugljične kiseline u disanju i krvotoku. Poželjno je da je vezan uz astralno tijelo. Astralno tijelo radi; kontinuirano radi u procesu ugljične kiseline. Proces ugljične kiseline je kod životinje vanjski fizički, a astralno tijelo je unutarne duhovno radno. Duhovno je astralno tijelo; njegov fizički korelat je proces ugljične kiseline koji je u osnovi izdisaja.

'Ja' organizacija je duhovna unutrašnjost. Silicij imamo u kosi, u kostima, u osjetilnim organima, silicij imamo raspoređen po cijeloj periferiji tijela, svugdje gdje čovjek dolazi u kontakt sa silama vanjskog svijeta, ima silicija. Ovaj silicij je vanjski korelat, vanjska djelotvornost 'Ja' organizacije. Astralno tijelo: unutarne duhovno; proces ugljične kiseline: vanjsko fizičko. Proces silicijeve kiseline: vanjsko fizičko; 'Ja' organizacija: unutarne.

Sada uzmite u obzir da 'Ja' organizacija mora na određeni način, biti dovoljno jaka da obradi i kontrolira, sve procese silicijeve kiseline koji su u njoj. Ako je 'Ja' organizacija preslaba, proces silicijeve kiseline fizički ne uspijeva: proces bolesti. Astralno tijelo mora biti dovoljno jako da kontrolira proces ugljične kiseline; ako je preslabo, ugljični dioksid ili njegovi produkti raspadanja se odvajaju: počinje bolest.

Promatranjem jakog ili slabog astralnog tijela, može se u duhovnom vidjeti uzrok bolesti. Promatranjem 'Ja' organizacije, može se vidjeti uzrok svih onih bolesti koje, ili uzrokuju lažnu razgradnju silicijevog dioksida u tijelu, ili se

moraju nekako terapijski liječiti postupkom silicija - o tome ćemo sutra. Ali ono što iz ovoga proizlazi, je sljedeće.

Koristeći čisto fizičku znanost, može se primijeniti silicij, prerađen na neki način, kao ljekoviti proizvod. Naravno da ovo postoji; iako se silicijev dioksid danas rjeđe koristi u medicini, još uvijek se koristi. Ali misli se samo na ono na što misli kemičar, na spoj silicija i kisika, SiO₂. Samo se na to misli. U stvarnosti međutim, kada se daje silicijeva kiselina, daje se takva vanjska materijalna supstanca koja ne drži duh na okupu, već samo sebi dopušta proći. To treba znati. Ako se silicij daje osobi kao lijek, pripravak mora biti tako dizajniran da duh u njemu sjedi na pravi način.

Kada koristite lijekove koji sadrže ugljični dioksid, morate biti svjesni da astralno tijelo radi iznutra.

Stoga je moguće zamisliti terapiju koja ne djeluje samo s kemijskim agensima, s kemijskim silama, već koja primjenjuje lijek uz punu svijest: kao što dajete porciju fizičke supstance, ili koristite kao kupku ili ubrizgavate određeni postotak otopine fizičke supstance, tako, na taj način, sa specifičnom supstancom na specifičan način u ljudski organizam ubrizgavate duhovno.

Stoga je potpuno moguće napraviti prijelaz do znanja, ne samo o fizičkoj supstanci u lijeku, već i o onome što u lijeku djeluje kao duhovno. To je ono što je bilo karakteristično za drevnu medicinu, čija tradicija još uvijek postoji, posebno u slučaju važnih lijekova koji se koriste i danas.

Tome se trebamo vratiti. A to možemo postići ako, ne zanemarujući fizičku medicinu, fizičkom znanju u čovjeku i prirodi, pridodamo duhovno znanje. Tako se može nastaviti jednako precizno kao što se radi u fizičkoj prirodnoj znanosti.

To je baš ono što antropozofija ne želi ispraviti u konvencionalnoj medicini, nego jednostavno zato što vidi da konvencionalna medicina to zapravo posvuda zahtijeva, želi to dodati konvencionalnoj medicini. U to ćemo se uvjeriti kada uskoro izađe knjiga, koja je zapravo prva obrada ovog područja, koja je trenutno u tisku i koja će dati prve elemente. Stvari će se naravno moći razraditi samo polako, i proći će dosta vremena prije nego što se prvi elementi koji su sada dostupni uobliče u tako lijep, savršen sustav kakav predstavlja današnja medicina u svim pogledima, ali put se mora slijediti i put će se slijediti, a prvi proizvod koji se pojavio u tom smjeru je knjiga, koju smo napisali ja i moj dragi prijatelj i kolega u medicinskim i drugim duhovnim istraživačkim područjima, cijelom opsegu duhovnih istraživanja, dr. med. Ita Wegman, koja vodi kliničko terapijski institut pri Goetheanumu. Ono što će biti predstavljeno u ovoj knjizi, barem kao početak - prvi tom je upravo u tisku - predstavlja početak. Bit će nastavaka, jer ovo što predlažem

je početak razrađenog duhovnog znanja u koje čovječanstvo danas još malo vjeruje, i razumljivo je da još uvijek malo vjeruje. Ali da se u konačnici uspjesi mogu postići i na polju medicine, to se također može vidjeti u praksi na kliničkom institutu dr. Wegman. I uvjeren sam da one osobnosti koje pristupaju ovom nastavljaju i proširenju medicine bez predrasuda i s istom dobrom voljom kao što se pristupa fizičkoj medicini, da te osobnosti neće imati nikakvih poteškoća u pristupu ovom duhovnom razumijevanju čovjeka i duhovnom razumijevanju određene metode liječenja.

Zapravo sam samo pokušao naznačiti načela. Dobro znam da se s ovim nagovještajima malo može dobiti; međutim, danas u trećem dijelu, nakon što se ovaj prevede, želio bih pokazati kako se iz takvih preduvjeta u načelu može ući u znanje o određenim procesima bolesti, i tako dati temelj za prijelaz s patologije na terapiju.

Sada bih želio ukratko ilustrirati, pomoću dva primjera, duhovno praktično uobličenje onoga što sam iznio. Na temelju rečenog, pretpostavimo da na neki način, prije nego što se postavi duhovna dijagnoza - ako se mogu tako izraziti - u čovjeku postaje očito da etersko tijelo negdje prevladava, da je aktivnost eterskog tijela prejaka. Dakle, dogodilo se sljedeće: suočeni smo s činjenicom da je jednostavno vidljivo da etersko tijelo u nekom organu radi prejako. Astralno tijelo i 'Ja' organizacija nisu u poziciji - astralna organizacija kroz razgradnju, 'Ja' organizacija kroz oživljavanje - da kontroliraju ovaj dominantni proces eterskog tijela u bilo kojem organu. Dakle, suočeni smo s preslabom astralnom organizacijom, možda i s preslabom kontrolom 'Ja' organizacije, koja prevladava nad eterskim tijelom. To dovodi do procesa rasta i ishrane u nekom organu, na način da ljudski organizam ne drži dovoljno na okupu dominantno astralno tijelo, dominantna 'Ja' organizacija.

Na ovom mjestu prevladavajućeg eterskog tijela, čovjekom organizam se čini prejako izložen centrifugalnim silama kozmosa. One djeluju u eterskom tijelu. Nisu u ravnoteži sa centripetalnim silama fizičkog tijela. A ono što se razvija, astralno tijelo ne može kontrolirati. U ovom slučaju, istovremeno smo suočeni s dominacijom procesa silicijeve kiseline i nedostatkom kontrole procesa silicijeve kiseline od strane 'Ja' organizacije.

Uvijek vidimo nešto takvo kod formiranja tumora. A na ovaj način se posebno otvara put stvarnom prepoznavanju karcinomskih procesa, kancerogenih procesa.

Uvijek ćete vidjeti da se u istraživanju karcinoma, raka, koriste jako dobri pristupi. pravo u tim istraživanjima postignuti su najbolji rezultati, koji se zapravo mogu postići na fizičkom području. Ali karcinom se ne može

razumjeti ako se ne zna da je to dominacija eterskog tijela, koje nije potisnuto ili razgrađeno odgovarajućim djelovanjem astralnog tijela, 'Ja' organizacije. I postavlja se pitanje: što treba učiniti da se djelomično ojača astralna organizacija, 'Ja' organizacija, za dotični organ, tako da se može dovoljno umanjiti dominantna eterska organizacija? To je pitanje, za početak postavljeno sažeto, koje vodi do liječenja karcinoma, o čemu ću si uzeti slobodu govoriti sutra.

Ovdje, dakle, vidimo da razumijevanje eterskog tijela, otvara put postupnom razumijevanju jedne od najgorih ljudskih bolesti, i borbi protiv nje razumijevanjem duhovnih učinaka lijekova. Ovo je primjer, gdje se mora pogledati etersko tijelo, da bi se u potpunosti razumjela bolest.

Ali pretpostavimo da astralno tijelo prevladava, i na takav način da astralno tijelo prevladava gotovo u cijelom organizmu, da imamo posla s općim, rekao bih, ukrućenjem astralnog tijela, da astralno tijelo razvija svoje unutarnje snage prejako i, rekao bih, čini sebe mnogo važnijim u organizmu nego što zaslužuje. Čime to rezultira? Prije svega, ako se astralno tijelo ne može kontrolirati 'Ja' organizacijom, ako se ono u svojoj razgradnji ne može paralizirati procesom reanimacije na odgovarajući način, ako se ne može uspostaviti ravnoteža, tada se javljaju pojave koje su uvijek povezane sa slabom 'Ja' organizacijom. Jer ako je astralno tijelo prejako, 'Ja' organizacija je relativno preslaba. To je uvijek povezano sa simptomima bolesti koji proizlaze iz preslabe 'Ja' organizacije i prejake astralne organizacije.

To se prvo pojavljuje u manifestacijama abnormalne srčane aktivnosti. Dakle, promatramo kompleks simptoma, čija je jedna komponenta pretjerana srčana aktivnost.

Nadalje, rezultat relativno slabe aktivnosti 'Ja' u odnosu na astralno tijelo je istaknuta aktivnost žlijezda. Dakle, više ili manje periferni organi žlijezda, počinju razvijati dominantnu aktivnost, jer nisu dovoljno kontrolirani od strane 'Ja' organizacije. Naprimjer, vidimo što uzrokuje oticanje ovih žlijezda ovdje (na vratu): dolazi do stvaranja guše.

Nadalje vidimo kako se proces silicijeve kiseline, koji bi trebao reagirati iznutra, tjera prema van od strane ukrućenog astralnog tijela, kako 'Ja' organizacija nije u stanju djelovati dovoljno snažno, posebno u osjetljivim organima, gdje bi trebala djelovati snažno. Stoga vidimo kako oči natiču. Astralno tijelo gura oči prema van. 'Ja' organizacija je tu da kontrolira ovo odmicanje očiju prema van. Naše oči u položaju koji odgovara organizaciji, drži stabilna, nestabilna, ravnoteža između 'Ja' organizacije i astralnog tijela. Vidimo oči kao da bi trebale viriti iz organizma jer je 'Ja' organizacija preslaba da ih drži u organizmu na pravi način. Ali također vidimo opći nemir, osjetljivost, nervozu. Konačno, vidimo da zbog toga što 'Ja' organizacija, ne može pravilno potisnuti organske procese u onoj mjeri u

kojoj ih je izazvalo astralno tijelo, prevladava aktivnost astralnog tijela. Ono što se događa je ono što se mora dogoditi, kada je 'Ja' organizacija preslaba i čovjek je takoreći, vođen i guran od strane 'Ja' organizacije podređene astralnoj organizaciji, vidimo nesanicu, izbočene oči, povezane s abnormalnom aktivnošću žlijezda, ukratko, razumijevanjem čovjeka vidimo Morbus Basedow, Basedow bolest.

Ako se tako snađemo i prepoznamo da je Basedow bolest, Morbus Basedow, uzrokovana poremećajem ravnoteže između 'Ja' i astralnog tijela, onda opet možemo pokušati razviti terapiju na odgovarajući način.

Vidite, stvari se sigurno mogu tražiti na egzaktan način, kako u smislu njihove patološke situacije, tako i u smislu terapije, a prema tome i pronaći uz pomoć duhovnog uvida u osobu.

To je ono što sam si u početku dopustio pretpostaviti. Onda ću uzeti slobodu sutra krenuti dalje od ova dva primjera koja sam dao kako bih pokazao, kako takva duhovna patologija također vodi do duhovne terapije. Krenut ću od ove dvije, rekao bih, karakteristične kliničke slike, karcinoma i Morbus Basedow, da bih pokazao kako se na taj način može obogatiti i nadopuniti terapijski pristup, nakon što se najprije stvori istinski točnu duhovnu osnovu za fiziologiju i terapiju.

Uzet ću si slobodu da sutra uđem u terapijski aspekt, to jest s obzirom na dva primjera, kako bih dao daljnju sliku terapije koja može proizaći iz ove osnove.

JEDANAESTO PREDAVANJE

London, 29. kolovoza 1924.

Jučer sam mogao govoriti o tome kako se kroz spoznaju nadosjetilne prirode čovjeka može rasvijetliti zdravo i bolesno stanje osobe. Uspio sam pokazati kako fizičko, etersko, astralno i 'Ja' biće u zdravoj osobi moraju imati vrlo specifičan odnos, koji, međutim, ne odgovara točnoj, strogoj ravnoteži, već nestabilnoj ravnoteži, jer razvoj bolesti kod čovjeka ipak ovisi o znatnom odstupanju od zdravog odnosa ova četiri člana ljudske prirode. I odabrao sam dva primjera da pokažem što duhovno znanstveno istraživanje, duhovni pogled na prirodu bolesti može otkriti iz znanja o eterskom organizmu, koji daje određeni uvid u karcinom, rak, naprimjer, a zatim sam istaknuo kako uvid u prirodu astralnog organizma može voditi do nečega poput kompliciranog kompleksa simptoma Morbus Basedow, Basedow bolesti.

Ako se sada želi prijeći s patološkog na terapijsko - posebno u vezi s ova dva primjera - prvo moram dati neke principe da pokažem kako se stvara učinak apsorpcijom vanjskih tvari prirode u ljudski organizam.

Cjelokupni odnos takozvane prirode prema ljudskom organizmu, može se razumjeti samo kada se, ne samo vidi kako je ovaj čovjekov organizam jedan fizičko-duševni-duhovni entitet u fizičkom tijelu, eterskom tijelu, astralnom tijelu i 'Ja' organizaciji, već ako se dalje razumije ono što sam već pokazao jučer za silicijevu kiselinu i ugljičnu kiselinu, da gdje god se nalaze prirodne supstance i prirodni procesi, postoji nešto duhovno što se može konkretno dokučiti duhovnom percepcijom, kao osnovom ovih prirodnih supstanci i prirodnih procesa. Ali onda također morate ići u konkretno duhovno. Kao što treba razlikovati mineral od biljke u fizičkom svijetu, treba također prepoznati u svojoj konkretnosti, duhovne, spiritualne elemente koje bića svijeta nose u sebi.

Sada, naravno, mogu stvari prikazati samo u sažetom obliku, ali htio bi se barem pozabaviti glavnim kategorijama. Uzmimo prvo mineralnu prirodu. Znatan dio naših lijekova uzimamo iz svijeta minerala, pa i ono što bi se stvorilo kao duhovna osnova medicine, znatan dio lijekova će morati uzeti iz carstva minerala.

Ako pogledamo cijelo carstvo minerala, naći ćemo da ono što je prisutno u mineralnom carstvu, sadrži duhovno na takav način, da postoji određeni odnos između minerala i čovjekove 'Ja' organizacije, naime to je ovako: moglo bi se pomisliti, da ako se čovjeku daju minerali na neki način, bilo na usta ili injekcijom, da će minerali u prvom redu djelovati na ljudski organizam i učiniti ga zdravim ili bolesnim. Ali u stvarnosti je slučaj, da fizičko-mineralno kao takvo, ono što istražuje kemičar, ono o čemu fizičar

mora misliti, zapravo ne djeluje fizički na ljudski organizam, nego ostaje kakvo jest. Osobito fizičko, kada se iz vanjskog svijeta prenese u ljudski organizam, jedva da pokazuje značajnu metamorfozu u duhovnom pogledu. Nasuprot tome, duhovno prisutno u fizičkom, kod minerala posebno snažno djeluje na 'Ja' organizaciju. Tako možemo reći: duh jednog gorskog kristala, naprimjer, posebno snažno djeluje na 'Ja' organizaciju čovjeka. Tako da 'Ja' organizacija čovjeka, naprimjer, noseći u sebi silikatno, duhovna priroda silicijevog dioksida, to jest kvarca, u njoj dominira. To je ono bitno.

Prijeđimo s mineralnog na biljno. Biljke ne samo da imaju fizičko tijelo, već imaju i ono što sam jučer okarakterizirao kao etersko tijelo. Ako sada dajemo biljke ljudima, bilo putem injekcije ili na usta, biljka općenito djeluje - stvari koje sada govorim su općenite, svuda postoje iznimke, koje se također mogu proučavati, ali ovo je općenito točno - dakle sve što je na biljnoj bazi, što se daje čovjeku, ima izravan učinak na njegovo astralno tijelo. Sve što je životinjskog podrijetla, odnosno sve one esencije, tekućine, prerađene tvari koje dobivamo iz životinjskog svijeta i unosimo u ljudski organizam, u ljudskom organizmu djeluju na etersko tijelo.

Ovo je posebno zanimljivo jer se u jučer spomenutoj, duhovno temeljenoj medicini, proizvodi iz životinjskog carstva već uzimaju za određene slučajeve bolesti, naprimjer sekret Hypophysis cerebri, moždanog privjeska, koji se uspješno koristi kod rahitične djece ili kod deformacija udova u dječjoj dobi i slično. Ali ne samo ta izlučevina, nego i drugi produkti životinjskog organizma djeluju na etersko tijelo čovjeka, jačaju ga ili slabe, ukratko, tu imaju svoj glavni učinak.

Ono što je izravno prenosi s jednog čovjeka na drugog, ima značaj samo za fizičku organizaciju čovjeka. Kada se nešto prenosi s jedne osobe na drugu, u obzir dolazi samo fizički učinak. To je vrlo zanimljivo. Naprimjer, kada se krv prenosi s jedne osobe na drugu, treba voditi računa samo o fizičkom učinku koji krv može imati na organizam.

Ovo je bilo osobito lako proučavati u vrijeme kada je napravljen prijelaz kod cijepljenja protiv velikih boginja ljudskom tekućinom [limfa] na kravlju tekućinu, gdje se moglo izravno promatrati kako se učinak od fizičkog tijela s prethodnim cjepivom, pomaknuo, da tako kažemo, u etersko tijelo korištenjem životinjskog cjepiva.

Dakle, možemo reći: ako u sebi razvijemo duhovnu viziju, možemo vidjeti kako priroda utječe na čovjeka, kako čovjek u sebe uvlači duh mineralnog carstva kroz svoju 'Ja' organizaciju, kako u sebe uvlači duh biljnog carstva kroz svoju astralnu organizaciju, kroz svoju etersku organizaciju duh, ili duhovnost životinjskog carstva, i kroz svoju fizičku organizaciju samo fizičko čovjeka. Više o duhu ne možemo govoriti. Čak i kod životinjske organizacije,

koja djeluje na etersko tijelo, više ne možemo govoriti o duhovnom, nego samo o eterskom u samoj životinji.

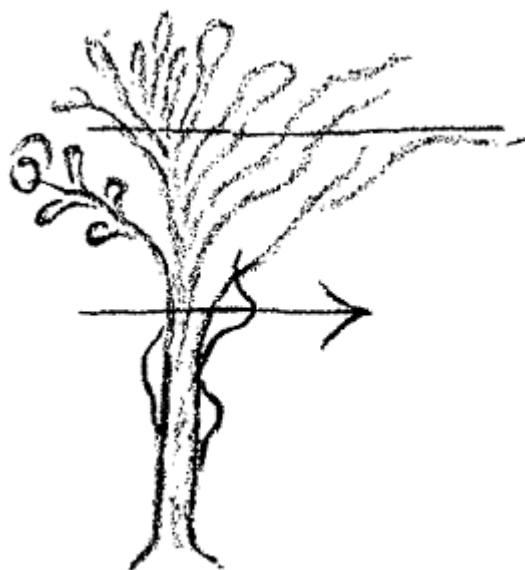
Tek spoznavanjem tih veza, stvarno se stječe istinsko razumijevanje načina na koji je čovjek, u svom zdravom i bolesnom stanju, smješten u prirodu. Ali dobivate i unutarnji uvid u trajno djelovanje prirode na ljudski organizam. A onda kada morate ići dalje, morate pitati: pa kako se treba ponašati, na primjer, u slučaju nečega poput karcinoma, raka? - Jučer smo vidjeli, da etersko tijelo samo od sebe razvija prejaku silu u određenom organu. Centrifugalne sile, odnosno sile koje žele doprijeti u kozmos, postaju prejake. Astralno tijelo i 'Ja' organizacija, ne mogu se tome dovoljno suprotstaviti. Sada se čovjek vodi onim, što je duhovno spoznao. Kažete sebi, sada možete pokušati: ili moramo ojačati astralno tijelo, u kojem slučaju se moramo okrenuti biljnom carstvu, ili moramo potisnuti učinkovitost eterskog tijela, u kojem slučaju se moramo okrenuti životinjskom carstvu.

Duhovno istraživanje nas je sada dovelo do toga da krenemo smjerom prema astralnom tijelu, kako bismo došli do izlječenja karcinoma, kako bi astralno tijelo ojačalo u svojoj moći.

Ako netko sada želi tražiti lijek za astralno tijelo, u prvom redu ga može potražiti u biljnom carstvu. Sada se može reći da je ovaj lijek zapravo pronađen u biljnom carstvu.

Optuživali su nas da su u igri svakakve diletantske smicalice i slično, tako što parazitsku biljku imelu, koja se u medicini najviše koristi za liječenje epilepsije i slične bolesti, koristimo na posebno pripremljen način kako bi došli do izlječenja karcinoma.

Ali imela je nešto sasvim posebno. Ako ste ikada promatrali drveće koje ima te čudne izrasline na kori, izrasline na deblu i tumore, pogotovo ako ste ih promatrali u presjeku, tada ćete primijetiti da se nešto čudno događa.

Cijela tendencija rasta, koja inače ima okomiti smjer, dobiva na tom mjestu otklon pod pravim kutom, vodoravni smjer; vuče prema van kada druga stabljika raste prema van, i dobijete nešto što je poput parazita izvučeno iz same biljke.

Ako to pomnije proučite, otkrit ćete da kada stablo razvije takvu izraslinu, događa se sljedeće: na neki način, fizičko tijelo stabla je inhibirano. Nema dovoljno fizičke materije dostupne da bi posvuda držalo korak s rastom eterskog tijela. Ono zaostaje, fizičko tijelo. Etersko tijelo, koje inače nastoji fizičku materiju centrifugalno izbaciti u svemir, je u neku ruku ostavljeno na određenom dijelu, kada se ovdje pojavi prvi izdanak. (Nacrtano je) Prolazi premalo fizičke materije ili barem materije koja ima premalo fizičke snage. Rezultat toga je da se etersko tijelo okreće prema dolje, prema donjem dijelu stabla, koji je opremljen većom snagom. Dakle, u biti je etersko tijelo ono koje ponovno postaje snažno.

Sada zamislite da se to ne dogodi, nego da se tu nastani parazitska biljka imela, a zatim se ista stvar događa kroz drugu biljku, koja u sebi nosi vlastito etersko tijelo, da se odvija ista stvar koja se normalno odvija s eterskim tijelom stabla. To stvara sasvim poseban odnos između imele i stabla. Stablo, koje je ukorijenjeno izravno u Zemlji, u sebi prerađuje sile uzete iz Zemlje. Imela, koja je pričvršćena za drvo, prerađuje ono što joj drvo daje, koristeći drvo, da tako kažem, kao tlo. Stoga umjetno stvara, ono što kad je nema, rezultira izraslinama koje su posljedica prekomjernog rasta eterske organizacije. Imela uzima stablu ono što daje samo kada ima premalo fizičke tvari, kad ono etersko u njemu preraste. Prerasla eterska sila proteže se iz stabla u imelu. Ovaj unutarnji uvid nam govori - imela je sada tako obrađena da stvarno može prenijeti ovaj eterski element preuzet sa stabla u čovjeka, što se pod određenim okolnostima događa putem injekcija - to nam govori: imela kao vanjska tvar preuzima neobuzdanu etersku tvar u karcinomu, a potiskujući fizičku tvar pojačava djelovanje astralnog tijela i time uzrokuje mrvljenje i raspadanje tumora karcinoma. Tako da unosom imele u ljudski organizam, mi zapravo unosimo etersku tvar stabla u čovjeka, a eterska tvar stabla tako prenesena u čovjeka preko imele ima okrepljujući učinak na astralno tijelo čovjeka.

To je put koji se može odškrinuti, samo ako imamo uvid u to kako etersko tijelo biljke utječe na astralno tijelo čovjeka, ako imamo uvid u to kako duhovni element biljke, kojeg biljka parazit izvlači iz stabla, utječe na astralni element čovjeka.

Vidite, ono što sam jučer rekao također je točno u konkretnim terminima: radi se o tome da kada koristimo ljekovite tvari, ne koristimo samo ono o čemu ljekarnik misli i govori, nego i ono što je duhovno, spiritualno u stvarima.

Pa, uspio sam vam predočiti, da se kod Morbus Basedow bolesti astralno tijelo ukoči i 'Ja' organizacija ne može kontrolirati to astralno tijelo. Tako se predstavlja cijeli kompleks simptoma, kao što sam jučer objasnio. Do čega smo došli? Bit će važno ojačati moć 'Ja' organizacije. Ovdje se radi o tome da bismo trebali pogledati nešto što igra sporednu ulogu, u uobičajenoj interakciji čovjeka s vanjskim svijetom. Ljudi jedu mnogo stvari i imaju mnogo toga u svojoj prehrani, ali neki metali, naprimjer, ne smatraju se hranom. Bakar ili bakrena ruda, naprimjer, halkopirit ili kuprit ne smatraju se prehrambenim proizvodima.

Upravo one tvari koje ne igraju ulogu u uobičajenom općenju čovjeka s prirodom, to su one koje u svom duhovnom dijelu najviše utječu na više duhovno biće čovjeka. Naprimjer, nalazimo da bakreni sjaj, bakar i sumpor, imaju najjači mogući učinak na ljudsku 'Ja' organizaciju i stvarno jačaju 'Ja' organizaciju.

Ako sada osobi koja boluje od Morbus Basedow bolesti date u određenom preparatu bakreni sjaj, onda se ukrućenom astralnom tijelu koje vam je jučer opisano suprotstavlja 'Ja' organizacija koja dominira ovim astralnim tijelom, jer bakreni sjaj svojom unutarnjom snagom dolazi u pomoć 'Ja' organizaciji, i uspostavlja se potrebna ravnoteža između astralnog tijela i 'Ja' organizacije.

Odabrao sam ove primjere u svrhu da vam iznutra pokažem kako proučavati svaki proizvod prirode koji imamo oko sebe: kako utječe na čovjekovo fizičko tijelo? Kako utječe na čovjekovo etersko tijelo? Kako utječe na astralno tijelo, 'Ja' organizaciju?

Pokazao sam na primjeru imele, *Viscuma*, *Viscum pini* ili *Viscum mali*, kako imela utječe na odnos između eterskog i astralnog tijela, što se mora uzeti u obzir u terapijskom pristupu, koji vodi do borbe protiv karcinoma.

Pokazao sam kako bakreni sjaj utječe na 'Ja' organizaciju. Pokazao sam što dolazi u obzir kod Morbus Basedow bolesti, tako da se može reći: ako netko može promatrati ljudsko biće s jedne strane, kako se fizičko, etersko i astralno tijelo i 'Ja', isprepliću i žive zajedno, kako to u bolesnom stanju postaje nenormalno, i ako zatim vidite i ono što je vani u prirodi, imate,

naprimjer, sljedeći pogled: kod Morbus Basedow bolesti 'Ja' organizacija je preslaba. Izvana imam bakreni sjaj. Ovaj bakreni sjaj, u kombinaciji s 'Ja' organizacijom, znatno je jača. Vidite, kada tako nešto razmotrite, dobijete prekrasan uvid u povezanost čovjeka i prirode. Odgovoreno je na veliko, čudesno pitanje: zašto ljudi apsorbiraju toliko tvari u hrani? Zašto druge igraju tako sporednu ulogu? U zdravih ljudi, doduše, ne igraju posebnu ulogu, ali kod bolesnih ljudi počinju igrati posebnu ulogu, jer upravo one tvari kojih nema u hrani osobito snažno djeluju na duhovni dio čovjeka; Minerali, biljke i životinjski produkti, koji nisu aktivni u hrani, oni su koji imaju posebni odnos prema 'Ja', prema astralnoj organizaciji.

I tako ove stvari počivaju na gledanju u duboke tajne prirode. Taj uvid u duboke tajne prirode, rekao bih u misterije prirode, zapravo dovodi do mogućnosti izravnog povezivanja, pogleda na oboljelog s pogledom na djelotvoran lijek. Kao što znam da magnet privlači željezo, i ako imam magnet i prinesem mu željezne strugotine, željezne strugotine će se privući, ako znam učinak magneta na željezne strugotine, onda znam što se događa. Ako na isti način koliko je duhovni bakreni sjaj, s druge strane, ono što čovjeku nedostaje kada ima simptome Morbus Basedow, to znači prožeti medicinu duhovnim uvidom.

Tek kada se uđe u cjelokupnu vezu između četiri člana čovjeka, naći će se način da se pronađu ti odnosi, koje sam već naznačio, između izvan ljudskih supstanci, supstanci prirode, i samog zdravog i bolesnog čovjeka. Ali prvo moramo pogledati kako se ova četiri člana čovjeka, fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i 'Ja', ponašaju vrlo različito u dva izmjenična stanja u kojima čovjek živi u svojoj zemaljskoj egzistenciji, u stanju budnosti i spavanja. Kada smo budni, naša je fizička organizacija prožeta eterskom organizacijom. Pri tome se astralna organizacija širi, ispunjavajući obje organizacije iznutra. I cijelu stvar dalje prožima 'Ja' organizacija, tako da, ako to želimo shematski predstaviti, možemo reći: u ovoj shemi možemo zamisliti budnog čovjeka, s fizičkom i eterskom organizacijom koje ga ispunjavaju, također nešto što se pojavljuje iznad njega, astralna i 'Ja' organizacija, koju označavam drugom bojom. (Nacrtano je)

Ako, s druge strane, ispred sebe imamo osobu koja spava, imamo fizičko tijelo i etersko tijelo koje leže u krevetu. Čovjek dolazi do toga, da u jednoj organizaciji koja nije biljna, razvija aktivnost minerala i biljaka, kao što to čini biljka. Kada ležimo u krevetu imamo fizičko tijelo i etersko tijelo. Nasuprot tome, astralno tijelo i 'Ja' organizaciju imamo izvan fizičkog i eterskog tijela. I shematski to mogu nacrtati na takav način da astralno tijelo

i 'Ja' organizacija (crveno) sada okružuju etersko tijelo i fizičko tijelo poput neke vrste oblaka, koji se, međutim, gubi u neodređenom, postajući sve veći i veći. Ali nije tako da možemo reći: tijekom dana, kada smo budni, u nama su aktivni astralno tijelo i 'Ja' organizacija, i obrnuto, kada spavamo, 'Ja' i astralna organizacija nisu u fizičkom i eterskom tijelu; to nije tako. Možemo samo reći: u budnom stanju, 'Ja' organizacija i astralno tijelo, u fizičkom tijelu i eterskom tijelu djeluju iznutra u svim smjerovima, gdje god ih organi ili snage organa dinamički vode. Kada spavamo, djeluju izvana. U

određenom smislu, kao što učinci kozmosa prodiru u naša osjetila i postaju sadržaj naše svijesti kao osjetilne percepcije i ideje, tako smo i mi kada spavamo obavijeni našim astralnim tijelom i našom 'Ja' organizacijom. Oni tonu izvan nas u duh kozmosa, i djeluju kroz oči, kroz uši, kroz sve što je periferno u ljudskoj organizaciji.

Tako smo okarakterizirali razliku između budnog stanja i stanja spavanja rekavši: naše 'Ja' i naše astralno tijelo, u budnom stanju rade iznutra u svim smjerovima. Naše 'Ja' i astralno tijelo, u stanju spavanja, djeluju na nas izvana duhovnim silama kozmosa. Stoga imamo priliku vidjeti, da se izvana i iznutra može djelovati na naše etersko tijelo i naše fizičko tijelo, kroz našu duhovnu organizaciju.

Sada, kada to razumijemo, dolazimo do uvida kako su duhovne esencije produkata prirode povezane s tim procesima, koji čine čovjeka bićem koje spava i koje je budno. Naprimjer, neobično je da kada unesemo tvar koja nije dio uobičajenog prehrambenog sustava, poput olova, to olovo uvijek ima svojstvo tjeranja astralnog tijela prema van, baš kao što se događa tijekom spavanja. Olovo zapravo ima učinak postavljanja čovjeka u stanje spavanja, gurajući astralno tijelo i 'Ja' organizaciju prema van. Zamislite to živopisno. Kad konzumira olovo, čovjek želi spavati. Ali spavanje zapravo ne dolazi. Sve što se događa je da su 'Ja' i astralno tijelo izbačeni. Ali u isto vrijeme, olovo sprječava pojavu vanjskih učinaka. Olovo astralno tijelo i 'Ja' organizaciju tjera centrifugalno prema van, ali sprječava centripetalne sile koje djeluju prema unutra. Čovjek pada u polusan, ali ne može potpuno zaspati, jer je učinak izvana otežan konzumiranjem olova.

Rezultat toga je da zdrava osoba u normalnim okolnostima, kada u organizam unese olovo, ne zaspe, već je obuzme vrtoglavica, pada u nesvijest i javljaju se sva ona stanja koja su povezana sa slabljenjem 'Ja' i astralne organizacije u fizičkom tijelu i eterskom tijelu.

Ali pretpostavimo da se u ljudskoj organizaciji pojavila takva abnormalnost da kada se osoba uspava, ili samu sebe uspava, 'Ja' organizacija i astralno tijelo postanu previše ukorijenjeni u vanjskom svijetu, što znači da apsorbiraju previše duhovnosti izvan ljudskog kozmosa, tako da ti učinci postanu prejaki, tako da svaki put kada čovjek zaspe on izvana prima prejake učinke, prima prejake duhovne utjecaje izvana, spiritualne utjecaje. Tako pada u sklerozu.

Pravi uzrok skleroze je taj što je čovjek, umjesto da se iznutra organizira, izložen pretjeranim vanjskim utjecajima, osobito kada je u stanju spavanja. Ponekad, kako ljudski organizam stari i mogu nastupiti ovi utjecaji, on se nesanicom odupire ovom pretjeranom vanjskom utjecaju. Ali ne možete ostati pri nesanicu. Posljedica toga je da kada čovjek ostari i ipak mora spavati, astralno tijelo i 'Ja' organizacija koje strše iz fizičkog tijela i eterskog

tijela, apsorbiraju previše utjecaja izvana i prejako povratno djeluju na organizam. Što nalazimo sada kada se stari i mora se spavati, a astralno tijelo i 'Ja' organizacija koje u starosti strše i upijaju previše utjecaja izvana i prejako povratno djeluju na organizam? Nalazimo da ako sada unesemo olovo u ljudski organizam, ne dolazi do vrtoglavice i nesvjestice, već su sklerotizirajuće sile spriječene pod određenim okolnostima pripremajući olovo u odgovarajući lijek, astralne sile izvana i 'Ja' sile izvana, sklerotizirajuće sile su ovime spriječene, jer osoba tada prolazi kroz uvjete, u kojima ne može spavati, već su astralno tijelo i 'Ja' organizacija istjerani olovom, ali su pretjerano jake sile izvana držane podalje.

Na taj način, razumijevanjem odnosa između fizičkog tijela, eterskog tijela, astralnog tijela i 'Ja', dolazi se do temeljnog razumijevanja na čemu se može temeljiti učinak olova i kako učinak olova može biti protu učinak sklerotizirajućem učinku.

To je jednostavno uvid u ljudsku organizaciju, uvid u vanjsku prirodu u smislu njezinih duhovnih temelja, čime postajemo sposobni dovesti to dvoje u interakciju i time imati odgovarajući utjecaj na zdravlje i bolest.

Sada je, naravno, pitanje mogućnosti kombiniranja različitih učinaka. Objasnio sam da je silicijeva kiselina povezana s osjetilnim organima, s cijelom periferijom ljudskog organizma i opet s 'Ja' organizacijom. Sada smo također naučili kako olovo ima određeni odnos s 'Ja' organizacijom. Proizvodnjom lijeka, koji je pripremljen na odgovarajući način od silicijevog dioksida i olova zajedno, može se povećati centrifugalna sila olova ili smanjiti centripetalna sila silicijevog dioksida, i tako dobiti lijek koji zapravo ima unutarnju vitalnost koju čovjek može vidjeti i za koju se zna kako djeluje u ljudskom organizmu.

To je bit lijekova koji se mogu proizvesti na temelju takvog duhovnog temelja medicine. Stvoreni su s potpunim razumijevanjem onoga što se zapravo događa unutar i izvan čovjeka; i proizvedeni su na takav način da je sada važno da osoba koja ih inaugurira, koja ih uvodi u svijet, ima pregled nad duhovnim vezama koje ovi lijekovi prenose. Stvar je u tome da se, uz lijekove koji gledaju samo na kemijske sile koje se navode u našoj materijalističkoj kemiji, mogu proizvesti i lijekovi za koje se može reći: u ovaj lijek je na poseban način kanalizirana duhovnost svijeta.

To će biti priroda lijekova koji će biti proizvedeni kada medicini bude dana ova duhovna osnova. Znati će se, da je kod ovih lijekova važno da njihov pripravak ne sadrži samo ono što kemičar otkriva, već da su im dane duhovne moći svijeta. Sam duh, duhovnost, izravno se primjenjuje u terapiji. To je ono što je bitno kod ovih stvari.

Vidite, može se ići i dalje u ovom smjeru. Razumijevajući ljudsku organizaciju na način koji sam jučer opisao, može se doći do zaključka, strogo egzaktno - ovdje to mogu samo natuknuti - kako su fizičko i etersko tijelo ono što se prenosi čovjeku u struji nasljeđivanja, to jest ono što dolazi od oca, majke, djeda, bake i tako dalje, ali kako u 'Ja' organizaciji i u astralnom tijelu leži ono što dolazi iz duhovnog svijeta, tone u čovjekovo fizičko i etersko tijelo, i opet kroz vrata smrti izlazi u duhovni svijet, to je ono što živi i prebiva u čovjeku kao trajno, ono što nadživljava fizičko tijelo, njegova stvarna besmrtnost.

Ali kada govorimo znanstveno, ne smijemo govoriti samo o besmrtnosti, moramo besmrtnosti dodati još nešto. Kao što ono što prolazi kroz vrata smrti, u 'Ja' i u 'Ja' organizaciji i u astralnom tijelu ulazi u duhovni svijet, budući da to predstavlja stvarnu bit čovjeka, ali što dinamički intervenira u njegovu fizičku i etersku organizaciju, to je također prisutno prije rođenja ili začeca. Dolazi iz duhovnog svijeta, konstituira, radi i izgrađuje fizičko i etersko tijelo. Moramo govoriti i o nerođenosti.

U našem poznavanju prirode na tom području smo se toliko udaljili od istine da govorimo o besmrtnosti iz određenih vjerskih, egoističnih razloga, jer ljudi žele znati što će biti s njima nakon smrti, a budući da su ljudi već tu, ne zanima ih što je bilo prije rođenja ili prije začeca. Ali ako se želi govoriti znanstveno, mora se jednako govoriti o nerođenosti kao i o besmrtnosti, jer samo nerođenost i besmrtnosti zajedno čine vječnost.

Dakle, možemo reći: ono što je vječna bit čovjeka, što uranja kroz začeca, embrionalni razvoj, rođenje, u fizičko i etersko tijelo, što kod smrti zauzvat napušta ovu fizičku i etersku organizaciju, mora, dok uranja u fizičku i etersku organizaciju, mora se prilagoditi ovom fizičkom i eterskom tijelu.

To nije uvijek tako lako u ljudskom razvoju. Definitivno je u tijeku unutarnja borba. Kako dijete ulazi u svijet, astralno tijelo i 'Ja' dolaze iz duhovnog svijeta, a fizičko i etersko tijelo nasljeđuju se od predaka. Moraju se probijati jedno u drugo. Proces ove borbe da se izvana uklopite, možete vidjeti, kao vanjsko otkrivenje, gledajući različite vrste dječjih bolesti.

Na dječje bolesti baca se pravo svijetlo samo kada se na njih gleda na način da se vječna bit čovjekova bića, stvarna duhovna osnova, mora prilagoditi onome što je dano kroz nasljeđe. A posebice, ako etersko tijelo ima poteškoća s prilagodbom astralnom tijelu i 'Ja' organizaciji, na koje se mora prilagoditi, ali na koje se prilagođava s poteškoćama, vidimo kako se javlja bolest koja proizlazi upravo iz činjenice da se etersko tijelo ističe kao dominantno nad približavajućim 'Ja' i približavajućom astralnom organizacijom. I ova dominacija eterskog tijela, ovaj otpor, da tako kažemo, izražava se u rahitisu.

Sada, dodavanjem duhovnog fizičkom, dolazimo do zaključka da na pitanje možemo odgovoriti na poseban način: kako mogu oduzeti snagu suprotstavljanja ovog eterskog tijela, koje se u određenom smislu suprotstavlja astralnom tijelu? Što na normalan način oduzima ovu moć, kada osoba postupno prelazi iz duhovnog svijeta u fizički svijet tijekom svog embrionalnog razvoja?

Zatim dolazimo do proučavanja kako čovjek u embrionalnom razvoju ulazi u fizički svijet iz duhovnog svijeta, i nalazimo da postoji poseban odnos između sila prisutnih u fosfor i spojevima fosfora, i onih sila u maternici koje se suprotstavljaju embrionalnom razvoju. Da nema tih snaga u maternici, rahitis bi se jednostavno pojavio kod svakog čovjeka. Maternica je ujedno stalni liječnik protiv rahitisa, budući da unutar organizma sadrži sile koje su iste vrste kao i sile prisutne u vanjskoj prirodi u mineralnoj tvari fosforu ili u spojevima fosfora.

Tako je misterij otkriven, da ako se sada osobi koja je oboljela od rahitisa daje tretman fosforom, nadoknađuje se nedostatak fosfornog učinka maternice u vanjskom svijetu nakon rođenja.

I tako, ako netko razumije unutarnju duhovnu prirodu onoga što se događa u čovjeku i u interakciji između čovjeka i prirode, može suprotstavljajući se na određeni način, paralizirati procese bolesti.

Vidite, ovo je princip na kojem se temelji duhovno utemeljena medicina o kojem sam jučer govorio, a koji je prvi put razvijen kroz knjigu gospođe dr. Wegman i mene, i koja ne želi nastupiti s laičkom kritikom znanstvene medicine, već samo želi dodati onome što postoji u pravim znanstvenim terminima ono što može biti jednako znanstveno precizno, ali što prodire u duhovni svijet.

I može se reći: upravo oni koji su prilično upoznati s osnovama moderne znanstvene medicine i koji slijede te osnove moderne znanstvene medicine, samo malo dalje, početak će tražiti širenje prema duhovnoj strani.

A u izvjesnom pogledu, za osobu koja u čovjeku traži ono duhovno, bolesti su zapravo, koliko god životno gledano nepoželjne i neugodne i nesimpatične, za osobu koja se želi duhovno prosvijetliti o čovjeku, one zapravo šire beskonačnu svjetlost. Jer u bolesti postaje očito, kako na nenormalan način, jačanjem ili slabljenjem, djeluje ono što u čovjeku neprestano mora djelovati da bi on uopće mogao biti duhovno biće.

Zamislite samo, da čovjek nema učinke olova u sebi, da u sebi izravno nema olovo, ne bi bio misaono biće. Misaoni proces neprestano bi se otupljivao latentnom sklerozom. Ako to znamo, onda proces koji se ovdje događa, a koji sam opisao, proces olova koji se suprotstavlja sklerozi, ima osvijetljujući učinak na način na koji se zapravo kod ljudi javlja mišljenje.

Psihologija ili znanost o duši, može jako puno naučiti iz patologije i terapije.

Ali to otvara mogućnost da se kombiniranjem duhovne perspektive s medicinom, naš svjetonazor donekle može učiniti univerzalnijim nego što je danas u svojoj specijalizaciji.

Htio bih na kraju samo dodati par riječi onome što sam rekao, nakon što ovo bude prevedeno.

Čovjek se može osvrnuti na razvoj čovječanstva, posebno na razvoj duha koji je održao ljudsku civilizaciju i pojedine civilizacije, i koji je proizveo ono što se zove znanje, ono što se zove znanost.

Ako se pogleda unatrag u vrlo davna vremena, u vremena koja se danas mogu pratiti samo pogledom duhovnog istraživanja, kako sam ga jučer okarakterizirao, tada imamo - kao što sam jučer naznačio - mjesta znanja, koja kao takva ne treba tražiti kao naše škole, već kao mjesta znanja u kojima je čovjek u prvom redu uveden u razumijevanje prirode, u razumijevanje čovjeka, nakon što je njegova duša bila pripremljena da vidi i duhovnu stranu vanjskog svijeta. Ta mjesta znanja koja su ljudi tada navikli nazivati misterijima, nisu bila jednostrana škola, nego sve što se danas zasebno pojavljuje u svijetu, bila su mjesta vjerskog štovanja, bila su mjesta kultiviranja umjetnosti, ujedno su bila i mjesta njegovanja znanja u najrazličitijim područjima ljudskog života.

Ove drevne misterije bile su tako osmišljene, da oni koji su morali podučavati, ono što su morali priopćiti ljudima nisu predstavljali samo u apstraktnim konceptima, već u slikama, u slikama koje su, međutim, u svojoj unutarnjoj konfiguraciji predstavljale stvarne uvjete, stvarne učinke u svijetu. Te su slike mogli predstaviti u onome što bismo danas nazvali kultom.

U svom daljnjem grananju u određenom smjeru, ta je slika oblikovana da u sebi nosi ljepotu. U određenim smjerovima kult je postao umjetnički.

I onda, ako se uzme u obzir da to nije proizašlo iz proizvoljne fantazije, već iz slika koje su bile preslikane iz tajni samog svijeta, predstavljane u idejama, to je u to vrijeme bila znanost. Isti prikazi na način da su se u svojim slikama pozivali na ekstrakt ljudske volje kao pobožnosti, bio je religijski kult. Isti prikazi na način da su oduševljavali i uzdizali ljudska osjetila, dražesno ih doticala i uznosila do ljepote, bili su umjetnost. A mjesto umjetnosti bilo je izravno povezano s mjestom kulta. Ista stvar predstavljena u obliku ideja, bila je znanje, bila je znanost.

Ali to nije bilo usmjereno samo na ljudsko razumijevanje, na osjetilno promatranje, na vanjske osjetilne eksperimente; bilo je usmjereno na cijelog

čovjeka, tijelo, dušu i duh. Također se prodrlo do onih dubina u bit stvari, gdje se ono što je stvarnost otkrivalo s jedne strane, na takav način da se božansko usklađuje s pobožnošću, s druge strane, tako da se izražava u kontekstu pravih ideja. Taj način traganja za istinom, ljepotom i onom moralnom, ljudske prirode, nazivao se, a i danas se može nazvati: put inicijacije, put početka stvari. Jer netko je bio svjestan da živi u počecima stvari dočaravajući ih, te početke, u čin kulta, u otkrivenje lijepog, u istinski oblikovani svijet ideja. I takav stav prema stvarima svijeta tada se nazivao inicijacijskim znanjem, znanjem o počecima iz kojih se sve stvari mogu razumjeti, svime se može rukovati kroz našu volju. Znanost inicijacije, koja je prodirala u tajne svijeta, u njegove početke, to je ono što su ljudi zapravo tražili.

U razvoju čovječanstva je moralo doći vrijeme kada se ova znanost inicijacije povukla, kada je čovjek morao upotrijebiti svoju duhovnu moć da postane svjesniji sebe. Čovjek je staru znanost inicijacije primio kao u snu, kao instinktivno. Nije bilo govora o razvoju čovjeka prema slobodi. Do razvoja prema slobodi došlo je samo zato jer je čovjek jedno vrijeme bio otjeran od početaka, izgubio je inicijacijsko gledanje okrećući se od početaka, umjesto toga okrenuo se prema završecima, vanjskom osjetilnom otkrivenju, i onome što se na kraju može istražiti pokusom.

Danas je ponovno došlo vrijeme kada, kada imamo neizmjerljivo široku, rekao bih, znanost o 'kraju', o površini, koja prema umjetnosti i religiji može imati samo vanjski odnos, moramo ponovno tražiti znanost inicijacije, sa sviješću, s onom sviješću koju smo stekli egzaktnom znanošću, s onom sviješću koja u ovoj novoj znanosti inicijacije, ne može biti manje egzaktna nego u egzaktnoj znanosti.

Ali tada će se most opet izgraditi, od onoga što se pojavljuje kao pogled na svijet, kako bi se ljudska duša spojila s njezinim izvorima u unutarnjem oblikovanju ideja, do onoga koje se sastoji u praktičnom rukovanju onim što se vidi u ideji. U drevnim misterijima, dakle, ono što je na ovaj način bilo ujedinjeno s pojmom inicijacije, prije svega je bilo ono što se odnosilo na liječenje ljudi, umjetnost liječenja. Jer to je također bila umjetnost, umjetnost iscjeljivanja, koja je u isto vrijeme pozivala ljude da na proces iscjeljenja gledaju kao na proces žrtve. Ona će pak morati uspostaviti tješnju vezu s onim što se u više ili manje filozofskom obliku pojavljuje kao pogled na svijet, kako bi zadovoljila ljudsku dušu u njenim unutarnjim potrebama. To je ono što se, rekao bih, traži u antropozofskom pokretu, u prepoznavanju onoga što vrijeme od nas traži.

Ovaj antropozofski pokret, čije je središte u Goetheanumu u Dornachu u Švicarskoj, ne želi u svijet donijeti ništa proizvoljno, niti postići nešto što je svijetu strano, apstraktno, maglovito i mistično, želi izravno intervenirati u svom praktičnom radu, u svim praktičnim aktivnostima čovjeka. On želi na

potpuno svjestan način težiti onome čemu se instinktivno težilo u davna, primitivna vremena.

Iako je ovo tek početak, ipak je ono što nas čeka u bliskoj povezanosti mjesta koje teži svjetonazoru u duhovnom smislu, Goetheanuma, i klinike gospođe dr. Wegman, kojoj je dana prilika da obnovi ono što se činilo mogućim, što se u davna vremena uzimalo zdravo za gotovo, kada je znanje bilo misterijsko znanje: dovesti medicinu u blisku vezu s duhovnim pogledom. I to je ono što antropozofski pokret želi ispuniti kao odgovor na zahtjeve vremena. Stoga se možemo nadati da iz ove suradnje između svjetnazora i kliničkog, iz ovog rada prema inicijaciji, može nastati život, i uz inicijacijsko znanje koje odgovara suvremenim zahtjevima, također inicirana medicina, medicina kao inicijacijska znanost. U ova dva sata pokušao sam s nekoliko poteza naznačiti kakvi su prvi koraci.

Znam koliko se malo može učiniti takvim natuknicama u par poteza. Moram tim više biti zahvalan da mi je bilo moguće ljubaznošću gđe i dr. Larkinsa da budem ovdje pred vama. Stoga bih želio zahvaliti gđi i dr. Larkins na njihovoj dobroj volji da omoguće ovo okupljanje. Zahvaljujem vam na pažnji, koju cijenim, jer ono što vam imam reći nije samo teoretski usmjereno, već nešto što stvarno mora zahvaćati najdublja vlakna srca ako se želi predstaviti u današnje vrijeme.

Bilješke

Sadašnjih jedanaest predavanja, osim prvog (Penmaenmawr) i predavanja od sedmog do devetog (Arnheim), održana su liječnicima i studentima medicine. Prvo predavanje održano je u sklopu 'Međunarodne ljetne škole' u sjeverno Velškom gradu Penmaenmawr; međutim, predavanja u Arnheimu bila su otvorena za javnost. Predavanja u Engleskoj dr. Steiner je održao na njemačkom jeziku, a preveden je na engleski u tri dijela, i prijevod je čitan. Razmaci u tekstu označavaju te prekide.

Predavanje održano u Penmaenmawr 28. kolovoza 1923, kao i predavanja održana 2. i 3. rujna 1923, te 28. i 29. kolovoza u Londonu, zapisala je profesionalna stenografkinja Helene Finckh koja je pratila Rudolfa Steinera po Engleskoj. Sadašnji tekst ovih predavanja temelji se na njihovom prijevodu u čisti tekst. Predavanja održana u Haagu 15. i 16. studenog 1923 te u Arnheimu 17, 21. i 24. srpnja 1924. stenografski je zapisao Walter Vegelahm. Sa bečkog predavanja od 2. listopada 1923. dostupne su samo bilješke s predavanja od L. Kolisko.

Naslov sveska 'Antropozofsko poznavanje čovjeka i medicina' potječe od urednika, koji su također dizajnirali podnaslove s iznimkom predavanja iz Arnheima, koja su naslov 'Što umjetnost iscjeljivanja može dobiti iz duhovno znanstvene perspektive' dobila od dr. Steinera.